

د کورس پاتېشوني پوهه
د خبرونکي د کوشنيوالي احساس

مهتر لاد، لغمان، افغانستان
د خويي ۱۴۰۳، ۰۴ ليردي

د کورس پاتېشوني پوهه
د خبرونکي د کوشنيوالي احساس

Ketabton.com

کورس: پاتېشوني پوهه   خبرونکي: د کوشنيوالي احساس

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کونکی او پوره رحم لرونکی دی؛ مهرباني
د پینۍ پنځونکي څښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک: د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر

څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)
توک: درېیم ټوک له درې وو
لیکوال: ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس

د محصول اوږدوالی،
سوروالی او پېروالی: ۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۴.۴۵ میلی مېټر.

د کښلې غټ ټکي: ۲۳ څپرکي
کښلې د چوپړو گڼه: ۳۹۵ چوپړي (مخه)
ورلو وزن: ۹۸۷ گرام

وت نه یا پرته له وته د اېڅو
ځای نیونه لري

و، منشور: د رسمي سند ور
کونه مستعمراتو ته د حقوقو
ور کونه: درېست نیونه
(د اېڅو او نورو) پرانټ،،
:.

۴۲۳،۱۹۱.۰۰ داني

منشوره یې له وت سره: ۵۴۸،۵۳۷.۰۰ داني
سرلیکه: ۵،۹۷۱.۰۰

لینونه (خطه، کرښي له

لیکي هرپی، لاندنی یادوني
او پاینی یادوني سره، سره)
گڼه: ۱۵،۴۳۷.۰۰

وییزېر مه (پښتو په پښتو وی
یا ویویکي یا لغاتونه، ویکی)
گڼه: ۱۱۶،۳۹۶.۰۰

د کښلي د ابڅي پيل او پای: د دې کښلي پيل په دې و، د، سره شوی او پای يې په لې و، ل، سره شوی دی. گڼه: اووم کتاب (لیکی یا کښلي) لیکوال استوگنځای: بغل، تره خیل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان

خپړندوی: مومند خپړندویه ټولنه اېډېټور: ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس طراح او ډیزان: ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس کښلي د پيل پېر: پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنگ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی

(زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېم وار: ز مور کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنگ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛

غبرگولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېم وار: ز مور کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنگ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی

(زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېم پور، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارگوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛

کښلي د پای پېر او اوډون (ترتیب) يې: کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)، جوهریزاده سرک، میدگار دوک، دوشنبي ښار، دوشنبي، تاجیکېستان؛

پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۴ April ۲۴)

د لنډیو، ټپو، ټیګیو او مصریو انګر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

خپرېدو نېټه:.

پسرلی، غویي ۱۴۰۳، ۰۴ لېږدی

(زېږدی ۲۰۲۴ April ۲۴)

چاپ نېټه:.

پسرلی، غویي ۱۴۰۳، ۰۴ لېږدی

چاپشمېر:.

۱۰۰۰ ټوکه

چاپ وار:.

لومړی

ډول:.

ادبیات او هنر (لیکنی اړت، ادبیات او فن،
ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت،
لیکنی او صناعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د
تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې
یوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسیقي
یا ټکنګتکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛
لیکنی او استعداد؛ ادبیات او ځیرکي؛ ګرني
پېپلې) ټولګه

ژبه:.

پښتو

ژباړونکی:.

هېڅ یوه

پوخ بڼه:.

اساسي

نژ:.

تازه

رپ ځای:.

A٤

یادونه:.

د ګډون کولو بېلګه

بڼه:.

۵۰۰ افغانی

د لیکوال ګرځنده اړیکه:.

+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹

برېښنالیک:.

Safiullah_firdows@yahoo.com

له پاره:.

د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لږ او

بر ټول پښتو له پاره کښل شوی، یانې د

۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا میلیونو وګړو له پاره.

کښلې د ګټني ګور:.

زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه

پورته کړي چې د یوه تود بڅري (پرتون) په

اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو

اویا میلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور

رسیږي.

یادونه:

د پښتون پښته! زما گټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰
افغانی یې له مالې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې
وریا وبشم او پاتې نور پلورم.
په ۵۰۰ افغانی چې له یوه کرډیټ کارټ سره
برابری بیه یې ده.
گټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلي
نوبل کتاب به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د لیکوال گټه د شپانه گټه ده.
که مو ډډه ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې
و درېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالډ په بڼه د اخوک یا
ریفریس له پاره ترې گټني اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور
ستنې شاملې دي: خلاص دیتا، خلاص کوډ،
کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه)
بیاکتنه. د خلاص پښتو گړني ادب د ودې له پاره
د ټاټوبي ټولو پوگړو وگړو، د معلوماتو
ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبیانو کې خپور
کړئ، ترڅو وگړو سره مرسته وکړي، ټولو
وگړو ته د خپل پښتون پښت دود لیکدود
کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې
رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي
دي، بې اخځ ښوونې ترې د گټې اخیستنې اجازه
نه شته!.

٣. تیسس څرگندونه

تر روانپېره (اوسمهاله) پورې، د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر لا پښتون پښت (نسل) ته څرگند نه دی.

د لنډی، ټپي، ټیکي او مصری بېرته يي خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نويو جوړولو تکل يي؛ اړوتی غني کول او خپرول يي؛ موندل او د ولس له منځه يي ټولول؛ اوسمهال يي د ډېرولو تگلاره؛ دې پښتو کړني پېيلو ته د ادبي بنکېلاک گرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ اړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پیل پېر، لرغون پېر، زور پېر او روان پېر پېخلیک (تاریخ) د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو؛ پېر (وخت) يي؛ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری يي؛ د کره پښتو لیکلارې ابڅو غږېزلیک (غږ) په سټه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری؛ د صفي الله فردوس په لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو کې تشبي؛ د ختېځ لومړي نمبر څېړونکي په لنډی، ټپي، ټیکي او مصری کې له بېلگو سره مشابه، مشابه به، تشبي وجه، د تشبي توري، تشبي پټه، وتلي تشبي، نغارلي تشبي، نادره تشبي، مبتزله تشبي، لاسپانې تشبي (مرسله تشبي)، ټینگار تشبي (موکده تشبي)، ډېرښته ټینگار تشبي (اضافي مؤکده تشبه)، ستاینوره ټینگار تشبي (توصیفي مؤکده تشبه)، مازي ټینگار تشبي (مؤکده محض تشبه)، گډېغونډلي، د پېيلو نگېرگډون ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری يي؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانگي او سکالو له مخي؛ د (دیني؛ بدایني؛ غنايي یا بزمي؛ حماسي یا رزمي؛ ښوونېزي یا تعلیمي؛ مدحي او ستاین؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکيزي؛ ویرنه یا مرثیه، ساندي؛ مبارکی، هرکلي یا د تهنیت؛ د گیلو، گیله من او شکایتونو؛ ورتوب یا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ څیرکي؛ پوهگري؛ کورنی ته د غاري اېښودنې؛ ورکر د ډالی ورکولو؛ دندې کې د ټېټوالي؛ ټکرکولو مېراني؛ د ژوند لارې لورې ارزو؛ زړه سوی او رښتي ټولوالي؛ لیدل او رهبري؛ مېلمه پالنې؛ ژبي نښتېځونکي؛ وراشي یا وجيزي یا منل؛ ورمي او لوڅي) لنډیو، ټپي، ټیکو او مصریو بوزول او د څېړونکي څرگندول، له پښتو يي په اېنگلېسي ژبه کې بوزول او د څېړونکي څرگندول چې رونيو کتنه داسي؛ د دوی انگر او بېبړه (حاصل یا ثمره) يي هم ستونځمن کار وو.

د دې هر یوه څېړلو ته زما اورډپېری (اورډ پراوی) او اورډمنگی (اورډ عمری) لید لوری.

٤. غټ ټکي

- ١. پښتۍ ١
- ٢. ليکي پوهه ٢
- ٣. تيسس څرگندونه ٦
- ٤. غټ ټکي ٧
- ٥. بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ ١٥
- ٦. د نورو نويو جوړولو تکل يې ١٩
- ٧. آروتي غني کول او خپرول يې ٢٢
- ٨. موندل او د ولس له منځه يې ټولول ٢٦
- ٨. ١. پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه:
٢٧ .....
- ٨. ٢. د يوې بې سرو بوله انگرېني له مخې د پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار و، پښتو بدلمېچ يا پښتو شعر څنگه جوړېږي؟ ، په پورتنۍ ، ٨. ١، گڼه څپرکي يا برخه کې د ږ (ږي) ابېڅي ليکنه کې عيونه، تېروتنې او زما څرگندول چې روڼوي کتنه داسې:
٣٢ .....
- ٩. آر ٣٥
- ١٠. اوسمهال يې د ډېرولو تگ لاره ٤٠
- ١١. د لنډۍ يو، تپو، تیکۍ يو او مصری يو ته د ادبي بشکېلاک گرو ارزښت ټاکل ٤٣
- ١٢. د لنډۍ يو، تپو، تیکۍ يو او مصری يو ځای ٤٤
- ١٢. ١. د ځای سيمه يزه ټاکنه ٤٩
- ١٢. ٢. ارامي ليک څرنگوالی او ليکنې بڼه ٥٤

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپرم. یا د پیغمبرانو ص له
پېڅلیکه څخه ۵۵
۱۲. ۴ نینذر گوټ: دیوان..... ۵۸
۱۲. ۵ په میوند جگره کې ملاله میونواله اېنگلېسانو شهیده کره او که
اوسني پاکستانیانو!!! ۷۲
۱۲. ۶ میوند جگرې له ټولې کېسې څخه دا کره څرگندوم، چې دا
څرگندول روڼوي کتنه داسې. ۸۲
۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی ۸۳
۱۲. ۸ مور افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رښتني او تلپاتې مینه نه
لرو؛ له پوهو او هوبنیارو دا له پلرو راپاتې گران افغانستان په
بېساري بڼه وړان وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک
گډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو. ۹۲
۱۳. ۱۰ د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو پېڅلیک..... ۹۶
۱۳. ۱ لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د پېڅلیک بېلگې ۱۲۳
۱۳. ۱.۱ د پیل پېر پېڅلیک (تاریخ) لومړی لنډی بېلگه..... ۱۲۴
۱۳. ۱.۲ د پېر پېڅلیک (تاریخ) دوېمې لنډی بېلگه..... ۱۲۵
۱۳. ۱.۳ د پیل پېر پېڅلیک (تاریخ) لومړی ټپي بېلگه..... ۱۲۷
۱۳. ۱.۴ د پیل پېر پېڅلیک (تاریخ) دوېمې ټپي بېلگه..... ۱۲۸
۱۳. ۱.۵ د پیل پېر پېڅلیک (تاریخ) لومړی ټیکۍ بېلگه..... ۱۲۹
۱۳. ۱.۶ د پیل پېر پېڅلیک (تاریخ) دوېمې ټیکۍ بېلگه..... ۱۳۰
۱۳. ۱.۷ د پیل پېر پېڅلیک (تاریخ) لومړی مصری بېلگه..... ۱۳۱
۱۳. ۱.۸ د پیل پېر پېڅلیک (تاریخ) دوېمې مصری بېلگه..... ۱۳۵
۱۳. ۱.۹ د لرغون پېر پېڅلیک (تاریخ) لومړی مصری بېلگه..... ۱۳۶

- ۱۰.۱.۱۳ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړۍ تپې بېلگه..... ۱۳۷
- ۱۱.۱.۱۳ د لرغون پېر پېخلیک دویمې مصری او لومړۍ لنډۍ بېلگه ۱۳۸
- ۱۲.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک لومړۍ مصری بېلگه..... ۱۳۹
- ۱۳.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک لومړۍ لنډۍ بېلگه..... ۱۴۰
- ۱۴.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک لومړۍ تپه او دویمې مصری بېلگه..... ۱۴۱
- ۱۵.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک دویمې لنډۍ بېلگه..... ۱۴۲
- ۱۶.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک دویمې او درېیمې تپې؛ درېیمې څخه تر
اته لسمې لنډۍ او درېیمې او څلورمې مصری بېلگې..... ۱۴۴
- ۱۷.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک نولسمې لنډۍ بېلگه..... ۱۴۹
- ۱۸.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک شلمې او یووېشتمې لنډۍ بېلگه..... ۱۵۰
- ۱۹.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک څلورمې او پېنځمې تپې بېلگه..... ۱۵۷
- ۲۰.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک دووېشتمې لنډۍ او شپږمې تپې بېلگه..... ۱۵۹
- ۲۱.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک پېنځمې مصری بېلگه..... ۱۶۱
- ۲۲.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک درېوېشتمې لنډۍ او شپږمې مصری بېلگه .. ۱۶۲
- ۲۳.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک څلوروېشتمې او پېنځه ویشتمې لنډۍ بېلگه .. ۱۶۵
- ۲۴.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک شپږوېشتمې څخه تر یو دیشمې لنډۍ بېلگه... ۱۶۶
- ۲۵.۱.۱۳ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ او دویمې لنډۍ بېلگه..... ۱۶۸
- ۲۶.۱.۱۳ د نوي پېر پېخلیک درېیمې څخه تر نهمې لنډۍ بېلگې..... ۱۷۰
- ۲۷.۱.۱۳ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ مصری بېلگه..... ۱۷۶
- ۲۸.۱.۱۳ د نوي پېر پېخلیک لسمې، یولسمې لنډۍ او لومړۍ تپې بېلگه ... ۱۷۷
- ۲۹.۱.۱۳ د نوي پېر پېخلیک لومړۍ مصری بېلگه..... ۱۷۸
- ۳۰.۱.۱۳ د نوي پېر پېخلیک دویمې څخه تر څوارلسمې تپې بېلگه..... ۱۷۹
- ۳۱.۱.۱۳ د نوي پېر پېخلیک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډۍ بېلگه..... ۱۸۱

د لنډۍ یو، ټیو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوېمي مصری بېلگه..... ۱۸۲
۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخلیک پېنځه لسمی څخه تر شپږ شپېتمی لنډۍ؛
پېنځه لسمی څخه تر درېبېنځوسمی ټیې؛ لومړی څخه تر
شپږمی ټیکي او درېیمي څخه تر دوي دېرشمي مصری بېلگه.. ۱۸۳
۱۴. ۱. لنډۍ، ټیې، ټیکي او مصری پېر..... ۱۹۷
۱۴. ۱. ۱ لومړی بڼه لنډۍ: اي و، الف،:..... ۱۹۸
۱۴. ۲ دوېمه بڼه لنډۍ: بي و، ب،:..... ۲۰۰
۱۴. ۳ درېمه بڼه لنډۍ: پي و، پ،:..... ۲۰۲
۱۵. ۱. ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوری..... ۲۰۳
۱۵. ۱. ۱ اي (ا، الف، آ):. کره پښتو لیکلارې ابڅو غږزلیک (غږ) په
سته لنډۍ، ټیې، ټیکي او مصری..... ۲۰۹
۱۵. ۲ بي (ب):. د دوی تر منځ بېلونکي نخښي..... ۲۲۵
۱۵. ۳ پي (پ):. د کالب ډول يي..... ۲۲۹
۱۵. ۴ تي (ت):. د ځمکچپوهني (هندسي) رغبت يي، څپيزي او
زورني ټولواله..... ۲۳۰
۱۵. ۵ تي (ت):. د پېيلن يا پېيلني او پېيلي پېژند په اړه پوښتنې..... ۲۳۳
۱۵. ۶ ټي (ټ):. د لیکوال څرگندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ،
ټپه، ټیکي او مصری ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوری په
لاندې ډول د لیکول پېيلي له پاره مور ته په لاس راکوي..... ۲۳۴
۱۵. ۷ جي (ج):. د صفي الله فردوس په لنډۍ یو، ټیو، ټیکي یو او
مصری یو کي تشبي..... ۲۴۱
۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټیې کي مشبه..... ۲۴۳

د لنډیو، ټپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

- ۲۴۳ ..... ۱۵.۷.۲ د صفي الله فردوس په ټپي کې مشبه به
- ۲۴۴ ..... ۱۵.۷.۳ د صفي الله فردوس په لنډی کې تشبي وجه
- ۲۴۴ ..... ۱۵.۷.۴ د صفي الله فردوس په ټپي کې د تشبي توري
- ۲۴۵ ..... ۱۵.۷.۵ د صفي الله فردوس په لنډی کې تشبي پټه
- ۲۴۶ ..... ۱۵.۷.۶ د صفي الله فردوس په لنډی یو کې وتلي تشبي
- ۲۴۷ ..... ۱۵.۷.۷ د صفي الله فردوس په لنډی کې نغارلي تشبي
- ۲۴۷ ..... ۱۵.۷.۸ د صفي الله فردوس په لنډی یو کې نادره تشبي
- ۲۴۸ ..... ۱۵.۷.۹ د صفي الله فردوس په لنډی کې مبتزله تشبي
- ۲۴۹ ..... ۱۵.۷.۱۰ د صفي الله فردوس په لنډی کې لسپانی تشبي (مرسله تشبي) ...
- ۲۴۹ ..... ۱۵.۷.۱۱ د صفي الله فردوس په لنډی کې ټينگار تشبي (موکده تشبي) ...
- ۱۵.۷.۱۲ د صفي الله فردوس په لنډی او ټیکي کې دېر بنته ټينگار تشبي
۲۵۰ ..... (اضافي مؤکده تشبه)
- ۱۵.۷.۱۳ د صفي الله فردوس په ټپي او مصری کې ستاینوره ټينگار
۲۵۱ ..... تشبي (توصيفي مؤکده تشبه)
- ۱۴.۷.۱۵ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازي ټينگار تشبي (مؤکده
۲۵۲ ..... محض تشبه)
- ۱۵.۸ چې (چ): د لنډی، ټپه، ټیکي او مصری گډې گڼونډلي ستر تاثیر
۲۵۳ ..... لرونکی او ویشونکی لوری
- ۱۵.۹ ځي (خ): صفي الله فردوس د پپیلو نگېرگڼون ستر تاثیر لرونکی
۲۵۷ ..... او ویشونکی لوری
- ۱۶.۱ ربنتی وېش د دوی د منځپانگي او سکالو له مخي ۲۶۱
- ۱۶.۱ ديني لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Religion Landay, Tapa,)
۲۶۳ ..... : (Tikay and Masray)

۲. ۱۶ بدایني، غنايي يا بزمي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۶۵
۳. ۱۶ حماسي يا رزمي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۶۵
۴. ۱۶ ښوونښي يا تعليمي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Academic Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۶۶
۵. ۱۶ مدحي او ستاین لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۶۶
۶. ۱۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۶۷
۷. ۱۶ ویرنه يا مرثیه، ساندي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Elegy Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۶۸
۸. ۱۶ مبارکی، هرکلي يا د تهنیت لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۷۰
۹. ۱۶ د گیلو، گيله من او شکایتونو لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۷۱
۱۰. ۱۶ ورتوب، وصفي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۷۳
۱۱. ۱۶ هېوادپالنې لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray) : ۲۷۵

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۷۶.....
۱۳. ۱۶ څیرکې لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۷۷.....
۱۴. ۱۶ پوهگرې لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۷۸.....
۱۵. ۱۶ کورنۍ ته د غاړې ایښودنې لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۷۹.....
۱۶. ۱۶ ورکړ د ډالۍ ورکولو لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۸۰.....
۱۷. ۱۶ دندې کې د تېټوالي لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۸۱.....
۱۸. ۱۶ ټکرکولو مېراني لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۸۲.....
۱۹. ۱۶ د ژوند لارې لورې ارزو لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۸۳.....
۲۰. ۱۶ زړه سوی او رښتني ټولوالي لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۸۵.....
۲۱. ۱۶ لیدل او رهبرۍ لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۸۷.....
۲۲. ۱۶ مېلمه پالنې لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray) ۲۹۰.....

۱۶. ۲۳ ژبی نښتېڅونکي لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری (Tongue
Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray) :..... ۲۹۱
۱۶. ۲۴ وراشې (وجيزې يا مثل) لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری
Saying, Simile, Parable, Example, Model or)
(Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray) :..... ۲۹۱
۱۶. ۲۵ ورمي لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری (Admonition Landay,
Tapa, Tikay and Masray) :..... ۲۹۲
۱۶. ۲۶ لوڅې لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری (Nude, Naked, Bare)
(or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray) :..... ۲۹۳
۱۷. د اېنجېنير صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فرياد پر يوي
لرغوني لغمانی مصری کيسه..... ۳۰۷
۱۸. د لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری انگر..... ۳۱۶
۱۹. يېبره ۳۱۹
۲۰. د انځورونو، څېرو او لښتيلیکو لړليک: ۳۲۴
۲۱. د کره ليکنی پښتو په پښتو تشریحي وييکو چوپړي، د پښتو اېڅي
په سته په لاندي لښتيلیک کي کښل شوي: ۳۲۶
۲۲. بيبلو گراپي Bibliography د هغو ليکونو لېست چې په يوه
سکالو يا بورونکي او کښونکي پورې اړه و لري..... ۳۸۳
۲۳. پڅينتی ست ..... Error! Bookmark not defined.

۵. بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړی

د دې پایله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او سندرغاړی د نورو نویو جوړولو تکل کوي، د مخ په وړاندې د تگ بولنده ورکوي او وایي یې نو زما یادوني دې په پام کې روغې و نیسي:

۱. هر نوی پېیلن (شاېر یا شاعر)، پېیلنه (شاېره یا شاعره)، سندرغاړی او سندرغاړې چې لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری لغړه یا بربنده وي. تر ټولو غوره دا ده چې بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړي، چې په کومه بڼه کت مټ وي، په همغه بڼه دې پرېږدي.

د دوی لغړول او بربنډول یا لوڅول (لوڅي، بربنډې، لغړې پېيلې نه) داسې دي، چې پېیلن، پېیلنه، سندرغاړی او سندرغاړې یوه لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری را واخلې؛ لکه ایزې، چې د یوې یا پیلنې مسرې او د دوي وو څخه نېولې تر لسو پورې پاینۍ مسرې سره ونډې (گرډۍ یا حلقه) کړي او یوه ایزه ترې و بوروي؛ یا نمکۍ، پام او سورکۍ چې یوه لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری را واخلې یوه یا پیلنې یا پاینۍ مسره ور سره تکراري راولي سره ونډي کوي او یوه نیمکۍ ترې و بوروي؛ یا لکه بگتۍ، چې د یوې یا پیلنې مسرې او څلورو پاینۍ مسرې سره ونډي کړي او یوه بگتۍ ترې و بوروي؛ یا لکه انکۍ (چغیان)، چې د څلورو پیلنې مسرې سره ونډي کړي او یوه شلخي یا بدله انکۍ ترې و بوروي؛ یا لکه لنډکۍ، چې د درې وو پاینۍ مسرې سره ونډي کړي او یوه شلخي یا بدله لنډکۍ ترې و بوروي.

۲. په پورته لومړنۍ بڼه دنده، رغښت، کار د خپلې گڼلې پښتو ژبې له پاره گټور کار نه دی او نه روغ د نوې پښتو ادبي پیداوار دی. چې گټنې او روغ نوي ادبي پیداوار (محصول د پېيلو) مو گټوره زېرمه کړي؛ په رښت کې ناوړه گټنې لاس ته راوړي.

په غوره او غوره، غوره بڼه پېیلن، پېیلنه، سندرغاړی او سندرغاړې داسې گر شي چې لرغوني کره او نوې کره لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری ډېرې، ډېرې و وایي؛ وې ژباړي، اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر ډېره پورې بېلابېلې بریالۍ هڅې و کړي؛ د انټرنیټي ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار و غوړوي، د پښتو ژبې ځای کولو یا پښتو لوکلایزېشن یې اسانه کړي. علمي لیکل، لوستل او ویل یې چې تاسو یې د ټول پښتون پښت له پاره چې ۷۰ مېلیونه تنه دی کوئ یې؛ اړینه او گټلې ده چې نوموړي لیکل، لوستل او ویل تاسو د

۷۰۰۰۰۰۰۰۰ مېلیون پښتنو مېرمنو او سړو له پاره کوی، اړین باید روغ علمي ولوستل او وویل شي، د نړۍ وال جال یا ویب لیکو کې زغرده، رپونده، لوی لیک، وورلیک، لوی، وروکی، کریش باندي، کریش لاندي، کمپیوټري کود، ډول جوړېدنه سپینول، ترنې، باندي، ترنې، اتوماتیک، لارښوونیز، بنسټیزه بڼې، بیا کړولې، لیندیز سمون، سر زېرمې سمول، کور، کنټرل، ونډې، امستني او مرسته و کړئ؛ چې په روان پېر، راتلونکي پېر کې د علمي لیکولو له پاره گټور شي او په روغه بڼه ترې علمي گټې واخستل شي.

۳. هاغه پېلان او پلانه چې نوي لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصری ایزې (لنډیزې، ټپیزې، ټیکیزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصری (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصری یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصری)، بگتۍ لنډۍ، بگتۍ ټپه، بگتۍ ټیکۍ، بگتۍ مصری، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصری، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصری، ... رغوې لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری چې لرغونې دي او خوندي شوي دي په لیکلي بڼه او قلمي نسخو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوي دي، یوازي د ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار ترښتې راغلي. سندریزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې گڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی ټکی دانې سره گډې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې او ځینې یې یادې وي. چې هر گوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي؛ له دوی ټولو بېلې وي، د دوی گډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکی؛ دانه، دانه سره او د نوي پېر باندي ځورلېڅ وي.

د دې له پاره نوموړې غوره او غوره دي چې بېر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۴. هر پښتون او بېل ژبی پېیلان (شاعر) چې پېیلې یا پېپله (پېیرن، شېر، اشلوک، شعر) او یا پېیلې یا پېپلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانگړي بڼه وگړني پېپلي یا وگړني پېپله لکه: نوي لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصری ایزې (لنډیزې، ټپیزې، ټیکیزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصری (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصری یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصری)، بگتۍ لنډۍ، بگتۍ ټپه، بگتۍ ټیکۍ، بگتۍ مصری، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصری، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصری، په ټوله کې غوره پېپلي هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصری له هرې یوې

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکي یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

مصری سره ورته لرونه (رديفونه)، پښيلی (کافيي يا قافيي)، ځانگړی ځانگړنی، بېلونکی نخښی، سرباري اهنکینه پاینی څپي و لري، د ديفتنگونه، غبرگغرونو، بلنویکو او پانونیکو سره، خو کپسی (شپي)، پارکی، کاکری، نارې، بدلې، لوبې، سندری، چاربيتی، سپینی (ازادې پييلی)، کپسه گی، د اتن غبرگی، درې څپیزې، څلور څپیزې، پېنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، پتی (تي خورو اړوندې پييلی)، موندی (سر پرېکړی)، انځورگی، کپنتوزی (سانتی)، نامانېزې، زخی، بي ټولی، ټولونجی، ناپشېلېزې، ناپييلی او سلسلې. دې ټولو پښتو پييلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له سټي بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغبت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادوني سره؛ نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي او برلاسي وي، رب بېلوالی یا گړندی پرک (فرق) يې وکولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

لنډۍ، ټپي، ټیکي او مصری دې بېر ته خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړی. کنه نو!! یوازي او یوازي خپلي دې و کښي (و ليکي)، کره دې و کښي، بي لوري د و کښي چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري، نره دې و رغي، چې کره وی، غونډ، غونډلي، غبرگغونډلي، ترېستي، بېلښتي، ترن، تاري، کره وینگونه، پانونيکي، بلن وييکي، اريکوييکي، تشبېهي گډي غونډلي، پرتوسنی گدغونډلي، لومړی څرمه تر غبرگغونډله، دوپيمه اړه توسنی غبرگغونډله، اېښی، اېښونی، بي اېښی آر، لارغه، پټ اېښی سره آر، لنډۍ، ټپه، مصری او ټیکي د غونډل پوهي يا نحوې له پلوه د شنې وړ وي.

ټول نوموړي پېيرن (شعرونه) اړين بايد په کره پښويه او د پښويي په ټوليز گړدوددي، تشریحي، پېخليکي، پرتلېز، بسوونيزي، اخي (Reference)، روغاونيزي (Structural)، زېړندي (Generative)، جوله ونجی - زېړندي پښويي (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۵. د نوي پييلن (شاعر) او نوي پييلني (شاعري) نوي لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصری اړين بايد په ټوليز ارمان، بډايښي، ودني، سوکالیښي، هوسايښي، دادمښي، خوبښوني؛ انساني پيغام يادوني؛ وټيز پرمختگ؛ ټيکنالوژيک سرغښتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو ښوني او روزني؛ د پوهي، ځواک او ځيرکتيا پندوني او بسيا کوني؛ وټيز پرمختگ او هنري ځانگړني له پلوه د اړخولو وړ وي.

۶. د نوي پېيلن (شاعر) او نوي پېيلني (شاعري) نوي لنډی، ټپه، ټیکو او مصری پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېلي او زېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالی، بډاینې له پاره کتنې اخستلو وړ وي.

۷. د نوي پېيلن (شاعر) او نوي پېيلني (شاعري) نوي لنډی، ټپه، ټیکو او مصری نه باید په داسې بڼه شوي وي، چې د یوې لرغوني لنډی، ټپه، مصری او ټیکو یوه برخه، یا یا وپیکو، غونډ، یا یوه غونډله، یا یوه مسره لکه، نهه څپزه لومړۍ برخه یا دیارلس څپزه دوېمه برخه، یا بي زورني (ناخجني) موزیکلي څپي (ترنمي څپه د لومړۍ مسري پاینی څپه یا د دوېمې مسري پاینی څپه) را واخلي.

خپلې نوي وی، غونډ او غونډلي په کي په زوره و منډي. ځیني برخي یې گډوله (مکس ډیزان، بیا ورغوي یا ترکیبي) کړي او بیا یې په خپل نوم کړي چې دا زما پېيلي (شعرونه) لنډی، ټپه، ټیکو او مصری دي؛ او دعوه گیر یې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، باید ترې ځان لرې و ساتئ؛ اي! نوي پېيلنو؛ و! پښتنو؛ داسې کاني خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نښیالیو (منکرو)؛ پلار، نیکه، غور نیکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی. داسې مه کوئ نوموړي پښتو خورلني او منلي پېيلي بېر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۶. د نورو نویو جوړولو تکل یې

د دې پاڼه ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او نوي پېیلنه (شاعره) د نورو نویو جوړولو تکل کوي نو زما یادوني دي په پام کې روغې و نیسي:

۱. دغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې پېیلی یا پېیله (شېر یا شعر) او یا پېیلی یا پېیلی (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانگړي بڼه وگرځي پېیلی یا وگرځي پېیله لکه: لنډۍ، تپه، ټیکی او مصرۍ. نو یوازې او یوازې خپلې دې و کښي؛ کره دې و کښي؛ بی لورې د و کښي چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري.

نږه دې و رغوي چې کره وی، غونډ، غونډلی، غبرگوندلی، تر بنټي، بېلبنټي، ترن، تاري، کره وینگونه، پانونییکي، بلن وییکي، اړیکوییکي، تشبېهي گډې غونډلي، پرتوسنی گډغونډلي، لومړۍ څرمه تر غبرگوندله، دویمه آره توسنی غبرگوندله، اېښی، اېښونی، بی اېښی آر، لارغه، پټ اېښی سره آر، لنډۍ، تپه، ټیکی او مصرۍ د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وي؛ ټول نوموړي شعرونه اړین باید په کره پښویه او د پښویي په ټولیز گردوددي، تشریحي، پخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېړندي (Generative)، جوله ونجې – زېړندي پښويي (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۲. د نوي پېیلن (شاعر) او نوي پېیلني (شاعري) نوي لنډۍ، تپه، ټیکی او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بدایني، ودني، سوکالیټي، هوسایني، ډاډمني، خوبونې؛ انساني پیغام یادوني؛ وټیز پرمختگ؛ ټیکالوژیک سرغښتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښوني او روزني؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پندوني او بسیا کوني؛ وټیز پرمختگ او هنري ځانگړني له پلوه د اړخولو وړ وي.

۳. د نوي پېیلن (شاعر) او نوي پېیلني (شاعري) نوي لنډۍ، تپه، ټیکی او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېلي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالی، بدایني له پاره کټني اخستلو وړ وي

۴. د نوي پېيلن (شاعر) او نوي پېيلني (شاعري) نوي لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصرۍ نه بايد په داسې بڼه شوي وي، چې د يوې لرغونې لنډۍ، تپه، مصرۍ او ټيکۍ يوه برخه، يا يا وييکۍ، غونډ، يا يوه غونډله، يا يوه مسره لکه، نهه څپيزه لومړۍ برخه يا ديارلس څپيزه دويمه برخه، يا بې زورني (ناخښې) موزيکلي څپي (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاينۍ څپه يا د دويمې مسرې پاينۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وې، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځينې برخې يې گډوله (مکس ډيزان، بيا ورغوي يا ترکيبي) کړي او بيا يې په خپل نوم کړي چې دا زما پېيلې (شعرونه) لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه گير يې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، بايد ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اي! نوي پېيلنو؛ و! پښتنو!؛ داسې کاني خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نښالۍ يو(منکرو)؛؛ پلار، نيکه، غور نيکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی.

۵. هاغه پېيلن (شاعر) او پېيلنه (شاعره) چې نوي لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصرۍ رغوي؛ لږ تر لږه هغه لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوي دي؛ په ليکلې بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلامتې تېرې شوي دي؛ يوازې د ه ، ا بڅې په پای کې وار په وار ترينتې راځي. سندرپيزه، سازينه، يا اهنگينه کليمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې گڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوپسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پېنځوس عشاريه ټکۍ ټکۍ داني سره گډې لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصرۍ دي.

دا ټولې به يې لوستي، ليدلې، ځينې يې يادي وي چې هر گوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي؛ د دوی گډوله هېڅ نه وي؛ ان! يوه ټکۍ؛ دانه، دانه.

په ټولنيز ارمان، بډاينې، ودني، سوکالۍ پني، هوساينې، ډاډمني، خوښوني؛ انساني پيغام يادوني؛ وټيز پرمختگ؛ ټيکنالوژيک سرغښتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو بڼوني او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځيرکتيا پندوني او بسيا کونې؛ وټيز پرمختگ، هنري ځانگړنې او د نوي پېر باندې ځورلېڅ وي.

په لاندي بڼه د ليکوال روغي لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصرۍ دي:

د لنډۍ یو، ټپو، ټیګۍ یو او مصری یو انګر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ یار مې په لوبو کې څرو دی

ځکه لوبغالی له په دنگو گامو ځمه

،، نوموړې لنډۍ د کابل پولې تخنیک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پور، دویمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند گڼه، پېر او پېڅلیک دی؛ E۱۰۲، ۵:۱۴ pm ۰۹/۰۱/۱۳۸۵ هـ ش،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۲ چوپړی)

▲ وطن تکره شپه مېرې غواړي

چې ملک دښن له اوږدې شپې شپې کوینه

،، نوموړې ټپه د کابل پولې تخنیک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پور، دویمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند گڼه، پېر او پېڅلیک دی؛ E۱۰۲، ۱۱:۰۰ pm ۱۰/۰۲/۱۳۸۵ هـ ش،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ ناوی لالی دي لاس نه نیسه

چې ننواټی ستا د زړه کور ته درځینه

،، نوموړې ټیګۍ د کابل پولې تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لویې جرګې څیمې شني جالی تر سیرمه زما د مطالعې ځای کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېڅلیک دی؛ ۴:۰۰ am ۲۳/۰۵/۱۳۸۵ هـ ش،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۵۲ چوپړی)

▲ سوگند په تورو ټکو کومه

که د نامه په خوله واخلم سرکوب به یمه

،، نوموړې مصری د کابل پولې تخنیک پوهنتون، پنځم بلاک، لومړی پور، دویمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېڅلیک دی؛ ۱۰/۰۲/۱۳۸۵ هـ ش،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹ چوپړی)

۷. آروتي غني کول او خپرول یې

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو آروتي غني کول او خپرولو له پاره زما څېړنه داسې ښودل شوې، یا زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زده کړه داسې ښايي (په گوته کوي):

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو آروتي (شرطي) غني کول یې په دې بڼه کېږي چې خپله یې گڼلې و گڼو؛ یادي یې کړو؛ وي لوالو؛ وي لیکو؛ لورا لور او کور راکور؛ وه یې نازوو، په خبرو اترو، یادونو، خپرونو، لیکلو، تران، سرلیک، سرلیکنه، سرلیکه، سرمخ، په ډېریو ځایونو کې ان په خپل سروېږدي باندې چې خپل سر ردو لږ تر لږه لس دانې یې له یادو یادي کړو.

په دې سره مور کابو موندلی شو چې د خپلې خوږې او منلې ژبې رښت او ادا کړی وي. په همدو کې د پښتونوالي او خپلې ژبې ټول کوډونه شتون لري. لکه، درناوی، هڅه، اري، مرسته، لاسنیوی، غیرت، ننگ، پت، پکړی، تره، خپلوي، پالنه، لېوالتیا، ټولوکي، خپلوکي، لور د ټاټوبي پالنې حس، بداینه، د ژوند د نیکمرغۍ شفر، مینه، مېنه، مېړانه، اتلولي، کرکېله، کرکه، ودنه، جغات، پرېکړه، جرگه، جگره، سرښندنه، ولاړه، نواتي، انشر، ورورولي، سوله ستاره، سولېز، رښت، الله پاله، اسلاماله، تر ټولو خوږمن یې خپله ژبه او په خپله ژبه ودرېدل؛ ځکه چې ژبه مو په خپله خوله کې ده، اوږي او را اوږي په کې؛ له همدې ژبې باندې خپل نوموړي خواره توکي را باستل او ویل خپل پښت مو زرو کلونو ته رسوي، لکه څنگه چې زموږ پښتون پښت له لرغونو پېره څخه مور ته سینه په سینه او خوله په خوله رارسولي دي. زموږ له لوري مو زوزان خوله په خوله او سینه په سینه خپلو زوزات ته رسوي.

هغه برخې چې تر ټولو ستاسو ډېر په زړه پورې وي همغه یې له یادو یادي کړئ او خپلې شېبې مو پرې خوښمني ساتئ درنو!؟.

د دې پایله ساده برابر وي دا د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو آروتي غني کول لکه د باندنی یو هېوادونو وگړي چې خپله ژبه درنه گڼي؛ په خپله یې هم وايي او خپلو زوزان (وړو، کوشنیانو، زوزات) ته یې هم ورزده کوي.

دا د دې سبب کېږي چې په نوموړو زوزات باندې ښوونه او روزنه وکړي؛ غوره تربیه ترې اخلي؛ په علمي برخه، وټېزه برخه او نوې عصري برخه کې یې د ذهن چابکېدو، هوښیارېدو او بلا کېدو ډېروالي جوگه گرځي.

بله داچې زموږ خور نبي محمد رسول الله ص به خپل ځينې ملگري نورو هېوادنو ته لېږل چې د پردۍ یو او ان د بېدينو وگړو ژبي زده او يادې کړي؛ بېرته يې د ليکونو، يادونو او ځانگړو خدمتونو په برخه کې ترې گټني واخلي.

بل لوري ته يوازې مور او زموږ پښتون پښت ،، زات او نسب،، دی چې خپله ژبه هغه چې په هره برخه کې وي په علمي بڼه نه زده کوي او زده کړيال يې هم نه دي؛ لرغونۍ پښتو ارامي ليکدود خو يې پرېږده، اسلامي ليکل يې هم تر شا غورځولي دي؛ په اسلام دين ټول سر ماتي يوه، خو په خپله ژبه مو يوه، يوه په کره پښتو ليکلي اسلامي کتابونه نه لرو. لکه الله ج د کتاب (کوران، قران پاک)، د رسول الله ص د خبرو او ويناوو، د فقي، اسلامي څېړنو او سپړنو علمي کتابونه، د مسلو کياس (قياس)، خپل د پښتونوالي دود، او د جرگې پرېکړې، په لاس نه لرو چې د ټولنيز ارمان، بډاينې، ودني، سوکالۍ پني، هوساينې، بډاينې، خوښونې؛ انساني پيغام يادونې؛ وټيز پرمختگ؛ ټيکنالوژيک سرغښتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو بڼونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او څيرکتيا پندونې او بسيا کونې؛ وټيز پرمختگ، هونري ځانگړنې، د نوي پېر باندې ځورلېڅ وي او د دې جوگه کېږي؛ د ننني بشکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاينې او کټني اخستلو سبب کېږي.

لکه څنگه چې زما بڼوونکي ويل، زما د قران د تفسير او ژباړې استاد شيخ القران غلام الرحمن کونزي په ۱۹۹۹ زېږدي کې د پېښور شمشتو جامع جومات کې د قران د تفسير او ژباړې درس په دوران کې و ويل: پخوا به زموږ انجونو او پېغلو چې په منگي کې اوبه راوړلي؛ زه وی هم کوشنی ومه، دوی به په منگي کې هري يوې پېغلي خپل، خپل گاتي واچول او بيا به يې تو راتو کړل په کې؛ هري يوې به چې لاس په گري کې ور دننه کړه او يوه دانه گاتي به يې را وباسته؛ بيا به هغه گاتي چې کومې جلی پورې يې اړه در لوده او د هغې به وه، نو يوه، يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ يا مصری به يې ويله. دې لوبې به په همدې بڼې دوران درلود، ډېري بلا وي دي دوی، يوې ويل اوس مي هم ياده، هغه لنډۍ داسې ده:

▲ ملا په خپله لور ډارېږي

مشکات را واخلي مسلې ورته کوينه

د لنډۍ یو ، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو ليکل، يادول ډېر غوره دي خو پال نيول پري بڼه نه دي. ځکه ځني پېغلي داسې وي او پام به يې کوه چې کومې جلی به چې خپله کومه يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ يا مصری ورته ملگري و ويله بيا به يې همغه پال نيوه ځانته چې وي!؛ ما سره به اوس په همدې بڼه کېږي.

د ارکار کولو او انسان ته د گټې او تاون روسولو کار د الله ج په خپل لاس کې دی، هغه یې چاته نه سپارې. ببخایه وېره او خوشحالي پرې د پال نیولو په بڼه په هره بڼه سیالی یو کې چې د نومرو وار پرې ږدي باکه لري، خو بې پال نیولو هېڅ باکه نه لري، له بل پلوه لنډې هم دي او ژر یادېږي.

▲ د الله داسې رضا و شوه

سترگې رڼې شوي له ایمان سره ځمه

لیکوال له کعبې شریفې، بیت الله شریف څخه د باندې روان وم د کوتي په لور له خولي مي يوه نا صافي دا پورتنی لنډی و وتله.

درې لرغونې لنډی را اخلم د اړوتي غني کولو له پاره:

▲ چې کبر نه کړي نه خوارېږي

خاونده! خدایه! مور به کبر کړی وینه

▲ مسلماني په چا کې نه شته

مرور گرځم څوک مي نه پخلا کوینه

▲ اوبسکي مازي دي که بېلمازه

زما پر څېرې گربوان تل اوبسکي راځینه

له ټولو نه وړاندې د لنډیو، ټیو، ټیکي یو او مصری یو خپرول یې په هغه اسبابو، توکو، وسایلو، پوستکالو په سټه کولی شو چې په نوي پېر کې ترې گټې اخلو. لکه: که چېرې مو پام وي د فیسبوک په پوستکالي کې چې یاونه کړي وي، پرې تت پېکه رنگ په اېنگلېسي ژبه کېښلي وي چې ستاسو په ذهن کې څه دي چې خپرول یې غواړئ.

هر گوره چې مو یوه، یوه له نومورو څخه په لاس درغله او یا مو خوښه شوه نو چابک یې خپره کړئ په کره پښتو بڼه، په دې سره تاسو هم ترې گټه اخستلی شئ؛ نور یې ترې هم گټه اخستلی شي او له بل لوري څخه خوندي کېږي هم او پښت مو ترې څه یادوي هم.

پر دې سر بېره اړین خپرول یې له اخځوکو څخه و کړی، په اخځوک کې ترې گټنې واخلي؛ خپرول یې په مهالنۍ یو کې (ورمه، کابل مجله، هېله، خولی، رڼا، لیکوال، ژوندون، بنکلا، لېمه، لمبه، الفت، بنکار، گربیت، مهترلام ...). او اویانو (سمسور، تاند، ټول افغان، تل افغان، بهېر، لر او بر، لومړیتوب، ویکیفیدیا، ...). پر ځان پور و گنئ او پورتنئ یادونې اړینې بولم چې په ازد مت مو د ژبې چارچ کېدو جوگه کېږي.

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندې

نادان بچي دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژارم

د یهودي لمسی د دین ټپکهدار شونه

و، د ازان غوندې په سر، د سنگین ولسوالۍ، هېلمند کې مې دا تپې کښلې وې، په ۱۸/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي کې له غرمۍ ورسته ۳:۰۰ بجې،، (صفي الله، ۱۳۸۸ ل، ۳۲۹ چوپړی)

۸. موندل او د ولس له منځه یي ټولول

د لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری موندل او د ولس له منځه یي ټولول دا څېړنه داسې سپینې ته باسي.

د لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری موندل او د ولس له منځه یي ټولول یوازې په دې بڼه شونې دي؛ چې په لرو پرتو سیمو؛ غرنیو لمنو؛ بانډو؛ تېنګونو، درزنیو کلو او تړپلو کې چې کوم پښتون پښت ژونګر وي. د هغو له خولې یا اوازونو چې مو واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګیندو، لوڼو، خویندو، میندو، نیکونو، اکاګانو، لویانو مو واورېدلې. نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکانې (کلم یا قلم) یا پېنسل په کره پښتو ولیکئ!!؛ په کومه بڼه چې وي په هماغه بڼه یې خوندي کړئ!!؛ یا یې د اطلاعاتو او کولتور برخو ته یې وسپارئ؟ چې یا یې هغوی خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي؛ یا یې خپله له سرغندو مهالنۍ یو او یا سرغندو اوبیانو کې په خپله خپري کړئ؟

چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه؛ په کوم ځای کې؛ په کوم پېڅلیک او د کچې اندازې یې چې ځودانې دي. اړینه دا ده چې د لومړي ټوک په ۷.۶، ۷.۷، ۷.۸ او ۷.۹ پر اګراف په بڼه باید د دوی په بېلوالې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې اړخونه و کړی شی. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

په دې بڼه د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو موندل او د ولس له منځه یي ټولول په دوي رغنده بڼه ډېره اسانتیا مومي لکه:.

۱. د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو موندل؛ د ولس له منځه یي ټولولو لښتیلیک (جدول).
۲. په لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوي یا څېړنه داسې بنودل شوي.

په دې بڼه د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو موندل؛ د ولس له منځه یي ټولول؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې و منئ!
لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنې؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په څغرده؛ په ډاګه؛ په دانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو (مسلي، موضوع) دودیزه کمبله را ونغاړئ.

۸. ۱ ږي (ږ). پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه:

و، لنډۍ د پښتني وگړني ادب يوه داسې شعري او سندريز څېل (ژانر) دی چې د څومره والي، توليزوالي، گرانښت او منښت له پلوه ورسره بل هېڅ څېل سيالي نه شي کولی. بېلا بېل نومونه او ستاينومونه، لکه لنډۍ، ټيکۍ، مصری، تپه، اواز، بدله، سندره (لايق)، تپې، ټپکۍ (يادويگا)، غريبې او غرنګۍ (رفيع) يې هم زموږ د خبرې پخلى کوي.

بل ارزښت يې په دې کې نغښتی چې د پښتو آر او رښتني شعري «څپيز-خجيز»، سيستم يوه ټيپيکه مخبېلگه گڼل کېږي. که د دغه توليز (وزني) رغښت له پلوه د (گړني او ليکني) قافيه وال او ازاد شعر رانغاړي، د مسره بيزې نابرابرۍ او ناقافيه والۍ له پلوه بيا په ځانکړي ډول د ازاد شعر له پاره يوه داسې پوخ بنسټ جوړوي چې پردۍ يو پېښو، پليوني ته د چا پلمه نه پاتې کېږي او نه څوک پر اوسني پرله پسې راوډېدونکو ازادو شاهکارونو دا ټايه لگولی شي.

لنډۍ يوه داسې خپلواک دوي مسره بيز، په بله وينا، يوه بيته شعر دی. لومړۍ مسره يې نهه څپيزه او دويمه يې ديارلس څپيزه ده چې وروستۍ ناخجنه څپه يې يوه موزيکال اهنگ رامنځته کوي. له خجيز پلوه يې له سره تر پايه پر هره څلورمه څپه يوه غوره يا پياوړی خج ټيکاو لري او تر څنگه يې نورې څپې په اړوندو ويونو کې خپل، خپل خجونه هم ساتي. خو د هماغو غورو يا پياوړو شعري خجونو تر اغېز لاندې کمزورتيا مومي، خو بيا يې هم که ويونکی يا بولونکی بېخي وغورځوي، په بله وينا، له تول او تاله يې بلهار کړي، نو د بل هر شعر په څېر دغه ټولمنلی وگړنی شعر هم له ژبنی او مانيزي نيمگړتيا سره مخامخېږي.

داهم د لنډۍ د بې کچه گرانښت او منښت ښکارندويي کوي چې د بڼومه وگړنۍ يو شعرونو او بدلو تر بل هر څېله يې پنځون او زېرون زيات دی. هېښنده يې لا دا چې پر نالوستو پرگنو سربېره په کې لوستي او بيا شاعران هم پټه او ښکاره برخه اخلي؛ رښتيا هم له ډېرو بېلگو څخه يې دا څرک پوره لگېدی شي چې پنځگر يې بايد هرو مرو ليکلوستوال او پاخه ويناوال اوسي؛ نه يوازې له هنري، بلکې ژبني پلوه هم لکه چې وايي:

▲ ديدن مي کور ته پسې يووړ

پر کدردان اشنامي ځان بېکدره کنه

دا بله بېلگه خو لاڅه کړې، څه کړې چې د حمید مومند د دېوان د کومي لاسکېني (قلمي نسخې) پر دوته را پاتې ده او له سېکه یې هم دا پوره جوتهېدی شي چې د همدغه نوميالي شاعر رغاونه اوسي:

▲ سینه مي دېگ، زرگی مي غوښي

اوبنکي اوبه دي، بېلتون اور پسي کوينه

د امير شېر عليخان (شاهي پېر ۱۸۶۳-۱۸۷۸) په نامه هم د ځينو بېلگو يادونه کېږي، د يوې داسې بېلگې څرک يې لگول شوی چې د واکمنۍ او ژوند په وروستۍ يو شېبو کې يې له ډېرې نهيلۍ نه پر خوله راغلي وه:

▲ د غم لښکري راپسي دي

د بادشاهۍ تاج مي پر سر له ملکه ځمه

د دې له پاره چې د دغه ولسي مرغلرو د ،، غلا ،، مخنيوی شوی وي او ورسره ورسره ،، هاپکو،، نه وي ننگولې؛ ليکوال يې تر څنگه له پېنځيزوني (تخميس) سره ،، ټپيزه،، نومي شعري لړۍ را نښلولې او نن سبا يې ښايسته ډېر دود موندلی دی.

ترنگتوک (Euphony) لکه پاس چې ورته نغوته و شوه، لنډۍ له ټاکلي څپيز- خجيز انډول سره، سره پر يوه ناخجنه موزیکاله؛ په بله وينا پر يوې خور غړې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ (دوي ويشتمې) څپې خور غړي د څپيز- خجيز انډول ترڅنگه د لنډۍ يوه بل رغنډه توک گڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د شعر په توگه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه (موزیکال) اهنگ له لاسه ورکوي. دغه توک يا توک ،، ترنمي څپه،، يې يا زور (-a) وي، يا (-مه) او يا هم (-نه) وي. په يوه مهال کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې (يوه ويشتمې) خجني څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ته يوه خور غړي يا خوش آهنگي وربښي او پر همدې لاسوند له درو څخه هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي؛ چې پښتو انډول يې ترنگتوک يا ترنمي توک کې دی شي.

دغه درېگونې څپې سره د خور غړۍ له پلوه پردرو پورۍ يو وېشنه مومي، (-نه) په لومړۍ پورۍ (درجه) کې راځي، (-مه) په دويمه او زور (-a) کې ځيني کورني او بهرني داسې انگېري چې يوازې همدغه درېيمه د لنډۍ پاڅپه رغوې؛ په

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر
څېرنه چوپړي (ریس—رچ پانې)

داسې ترڅ کې چې دا دومره ترنم نه لري او یوازې هله یې موزیکاله لوبنه زیاتېږي،
چې ترې له مخه (م-) یا (ن-) راغلی وي؛ لکه په دې بېلگه کې:

▲ اخر به خاورې شي بدنه

که دې هرڅو پر وطنو و گرځومه

(یا: -ساتمه، -لیکمه، -خمه، -یمه، -شمه، خپرومه...)

که نه په یوازېني ځان دومره راکښون نه لري، لیکوال یې هم تراوسه متې دا یوه
بېلگه، هغه هم د یوه دېوگلي (پشه یې) ملا پر حواله را یادښت کړي ده:

▲ په پېښور کې مې زړه تنگ شو

کله به درشمه پراخه دېوگله!

په هره توگه، (مه) او (نه) هم کې دی شي، د همدغه درېیم ډول په څېر عادي
ژبني توکي اوسي او یا هم هسې د موزیکالو (ترنمي) توکو په توگه په پای کې
سربارې شوي وي، د رومي ډول بېلگې، لکه:

▲ د خوشالی یاران مې ډېر وه

چې بنادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

▲ د لېونۍ ارمان پوره شو

پر لاره ځي په کانیو ولي زیارتونه

▲ برستن دي واغوسته ویده شوي

پر زړه دې نه شته د یاری سوي داغونه

▲ بس که چې مور دې کنځل و کړه

نامرې تا ته مناسب نه وه مینه

▲ بلبل د زړه په غم اخته شو

غوټی د زړه سودا کوي د زړه دننه

▲ ظالمه دا ظلم دي بس دی

چې یوه دي خوار کړم، بل دي ورک کړم له وطنه

د دوېم ډول بېلگې چې ترنمي توکي يې پر ژبنیو هغو وړ سرباري شوي اوسي، بېخي ډېرې دي او دلته يې پر يوه څو بسنه کوو:

▲ د بېلتانه په کور کې راغلم

برخي قسمت شوې، زما غم په برخه شونه

▲ څوک مې له حاله خبر نه شو

بېلتون مې بيا پر لمن اور و لگونه

▲ څوک مې له حاله خبر نه دي

دنده زړه مې هجران درې، وړې کړنه

▲ څه شو که ناسته مې دلې ده

اروا مې ستا پر کټ منگولي لگونه

▲ څله ودرېرې يارمې نه يې

يار مې هغه دی چې غونچې څنې ساتينه

▲ باده پر باد مې سلام وايه

پر هغه باد چې د اشنا پر لوري ځينه

د لنډی بېلابېل کارونځايونه: لنډی تر هرڅه له مخه يوه شعري لوبښه، وينگ او کارېدنگ لري. له آره د بې ليک لوستو پرگنو له پنځونو څخه گڼل کېږي او په ورځني ژوند کې يې زيات کارېدنگ په همدوی اړه پيدا کوي. يوه خوا ترې په ورځني گړني بهير کې لکه وراشي (وجيزي) يا مثل کار اخلي او بلخوا پرې د يوه هنري پيداوار په توگه خپل ښکلاييز خوب (ذوق) او ټولنيز ارمان خړوبوي، هغه دا چې په اواز کې يې انگازه کوي او بيا يې له سندريز پلوه له نورو سره هم شريکوي. سکالووي يې پر رزم او بزم، يا د يادويگا (۲۳۴ مخ) په خبره پر مينه او جنگ جگړه راڅرخي. د مينې او رومانس بېلگه يې د خالو خان (د محمود غزنوي سرلښکر) د مينې (محبوبې) لنډی راوړي او د رزم يې د ميوند د ملالی هغه. د دې له پاره چې د ټولمنلي شعري او سندريز خپل (ژانر) په توگه مو د لنډی کارونځايونه ښه ترا پېژندلي اوسي، داسې يې وړ ډلبندي کوو:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

الف - د وراشو او متلونو غوندې ترې په ورځني گړني بهیر کې کار اخیستل کېږي.
ب- په څېرمه توگه سندریز ډگر ته ور گډېږي، هغه هم، په خپلواک ډول:

(۲) په اواز کې انگازه کېږي، (۲) له ساز او اواز دواړو سره غاړه غړۍ کېږي او
(۳) په ناخپلواک ډول له سروکیو سره د سندریز کمپوز په بشپړتیا او سمبالتیا کې
کارنده ونډه اخلي.

په دغو درو سرو سندریزو ډگرو کې ډېرې رنگارنگۍ راخپلوي. د اواز له پلوه
بېلابېل سیمه ییز او تېرنې؛ بیا بېلابېل وگړني رنگونه رانغاړي. د ساري په ډول،
کندهاریان یې یو راز انگازه کوي، ننگرهاریان یې بل راز، په هغو کې بېلابېل
تېرونه، کوچیان، پوونده، ساریان بل راز، کلیوال او بناریان یې پسې بل راز؛
همداسې یې له ساز او اواز، بیا یې په ناخپلواکه توگه له بېلابېلو غاړو سروکیو سره
بېلابېل رنگونه او ځېلونه درواخله.

لنډه کی چې په منگلو او ځاځۍ یو کې دود لري، د لنډۍ یو تر څنگ په څه ناڅه
ورته سندریزه توگه ځنې کار اخیستل کېږي. څوارلس څپې رانغاړي، پر لومړي
خج پیل مومي او زیاتره یې په سمه نیمایي کې سا کنبل کېږي او تر پایه یې هره
څلورمه څپه خجنه راځي، لکه:

جونه په (پر) باغ گډې شوې، تالا یې کره گلونه؛
ته په دا ډاول جوړه یې، که زه در مین شومه؛

په دغه درېیمه بېلگه کې یې شپږ څپې وروسته سا اېستل کېږي او ورپسې اته
څپې راځي: وه باد شاگردې ده، ټول یاغي شول وطنونه (علي محمد منگل،
فولکلوري وړمې)،، (مجاویر ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱۵۹)

▲،، سترگې مي ستا | پر لور څلور | شوي

| - - - | - - - |

څلور اته | شوي اته شپا | رس شوي مي | نه

| - - - | - - - | - - - |

(مجاویر ، ۱۳۸۸ لېږدی، چوپړی ۱)

▲ سترگې مي ستا په لور څلور شوي

څلور اته شوي اته شپارس شوي مينه

د لنډیو، ټپو، ټیکو یو او مصری یو انگر څېړنـ چوپړي (ریسـ رچ پانې)

۱. د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصری موندل او دولس له منځه یې ټولولو لښتلیک (جدول) بڼې څېره.

څېره ۲. د مجاور احمد زیار، پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنگه جوړېږي؟، په دې ليکې کې د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصری کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)		مصري Méshry	ټپو Tapé	لنډی Lángóy	لنډی / ټپو / ټیکو / مصری	چاپ / کلا / تالېف	لنډی / ټپو / ټیکو / مصری	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکی	ښوونکي	۴	۷	۷	۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي	۴	۲	۳	۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي	۴	۵	۴	۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي	۲	۲	۱	۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي		۱	۵	۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي		۳	۱	۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي	۱	۱		۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي	۱			۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه
ښوونکي	ښوونکي				۱۸	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه	ټولګی / لیکنه

۸. ۸۱ لښتلیک: په دې لښتلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډی، ټپه، ټیکي او مصری موندل او دولس له منځه یې ټولولو اوډون (ترتیب) ونډي کوي.

۸. ۲. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار، پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنگه جوړېږي؟، په پورتنۍ، ۸. ۱، گڼه څپرکي یا برخه کې د ډ (ږې) اېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:

څېره ۸. ۱. ډ پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار، پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنگه جوړېږي؟، په دې ليکي کې د لنډیو، ټپو، ټیکو یو، او مصری یو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده په څېره ۸. ۱ ږې کې:

۱. څېره ۸. ۱ ډ پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار، پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنگه جوړېږي؟، په دې ليکي کې د لنډیو، ټپو، ټیکو یو، او مصری یو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (گڼه یې په: دانې)
۲. گڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند ډاکټر مجاور احمد زیار
۴. لیکي: پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنگه جوړېږي؟

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانـی)

۵. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی
۶. ټول ټال لنډی، ټپي، ټیکي او مصری: ۱۸
۷. لنډی Lándéy: ۷
۸. ټپي Tapé: ۷
۹. ټیکي Tikéy:
۱۰. مصری Mésréy: ۴
۱۱. ▲ سرو ته منسوبی Related to men؛ لنډی Lándéy: ۴
۱۲. ▲ سرو ته منسوبی Related to men؛ ټپي Tapé: ۲
۱۳. ▲ سرو ته منسوبی Related to men؛ ټیکي Tikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبی Related to men؛ مصری Mésréy: ۴
۱۵. ▲ بنځو ته منسوبی Related to women؛ لنډی Lándéy: ۲
۱۶. ▲ بنځو ته منسوبی Related to women؛ ټپي Tapé: ۵
۱۷. ▲ بنځو ته منسوبی Related to women؛ ټیکي Tikéy:
۱۸. ▲ بنځو ته منسوبی Related to women؛ مصری Mésréy:
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو يا وي بېواک وو، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lándéy: ۱
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يي يا لنډه يي وو، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بېنه او ينه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lándéy: ۵
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی - ná (نون زور ولري يا ربنتي پېنېلې هي وو، څخه مخکې ابڅخه ني وو، زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lándéy: ۱
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي لنډی Lándéy:
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی وه يا ه، : mayolə, xwalə, xpələ, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوي لنډی Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) وه يا ه، : ará, ar, baxtawará konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرگره، کونآتوره، بختوره، ار، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوي لنډی Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو يا وي بېواک وو، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي ټپي Tapé: ۲
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná (څرگنده يي يا لنډه يي وو، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بېنه او ينه؛ سره بشپړي شوي ټپي Tapé: ۱

۲۷. وروستاري غبرSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوي ټپي Tapé: ۳
۲۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي ټپي Tapé: ۱
۲۹. وروستاري غبرSuffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،: mayolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لري شتون لري؛ سره بشپړي شوي ټپي Tapé:
۳۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ،: konatawará, zargará, kaftará ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لري شتون لري؛ سره بشپړي شوي ټپي Tapé:
۳۱. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná: (خرگند او يا وي بپواک ،،و، په غبر کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي ټيکي Tiké:
۳۲. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná: (خرگنده يي يا لنډه يي ،،ي، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړي شوي ټيکي Tiké:
۳۳. وروستاري غبرSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوي ټيکي Tiké:
۳۴. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي ټيکي Tiké:
۳۵. وروستاري غبرSuffix Voice؛ زورکی ، ه يا ه ،: mayolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لري شتون لري؛ سره بشپړي شوي ټيکي Tiké:
۳۶. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا ه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لري شتون لري؛ سره بشپړي شوي ټيکي Tiké:
۳۷. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ونه - waná: (خرگند او يا وي بپواک ،،و، په غبر کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوي مصري Mésréy: ۲
۳۸. وروستاري غبر Suffix Voice؛ ينه - iná: (خرگنده يي يا لنډه يي ،،ي، په غبر جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړي شوي مصري Mésréy:
۳۹. وروستاري غبرSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوي مصري Mésréy:
۴۰. وروستاري غبر Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوي مصري Mésréy: ۱

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی، ه یا ه، : mayolə, xwalə, darə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ؛ زورواله هي (زور)، ه یا ه، : ará, ar, baxtawará, konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرگره، کونائوره، بختوره، ار، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د مسرو (پټ، نیم بیټی، نیمه کری، نیم بند یا مسره د پېيلې نیمه کری، نیم بند یا نیم بیټ) کچه: ۳۶

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفرده وی یې لږ یا ریدیف دی؛ د هی، ه،، ابڅه) کچه: ۱۸

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پښېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپې، سېلابو، هجاوو، سیلیبلس Syllables)، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکسنټو، و لفظ، د موسیقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سر نښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او ردوالي، کیفیت نښې، ټینګې، لهجې، ټاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا، ځانګړي، خاص او بېل، ډولونه. Accents, Morphemels:،) کچه: ۹۰

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ترنګتوک مېچي کچه: ۱۸

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د لور ترنګتوک (د پاینی مسري پاینی څپه یا خوره غږي اواز په لوره وي چې ډېری یې په پینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستانی) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری یې بولي او پاتیشوني نوري چې وروستاري غږ په ځور راځي دي) مېچي کچه: ۴

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو د ځور ترنګتوک مېچي کچه: ۱۴

۵۱. دیفتنګونه (غیرغږون)، ناټروبیکی، ټروبیکی، سټرېل، اوسټرېل، پارانویبکي، بلنویبکي، انډېنښني او هېجانې چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه ګرانه! ... چې له دوی سره سره باري، منځباري او بېڅباري راځي:

۵۲. ګره شوي Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوي) : ۱۳

۵۳. خبرداری (Caution) : ۶

۵۴. کنټرول کي (In control) ټول

په پورتنی لیکنه کې عیبونه او تېروتنې چې سمې شوي وې په ۵۳ گڼه کې یا کره شوي ۱۳ ځایه وې، چې کنټرول کې شوي یا په بله وینا روغې یا سمې یا سبې شوي دي او په سور رنگ سره په متن کې بنودل شوي دي.

شپږ (۶) ځایه خبرداری ورته په لاندې بڼه دی، په نوموړي لیکي کې چې یا به یې خپله ټیپ کړی وي او یا به یې کوم زده کړیال خو تېروتنې په کې وې:

۱. یوه یې یو کښلی دی، په دې وینګ لکه you یا U چې په کار ده چې د یو پرځای یوه وکښي ځکه چې گڼویيکی دی.
۲. او اړېکویيکی یې و کښلی دی، اړین باید او و کښل شي، لکه د درې ژبو په شان ترې گټني اخلي. (لکه : مرغ و روبا. په پښتو کې کره بڼه لکه: چرګ او کیدر. یا تول و تال اړین داسې و کښل شي: تول او تال).
۳. دوي ، ، یې په دوي د را اخستني نخښه، نقل، اقتباس بل تن خبرې یا وینا، یې په دوي لیندیو (( )) بڼه کښلي ده. ، ، بڼه روغه او کره راځي د اخځوک له پاره هم.
۴. نهه ۹ عدد یې نه، کښلی دی باید نهه و کښل شي او روغ راځي.
۵. په کې یې پکې کښلي په دې بڼه ناسمه راځي (لکه : د دېرې پکې پښځه پرې لري او یا د یوې پکې رنځورې جلی د سر په شان ښکارېږي) لکه ویيې زورنه یې هم ورته ده، باید ستربل په له ناتړویيکي کې څخه یوه وت یا فاصله یا واټن و لري، گډ را نه شي سره.
۶. ترنگتوک دغه ټوک یا ټوک ، و ترنمي څپه، ، کې (م-) یا (ن-) کره و کښي په دې بڼه نا کره راځي (م-) یا (ن-) ځکه له نوموړو اېڅو څخه ورسته د هې اېڅی راځي.

۹. آر

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصری آر (اصل) په ډانگ پېبلی وینا له آریاني پښت څخه دی چې پېنځه زره او اووه څلو پښت کاله پخوا په بلخ، بخدي کې د آمو سین، هري، لمپاکا، کابل، هېلمند سین په غاړو او شا او خوا کې اوسېدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوگن شوي دي، په لومړي ځل په نړۍ وال فضايي تمځای (سټیشن) فضا یا مریخ کې په پښتو ژبه خبرې شوي؛ د غورکي (ټیلیفون) له لارې له ځمکې څخه پرې غورې او پلټنې شوي دي؛ په رښت کې پښتو دویمه نړۍ واله ژبه ده چې په نړۍ وال فضايي تمځای (سټیشن) فضا یا مریخ کې پرې خبرې شوې دي له روسي ژبې څخه ورسته؛ د ډگروال عبدالاحد مومند له لوري د پښتو ژبې نوموړې پېبلی ویل شوي دي او په ټوله نړۍ کې پښتون پښت لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصری لس دولس دانې په یادو یادې لري او په خبرو اترو کې یې وايي.

پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصری له آره د پښتون او پښتنې له خولي وتلي وینگونه، غزونه او پېبلي دي چې د آریاني قوم یوه څانگه ده. دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه گڼه گڼه خبرې اترې کوي؛ د نړۍ والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د گړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي، لکه خوندي ژبني پل پور؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملي، ډنډر او ځمکې څخه لر واین لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر او ښاخ له ډډ څخه دی چې څانگه یې زړې خو ټینگې او قوي پانې لري.

د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې کې چې رېښې یې خړوب کېږي، لومړی د همدې ژبې ښاخ دی او د لمر وړانگو روښنایي او اکسیجن یا هواویچه همدې ښاخ رېښو ته ورکړې ده، چې د ویکيو وینگونو رېښې یې تر ډېره له نړۍ والو ژبو سره نږدېوالی لري.

د نړۍ پر ټولو ژبو کې لومړی، بډایه او پرمختللي ژبه زموږ د تریورانو ژبه ده چې زموږ څخه ورسته زوکړه شوې. ټول کال به یې یوازې سپینې وگړي خورلي زموږ گاونډی ژبه ده چې ځواک یې خپلو خپل ژبو په لاس کې دی، هغه د چین

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

اساسي لهجه ده، چې (۱،۲۱۳،۰۰۰،۰۰۰) یوه بیلین او دوې سوه او دیارلس میلونه تنه پرې خبرې کوي.

بله دا چې که اینګلېسي ژبه (۱،۲۰۰،۰۰۰) یوه مېلیون دوې سوه زره ویکي (لغات) لري، عربي او روسي ژبه بیا (۹۰۰،۰۰۰) نهه سوه زره ویکي لري، پښتو ژبه (۶۰۰،۰۰۰) شپږ سوه زره ویکي لري، دري یا فارسي ژبه بیا (۴۰۰،۰۰۰) څلور سوه زره ویکي لري.

دلته په یوه نه یوه نوم داسې کسان شتون لري؛ چې د خپلې ژبې له ویوکو (وی یا لغاتونو) سره اترېګني لري؛ په کومو چې نه پوهېږي؛ هغه بیا ناګنلي ګني؛ په دې سره به لازمي وي؛ چې د پښتو ژبې خپل کره وی له منځ لاړې شي. ما ايله (۴۰،۰۰۰) ویکي نه دي زده کړي، نو دا د دې مانا نه لري، چې پښتو ژبه دې الله مه کړه نیمګړې وي. خو زه به په نورو پاتې (۵۶۰،۰۰۰) پښتو ویوکو نه پوهیږم.، (صفي الله، ۱۳۸۸ ليردی کال، ننه توزي ،، پيليزه، سریزه، مخکي وينا، مقدمه ،، ۷۲ چوپړی).

د ژبو له رېښو څخه ټول آرياني ویکي د نورو ژبو ویکي د ډېرو آریوهانو (اېټمولوجېستانو) د څېړنو له مخې په ټکروبي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.

پښتو ژبه او د نومرې ژبې وګرني پېلې لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری ډېر په حسن، ډول، بسایست، بډاینه، زېرمه او خورلنتوب آراسته ده.

په آري رښت کې پیلنی د بشر پښت ډېرېښه په ټوله نړۍ کې له بخدي څخه شوی؛ منځنی یا دوېم له پنجاب د سیند غاړو هند څخه شوی او پاینی یا درېم د چین له اغیور د سیند له غاړو څخه شوی. څومره چې د دوو ژبو تر منځ یا د دوو ژبو او درېمې ژبې ترمنځ اړیکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافریز او پارافریز نسبت ډېر وي.

خو د غوند د اېکولوژیکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځیني پېر دودیزه آریوهه (Etymology) په یوه او یا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د یوه لارښود په توګه غلتوونکي وي. یوې وی غږ د بلې ژبې په بله او په بله ژبه کې په بله مانا وي. لکه: کور وی د پښتو ژبې هستوګنځي ته وايي چې وګري په کې ژوند ګر وي. همدا د پښتو ،، کور،، وی په دري، تاجکي، فارسي ژبه کې د وړوند مانا ورکوي، هغه تن چې سترګې یې نه وي او یا یې سترګې کار نه کوي؛ په اینګلېسي ژبه کې کور یا Core د هر شي منځ (هسته)، مرکز، منځ کېنل یا منځه یا هسته را اېستلو ته وايي. په چینایي، روسي، جرمني، فرانسه یې، پشه یې، بلوچي، اوزبکي،

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
څېړنـــــــــچوپړي (ریســـــــــرچ پانې)

تورکي، عربي او اېنډي کي د کور وی بېله بېله مانا لري. ځای، ځای په لنډۍ، ټپه،
ټیکۍ او مصری کي ترې گټني اخستل شوي وي.

د لنډپېره تعريفونو له پاره اي (الف). لنډۍ، بي (ب). ټپه، پي (پ). ټیکي او تي
(ت). مصری پوري لکه څنگه چي لومړي توک ۶، ۷، ۸، او ۹. پراگراف وايي
او پيله يي ساده برابروي داسي: د آر (اصل) له پاره و ويني.

١٠. اوسمهال یې د ډېرولو تگ لاره

د لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری اوسمهال یې د ډېرولو تگ لاره دا څېړنه داسې سپینې ته باسي.

د لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری د ډېرولو تگ لاره په روان پېر کې یوازې په دې بڼه شونې ده:.

١. هاغه پېلن او پېلنه چې په روان پېر کې د لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری ډېرولو تگ لاره باندې مزل کوي یا یې د تللو تکل لري، لږ تر لږه هغه لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری چې لرغونې دي، خوندي شوي دي په لیکلي بڼه، قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوي دي. یوازې د ه ، ا بڅې په پای کې وار په وار تړنې رايي. سندرېزه، سازینه، یا اهنکینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي.

چې گڼه یې تر ٢١٩،١٧٥،٠٠٠ دوپسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه تکی تکی داني سره گډې لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې، ځینې یې یادې وي چې هر گوره خپلې جوړوي او یا یې ټولوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي، د دوی گډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه تکی ا دانه، دانه نوي پېر باندې څورلیڅ وي.

٢. چې د لرو پرتو سېمو، غرنۍ یو لمنو، بندوو او تېټنگونو، درزۍ یو کلو او تړېلو کې چې د پښتون پښت پېیلن او پېیلني ژونگر وي؛ د هغو له خولې یا اوازونو څخه مو چې واورېدلې او یا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنگیندو، لونو، خویندو، میندو، نېکونو، اکاگانو، لویانو مو واورېدلې، نو ځان سره یې په چوپړو کې په لیکاني (قلم) یا پښل په کره پښتو ولیکۍ؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه یې خوندي کړئ.

٣. خپله یې سر غندو مهالنۍ یو او یا سر غندو اوبیانو کې په خپله خپرې کړئ؟

٤. د اطلاعاتو او کولتور (فرهنگ) برخو ته یې و سپارئ؟

٥. د ټاټوبي سترو ښارونو کتابتونو او د پښتون پښت سترو کتابتونو ته یې په کینلې او یا برېښنالیک یا له چاپه تېرې شوي بڼه و سپارئ چې یا یې هغوی خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری خوندي کړي یا یې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي.

٦. چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وگړي څخه، په کوم ځای کې، په کوم پېڅلیک او د کچې اندازې یې چې ځودانې دي؛ په روان پېر کې یې د ډېرولو تگ لاره په لاس درکوي.
٧. اړینه دا ده چې د ٦.٧، ٧.٨، ٧.٩ پراگراف په بڼه باید د دوی په بېلوالی غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې اړخونه و کړی شی. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس درکوي.
٨. د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو په روان پېر کې یې د ډېرولو او تگ لارې لښتیلیک (جدول)، چې په ای ابېڅې پیل او په پی ابېڅې پای شي.
- پیلنی د نرمکالی کښلو (سندونو، لیکنو، کتاب شویو، متنونو، سرلیکنو) زېرمې ته ټولې لنډې، ټپې، ټیکې او مصری دننه کرل شي؛ چې سره ورته یې هغه خپله له منځه لاړې شي. یوازې اصلي بڼه یې ځای ونیسي، دو باره ټولې ترکیبې، چې د ځینو پیلنی مسره سره ورته والی لري او په ځینو کې پاینی مسره سره ورته والی لري. تری چان کرل شي، یوازې اصلي بڼه یې ځای ونیسي، پېڅلیک یې د هغه لیکولو څخه وي چې لومړی یې له چاپ څخه په تېر پېر کې تېر کړي وي، لکه د لومړي ټوک په ١٤. پراگراف په بڼه باید د دوی د کچې اندازې باندې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې اړخونه و کړی شی. په روان پېر کې یې د ډېرولو او تگ لارې لښتیلیک ورغوی.
٩. پلټنه داسې په ډاگه شوي یا څېړنه داسې بنودل شوي ده په لښتیلیک کې په دې بڼه د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو په روان پېر کې یې د ډېرولو تگ لارې، تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!
- لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر ځنی؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په بښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاگه؛ په ډانگ پېلي بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو (مسلي، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.
١٠. څېړنه داسې بنودل شوي ده په لښتیلیک کې د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو په روان پېر کې یې د ډېرولو تگ لارې؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو، په ټولو نړیوالو بېلا، بېلو تېرونو له خورې پښتو ژبې څخه نورو ژبو ته په نومرو کوشنیو، کښلو، خوړو پېپلو علمي ژباړه خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!. چې هغوی ور څخه په روان پېر کې په انټرنیټي میخانیکي اتوماتو ژباړو کې په چټکه بڼه لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر ځنی؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په بښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاگه؛ ډانگ پېلي؛ او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو (مسلي، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

٤٢ چوپړی

د لنډیو، تپو، ټیکو یو او مصریو انگر خبرن چوپړی (ریس رچ پانې)

خبره ٣٠٣ په روان پیر کې د لنډۍ تپه، ټیکو او مصری د ډیروولو او تگ لارې لېنټیلېک ریډ جدول،

مصری Mصرية		لنډی Landley		تپو Tapp	
دندې دندې	دندې دندې	دندې دندې	دندې دندې	دندې دندې	دندې دندې
١	١	١	١	١	١
٢	٢	٢	٢	٢	٢
٣	٣	٣	٣	٣	٣
٤	٤	٤	٤	٤	٤
٥	٥	٥	٥	٥	٥
٦	٦	٦	٦	٦	٦
٧	٧	٧	٧	٧	٧
٨	٨	٨	٨	٨	٨
٩	٩	٩	٩	٩	٩
١٠	١٠	١٠	١٠	١٠	١٠
١١	١١	١١	١١	١١	١١
١٢	١٢	١٢	١٢	١٢	١٢
١٣	١٣	١٣	١٣	١٣	١٣
١٤	١٤	١٤	١٤	١٤	١٤
١٥	١٥	١٥	١٥	١٥	١٥
١٦	١٦	١٦	١٦	١٦	١٦
١٧	١٧	١٧	١٧	١٧	١٧
١٨	١٨	١٨	١٨	١٨	١٨
١٩	١٩	١٩	١٩	١٩	١٩
٢٠	٢٠	٢٠	٢٠	٢٠	٢٠
٢١	٢١	٢١	٢١	٢١	٢١
٢٢	٢٢	٢٢	٢٢	٢٢	٢٢
٢٣	٢٣	٢٣	٢٣	٢٣	٢٣
٢٤	٢٤	٢٤	٢٤	٢٤	٢٤
٢٥	٢٥	٢٥	٢٥	٢٥	٢٥
٢٦	٢٦	٢٦	٢٦	٢٦	٢٦
٢٧	٢٧	٢٧	٢٧	٢٧	٢٧
٢٨	٢٨	٢٨	٢٨	٢٨	٢٨
٢٩	٢٩	٢٩	٢٩	٢٩	٢٩
٣٠	٣٠	٣٠	٣٠	٣٠	٣٠
٣١	٣١	٣١	٣١	٣١	٣١
٣٢	٣٢	٣٢	٣٢	٣٢	٣٢
٣٣	٣٣	٣٣	٣٣	٣٣	٣٣
٣٤	٣٤	٣٤	٣٤	٣٤	٣٤
٣٥	٣٥	٣٥	٣٥	٣٥	٣٥
٣٦	٣٦	٣٦	٣٦	٣٦	٣٦
٣٧	٣٧	٣٧	٣٧	٣٧	٣٧
٣٨	٣٨	٣٨	٣٨	٣٨	٣٨
٣٩	٣٩	٣٩	٣٩	٣٩	٣٩
٤٠	٤٠	٤٠	٤٠	٤٠	٤٠
٤١	٤١	٤١	٤١	٤١	٤١
٤٢	٤٢	٤٢	٤٢	٤٢	٤٢
٤٣	٤٣	٤٣	٤٣	٤٣	٤٣
٤٤	٤٤	٤٤	٤٤	٤٤	٤٤
٤٥	٤٥	٤٥	٤٥	٤٥	٤٥
٤٦	٤٦	٤٦	٤٦	٤٦	٤٦
٤٧	٤٧	٤٧	٤٧	٤٧	٤٧
٤٨	٤٨	٤٨	٤٨	٤٨	٤٨
٤٩	٤٩	٤٩	٤٩	٤٩	٤٩
٥٠	٥٠	٥٠	٥٠	٥٠	٥٠
٥١	٥١	٥١	٥١	٥١	٥١
٥٢	٥٢	٥٢	٥٢	٥٢	٥٢
٥٣	٥٣	٥٣	٥٣	٥٣	٥٣
٥٤	٥٤	٥٤	٥٤	٥٤	٥٤
٥٥	٥٥	٥٥	٥٥	٥٥	٥٥
٥٦	٥٦	٥٦	٥٦	٥٦	٥٦
٥٧	٥٧	٥٧	٥٧	٥٧	٥٧
٥٨	٥٨	٥٨	٥٨	٥٨	٥٨
٥٩	٥٩	٥٩	٥٩	٥٩	٥٩
٦٠	٦٠	٦٠	٦٠	٦٠	٦٠
٦١	٦١	٦١	٦١	٦١	٦١
٦٢	٦٢	٦٢	٦٢	٦٢	٦٢
٦٣	٦٣	٦٣	٦٣	٦٣	٦٣
٦٤	٦٤	٦٤	٦٤	٦٤	٦٤
٦٥	٦٥	٦٥	٦٥	٦٥	٦٥
٦٦	٦٦	٦٦	٦٦	٦٦	٦٦
٦٧	٦٧	٦٧	٦٧	٦٧	٦٧
٦٨	٦٨	٦٨	٦٨	٦٨	٦٨
٦٩	٦٩	٦٩	٦٩	٦٩	٦٩
٧٠	٧٠	٧٠	٧٠	٧٠	٧٠
٧١	٧١	٧١	٧١	٧١	٧١
٧٢	٧٢	٧٢	٧٢	٧٢	٧٢
٧٣	٧٣	٧٣	٧٣	٧٣	٧٣
٧٤	٧٤	٧٤	٧٤	٧٤	٧٤
٧٥	٧٥	٧٥	٧٥	٧٥	٧٥
٧٦	٧٦	٧٦	٧٦	٧٦	٧٦
٧٧	٧٧	٧٧	٧٧	٧٧	٧٧
٧٨	٧٨	٧٨	٧٨	٧٨	٧٨
٧٩	٧٩	٧٩	٧٩	٧٩	٧٩
٨٠	٨٠	٨٠	٨٠	٨٠	٨٠
٨١	٨١	٨١	٨١	٨١	٨١
٨٢	٨٢	٨٢	٨٢	٨٢	٨٢
٨٣	٨٣	٨٣	٨٣	٨٣	٨٣
٨٤	٨٤	٨٤	٨٤	٨٤	٨٤
٨٥	٨٥	٨٥	٨٥	٨٥	٨٥
٨٦	٨٦	٨٦	٨٦	٨٦	٨٦
٨٧	٨٧	٨٧	٨٧	٨٧	٨٧
٨٨	٨٨	٨٨	٨٨	٨٨	٨٨
٨٩	٨٩	٨٩	٨٩	٨٩	٨٩
٩٠	٩٠	٩٠	٩٠	٩٠	٩٠
٩١	٩١	٩١	٩١	٩١	٩١
٩٢	٩٢	٩٢	٩٢	٩٢	٩٢
٩٣	٩٣	٩٣	٩٣	٩٣	٩٣
٩٤	٩٤	٩٤	٩٤	٩٤	٩٤
٩٥	٩٥	٩٥	٩٥	٩٥	٩٥
٩٦	٩٦	٩٦	٩٦	٩٦	٩٦
٩٧	٩٧	٩٧	٩٧	٩٧	٩٧
٩٨	٩٨	٩٨	٩٨	٩٨	٩٨
٩٩	٩٩	٩٩	٩٩	٩٩	٩٩
١٠٠	١٠٠	١٠٠	١٠٠	١٠٠	١٠٠

١.١ لېنټیلېک: په روان پیر کې د لنډۍ، تپه، ټیکو او مصری د ډیروولو او تگ لارې لېنټیلېک (جدول) بڼې خبره.

۱.۱. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته د ادبي بنسټ لیکل گرو ارزښت ټاکل

دښتنو د ناوړو نیتونو جگړې په دې کې وي چې تل یې په ذهن کې لري او د دې خاورې وگړو ته په سپکه گوري. د دې ټاټوبي ژونگرو او د ژوند هره سټه چې د دوی د راتلونکي ژوند او روان ژوند، د سوکالی او بډاینې چولېڅ کېږي، ادبي بنسټ لیکل ورته ټیټ ارزښت ټاکي او بنسټ لیکل هر څه ته په سپکه گوري.

زموږ د ټاټوبي افغانستان ډېری تاریخونه او ادبي کښلې د افغانستان دښانو لیکي دي چې له افغانستان سره لرغوني او تاریخي دښمنی لري.

زده کړه دا سپیني ته را اوباسي چې د پښتنو دښمنانو لیکونکي او لیکوال له لرغون پېر څخه د پښتنو پښتونوالي او پښتونولي ننگ، پت، غیرت، مېړانه، سربښندنه، گوندي، پور، بدلي، جرگي، حجرې، مرکې، کره وړه، ولاړه، درانوي، اړي، مېلمپاله، ودني، وتي، چابکتیا او خیرکتیا روزني او ښوني خپلو وگړو، ځواکونو او زده کونکو ته ښودلي دي. ان الیگزندر (ماکیدانسي یا اسکندر مقدوني) ۳۲۶ مخزېږدي پېر کې (۲۳۴۲ کاله وړاندې) د ده اوسنډ ارسطو ښودلي وو او ارسطو ته د هغه اوسنډ اپلاتون او اپلاتون ته د هغه اوسنډ سقراط ښودلي وو. دوی زموږ دښن وو؛ لکه څنگه چې مور پښتانه د دښن تعریف کوو ، د دښن هر څه زموږ دښن وي، ان کوشنی ماشوم یې نر وي او که ښځه په هر پېر کې په هر بڼه له منځه وېسی له شتو او توکو سره په ښه کلکه بڼه؛ چې ډگر ته دې په جگړه ډله راغله د ستر تن څار یې کوه ترې له منځه وېسه یا په پیل کې ترې یوه تن له منځه وېسه چې په نورو کې ډار خپور شي، بیا هغه څه کوه چې زړه دې غوري؛ چې توره دې لنډه شوه کدم پسي واخله او سر دې تل ساته د دښن سره اخله ، دوی یې هم کوي، زموږ لرغوني لیکني، کتابونه، اثار، لیکني او چوپړي، چې د ژویو په پوستکو، د ونو په ښاخونو، ډبرو، څنډو، ملو، پانو، کاغونو، چوپړو او څادرو د روانې لړۍ په ډول شتون در لوده. ټول له کلو ښارونو، کورونو سره تالا او په اور و سوزول؛ اېره، اېره یې کړه؛ په انګېټیو (بخاریو) او وریاوو (شاورې یا حمامونه) یې پرې په میاشتنو، میاشتنو تودول. چې څه په سینه، سینه یوه له بله بل ته یادي ور رسولي همغه رارسیدلي دي، په ټوله نړۍ کې له پښتنو څخه زاړه کتابونه یوه هم نه لري چې مور یې نه لرو دوی یې هم نه لري.

په لغمان کې ډبرین ارامي پښتو لیک او مصري پښتو مېخي لیک، په غور کې مېخي لیک، د بخدي، گندهارا، ارکوزیا، بامیان، تخار او عینک څمڅو کې ډبریني کښلې د ټاټوبي لرغون پېڅلیک (تاریخ) ویاړ را ښه یې او راپېژني. په همدغو سېزونو

مور نورو ټبرونو ته ور پېژنو او ځان ور ته لرغون څرگندوو. د پښتنو ټولې لرغونې وینا وي، ورځنی خبرې، ویکيې، غونډ، غونډلې، پېیلو، لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته ادبي بنسټلار ټیټ ارزښت ټاکي او بنسټلارگر هر څه ته په سپکه گوري د دې له پاره چې هغه دښمن وي؛ دښمن که هر تن وي دښمن، دښمن وي.

زما سره یوه تن د شکر درې و چې په اوزبېکېستان کې یې زه د پروژې امر وم، زما څنگ ته راغی او وي ویل راته وو، انجینر صاحب این در زبان ما، درې چې معنی دارد کې همه ی تان این زیاد ارزش میدهید! برمن این را معنی کو؟،

▲ خدای دې زما کره غونډې منډې

په سر به پندې چلوم تا به ساتمه

ما ورته و ویل چې دا داسې مانا لري په درې ژبه کې:

خداوند تورا ازمن کند کلوهگک (بانوی چاق قد پس) **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نگاه میکنم.

هغه راته و ویل: این چی؟ کلوهگک، خداوند تورا ازمن کند کلوهگک **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نگاه میکنم.

هېچ مفهوم و معنی و شعریت، عشقیټ، محبوبيټ، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده گی نه دارد!!.

زه پرې پوی شوم چې د ده زما له ژبې له بداینو سره تریگني ده، او په زهن کې ور سره د نیتونو جگړه کوي. نو سم د لاسه او رب رب می ورته حاضر ځوابی کې و ویل : خي شما من به گوید که این چی معنی، شعریت، عشقیټ، محبوبيټ، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده گی و چې ماهیت دارند.

شاه محمد دگروال ++++ تکیه زده به دیوال

ټر ټډه ډه ډنگ، ټر ټډه ډه ډه ډنگ... پرده اول دراین چې وټزه گی ها است کې شما رقس میکنید، میخیزید بریش و ده، ده ۱۰، ۱۰ متر در رقس میرد، خود را بالا پاین میزنید، و اوستاده میشید چبغ میزنید، و میان همه مردم گردن خود را پاره میکنید. (مکروریان ۶، بخارا، ازبکېستان. ۲۰۰۸ میلادي.)

یوه بله بېلگه یې داسې ده چې، د کابل مکرویانو یوه لوفر محصل و، په لاره کې راته ویل چې : ما پشتو کون کلان را مگویم، زمان ایکه بالای دخترها پرزه

میریم. میګویم که خوب پشتو داري!! مطلب مان کون کلان میباشد که خوش ما
میبايد.

ما ورته و ویل: ځی، ما برایش میګویم که خوب دری داری؟! مطلب ما ازین کون
میده یا ریزه میباشد. (کارته پروان، سرک زیر باغ بال، کابل، افغانستان.
۲۰۰۳ میلادي.)

د لنډۍ یو، تپو، ټیګۍ یو او مصری یو ته د ادبي بڼکېلاک گرو ارزښت ټاکل په
همدې او همدې بڼه وي. هېڅ یې گڼي، نا گڼلي یې بولي، ملنډې پري وهي، ورک
کوي یې، هغوی ته یوازې خپل ژبه او خپل شعرونه گڼلي او غوره بڼکاري.
د بشر بڼکېلاک گرو د حملو لړۍ چې پر دې سېمه تېرې شوي او په راتلونکي پېر
کې تېرېږي؛ په پښې بڼه دا د بڼکېلاک گرو په ژونکو کې شتون لري چې پر کومه
سېمه بڼکېلاک گرو حملې را وړي، هغه سېمه له خپلې ولکې لاندي راولي، هر هغه
څخه چې د دوی ولکه را تنگ وي، له منځه یې وړي او یا ورته د هغو له لورې خنډ
په روان او لرلید پېر کې زوکره کوي، بڼکېلاک گرو له هغو سره بدې لري او له
منځه یې وړي.

له دښمنو (میرځمنو یا دښمنانو) یوازې او یوازې د دښمنۍ یا میرځمنۍ تمه
کېږي. بڼکېلاک گرو، دښن، میرځمن خلکو ته خوښي، هوساینه، ودنه، ژمنه، بډاینه
او خواږه نه ورکوي. که ورکوي یې نو په خوښۍ، هوساینه، ودنه، ژمنه، بډاینه او
خواږو کې ورته زهر ور کوي. ټول گڼلي شیان چې مور ته گڼلي وي، لوړ ځای ده
لېوالتیا او درناوي لري او ټولو وگړو ته ټول منلي وي.

لکه خاوره؛ د سیمې کرښې؛ د ژبو پولې؛ تورې او سپرې؛ توپونه او ټانکونه؛ وسلې
او الوتکې؛ بېړۍ او سایپرۍ؛ نخښې او پندې؛ سیندونه او اوبه؛ واورپژونه او
غرونه؛ ونې او گلونه؛ دوپیانۍ او لاسپانۍ؛ نښتر او څېړۍ؛ انار او انګور؛ مڼې او
زردالو؛ پټي او پولې؛ کروندې او کرکېلې؛ څټکۍ او ژرندې؛ پیداوار او پیداوړه
ونکي (چارځاي، فابریکې)؛ جوړونې رغونې؛ بندونه او ټیټنګونه؛ لارې او گودرې؛
ورونه او زنجېرونه؛ کښلې او ساتلې؛ لیکي، سرلیکي او سترلیکي؛ دیوان او کلیات؛
حجره؛ دېره؛ جرگه؛ پگړۍ؛ بڼتې (څادر، واڅکت، کمیس، پرتور، ټیکرۍ، شال)،
ځواک؛ وټه؛ لاسلیک؛ ټاڼې؛ لیک؛ اتن؛ ترې؛ ژبه؛ بیرغ؛ سندري؛ لنډۍ، ټپې،
ټیګۍ او مصری ټول ټولمنلي توکي (ملي ناموسونه) دي؛ ټول ملي ناموسونه دي.

اړین باید هر پېر کې هر تن ټولمنلو توکو باندي ملا وتړي، هر ناگڼلي تن او وگړي
چې ورسره ناگڼلتوب کوي، پر وړاندي یې یوازې او یوازې چټک او چمتو ولاړ
شي، د ټولمنلو څېزونو له پاره ودرېږو او ولاړېږو. پورتنې څېزونه چې ټول
ټولمنلي توکي دي یا ملي ناموسونه دي، هېڅ څوک یې په بڼکېلاک گرو، دښنو،

میرځمنو نه پلوري او نه یې ورکوي. که چېرې هغه وگری لیونی هم وي داسې کاني نه کوي، له ټول منلو څېزونو (ملي ناموسونه) سره، ځکه ملي ناموسونه، ناموس دی یا مور ده، مور هېڅ کله کوم تن یا لیونی تن هم نه بر بندوي او نه یې بشکېلاک گرو، دښتو، میرځمنو ته سپاري، نه یې ورکوي او نه یې پرې بی پته کوي.

له لرغون پېره زده کړه دا سپینې ته را اوباسې چې راغلي بشکېلاک گرو علمي وگړي، چې زموږ دودیز شته یې تر شني لاندې نیول او سپړل، څېړل یې یوازې د دې له پاره وو، چې په پیل کې د وگړو تر منځ د دوی دنده زموږ سره د لاسنوي، او بدایني په چار او پار وي. خو ریست کې یوازې، زموږ په زکاوته، چاپکتیا او کني ځان گړندی پوی کول وو؛ دود کمتون کول؛ دودپزي پښتوالي ژونکې کړو وړو تم او ډېکول وو. ورسته یې زموږ لرغوني ډبرین لیکونه؛ کنبلي تاراک، و سوزولي او یایې له ځان سره وړلې چې د الیکزنډر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي پېر څخه له پښتنو او پښتو سره دښمني روانه ده.

▲ ځنگه چې ستا په نوم مو وژني

مور خو به داسې مرگ ته غاړه ورکونه

١٢. د لنډیو، ټیو، ټیکي یو او مصری یو ځای

د یونانیانو، اټالیوانو او سالویکي ژبو لرونکو له پېخیلیک څخه په پېریو، پېریو وړاندې وړاندې د لمپاکا د سیند غاړو په اور او پرتو سیمو کې پښتون پښت ژونگر وو او د لمک واکمنی په پېر ٥٩٦٠ کاله وړاندې یا ٣٩٤٣ مخبردي کې دې وگرو دا پېلي ويلي، بورولي او دا یې ځای دی.

،، الکزاندر ذه گريډ (Alexeander the Great) یا اسکندر مقدوني د حملو په لړۍ کې یوه ځای ته لارو چې نوم یې لمپاکا (Lampaka) وو، او ارامي لیک په کې په درز کې روان وو.

په اوومه پېړۍ کې Xuan Zang خون زانگ لغمان (لمپاکا) ته په اسپ سره سفر و کړه، دا رپور یې ور کړه چې ،، ډېر لږ،، او سېدونکي د بودیزم (Buddhism) او هندوايزم (Hinduism) پالي په لغمان کې دي.

لغمان د مهاینېست بودایانو (Mahayanist) او هیون تسانگ (Huen Tsang) دا ثبت کړه چې د لمپاکا په هېواد کې د بودایانو روحانیانو استوگنځي یا صومعه د بودایانو مانۍ چې روحانیان په کې اوسي یوازي ١٠ دانې وې. ،، د ابوالبشر، شیش، نوح او ابراهیم د دینپالي په کې ډېر وو.،،

د الله ج د حق دین اسلام د پرمختیا نه ورسته چې دلته رښت یا حق دین وگرځید، غزنویانو Ghaznavids چې رهبري کېده د ابوالمنصور سبکتگین Sebük Tigin په نوم، چې له سترو جگړو څخه یې و گټله په لغمان کې، په سرغرونه او مخالفت د هندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه، درلودونکی د ١٠٠،٠٠٠ راتول کړل شویو ځواکونوو په دې جگړه کې.

ورسته بیا د مغولو په زمانه کې لغمان، د وخت مغولو په رسمیت و پیژند او د متکي، بسیا یا هیله ناکي ولسوالۍ په بڼه یې د کابل ولایت پورې و تړه.

افغانستان د کابل میوزیم کې د ارامیک لیکنه چې په لغمان کې پیدا شوي وو، میندل شوي ارامیک لیکنه (کېندنه کتیبه، نقش یا ثبت). لرغونی (٤٧٦ میلادي: د پخواني زمانې سری) خوارو خلکو تجارت له هند څخه د پالمیارا ته څرگندوي. د ارامیک لیک Aramaic اداري یا دولتي لاسي ژبه د اچیمینیدز Achaemenids وه، نوموړي ژبي په لغمان کې ډیر فصاحت درلود، (روانه وه) چې ډېره خپوره او لوړه شوې وه په لغمان کې.،، (وېکېفېډیا، ذه فري انېسیکلوپېډیا، لغمان ولایت، سپمه یز وخت ١٢:٠٠ بجې، د جنوري ٣١ د ٢٠١١ لېږدي)

و، پوښتنه: درنه اوستاده! په ځینو پخوانیو اثارو او متونو کې د ننگرهار له پاره د ننگرهار، گندهارا او ننگر نومونه هم ذکر شوي دي، ستاسې په اند ولې ننگرهار په دې نومونو یاد شوی دی؟

ځواب: ننگرهار په مختلفو کتابونو کې په بېلابېلو نومونو ضبط شوی دی، چینایانو په یوه شکل او جاپانیانو په بل شکل ضبط کړی دی. چینایان، چې دې په خپل تلفظ کې و، ر،، توری نه لري او جاپانیان بیا و، ل،، نه لري. خو د و، ر،، توری یې په تلفظ کې شته او هر لام یې په و، ر،، باندې اړولی دی. چینایانو بیا هره و، ر،، په و، ل،، بدله کړې او و، ناگالو،، یې لیکلی دی. یونانیان، چې دې سیمې ته راغلي دي، له دې امله، چې هغوی و، ش،، نه درلوده، د پښتانه په ځای یې پکتیانه لیکلی دی، چې په دې ډول په مختلفو تلفظونو کې بېلابېل تصرفات شوي دي.

مثلا د باگرام په کلمه کې، په ځینو ځایونو کې و، ر،، یې و، ل،، شوی دی او په ځینو ځایونو کې یې و، گ،، لوبدلی دی، په لغمان کې لامونه خو را ډېر دي. پلانی لام، پلانی لام ... حتی لامک، چې د کلي ملک ته وايي، مهتر لامک صاحب یې د نوح (ع) پلار جوړ کړی دی. دلته د کلي له ملک نه مهتر لامک جوړ کړی دی، لنډه دا، چې په تلفظونو کې خورا ډېر تصرفات شته،، (د صدیق الله بدر مرکه، له اکاډميسين عبدالشکور رشاد سره، ۲۰۱۱ م کال).

زه د دې له پاره د اکاډميسين عبدالشکور رشاد خبره ناسمه بولم چې هغه لامک کې عیبونه لري، ژبه یې هم پرېوتې ده، زما په پام کې د اسلامي معلوماتو پوهه یې دومره ښه نه ده. که د قران پاک ژباړه هم وکړي له تفسېر سره خو دا برخه یې په پام کې نه ده تېره شوې. د دې له پاره چې په اسلامي نړۍ او تاریخ کې یا په بله ژبه کې، د پیغمبرانو پېڅلیک کې د حضرت نوح ع چې نور نومونه یې عبدالغفار، عبدالملک، عبدالسلام او لقب یې: شیخ الانبياء دی. هډوکۍ یې: نوح د لمک متوشلېس (متوشلخ) زوی، ابننویس (اخنوخ) مسی، یارد (یرد) کروسی، مهلائیل کودی، قینان اودی، انوش خندی دی. انوش د شېث (هېبث الله) ع زوی، او شېث د ادم ع زوی دی.

حضرت نوح ع د پلار نوم یې لمک دی نه لامک، له ل (لي) ابېڅې نه ورسته ایا (اي يا الف) ابېڅې نه شته دی، په وی پوهنه کې یوه ټکی هم د وی مانا اړوي لکه: نر سره چې یوه ټکی گډ شي نو تر ترې جوړ وي، عرب باندې چې یوه ټکی کېږدي نو غرب کېږي. الف خو پرېږده. دا به سمه وي چې لامک د کلي ملک ته په ویدي ژبې نوم وي خو لمک بیا د کلي ملک ته نه وايي.

د اکادمیسین عبدالشکور رشاد په وینا، په زره پښتو کې، چې مور کوم یوه اثر لرو، هغه ملنډا پانو ده، چې د هغه له لیکلو څخه ۲۱۰۰ کال کېږي. په خبره یې: زه چې کله جاپان ته په ۱۳۶۴ لېږدي کال تللی وم، ما ته دا څرک معلوم و، چې د توکیو په کتابخانه کې ملنډا پانو شته، ملنډا پانو د پېښور او کندهار په سیمه کې کښل (لیکل) شوي ده،، په وینا یې چې هغه سره د کابل کاله کې یې شته دی.

ښاغلی اوستاد ډېر زیات له جاپانۍ ژبې تر تاثر لاندې راغلی، هغې پرې اثر کړی دی او له پلټنې یې څرگندېږي. بل لوري ته یونانیان چې مهترلام ته راغلي وو، چې تر ټولو ډېر زموږ په غرونو کې په جگړو کې له خنډ سره مخ شول؛ د یوناني مهندسۍ ډېری شکلونه له لرغون څخه دلته دود او شتون لري؛ یونانیان په یوناني ژبه کې د خي، و، خ،، ابڅی لري، پښتینیا ته پختینیا وايي، ځکه په پښتو وی کې شي، و، ش،، ابڅی یانې پښتو نه ده، پښتو ده؛ له شي، و، ش،، سره هېڅ ارشه درشه نه لري؛ له لرغون پېر څخه لا چین خلکو نه وه پېژندلی، ۴۰۰ کاله وړاندې له میلاد څخه خو زموږ سیمه لمپاکا، پکتیانا، کندهار، ارکوزیا او بخدي شتون در لود او د وگړو گڼه گڼه په کې وه.

۱.۱۲ د ځای سیمه یزه ټاکنه

لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصرۍ د ځای منځه (هسته) په ډانگ پېيلي وینا لمپکا (لغمان) دی؛ دویمه دورې ځای یې له امو تر اباسینه؛ درېیمه دوره یې ټوله پینی او پاینۍ دوره یې نړۍ وال فضايي سټیشن دی. چې له ټولو وړاندې عبدالاحد مومند په کې ویلي دي. ارکوزیا (لوی کندهار) وگړي مثل کوي چې، و، کندهاري اصلي هېلمندي دي، هېلمندي اصلي لغمانی دي او لغمانی اصلي بخدي دي.،، چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي او امو سین، لمپاکا سین، هري سین، کابل سین، هېلمند سین په غارو، شا او خوا کې اوسیدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

په آري رښت کې پیلنۍ د بشر پښت ډېر ډنډه په ټوله نړۍ کې له بخدي امو سیند له غارو څخه شوي؛ دویم له پنجاب د سیند غارو هند څخه شوي، درېیم د سوريي بابل ښار د فرات سیند له غارو څخه شوي او پاینۍ څلورم د چین اگیور د سیند له غارو څخه شوي ده.

چې ادم ع له هند سر نديف اوسنۍ سريلنکا څخه د لمپاکا له لارې تېر بخدي له لارې تورکېستان او مکي ته تللی و؛ په عرفات میدان کې له خپلې بي بي حوا سره یوه ځای شوی و؛ له گرمو دښتو څخه مصر ته لاړه او په ابراک (عراق) راغی، بېرته د غوره اورو ځمکو د منو کرلو او د غنمو کرکېلې له پاره بخدي ته راغی؛ د زوزان په ډېرېږدو د ښه ځنگلونو (خدایي له میوي ډک ځنگلو) او میوو؛ لکه منو، انگور، انار، امونو، هندوانو له پاره بېرته له لمپاکا تېر شو هند ته لاړه؛ ځای، ځای یې خپل

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

زوزانو کورنۍ پرېڅښودل، بېرته دوباره را وگرځیده او سوریې ته لاړه؛ چې ډېر
بچیان یې له امو سیند څخه ورتېر شو او تر اوسنۍ اروپا یې ځانونه و رسول؛ له
سوریې څخه هم اروپا ته ورسېدل، له هند څخه افریقا او امریکا او استرلیا ته
ورسیدل؛ له بخدي څخه اغیور ته تللي تر منګولیا، پیلپین، او ژاپن ته خپاره شول.
د پېر په چورلیڅ سره ژبې هم بدلون او اوړون وکړه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی
او استوګن شوي دي، پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصری له آره د پښتون او
پښتنې له خولې وتلي وینګونه، غرونه او پېیلی دي چې د آریاني قوم یوه څانګه ده.
دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه ګڼه
ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍ والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو
ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګرېډونکي ژوي لاس ورته
لومړی رسیري؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو
ته پرې پورته کېږي. لکه خوندي ژبني پل پور؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه
آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملي، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر
ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر؛ ښاخ
له ډډ څخه دی چې څانګه یې زرې خو ټینګې او قوي پانې لري.

له نېمې څخه ډېره ځمکه مو د هومالیا د غرونو لړۍ چې ۴۰۰۰ متره له بحر
څخه لوړوالی لري. دغو غرونو نېولې یا نېمه غرونو لوړو غونډۍ یو سپمه ده چې
له سلو ۵۵.۵٪ کېږي، له سلو ۴۰.۹۰٪ مو اواره سپمه ده، په لېنټیلیک (جدول)
کې یې د نڅینې ځای کې غرونه داسې ځای پرځای کوو، یوه لږ ګوټۍ غرونه له
سلو ۴۰.۹٪، نېمه غرونه له سلو ۴۲.۲٪، نېمه یوه لږ ګوټۍ غرونه له سلو
۱۳.۲٪، ځیکي له سلو ۳.۲٪، غونډۍ له سلو ۰.۵٪ چې ټول ټال له سلو ۱۰۰٪
ترې جوړېږي. له شپږو ولسوالۍ یو څخه جوړ دی؛ پیلنۍ ولسوالۍ یې مهترلام دی
(مرکزي ولسوالۍ)، الېنګار ولسوالۍ، الېشنگ ولسوالۍ، قرغه بی ولسوالۍ، دولت
شاه ولسوالۍ، بادپخت ولسوالۍ. د لغمان ولایت مرکز مهترلام ولسوالۍ دی، زموږ
په ولایت کې ۶۱،۰۰۰ کورونه دي، په منځنۍ کچه په هر کور کې ۶ تنه وګړي
ژونګړ دي، چې ټوله ګڼه ګونه یې ۳۸۲،۲۸۰ ده، د وګړو ګڼه ګونه یې د ولسوالۍ
په کچه په لېنټیلیک کې داسې راځي.

مهترلام ۱۱۲،۸۵۶ تنه، الېنګار ۵۷،۹۲۰ تنه، الېشنگ ۵۴،۹۳۶ تنه، قرغه بی
۷۰،۶۸۸ تنه، دولت شاه ۳۶،۱۲۰ تنه، بادپخت ۳۴،۵۴۸ تنه دي. د لغمان ولایت د
پر مختیا پلان، د سیمې پېژندنې څېره. لکه له لاندې لنډۍ څخه څرګندېږي چې:.

▲ اصلي وطن مو لغمان جان دی

دې بڼکته پور ته گډوډۍ را وستي یونه

تر ټولو پخوانی دوېم لیک چینایي لیک دی، چې د هرې نښې د رښتني (حقیقي) مانا پر ځای یې د ، کیلي ، په نامه د فکري لیک له علایمو څخه گټه پورته کړه او هرې ، کیلي ، د یوه فکر څرگندونه کوله. چینایان پوهان ورسته پردې بریالي شول چې یوه ډول چټک لیک رامنځته کړي چې د جاپاني لیک له پاره بېلگه شو.

د شعر او شاعرۍ د څرنگوالي په باب د یونان نامتو عالم ارسطو خورا مهم اثر لیکلی و، پوټیکس بوطیقا یا کتاب شعر، شعر هنر و، ارسطو چې تر میلاد وړاندې پر ۳۸۴ کال زېږېدلی او تر میلاد وړاندې په ۳۲۲ کال مړ شوی، ۱ له د وړاندې هم په منظمه، هدفمنه او ټولواله بڼه اثر نه دی ترې څرگند شوی؛ ارسطو د خپل وخت او له هغه څخه وړاندې اکثراً اثارو د مطالعې په پېله کې د همدغو په مټ د ادب تیورۍ پوټیکس بوطیقا په نامه کتاب ولیکه.

دا ځکه چې دغه اثر تر اوسه په خپله یوناني ژبه نه شته او په دا له یوناني، سریاني، عربي، انګلیسي، اردو، پښتو ته و، چې ډېره برخه یې له اردو، فارسي، انګلیسي او عربي نه پښتو ته ژباړل شوی مولوي محمد اسراييل ۱۹۵۸ کښلی،

ارسطو زموږ د عامو طبایعو څخه معیار هم اخستی دی په اثارو کې شتون لري.
له خپل زده کونکي اسکندر مقدوني سره د ښوونکي او پټو سفرونو ښوونې له پاره ور سره لمپاکا ته راغلی و. لکه څه رنگه چې ټول حمله کونکي خپل لارښوونکي، پلټونکي مشران، جنرالان، پوهان له ځان سره نیول شويو او سختي جگړې ځای ته بیايي. ارسطو چې ۶۲ کاله عمر درلوده او ۴۴ څلویښت کلنۍ کې په پابنه عقل سړی و، او ۱۸ کاله ورسته دی وفات شوی دی، له لمپاکا څخه یونان ته تلل و.
(لیکوال)

دا لرغوني غونډله په دې سیمه کې هم ډیره کارول کېږي، د الله په ازموینه کې چې بریالی شوی په لومړي ځای کې عمل نامه دې په ښې لاس واخلي، بیا نو لنډۍ وله.

منتحا به یې د برزخت ژوند د پیل نتیجه ښه یې، چې مسلمان وي او نیک کارونه دې کړي وي. له الله ج سره دې شریک نه وي نیولی. نو بیا به د جنت دروازي درته خلاصي وي بیا خوشحالي کوه.

لکه څنګه چې ارسطو ویل و، زما مقصد دا دی چې د شاعرۍ پر فن بحث

وګرو، د هغې مختلف انواع معلوم کړو، په دې انوعو کې د هر یوه کار او مقصد و ټاکو، شعر صحیح تجزیه، اشعارو تعداد، قطعاتو کیفیات او د هغې د اجزاوو په باره کې خیال اظهار کړو،، و زما د بحث موضوع شاعري او د هغې مختلف قسمونه دي،، (محمد اسرنیل ۹۵۸ زېږدی، ۱ چوپړی).

جنگي شاعری Epic، بیا د درد شاعري تراژيدي Tragedy، بیا د خوشحالی شاعري Comedy همدا د هغه د وېش دی. د خپلې زمانې او تر هغې وړانې زمانې نظموه یې له فني پلوه ارزولي دي.

، و تراژيدي د یوه داسې عمل ، کردار ، نقل او پېښې دي چې هغه اهم او مکمل وي، یوه مناسب عظمت او اوږدوالی ولري، په داسې ښکلي ژبه لیکل شوي وي چې خوند کوي. دا ځکه چې د دې په بېلابېلو برخو کې په بېلابېلو ذریعو سره د وېرې، وحشت او دهشت د بیان له امله اغېزه پيدا کېږي؛ له همدې وجې د پيدا شويو جذباتو، هیجاناتو صحت او اصلاح هم کوي. (پېښې، څېرې، ژبه، تاثرات، سینګار او موسیقي، یې عناصر او ډولونه یې : پېچلي، درونکي، اخلاقي او ساده)،،

په کولې، سپېڅلي او په ټول برابري شاعرۍ کې ، هومر، د شاعر د لقب مستحق ګڼلی، ځکه چې دی د ده په نکلونو کې ، پېښو، کې د ډرامې ، حقيقي روح، موجود دی.

خوشحالونکي شاعري د بدو خصلتونو نقل یا ، پېښې، دي. په لومړۍ یو کې شاعري په ، داستاني او ډراماتيکه، وېشي، د دوی توپیر په هم دې کې دی چې تراژیکو داستانونه اوږده او تراژیکي ډرامې لنډې وي. د ډرامو له پاره بیا د زمان، عمل او مکان اړین واحد بللی دی.

، و د ارسطو دا عقیده ده، چې د بنیادم هغه فطري ذوق، چې کوم د شعر موجد او باعث دی، له دوي چينو نه خروېبېري، یوه تفاخر او لویۍ خیال دی، و د یوې پیغلي د لویۍ خیال:

▲ له خپل نصیبه را رسېږي

ما خو پر داسې خلکو چرګ نه خرسونه،

یوه د یوه چرګ تجارتي اړیکه ډېره باریکه او هېڅ په حساب ده، پلورل او پېرودل یې وټیزه ده، دا اړیکه د هېڅ په حساب شماری، دغه پیغله خو په اصل کې ډایه د ژویو معلومېږي چې اسونه، اوبسان، سخوندر، غواګانې، وري، مرغومي او ګدان

به یې لرل چې د چرگ مثال یې راوړی ورته، چرگ که گیدر هم وپسي یا مر هم شي نو پروا د هېڅ انسان پرې نه راځي او جنگي چرگان خو څوک نه پلوري. ، هغه چې د پلار نیکه د لویې او عظمت د تاتر نتیجه ده، دا د فخریه او رزمیه اشعارو متحرک دی.

دوبیم : د بل عیب لتولو او نکته چینی کولو ته د بنیادم هغه طبعي میلان دی، چې ترې نه هجو پیدا کېږي، رزمیه اشعارونه غم لرلي منظومات ، تراژیدي، وجود ته راځي.

هجویه اشعارونه خندوونکي اشعار ، کامیډي، پیدا کېږي. چې له رزمیه نه هغه جلا کوي، هغه کارې چې د زماني په حیثیت غمجنوونکي منظومات، په فخریه او هجویه اشعارو فوقیت لري، (محمد اسرائیل ۱۹۵۸م کال، ۳۰چوپړی).

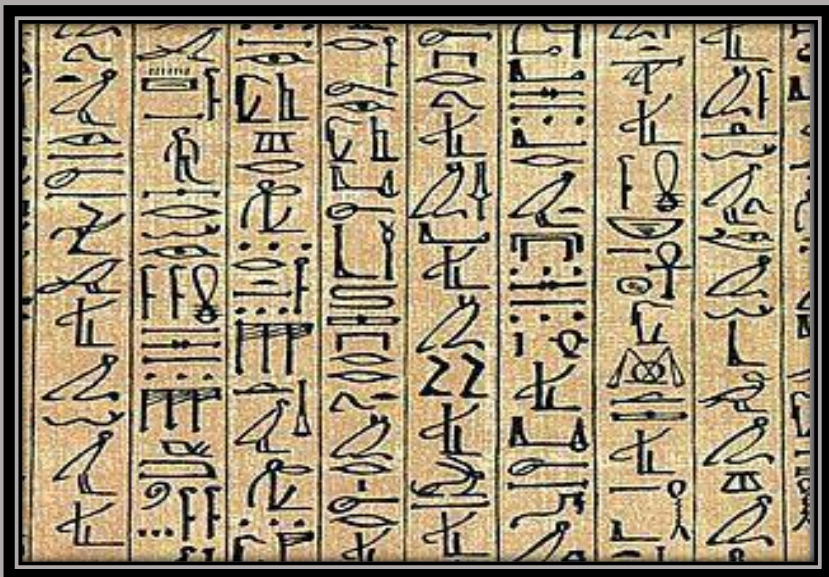
تر ډېرې څېړنې، سپرنې او څېړنې د مورخ او شاعر توپیر په همدې کې دی چې ، مورخ، دا څرگندوي چې څه پېښ شول او ،شاعر ، دا څرگندوي چې څه پېښې شي؛ په دې خاطر شاعري د پېڅلیک په پرتله ډېره فلسفیانه او زیات غوره څیز دی، شاعري عام څخه خبریدل دي او تاریخ خاص حقیقت څخه.

مصري هیرو گلیف لیک؛ مصري هیروگلیف لیک د فکر لیک په بهیر کې رامنځته شو. د هغه پراختیا زیاتره په مصر کې وه او د کاهنانو په لاس کې وه. دا نوم ورته یونانیانو ځکه ورکړ چې په یوناني ژبه کې د (سپېڅلو لیکند) په مانا وو. هغو دا لیک د مصر د کاهنانو له پټو رازونو او عجایبو څخه ډک لیک گانه.

د دې لیک لرغونتیا تر میلاد وړاندې څلورمې زریزې ته رسېږي. هیروگلیف لیک یې د ،پاپیروس، پر پاڼو باندې لیکه. دا لیک معمولاً افقي له بڼې خوا څخه کیني خوا ته او ډېر کم له کیني خوا څخه بڼي او کله، کله هم له پورته څخه کښته خواته لیکل کېده.

هیرو گلیف بشپړ فکري لیک نه دی، په هغه کې زیاتره غریز او الفبایي عناصر شته، همدارنگه په دې لیک کې د انسانانو او حیواناتو د انځورونو شتوالی څپه اټکلیز ډول د دې لیک د پیل پر اوونه ښه یي.

د ،پاپیروس، په رامنځته کېدو سره په مصر کې د ، هیروگلیف، لیک بدلون مومي، اسانه او ساده کېږي، او هیراتیک ، دیني، با صلابته لیک ورڅخه رامنځته کېږي، چې یوه بل سره پیوستون او تړښت یې یوه ډول چټک لیک، چې د ، دمو تیک ، یا ، ولسي، لیک په نامه یادېږي، رامنځته کړ. (محمد اسمعیل ، ۱۳۹۴ ل ل کال، ۲۱ ، چوپړی)

۱. د مصري هیروگلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ کټي څنگ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځایونو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروگلیف لیک بڼه دي، و سری او ملت، ۲۳ مخ، چې زموږ د ټاټوبي پیلخیک په ډاگه کوي. انخور (# ۵۴ انخور)

۱۲. ۲ ارامي لیک څرنگوالی او لیکنی بڼه

زموږ وگړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارول. و، کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی، اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو گوتو لیکنې کړي دي. تر هغو ورسته د شیت ع اودی ابنسویس (انخوخ یا ادريس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکنې په وسیله په خپلو گوتو د پښتو ژبې لیکنې کړي دي. ...،

تاریخپوهان وايي: و، شا او خوا دوه وېشت زره کاله وړاندې انسانانو د و لاسکو، په غار کې پر دیوالونو انځورونه وکارول او تقریباً د لیک لومړی نښې نښانې کښل کېږي، (زرغونه زېور، ۱۳۹۳ لېږديز، بېلابېل مخونه)

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصريو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

دلته شا او خوا دوه وېشت زره کاله سل سلنه ناکره او ناسم دی، یوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدې څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوی تنو انسانانو شتون درلود. په ځمکو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوري.

د مېخي، خروشي، یوناني ارامي، ابراهيمي، دیوانگري، سانسکریت، سڅدي، پهلوي، پوهاند عبدالحی حبیبی، تاریخ خط و نوشته های کهن افغانستان، انجمن تاریخ و ادب افغانستان، اکاډیمي، ۱۳۵۰ بیلابیل مخونه،،

تر انځوري لیک ورسته مېخي خط تر میلاده ۲۵۰۰-۳۰۰۰ کاله وړاندې رامنځته شو. انسانانو چې غوښتل خپل د فکر بیان او پیلې انتقال کړي، لومړي گام کې رښتني انځورونه د لیکلو اړیکو له پاره و کښل، په دې ډول انځوري لیک، کار پیل شو. ورو، ورو انځورونه ساده او اسانه شول؛ د عاطفي مفاهیمو د لېږدول له پاره د اړیکو نښې وضع شوي. ورسته بیا په همدې بهیر کې په مصر کې، هیرو، گلپ لیک، رامنځته شو چې ترې مو پورته یادونه و کړه.

1	+	9	1	4	7	6	I	E	0	7	6	9	4	w	x
2	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6
3	ا	ب	ح	د	ه	و	ز	ح	ط	ی	ك	ل	م	ن	س
4	ټ	ډ	ځ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ	ښ
5	.	b	g	d	h	w	z	h	t	y	k	l	m	n	s

۲: ارامي لیک بڼه په لښتلیک کې درېیم گڼه کې شتون لري، ځینې اوسني پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور)

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېڅلیکه څخه

الله ج حضرت ادم صفي الله د ځمکې له خاوري څخه پیدا کړه، او عیسی و، مسیح، روح الله، ص الله ج د مریمي بي بي چې د عمران لور وه او د ماتان مسی او د ۲۷ هډوکو په لړۍ، یهود د یعقوب زوی او یعقوب د اسحاق او اسحاق د ابراهیم خلیل الله زوی و. د الله ج کتاب قرانکریم کې په بقره، ال عمران، نساء، مایده، انعام، توبه، مریم، مومنون، احزاب، شوری، زخرف، حدید او صف سورت کې نوم راغلی دی. او ۵۵۸۵ کاله ورسته د ادم ع یا ابوالبشر چې په سرانډیب په

غرونو سرلنکا کې له اسمانه رابنکته شو، الله ج عیسا (عیسی) په خپل قدرت پرته له پلاره د بي بي مریم له رحم څخه پیدا کړ په فلسطین کې. د ده له پیدایښت سره د میلادي کال (زېږدي) هم له همدغه وخته پیل کېږي، چې ځینې کلونه چې د ده له زوکړې څخه پخوا وو، هغه ته له میلاده وړاندې وایي یا مخزېږدی او ورسته ته یې عیسویز میلادي کال، میلادي، یا زېږدی کال وایي. چې اوسمهال ۲۰۱۷ میلادي کال دی، زموږ اخیږین پیغمبر حبیب الله یا محمد رسول الله ۶۱۶۳ کاله د حضرت ادم ع له اسمانه ځمکې ته د رابنکته کې له وخته ورسته، د بي بي امنه له نسه څخه د سعدي عربستان په مکه مکرمه کې پیدا شوی، دلته داسې څه سپیني ته او باس چې ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوی تنه وو، یوه د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بي بي حوا وه.

او موسی ع، ۳،۷۴۸ کاله د ادم ع له ځمکې ته له راکوزېدو مودې څخه ورسته زوکړه شوی، او ۱۲۰ کاله یې عمر وو، ۱،۸۳۷ کاله له میلاده وړاندې زېږدلی دی.

نوح ع د لمک زوی ۳،۹۴۳ کاله له میلاده وړاندې زوکړه شوی یا د ادم ع له اسمان څخه د کوزېدو وخت څخه ۱،۶۴۲ کاله وړاندې پیداشوی.

د انسانانو دوباره ژوند چې هغه کسان او جوړې چې په کښتۍ سره وي، د الله عذاب چې ټول کافران هلاک کړه او ټول دنیا له اوبو لاندې شوه، کښتۍ د الله ج په حکمت باندې چې ټولې اوبه کېناستي نو د جودې یا تورات، برکوه ارارات یا اغاري باندې په وچه کېناستله.

دا چې زه اېنجینېر صفي الله فردوس خان (لیکوال) نن ۳۰ کلن یم او په ۱۹۸۶م کال کې زوکړه شوی یم. نو $۱۹۸۶ + ۳۰ = ۵۵۸۵$ ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفي الله د سرندیف په غره رابنکته شوی دی له اسمانه او په دې ۷۶۰۱ کلونو کې نن په ټوله ځمکه کې ۷،۱۵۵،۷۰۰،۰۰۰ تنه انسانان گڼه گڼه لري. پیداشوي له یوه پلاره. (د ۲۰۰۲-۱۰ پورې د نړۍ د نفوس اندازه ۷.۱۵۵۷ میلیارده وه).

د ذوالکفل ع له وفات څخه ۱۱۷ کاله ورسته بودا پیداشوی دی. ۵۶۳ کاله له میلاده وړاندې. د بودا له پیدا کېدونه ورسته. هغه پیغمبر چې قران کریم کې نوم دی ۴۷۸ کاله ورسته پیداشوی دی.

الله ج زکریا ع پیغمبر راولپړه په فلسطین کې ۱۱۵ کاله یې عمر و او وکړي یې د حق دین ته بلل چې د یوه الله عبادت و کړي.

د زرو تېرو عمر: وختي وختونه یا وړاندي وختونه ۲،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ دوي میلیارده کاله له میلاد وړاندي دی.

د ځمکې د پیدایښت، مبدا یا سرچینه، وخت دی؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ یوه میلیارده کاله له میلاد وړاندي دی.

د بڼې، شکل یا ترتیب، وخت دی؛ ۵،۰۰۰،۰۰۰ پېنځه میلیونه کاله له میلاد وړاندي دی.

د خزنده، دیناسور سمخاري، مار، نهنگ یا چرمبنګی، عمر؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰ یوه میلیون کاله له میلاد وړاندي دی.

د لمړي کنگل شوي، یخي شوي عمر، جاوا دانو – پیکيګ دانو: گوټ، ۵۰۰،۰۰۰ پېنځه سوه زره کاله له میلاد وړاندي دی.

د دوېم کنگل شوي، یخي شوي عمر، هیدیل بیرګ دانو: گوټ، ۴۰۰،۰۰۰ څلور سوه زره کاله له میلاد وړاندي دی.
د زرو تېرو عمر؛ ۳۰۰،۰۰۰ درې سو زره کاله له میلاد وړاندي دی.

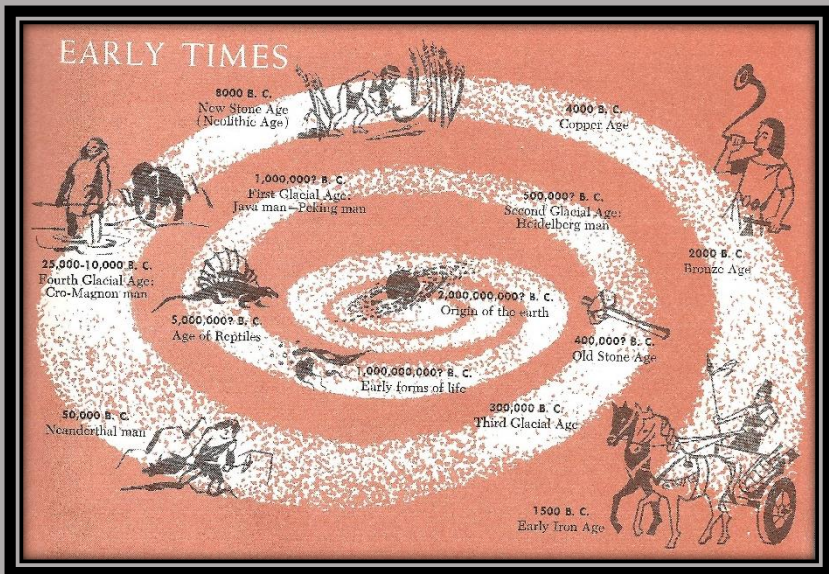
د درېیم کنگل شوي، یخي شوي عمر؛ ۵۰،۰۰۰ پېنځوس زره کاله له میلاد وړاندي دی.

د نیندرزال گوټ، هیدیل بیرګ دانو: گوټ، ۱۰،۰۰۰ - ۲۵،۰۰۰ له لسو زرو څخه تر پېنځوشت زرو کاله له میلاد وړاندي دی.
د څلورم کنگل شوي، یخي شوي عمر، کرو- ماګنن گوټ؛ ۸،۰۰۰ اته زره کاله له میلاد وړاندي دی.

د نویو تېرو عمر، د نیولیندیک عمر، ۴،۰۰۰ څلور زره کاله له میلاد وړاندي دی.

د میسو عمر؛ ۲،۰۰۰ دوي زره کاله له میلاد وړاندي د ژپړ، برنجو یا برنزو عمر؛ ۱،۵۰۰ یوه زرو پېنځه سوه کاله له میلاد وړاندي د پخوانی اوسپني عمر،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدي، ۱۳ چوپړی)

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنـ چوپړي (ریسـ رچ پانې)

۳. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکیني وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدی پېر، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور. د لیوسي یوسف هالي له کښلی ۱۱ سړي او قومونو، له ۱۳ چوپړي څخه مې اخستی دی چې نوموړي کښلی په نړۍ کې تر ټولو منل شوي او رښتي کښلی دي چې کښلی یې په امریکا کې تر ټولو ډېر پېرل شوي. او خپري شوي دي، مور ته د انسانانو د پیدایښت د پیل دوره هم کره په لاس راګوي چې یوازې د ۴۰۰۰ او ۸۰۰۰ مخزېږدي کلونه را ښه یي. هغه پوهان او څېړونکي چې د اسبابو او توکو او لرغون پېژندنې بېطری چارچونه یې کمزوره وي، چې انسانانو پیدایښت میلیونونه میلیونونه کاله وړاندې څرګند وي ټول ناسم او دروغ وايي ځکه چې له رښت څخه لري او بې حسابو کلونه د ډبرو، نویو ډبرو، دګوت او یا دیوانو دورې څخه کره پرتلنه نه شي کولی.

* ما یې انځور باسټلی دی، ۸ انچه په ۵ انچه کې دی، د پڅښتی یې خر څکی تټ خاكي، زرین او ژېر رنگ لري. (# ۵۶ انځور)

۱.۲ ۴ نیندر ګوت: دیوان

مور وړاندې د زرو تیږو د پیدایښت وخت ته څو (یا د پیلوالي ډیک عمر) مخکې له دې چې راتلونکی کوچ د انسانانو په پیدا کړو، نږدې نیمه یې میلیونه کاله وخت تېرېږي د پیکي او د هیدل برگ ګوت تر منځ، تر ډېره حده پورې ډېری کلونه تېر شول چې د بل ګوت هغه چې مور یې غواړو نښه، بیلګه، شاهد، ثبوت، ښودونکی (شی) کړو، پاتېشوني یې وموندل شول په جرمني کې. د په کېوز کې د نیندر سیند

د لنډۍ یو، تپو، تیکی یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

په دره (ترانگه) کې، په جرمني ژبه کې د قریبي (کلي) له پاره دال وی کاروي، نو د دې له پاره یې ورته نینډیردال گوټ کېښود، هغه په اټکلي ډول په ۵۰،۰۰۰ کاله وړانې له میلاد څخه ژوند کوو، تر څه وخته پورې له ۲۵،۰۰۰ کاله له میلاده وړاندې، هغه لنډ او زورور پیدا شوی وو، لینډۍ ته ورته پخښې، درنده ژامه، پنډ یا تټي وروځي او اوږده پوزه یې لرله.

نینډیردال گوټ ډېر پرمخ ویره دود یا تعامل له خلکو څخه چې هغه یې دود و لره، هغه ډېر ښه ابزار یا اسباب جوړ کړل. هغه په کېوز کې ژوند کوه او د حیواناتو پوستکي به یې اغوسته. هغه دا زده کړي وو چې کله یوازې وي، په کومه بڼه اور بل کړي. دا ځکه یوه ښه پای و د لېږدولو له پاره!

نینډیردال گوټ له پخواني انسانانو څخه. بېخي جلا:- بل ډول: هغه خپل مری ښخ کړه، نور نو څه شی وي، هغه له دوی سره یې اسباب هم ښخ کړل، وسلې، تر خوړو پورې، هغه باید مثلي وی چې له مونږ غوښتنه و کړي چې زموږ غونډې شی ورسته، په بله بڼه، هغه دا منله چې د ژوند لوړو ژورو کالیونو څخه ورسته مرگ دی، موږ په دې نه پوهېږو چې هغه په څه باور درلود، خو هغه په ډاډه بڼه کوم دین درلوده. لکه د پخواني انسان غونډې، نینډیردال له نظره پټ شو، موږ نه پوهېږو چې ولې.

سروبی (یخچال، د یخي لوي ټوټې) د گنکل سترې ټوټې چې د غرو له سرو څخه ورو، ورو رابښویږي، د یخي لويې ټوټې،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۱۳ چوپړی)

دا بیا بل اصل دی چې په مصری یو کې موږ ته په گوته شوی، و، اقتصادي خنډونو معلومات، د ښمنانو له جرمنیانو سره څه و کړل: په بېلگه کې درته کارم چې په ۱۹۱۳ م کال وړاندې له جگړې څخه، یوه جرمني مارک، غوره او لوړه بیعه درلودله، له ۲۵ سنتو د امریکایي هامیانی یو سره برابر وو. یانې څلور جرمني مارک = له یوه ۱ امریکایي هامیانی یو (پیسو) ډالر سره.

په ۱۹۲۳ م کال یا په ۱۹۲۰ کې سره برابر وو، بیا همدغه ۲۵ سنتو د امریکایي هامیانی یو له غوره او ډېر ښه بیعه له یوه ۱ ټریلیون د جرمني مارکو لرله.

یانې د نیمې نیم ډالر بیا یوه ټریلیون مارکه کېدل و، لکه د یوه مخې ته چې یوه درجن صفرونه کېږدي، یا ۱۲ دانې ټکي (صفره): ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ زر مېلیون؛

په روانو کلونو کې بیا جرمني خبرتیا ورکړه چې زاړه مارک مو وړوئ او نوي مارک واخلي؛ له ټاکلي مودي ورسته بیا زاړه مارک هېڅ ارزښت نه لري، جرمنیانو باید خپلي پیسې یوه ټریلیون په یوه نوي مارک اړولي وی.

د هغه زور جرمن مارک انځور دا دی.، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدي، ۶۰۵ چوپړی)

٤. : په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ يا جرمني مارک
هامپانی یو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ میلیونه)
(# ۵۷ انځور)

په ټوله کې بنسټلارگر تل غواړي چې د نړۍ پر ټول مخ مشري په یوه نه یوه
ټاټوبي و لري، چې نور ټاټوبي له خپل سرۍ او سويي رېسټ (غیرقانونی) څخه
لري و ساتي، خو ډېری پېر له وژونکو شخړو وړلو ورسته د بنسټلارگر و پېسي
ټېټوالی نه مومي.
د هغو ټاټوبو پېسي ټېټوالی نه مومي چې له هغو سره د ساتنې او پېسو خپل جوړوني
ماشینونه وي، چې د نړۍ وال بانک یې رغولی وي، او پرې غوښنه ونډه لري.

زه مې د خپل ښووند عزیز هوتک، پوهنتون د تاریخ اوستاد کپسه مې کوم،
پلار یې دی ولېږه. چې په مصر کې لوړې زده کړې و کړي، له څو کلونو څنډ
ورسته چې ټاټوبي ته بېرته راستنېدو، پلار یې د ښه راغلاست له پاره د کابل هوايي
ډگر ته د لیدو له پاره ورغی.
پلار یې چې له ښه راغلاست خلاص شو، په روان پېر کې یې روغېر کې ورته و
ویل. بچه کومه رشته دي ولوستله؟!
نو هغه ورته و ویل تاریخ،
نو پلار یې سر له واره په هوايي ډگر کې په لغته و وهه، ته ما مصر ته د تاریخ
لوستلو ته لېږلی وي، ما پام کوه ته به اېنجینېر شي او یا ډاکټر، تاریخ نو رشته ده
چې تالوستلي، ...
د ده پلار قاضي و.

په هر حال دا یوازي د دي له پاره مې نکل کړه، مور تېر ته ډېر پام نه کوو، تېر
داسې تېر گڼو چې هېڅ پام ورته نه کوو، که بنسټلارگر میرڅمن پر مور نن پېر کې
ژورې نادري کاني و کړي، سبا مو له پامه وېستلي وي، ټول رېسټ راته هغه تاریخ

پوهان کښي چې مور سره تاریخي تړبگنې او دښمنۍ لري، اړین باید لږ زره غوره درناوی ورته و لرو. واکمن دې دا په غوره په پام کې ونیسي، هغه چې د دې ټاټوبي خپل وي پردي نه.

لکه څنگه چې افغانستان له پایله په بېلا بېلو لړیو کې، ټپتي او لوري لیدلي دي، د زمانې له خوا یې کلکې څپېرې په مخ خورلي دي، د پردو تر لاس لاندې راغلی دی؛ وگړو یې د دې له پاره د دوی زورورو مقابله نه شوه کولی. خپلې انگرې، پتي، هتي، بازارونه، ښارونه، ځمکې، باغونه، له ننگه او غیرته پردو ته پرېښي دي.

غرونو، درځنیو سیمو، ترانگو او شوبلو ته تللي، دومره پېچلو ځایونو ته تللي چې، پردي پرغلگر په اسانۍ ورتلی نه شي او خنډ نه دي شوي ورته، له لري او پېچلو ځایونو یې سرونه پرې تټ تټ کړي.

څې ورته به ورځ برابره شوه، نو د انساني مادې هوسنا کې طبعي سره سم خپل پرې ښودل شوي ځایونه بېرته نیولي، یا به یې پرته له خپلې لرغوني سیمې څخه، د پردو پر سیمو؛ لکه د نورو غونډې د جنگونو برېښونه وړې دي یا د مرهم برېښونه کړي. دا د همدې سیمې لمپاکا پېخلیک دی، د مهترلام د ترانگو د ډکو سیندونو په غاړه له لري ځمکې او لري غونډیو، د غرونو لړیو، لري یو پیل، پیل کېږي، چې د نړۍ اسمان(هندو کش هسکو) پورې تللي دي.

د الینگار او الیشنگ سیند د یوه ځای کېدو منځي څي کې پرته ده، د کڅور شمېي سیمه ده، چې مهترلام، لمپاکا یا لغمان زره- د کابل سیمه (گندهار زره) افغانستان دی. ، د مغولو باچا ضهېر الدین بابر د لغمانی څخه په خپل یاداشتونو کې د لغمانی یادونه کړي ده ،(نرک، ۱۹۴۴م کال، ۸۱ چوپړی).

په ټوله پښتنه سیمه کې چې، کله موسیکی پارچې ښي گرمي شي یا د پښتو سندرې گرمي شي، نو بیا ورباندې غږ و کړي چې لغمانی ته یې که!، یا هغه پښتو وگړني پېيلي چې خور ساز او اواز او تر ټولو غوره ترنگتوک لري. لکه: لنډی، ټپه، ټیکو او مصری، نو بیا سندر غاړی دومره لویه غرانگه کړي، ته به وایي چې ټول تللي اریاني له گوره راپاسوي، اواز یې دومره تاثیر کوي؛ څلور څپېزه پارونیکي د پښتو ژبي د څپېز خجیز ټولوالي سټه وایي:-
په کرېبانه!!!!!!! او گرمي ټپلي به له ارموني سره د پای ځایونه و کړنگه وي.
او بیا په لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو پیل و کړي.

په نېرلید کې دغو پښتنو غرځیو په ولاړه او روانه د سیند تر غاړو، کروندو، پولو، غرونو، غونډیو، خورونو، کښونو، ټیټنگونو، لارو او گدرو کې له مری څخه په اورده ساه ویلې، چې د نوموړو پېیلو لرغون انگر او د پیداوار ځای همدا دی.

▲ ځوانان په هر ځای کې لویږي

په لمپاکا کې څه زمريان لوی شوي دینه

د لمپاکا وگړي يا لغماني چي دي، بنځي او نر په گډه سپک او درانده کارونه کوي، له غرو لرگي راوړل، په لوبنو اور بلول، د لوبنو څخه پري جوړول، بنکاره کول، اوبه لگول، لو کول، غبلونه کول، ژرنده کول، دوي څټکي کول، دروي څخه تولى جوړول، د شندي توت څخه ډول او ديره جوړول، کوشني رباب او دوي تاره جوړول، بچو لوبول، ژوي روزل، د مخ پټول هېڅ شتون نه لري (د خپل ټاټوبي ميلي بنتي، تيکري، شال، پرونى او اوگى يې په تن کول؛ د عربانو کالي يې په خپل ميلي بستو نه پورته کول، د دي له پاره چي هغه په اسلامي دين کې نه راځي؛ ځکه چي د عربو په زندانو کې وژونکي، وراني، شراب څښونکي او بېباکو انجونو هم عربي عجاب په تن وو)، نر او بنځو، پېغلو، زري، غټان او واره ازادانه له خلکو سره خبري کولې، په گډه ودونو ته تلل او راتلل، مېلمه پاله په کې ډېره وه، چي تر چرگي (د نغري غاړه) به يې مېلمه سره گډ څښاک کوه. له موسيکي، اتيو او نڅا سره ډېره ډډه لري، اوبنانو ساتنه، آسونو ساتنه، کبنبوني، بنکار، الوتونکو ساتنه، د سپو روزنه، د بنکار سپو روزنه، رمو ساتلو، ژغورلو له پاره؛ د تولى، سورني، ډول، ديرا، وانج، توکو جوړول، د دي توکو استعمال؛ چرو، کلنگو، بناڅي، چاکوانو، لور، رمبي، څټکو، ميخونو، ژغو، موتو، ډنډو، بغري، تبي، تنورو، سيخانو، نغري، نيمى، کورو، توتينو، ارو، مالو، غابنونو، څندانو جوړول؛ لغمانى بيا کله گډي، کله يوازي، کله له ساز سره، وايي؛ بنځي يې اوردي غاړي کوي، لوري منځنى وني، توري سترگي، تور ويښتان، جبگي پزي، روڼ پوستکي، توري گڼي وريځي لري.

چي دا نښي بيا تر تېرونو تللي دي. چي ارياني پښت همدا ځانگړني لري. همدا لغمانى پښت دى چي د پښتون ستر پيل سيمه ده، ځيني خبري په کتابونو کې نه وي، چي پردو ليکلي وي په خپلو گټو يې ليکلي.

هغه چا زمور تاريخونه ليکلي چي مور سره تاريخي دښمنى لري، د سليمان ع د ويده کېدو مسجد چي د پولي خشني مسجد شاته دى؛ له لرغون پيل څخه چي د گندهاره پيل هم همدا لغمان د کابل ټيټه سېمه ده، چي ننگرهار پوري د هند له لوري د انسانانو د لرغوني سيوليزيشن پوري تړلي سيمه بللي وو.

د حضرت حشمت الله (سليمان ع) چي ۴۳ لوني او ۲۷ زامن لرل، له نن څخه ۲۱۱، ۳ وړاندي کابل (دي سيمي ته) ته راتله، د غرمي ډوډۍ به يې خوړله او د ماسپښين مانځه نه ورسته به يې بيا پرواز کوه. (دا خبره تفسيرې معارف هم راخستې) د پيغمبرانو په وخت کې تر ضهېر الدين بابر ه يې لغمان د کابل سيمه يا ولسوالى بلله،

لکه څنگه چې به هر نوي سيواليزيشن سر کاره، سختي به پر دې پرې راتله چې د چپ لاس جب غونډې په ورېښمینه لاره شتون لري. خوندي ځای د ټولو له پاره وو چې جگړه له اوارې لرې، تټې کړې او بيا يې مات کړي.

لوی سکندر مقدوني ۳۴۰ کاله له ميلاده وړاندې يا له نن څخه ۲۳۵۷ کاله پخوا خپل د لښ تمځای همدلته کڅور شمېي لمپاکا ته راوړه؛ مکاره (چلبازه) تکنیکونه يې وخوړل، ډېر وگړي يې له منځه لاړل؛ تر سنگره سيمې پسې لاړل دوی، دا پښتون پښت يې ۱۸ کيلو مترو په واټن تيت کړه په غرونو کې، په همدې کولمان، سو، او کون کې د هندو کش غرونو کې پټ شول، دمه ورته په پېنځه کورې کې د مقدوني ځواک لښ د اوسپنې د ويلولو له پاره جوړه کړه؛

په پېنځه کوره (پنجکوره) کې د اوسپنې د ويلي کولو او تورو، سپرو او زړيې د وخت عصري جنګي اسبابو فابريکه د خپل لښ له پاره د سنگره په پنجکوره کلي کې له نن څخه ۲,۳۵۷ کاله وړاندې جوړه کړې وه؛ ۲۰۰۰ اسونه يې له سپرو سره و وژل شو، له مياشتو، مياشتو ځنډه ورسته چې بريالي نه شو؛

پېنځنی ورځ د غبرگولي مياشت په ۱۲ دوي لسمه (جون ۲ دويمه)، اېسکندر هڅه وکړه چې د بل اړين نه دا پښت تراک کړي؛ د ادبني په شپې، په لاره يې د چټک آس ځغلونکو پښتنو له لورې يې د ملخ کلي سره د حملې کمين و خوره او لږ ټپي شو؛ کابل کونړ سيند د يوه ځای کېدو ځای ته يې ځان ورسو او د لښ تم ځای څخه يې تازه دمې چايک نېزه وهوکي ځواک واخسته؛ د اسمار له لارې په غرو راتله، اسمار کې همدې پښت مقدوني اسکندر د يونان د امپراتورۍ امپراتور ژور ټپي کړه؛ د يوه نۍ په ماښام د غبرگولي مياشت په ۱۴ ځوار لسمه (جون ۴ څلورمه)، لښ يې له درونو او کړو ډک ټپي حالت کې روم ته ورسو؛ چې له همدې ټپ څخه چې روم ته په ۲۷ ورځو کې د ايران له لارې ورساوو له دې ژورو ټپونو له لاسه د چنگاښ مياشت په ۱۰ لسمه (جون ۳۱ يوه دېشتمه) مردار (مړ) شو. اسکندر په ځوانه دېرش کلنه ځوانۍ کې په درې کلونو موده کې هند، ډېره برخه د ټولې دونيا نيولې وه، په ۳ کلونو کې، تر څلورو مياشتو پورې په لغمان کڅور شمېي کې دمه وو، (له دې وخت څخه ۹۱۸ کاله ورسته الله ج محمد رسول الله زموږ پيغمبر پېدا کړه د بي بي اميني له نس څخه).

خو تراکگر اسکندر خان له پښتنو نه بي دمې و او اسکندر ته پښتنو پټ ځانگړی نوم د خان ورکړی و. بيا يې څو پېړۍ ورسته چنگېز خان ته هم د خان لقب (ټوبل شوی نوم) ورکړی و، دوی په پښت کې پښتانه نه و، خو تومبوني نومونه او د جگړې پټ ځانگړي نومونه

پرې پښتو کېښودې وو، د ټاټوبي کې د ډېرو سختو جگړو او وگړو تر منځ د جگړو د یادونو په پیر د دوی دا نومونې نومونو سره سرغندوي شو. لکه څنگه چې راپور شوي ده خپله د اېسکندر له خولې. و د الگزاندر ذه گړید یا اسکندر مقدوني و Lampaka، (جیمی ویلس، لاري سنیگر د وېکېفیدیا د ادارې بنسټ گر، ۲۰۰۱، بیا ځلې ۲۰۱۱ م، وېکېفیدیا، دایرت المعارف، هغه اثر چې د پوهې مختلفې څانگې څېړي، لغمان ولایت).

زموږ سیمه د کابل تر ټولو ژوره سیمه وه او یا دېدله، د حضرت عثمان بن عفان د رسول الله ص زوم او درېیم یار د خلافت په دوران کې په ۲۳ لېږدي (۶۴۴ زېږدي) کې مسلمانانو پر کابل حملې راوړلې، لغمانیان پښتانه په ابراهیمي اسلامي دین پیروان وو؛ په هغه پیر کې یې د سلیمان د خوب ځای مسجد څخه خپل د جگړې لیکې ځای پر ځای کړي وي.

چې ښاغلی (حضرت) تمیم انصار رض او ښاغلی (حضرت) جابر رض او لیث بن قیس بن عباس رض وو؛ زموږ له وگړو سره په جگړو کې په ۳۶ لېږدي (۶۵۷ زېږدي) کې له منځه لاړه (شهیدان شو)، (دوي توري لرونکی باچا لیث د قیس زوی او د ښاغلي (حضرت) عباس رض مسی، شاه دو شمشیره: چې سر تری پرې شوی هم وو او توره به یې واروله تر لږ وخته) دې سیمه پلازمېنه کې شهیدان شوو. مسلمانانو د وېرې مونځ د کابل د ترټولو ژورې سیمې (لغمان چې په هغه پیر کې د کابل اړوند سیمه وه) د وگړو له لوري کړی دی.

عبدالرحمن بن سمره سره مسلمانان کابل ته راغلي وو، د وېرې مونځ و، خصیف په خپل سند سره د دې روایت پشان روایت بیان کړی دی، په دې چې نبی علیه سلام تکبیر او ویلو او دواړو ډلو د هغه سره یوه ځای تکبیر و ویلو، ابو داود وایي چې توري هم د خصیف نه، د دې په شان روایت نقل کړی دی او عبدالرحمن بن سمره هم دا مونځ ورکړی، پر دې سر بېره چې کومې ډلې په اخیر کې د هغه سره یوه رکعت کړی وو، هغوی د امام سلام نه پس، د دېنمن مخې ته تللي وو، بیا اولنی ډله راغله او هغو ځانته یوه رکعت او کړه، هغه رکات چې پاتې وو بیا دا ډله د هغې بلې ډلې ځای ته لاړه او هغوی راغلل او یوه رکعت یې وکړه.

ابوداود وایي عبدالصمد بن حبیب د خپل پلار نه حدیث بیان کړی دی، دغه خلک د عبدالرحمن بن سمره سره کابل ته جهاد ته تللي وو او مور ته یې دوېرې مونځ راکړی.، (عبدالخالق، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی)

۱۳۶ لېږدي (۷۵۷ زېږدي) پورې جگړې روانې وې، یوازې د الکانو، پیغلو، مېرمنو او ځوانانو، شتو او ژویو څخه د هره بڼه گټنې اخستلو له اړخه له عربانو سره سختې جگړې کولې، چې کله سره دواړه لوري خبرو ته کېښناستل، د خبرو له

لارې یې اسلام دین ومانه، تر سلو کلونو یې د عربانو لښکرو زور ته غاړه کې نه خوله، تر ۱۶ ورځو به استازي مدینې ته په اسونو تلل، زموږ د چټکو اس ځغونکو له لوري به د لارو په تنگو او غرونو کې شهیدان شو، په جگره کې له هره بڼه لغمان چل (لغمان چیرکي لار) ډول څخه گټې اخستل کېدلې.

ځای ځای به پینځوس، پینځوس، سل، سل چټگغبرگون اس ځغونکو د شپېني او ورځني حملو لاندې راتله؛ په یوه کوشنی حمله به یې په یوه ځای کې بوښت کړه، او په نورو ځاینو به یې وژونکي حملې وپورلي؛ تر ډېره به ټپو او بشپړونکو اس ځغونکو ځواکونو د دوی مشران او ستر کسان تر سترگو کول او له منځه به یې وړل؛

تر ډېره به په خپلو کروندو کې تیت او ساده ښکار بدل له ځنډ ورسته به یوه دمي له زور وړ ځواک سره یوه دمي پر دوی تراک راوړه.

په خپلې خبرې به ولاړ وو، خبرو درناوی به یې کوه، د ناستې او ولاړې پام یې په ډاگ پېلې وو؛ غلونکو او خدعه (دوکه) کوونکو ته تر ټولو غولونکي او دوکه کوونکي وو، غوڅې پرېکړې به یې د ونو لاندې په ناسته او په ولاړه کولې؛

د خبرو له لارې یې د خبرو په پایله کې اسلام مبارک دین و مانه، داسې ټینگ یې و مانه چې له هغوي پرې ټینگ و درې دل، غوره اسلام منونکي مومنان شول، لورا لور په اسيا کې د اسلام خپورونکي او سرخندونکي شول.

د لوی الله پاله یې ډېره و پالنه، د الله العظیم سره یې ټکی شی شریک نیولو څخه ډډ و کړه، د الله العظیم (خدای پاک) دین یې د هغه رالېرلې استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله ص په کر نلاره پر ځمکه ځای وو، د الله کتاب (کوران کریم، قران مجید) یې په لوره و مانه او د الله ټولو کتاب یې له پيله تر پایه له ټولو کتابونو او نورو ټولو امرونو او خبرو لور مانه او نور یې ترې لاندې منه. د الله خبرې یې نه لاندې کولې د نورو ټولو خبرې یې د الله د خبرو لاندې او ټېټې ټېرولي لورې په هېڅ نه ترې منلې. نومرو به داسې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، مصری پښتو پېلې ويلي چې پیلان او پیلنه یې پېژندل شوي نه دي.

▲ خدای مو باچا قران مو پیر دی

رسول الله به شفاعت زموږ کوینه

▲ کوښښ مې ډېر درېسي و کړه

لوح محفوظ کې یې جدا لیکلي وو نه

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ خاونده ته مي نگاهبان شي
نفس شيطان مي په هر دم خطا کوينه

▲ د نبي غاښ په دين شهيد شو
امت ته يې گوره، چې ملنډې پرې وهينه

▲ د نبي غاښ په دين شهيد شو
امت ته يې گوره، چې ملنگ د پرې مينه

▲ خاوند تعالیٰ به پرې پوهېږي
چې د ازل په تخته څه ليکلي دينه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدير ته تدبيرونه

▲ په اخرت چې خدای قاضي شي
زه به دفتر د بي کسی و غورومه

▲ په دين محکم د پاک حضرت شه
چې شفاعت دي د قيامت په ورځ کوينه

▲ رسول الله مو مخکې شته دی
د رب په امر به اومت فردوس ته وړينه

▲ پل صراط به ورته نيسم
په مرسلانو کې سردار دی رابه شينه

▲ اور د دوزخ ورباندې سوړ وي
که چا انگار د بېلتانه ليدلی وينه

د لنډیو، تپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ بسایست دې ډېر له حده تېر دی

د جنت حورې لیونې دې کړم مینه

▲ اخر به ټول جنت ته لار شي

چې کلمه یې د حضرت ویلي وینه

▲ ملا یاسین راته شروع کړه

په ماخولي د ځنکن راغلي دینه

▲ جانان مي سور کفن اغوستی

په استقبال یې پرېنتي ولارې دینه

▲ د آدم خټه چې خمیر شوه

ټوله د غم سره لرلي ده مینه

▲ عزرائیل راغی روح مې اخلي

ما د جانان تر غولي ژر یوسه چې مرمه

▲ ،، مرگی د غره څوکی ته راغی

ما ویل سلام دی د ویل کور دي وړانه ومه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدي، ۱۰۰ چوپړی)

د ابو المنصور سبکتگین محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لویه او خونړی
جگړه له هندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو
راتول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وگټله.

،، د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ ليردي نه تر ۴۱۶ ليرديز ۱۷
واری، د هند په لویه وچې لوی او واره بریدونه وکړ؛
لږ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ ليردي نه تر ۳۹۲ ليردي پورې نومړي سلطان له
جیپال سره په جگړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او یوه شمېر نورې

سیمي لاندې کړې وې. په ۳۸۴ لېږدي (۱۰۰۶ زېږدي) کال يې د هند راجه گانو ته په ويهند کې ماتې ورکړه.

دا چې ومو ويل محمود ۱۷ واري په هند بربډونه و کړ؛ خو بشپړ بری يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه، يوه واکمن و نه گماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي. ويل کېږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توگه په هندستان بربډونه کوي او کوم د پام وړ بری نه تر لاسه کوي؟ سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وايئ څه و کړم؟ مور يې محمود ته و ويل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.

په تاريخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاري: «... . واته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.» (افضل، ۱۸۸۵ زېږدي، ۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ويل کېږي، چې کله په ۴۱۶ ليرديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات بريد وکړ نو دوی يو بل ته غږ و کړ چې تربرانو!!!؛ راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... . څنگه چې د دوی گڼ، گڼ کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات بريد و کړ.

کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که گوري چې د لمانځني بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې خورند دی.

مسلمانان ټول اک پک شول؛ ان تر دې چې د دوی په عقیده يې اغېزه وښنډله چې دا څنگه کيدلی شي، پرته له کومې سنتي بوت په هوا کې خورند پاتې دی.

سلطان هم گوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چټ، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې و کندله؛ وي ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چټ کې وسپنه کشونکي (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت ټوله او توازن يې په هوا کې ساتلی و.

د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتني مېرمنې له خوا ويل شوي ده. لنډۍ داسې ده:

▲ که د خانو لښکري راغلي

زه به گوملي ته د یار سلام ته ځمه،
(شهبسوار، ۱۳۹۱ ل ل کال، ۱۰ چوپړی)

- له دې لنډی دا را سپرم چې دا اوس ۹۷۹ کلنه لنډی ده.
(۱۳۹۵ لیردی - ۴۱۶ لیردی = ۹۷۹ کاله).

د ابوالمنصور سبوکتگین محمود (غزنوي تورک) تر ټولو لویې او خونړی
جگړې چې د اېندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰،۰۰۰
چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند ۳۶۵ لېردي
(۹۸۷ زېردي) په لغمان کې وگټله؛

سلطان محمود خوب و لېده چې یوه شپه د عبدالملک
(عبدالغفار، عبدالسلام، شیخ الانبياء یا نوح ع) پلار مهترلمک (لمک، متوشلېن یا
متوشلخ) د اېشنوب (اخوخ) زوی، د یارد (یرد) مسی؛ د مهلائیل کړوسی؛ د قینان
کودی؛ د انوش اودی؛ د شېث (هېبب الله) ع خوندي؛ د ادم ع (صفي الله) پردی
دی؛ او شېث د ادم ع زوی دی.

په خوب کې ورغی چې زه د لغمان په لوی ټیټنگ (دبسته) کې مې گور اوبه نړوي،
زما گور له اوبو خوندي کړه.

لس پېنځلس ورځې هماغه ځای لټه و چې په دې لوی ټیټنگ کې یې په خوب کې لیدلی
و پیدا نه کړ،

د پلټنې په پېر ډېر سترې او ستومانه شوی و،
په یوه ځای کې یې توره ښخه کړې وه او پرېشانی خوب وړی و؛ چې خوب کې یې
بیا و لېده چې توره دې زما په نو ښخه کړې،
دی گړندی را پاسېده، توره یې له ځمکې و کښله چې گوري توره یې په وینو ده.
ژر، ژر یې د پیغمبر تنه را لوسه کړه، دوباره یې ښخه کړه او گور یې ورته خوندي
کړه.

په اډېره یې ورته په خپل لاس ودانی ودانه کړه او یوه، یوه ښخه یې لاس په لاس
له کابلې تر مهترلمک زیارته په ۲۴۲۰۰ ځواکونو و لېرډوله او زیارت یې پرې
ودان کړه.

دا لاندي مصري د لمک او محمود اړوند کښل شوي ده؛ نرانو ته منسوبه ده.

▲ سلطان محمود دې وي غښتلی

چې د لمک پیغمبر گور یې ودان که نه

لکه څنگه چې محمود د خپل زوکړي ځای او خپلې کلا غزني څخه ځني لښکري په لنډو اېند ته بېولي بيا به چټک د له غزني د گومل سين پر غاړه له اوسني پکتيکا، د گومل ولسوالۍ تېرېده، گومل د پکتيکا (پکتيس او پکتيوس) هغه ولسوالۍ ده چې د اورگون ولسوالۍ (مرکز ولسوالۍ) سويل لوري ته پرته ده، دا نوم په ريگويدا کې د گوماتي (گومل) په نامه راغلي ده او يادونه يې هم د ريگويدا د ماروت (د باد څښتن) په سندرو (سرود) کې شوي ده. دا لاندي بله لرغونې (په رښت کې لرغونې تېر پېر ته وايي، په اوسني نوي اثارو کې لرغونې هغه لرغونې پاتېشونو ته وايي چې لږه تر لږه ۷۵ کاله وړاندي پېر پرې تېر شوی وي.) خو دا په زرگونو کلونو، کلونو زره لنډۍ ده.

▲ پر گومل سر د کډو راغی

مستي کوچی پر دسملو اوبښي وهينه

د برتانويانو (پرنګيانو، اېنگلېسانو) تر ټولو ډېر ځواکونه په يوه حمله کې د محمد شاه خان بابکر خيل له لوري ۱۷،۰۰۰ په اسونو او گلتيو، ټوپکو سپاره ځواکونه له کابله تر جلال اباده کوتره، کوتره کړه. بڼه سابه يې ورته په مالګه کړه، چې يوازي يوه عسکر ترې گوډ او ژوندي گندومک ته د حاجي قدير دي پلرو ځای ته وټښتېدو او له تېښتې بريالی و وت. محمد شاه خان بابکر خيل غازي خپل خوریه وزير محمد اکبر خان له کوشنيوالي څخه خپله روزلی و، د دې له پاره چې يتيم ورته له لوګري پلار څخه يې پاتې و، د کړه د غوريانو کلي کې لوی شو. محمد اکبر خان په خپله لاسي تومانچه د اېنگلېسانو مشر مکناتن په سر و ويسته او مردار يې کړه. چې له ټاټوبي څخه يې د انگلېسانو يرستن د تل له پاره ټوله کړه.

محمد شاه خان ته اېنگليسانو د نه په خولا کېدونکي دښمن لقب ورکړه او تر مرګه په لغمان کې اوسېده. مهترلام کې يې کلا وو بديع اباد کې د کافر کلا په نامه، بڼه سر غنډوي وه، منځه گل يې هم بولي، کلی يې منجومه يا د غورياانو کلي په نامه يادېږي، لاندېنۍ مصری په کې ۱۸۸۰ زېږدي څخه وړاندي په درځ کې دود درلوده:.

▲ د کټل څه اوبه څرې دي

د منځل پېغلي منګي ترې ډکويڼه

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ ټوټې، ټوټې په تورو راشي

د بي ننگی اواز دې را مه شه مینه

▲ په تور توپک ویشتلې راشي

د بي ننگی اواز دې را مه شه مینه

زه ډېری څه د میوند له جگړې له خپلو پلټنو، گرځیدلو، پوښتنو او ډډون سر بېره چې د هېلمند ولایت له موسی کلا، سنگین، کجکي، گرشک، نهر سراج، لښکرگاه، نادالي، ناوې، د هرې ښادې، غونډې، زورې، اوارې، دښتو، کشونو، ماندو څخه می لیدنه کړې. په ۲۰۰۷ لېږدي کې د مخابراتي انجینېري خدمتونو دندې د کاري شپبو د کار له بشپړولو نه ورسته په پلټنه بوخت کې دلم.

ځایي مشرانو به ښه مېلمه پله هم راته کوله، له شلو وارو ډېر په میوند تللی راغلی یم.

د میوند په اړه به د خپل یوه ملگري او کوربه، د موسی کلا ولسوالی اوسیدونکي و کړم.

د ملا عارف اخند په نوم و، د موسی کلا د ملباقې غونډې په سر یې راته و ویل انجینېر صیب! چې د انگرېزانو په وړاندې به غازیان له دغو درې خورونو له لارو څخه د ایوب خان په وخت کې میوند ته تلل.

۱۶ شپې ورځې مو موسی کلا کې په ملباقې غونډې کې تېرې کړې، چې ۱۲۰ متر له ټولې موسی کلا پورته ده.

د روشن مخابراتي ښادې مو گټې اخستني ته چمتو کولې او د دوه ډلو مشري راپر غاړه وه؛

ولسوالی په ۲۰۰۲ زېږدي کال کې انګلېسانو طالبانو ته پرې اېڅنې وه، له کمپنۍ او حکومت څخه ځایي وگړو او طالبانو غوښتنه وه چې مخابراتي غورکي ټولواله دې هلته چومتو شي، زمانت مو طالبانو کړی وو، چې تاسو ته به هېڅ څوک خنډ نه پیدا کوي.

مشر انجینر سید جمیل سعادات را ته یوه ځای لمونځی یا جانماز را کړی و، چې دا به ملا عارف اخند ته ورکړې، زما سلامونه به ورته و وایې، ورته به وایې چې له مزار څخه د زمر ووتو تسبیح نه دې جوړې شوي، په لاس نه دې راغلي چې را وړي مې وی.

د لومړۍ شپې مېلمستیا یې هم په خپل کور کې راکړه، ښه خواړه، چرګان او وړیځي، ... یې راباندې و خوړي، مشر ورور ملا داود (ریحان) اخند یې په مېلمه

پاله ستړی نه و، مور ته یې په ډېره مینه د خوب ځای له حجرې باندې انگر کې دننه، د شنو غنمو په منځ کې تیار کړه.

ښه لوړ کوچیانې سپی یې هم د انگر ساتلو له پاره یې زما د کتې خواکې و. چې وږه کېدلو ډېرې الوتکې په هوا کې گرځېدلې، هغه راته وویل چې پاس لار شو اېنجینېر صیب غوره به وي، دلته درباندي بم ونه غورځوي. مور هم له الوتکو مخابراتي ښادو ته لاړو.

دی نو ښه دین دوست او امانت گر تن و، کوشني وروڼه یې ملا عارف اخند او اکا زوی یې ملا تورجان اخند، لږ نه ښه ډېر پایښتي (ټینگ)، گوټن (زاویه لرونکي) پښتانه وو، ملا عارف یې د ملا محمد عمر مرستیال و، په زاړه تحریک کې د شمال د جنگ مسئول مشر و، دغه بل یې د ملا داد الله مجاهد کاکړ مرستیال وو.

پر دغو سربېره چې زما څېړنه دا سپینې ته را وباسي، د لاندي پوښتنو ځوابونه سپینې ته را وباسم، لکه:-

۱۲. ۵ په میوند جگره کې ملاله میونواله اېنگلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!!

۱. د میوند جنگ ملالی کټلی؟ ولي؟ او ولي نه؟
۲. دا افسانوي اړخ کړه دی؟ ولي؟ او ولي نه؟
۳. ملاله میونواله د کوم ځای وه؟
۴. ملاله میونواله پېیلنه (شاعره) وه؟ چې لنډی پېيله یې و ویله او که د بل تن پېیلن یا پېیلني پېيله (پېیرن، اشلوک، شېر) یې ویلی دی؟ ولي؟ او ولي نه؟
۵. پښتانه مېرمنې جنگ ته بیايي؟ ولي؟ او ولي نه؟
۶. له افغانانو کافران ډېر وو؟
۷. جنگ څو ورځې وو او که یوه ورځ وو؟
۸. ملالی په جگره کې کډون کړی؟
۹. څو ورځې ملالی په جگره کې وه؟
۱۰. په پښتو ژبه کې د ملالی لنډی لمړی ده؟ او تاریخي دروندوالی لري؟
۱۱. ایا کندهاریان به همدا خپل اصل کني؟ ولي؟ او ولي نه؟
۱۲. دا پر دې ارضي چې ټول ملاتړ او ستاینه دي د مېرمنې و شي؟ ولي؟ او یا ولي نه؟
۱۳. میوند د جگړې رښتولې همداسې ده چې نن سبا خلک ورته تعریف ورکوي؟

۱۴. میوند کی جگره ایوب خان و کړه او که یعقوب خان؟
۱۵. ملالی میوندواله روغمنه (ډاکتره) وه، چې د جگړې نښان یې ترل، که زړه وره پېغله وه، چې له وینو یې وپړه نه درلودله او که لور د ټاټوبي پالنې حس یې درلوده ؟
۱۶. ملالی میوندی د کندهار د میوند ولسوالی د خوړ کلي اوسیدونکي وه او که د ننگرهار د خوړیانو ولسوالی خوړیانواله کوچی پېغله وه؟
۱۷. ملالی میوندی (ملاله میوندواله یا ملالی میوندواله) بی دینه، بی حجاب، بی پښتو پېغله وه، چې څادري (چادري او بورقه)، یا له سر نه تر پښو پورې یې تک تور عربي عجاب نه اغوسته، په پردو سرو یې لاسونه وهل، تپونه یې گنډل، بیا له شین پرتوگ، سور کمپس، تور ټیکری د لکړې په سر یې سپین بیرغ ترلی، خپلې رمې پیولو له پاره تلله؟ هغې دا پام کوه چې راتلونکی پېر را روان دی ماته به پښتانه بی پښتو، بی پټه، بی غیرته، بی عزته، بی ابرو او بی حجاب پېغله وایي؟
۱۸. ملاله میوندواله مسلماننه پښتنه وه او که کافره؟ ولې یې غازیان د حضرت (ښاغلي) پنجاب پلار اېنگلېسانو په وړاندې جگړې ته لمسول او د غیرت انگېزه یې په کې زوکره کوله او د ولاړېدو انگېزه یې ورکوله؟ دې ته چې اېنگلېسان او د هغې روزونکي گوداگیان بی حجاب، بی دینه او مخلوڅي بی شرمه پېغله وایي دا سم کار دی؟ که دی ولې؟! او که نه دی ولې!!؟
۱۹. بریتانوي بولندوی دگر جنرال بوروز جگره کې افغانانو ته دېر وارېده او شین شرق (له غوصی او کیني ډک) و او وینی خوټېدلي او که د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو بریدمن افسر وارنټ.؟ ولې او ولې نه؟
۲۰. بریتانوي بولندوی باروز د خیک له لاري د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلی آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ،، اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرود یوه بریدمن افسر ،، وارنټ،، په لاس ژ غورل کېږي، بولندوی نه پوهېده چې د هغه د پلي پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرگ تر پولې پورې جگره کوي.؟، د اېنگلېسانو مشر پاکستانیانو له افغانانو وژ غوره او که اېنگلېسانو؟، ملالی میوندوالي په خیک کې د اېنگلېسانو په وړاندې لنډی ویلي وه او که د هغوئ اجیرو، مزدورو کافرانو د سند ،، اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو ځواکونو په وړاندې ویلي وه؟ ولې او ولې نه؟
۲۱. د دې له پاره زه پر دې باندې خپل د پام چورلیخ څرخوم چې خپلخوښي ترې بېلېښي شي.

نو ځکه پر دغو له دې پښتو ژباړې را څرخوم چې خپله اېنگلېسانو لیکلي دي او کره یې خپلو ټبر ته پرې ایښي دي.

و، امیر محمد ایوب خان ورور امیر یعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې وو،

د میوند جګړه؛ جګړه؛ د افغان دویمه جګړه؛ نېټه: ۲۷ جولای ۱۸۸۰ز پېر دی؛ سیمه: په سویلي افغانستان کې د کندهار لوېدیځ ته؛ د جګړې ګڼوال: د بمبېي د پوځ بریتانوي او هندي سرتېري د افغان د سمبال شوي او توکمیز پوځ د سرتېرو پرضد؛ جنرالان: ډګر جنرال بوروز د ایوب خان پرضد؛ د پوځونو شمیر: ۲,۵۰۰ بریتانوي او هندي سرتېري له ۶ آر ایچ درندو توپونو او ۶ لنډ خولو سپکو توپونو سره، د افغان ۹,۰۰۰ پلې او ۳,۰۰۰ سپاره سرتېري، ۶ د توپخانې بطريې (ټکنوکی توپځای، دربونونکی توپځای، د لښ توپخانې یونټ، د توپ د تړلوځای، برقي بیټری لرونکي توپونه، یا حق نا حقه وهونکي توپونه). له ۳۶ توپونه، سره؛

پوځي جامې، وسلې او توکي: بریتانوي او هندي ځواکونه په ټولیز ډول له بومي هندي لېواگانو څخه جوړول چې له درېیو سترو لښکرو څخه راټول شوي ول:

د بنگال لښکر، د بمبېي، مدراس لښکرونه او کوشني سیمه یز پوځونه لکه د حیدرآباد د سیمې نوي پوځونه او د پنجاب د پیاوړي لښکر سرحدي ځواکونه.

هندي لېواګانې د بریتانوي لېواگانو له ځواکونو سره یوه ځای د جګړې ډګر ته پلي کېدل.

برېښمن هکتر مک لین د شاهي پوځ د سپرو توپخانه لرونکی ډلګي ته د لویې تنګې درې په څنډو کې لارښوونه کوي. د بریتانیا په پلویو پوځي ځواکونو کې هر سرتېري ۰.۴۵ مارټیني هنري یوه ډزی توپک درلود. (یعني ۲۰ تنو کې ۹ تنو یې یوه ډزی مارټیني هنري توپک درلود، یا سرپوښ) د هندي لېواگانو سرتېرو سنايدر توپک درلودل، همدارنګه هغوی یوه ډزی توپک خو زاړه ډوله توپک درلودل او پلویو منظمو قطعاتو له زرو وسلو څخه په نوي ډول جوړ شوي ډک خولي توپک هم درلودل.

سپاره پوځونه په تورو، نیزو، کارابین توپکو، بریتانویان په مارټیني هنري او هنديان په سنايد توپکونو سمبال ول.

بریتانوي توپچي ځواکونو ډول، ډول توپونه درلودل. ګڼ شمیر یې نرم خولي لنډ جاغور لرونکي سپک توپونه ول، خو په اغېزناک ډول نه ول، مګر که څارواکو د اروپایي لښکرو د توپونو په شان پولادي جاغور لرونکي جوړ کړي وی، اغېزه به یې زیاته وه.

د توپخاني مرستندويه برخه اغېزمنه نه وه او په افغاني اړخ کې افغاني ځواکونو څرگنده کړه چې هغوی د بریتانويانو په پرتله ښه پیلوړي توپخانه لري.

کله چې د ۱۸۷۹ کال د مارچ په مېاشت کې ډگر جنرال سر ډونالډ سټېوارټ د خپلې فرقي سره چې له بنگالي او بریتانوي لېواگانو څخه جوړې وې، شمال ته د کابل په لور وخوځېد، کندهار یې د هغه ښار افغان واکمن والي ته پرېښود، د بمبېي او بریتانوي د فرقي سرمشري یې تورن جنرال پرایمروز ته ورکړه.

د افغانستان په شمال کې د بنگال لېواگانې په ۱۸۸۰ کال کې له افغانستان څخه و وتلې او یوازې د کندهار ولایت د بریتانیا او هندستان تر ولکې لاندې پاتې شو.

په ۱۸۸۰ کال کې کندهار ته خبر راوړسید چې د افغانستان د بې واکه شوي امیر، امیر محمد ایوب خان ورور امیر یعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې دی.

له جگړې مخکې د شاهي آس سپرو - توپچي اي بي او پلي بیټری یې (د لښ توپخاني یونټ)، د کندهار والي پر بریتانوي پوځیانو ټینګار وکړ چې د هلمند د سیند په غاړه کې دي، د ګرښک په سیمې کې د ایوب خان مخه ونیسي که نه نو د هغه په دغه پوځي خوځښت به په ټول هیواد کې پاڅون رامنځ ته شي.

هندي دولت جنرال پرایمروز ته لارښوونه وکړه چې ګرښک ته دې یوه غنډ واستوي او له احتیاطي یا زېرمې فرقي څخه دې څو لېواگانې د هغوی پرځای را وغواړي.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په څلورمې نېټې د توپخاني دوه لېواگانې، د بمبېي درېیمه سپکه توپخانه او د سند د آس سپرو درېیمه لېوا له کندهاره و وتلې چې ورپسې په سبا یې پلې او د توپخاني ځواکونه له ښاره و وتل. د جنرال باروز پوځونه د والي له پوځونو سره یوازې له دغه امله یوه ځای شول چې د والي د پوځونو په منځ کې پاڅون را پورته شوی و او ګڼ شمېر یې د ایوب خان پوځونو ته ور اووښتي ول، بریتانويانو د شپږو زرو لنډخولو سپکو توپونو کارونه بنده کړه او پرځای یې له ۶۶ فرقي د پلي سر تېرو بطریه (چارچي ځواک، یا تازه دمي ځواک) ځای پرځای کړه.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په ۲۶ نېټه باروز ته د څارکښو له خوا خبر راوړسید چې د ایوب خان ځواکونه، د مالوند له غاښي څخه د تېرېدلو په حال کې دي او بله

ورځ به د مېوند کلي ته راوړسیري، چې له هغه وروسته به د غزني پر لور و درومي.

که باروز د همدغه خبر په اورېدلو د خوځېدلو کومانده ورکړي وی نو له ایوب خان څخه به مخکې مېوند ته رسېدلی وی. د هغه په بدل کې د هغه ځواکونه د بلي ورځ پر سهار وختي و خوځېدل، دا ځنډ له دغه امله پېښ شو چې ځواکونو د بارتړلو له پاره وخت ته اړتیا لرله.

د ۶۶ پلي ځواک یوه سرتېری په سویلي افغانستان کې کله چې بریتانوي / هندي ځواکونه مېوند ته ورسېدل، د ایوب خان پوځ له ورايه ښکارېده چې د بور بورکیو، دورو په توپان کې تېرېده او دښته یې په دورو کې پټه کړې وه.

باروز دغې ته په کتلو اټکل و کړ چې له افغانانو څخه مخکې مېوند ته رسېدلی شي، نو پوځ ته یې د مخ په وړاندې د تگ بولنده ورکړ. د باروز پوځ له مېوند څخه واوښت او د یوې تنګې درې د ۲۵ قتیزي ژوري برخې ته ورسېد چې دغه دره د هغه د مورچل له مخې تېرېدله. د دې پرځای چې په مېوند کې د درې په غاښي کې دفاعي څنډې و نیسي، باروز خپلو پوځونو ته د ورڅېرمه پراخي پرانستي دښتې مخې ته درې د غاښي په څنډه کې د ځای پرځای کېدلو امر ورکړ.

د ایوب (خان) ځواک د کابل او هرات له روزل شویو لیاکانو، له والي څخه ټنټېدلي او قومي سرتېري ځواکونه ول، چې ټول ټال ۱۲,۰۰۰ تنه ول چې په منځ کې یې ۳,۰۰۰ سپاره هم ول. د ایوب خان د ځواکونو په پرتله، د جگړې د ډگر د کرښو له پاره، د باروز ځواکونه د بارتړلو او وړني راورني گارد / لوژیسټيکي له سرتېرو سره ۱,۵۰۰ پلي، ۳۵۰ سپاره ول.

د بریتانوي پوځونو توپونه له درې وا وښتل او داسې مورچل یې و نیو چې افغانان د هغوی توپونو د اور تر لمبو لاندې راغلل. د باروز له اټکل او موخي پورته د توپخاني اور لا اغېزناک وو، نو له همدې امله یې د پرمختګ له پاره پلي او سپاره ځواکونه په بیره مرستي ته ور ولېږل. شیرشپټم ځواک یې ښی خوا ته، د جیکبز توپ لرونکي یې د منځ له لوري او لومړي بمب اچونکي یې کینې خواته د مرستي له پاره چمتو ول.

د جگړې لومړۍ لړۍ د توپخاني د ځواکونو په مردکۍ یو پیل شوه، افغانانو د پیاوړو او موډرنو د سټیټ. ایف. ډي. آرټ آرمسټرانګ توپونو په لرلو پر بریتانوي سرتېرو ډزي پیل کړي.

د بمب غورځوونکو لومړي او سپاره ځواک ډېره درنده مرگ ژوبله و ليدله او د جيکيز توپ لرونکي ځواک د بمبارۍ له لاسه په پټن ځای کې پټ شو.

د توپخانې له دوه اړخيزه اور وروسته افغان پلي ځواکونه د هندي/ بریتانوي پوځ پر لومړي کرښې د برید له پاره وړ ننوتل، لږکې يې ماته کړه. باروز د يوه بې ځايه او تش خوځښت په کولو لومړي بمب غورځوونکي پوځ ته د برید بولنده ورکړه، که څه هم د افغان پوځ پرمخ را روان و، باروز خپله بولنده بېرته واخستله ځکه چې بمب غورځوونکي ځواک د افغان ځواکونو د اور له امله ډېره مرگ ژوبه و ليدله.

د پرانستي دښتې پر لور د افغانانو پرمختگ، د بریتانوي / هندي ځواکونو کينه برخه نشه پرېښودله، دغې وېرې باروز اړ کړ چې د جيکيز د ټوپک لرونکي ځواک دوه کمپنۍ تشې خوا ته ور و لېږي او له کينې خوا څخه د بار تر لور د گارډ / لوژيسټيک د ټوپک لرونکو په منځ کې د دوه سپکو توپونو په مرستې يې ملا ور و تړي.

د بریتانوي بولندويانو پام دغې خبرې ته نه وو، چې د ځواکونو بلې تشې خوا ته يوه بله دره تېره شوې ده. چې ښې خوا ته له لويې درې سره يوه ځای کېږي. د جگړې په وخت کې افغانانو دغه دره وکاروله چې د بریتانوي/ هندي پوځونو تشې ښې خوا ته ور ننوځي ترڅو د شپږ شپيتم ځواک د سرتېرو مخه ځان ته ور واوري، تر هغه مخ کې د دغه ځواک مخ د خپل گاونډي ځواک د جيکيز د توپ لرونکو او د لومړۍ بمبې د بمب غورځوونکو د ښې برخې زاويې ته وو.

په مېوند کې له توپونو څخه ساتنه: د شاهي توپخانې د آس سپرو بطريه چې نن (د مېوند بطريه يا بالټي يادېږي) اوس نو د باروز ځواک په کلکه د را غونډو شويو آسونو د لږکو په شان په يوه ټکي کې راټول شوي او پلي ځواکونه د بې بيرې يا بې ثمره پرمختگ په لومو کې راښکيل شول. د افغان سپارو ځواکونو له سترگو څخه د کينې خوا تشه خطا شوه؛ قومي، پليو ځواکونو او د هغوی توپونو د بریتانوي پوځ ښې خوا ته د يوې ځنگيزي درې له لورې ورننوتل.

د همدغې ورځې په وختي ماسپښين کې (ټکنده غرمه کې)، د سپکو لنډ خولو توپونو مردکي پای ته ورسېدل او ځواکونه له مورچلونو را و وتل، دا داسې يو خوځښت و، چې د جيکيز د توپچي ځواک کينه خوا يې چې لا مخکې د افغان توپخانې او د سيمې د تودوخې له امله تاوانې شوې وه، له گډوډۍ سره مخامخ کړه.

کله چې د افغان ځواکونو اور زور اخلي د شاهي توپخاني د سپرو ځواکونو توپچیان هغه وخت خپل بې آسه ملگري راپور ته کوي چې غواړي په شا تېښته وکړي.

د سپکي توپخاني په شاته کېدلو افغان سپاره ځواکونه بريالي شول چې د بریتانوي/هندي ځواکونو پر مورچلونو، د کیني تشي له لوري د شاه خوارونوځي. د جیکبز د توپخاني توپچیانو او توپک لرونکو هڅه وکړه چې د افغان د ځواکونو د دغه پرمختګ مخه ونیسي او ټولو په یوه وار پر افغانانو ډزي پیل کړي، خو د بریتانویانو اور اغېزه نه درلودله، کمپنی تجربه نه درلودله او بولنده یا کوماندیه یې د داسې بولندیانو یا کوماندانانو په لاس کې وه چې نوي پوځ ته راغلي ول او خپل سرتېري یې سم نه پېژندل. افغانانو له ځنګيزي دري څخه د بریتانوي / هندي ځواک زړه ته د بنی خوا له تشي ورننوتل.

د سنډ (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو یوه خوځښت وکړ چې د افغانانو د دغه پرمختلو د مخي خنډ شي خو آس سپاره بېرته شا تګ ته را و بلل شول.

د شپږشپيتمې پلي لېوا سرتېري په مېوند کې ایوب خان خپل دوي توپونه د ځنګيزي دري غاښي ته راوړل او له لنډ واټن څخه یې ښايي له دري سوه متریز واټن څخه پر لومړی بمب غورځوونکي لېوا د اور بولنده ورکړه. په نږدې ماسپښين کې د توپوخاني اور بند شو او افغان قومي ځواکونو د هندي / بریتانوي ځواکونو د کرښي په زړه کې د ننوتلو نوښت په لاس کې و نیو. د جیکبز د توپخاني دوي کمپنۍ یو کینه خوا په تېښتي پرېښودله او د لومړی بمب غورځوونکي لېوا خوا یې په بشپړ ډول تشه پرېښودله.

افغانانو د بمب غورځوونکو شمېره راټیټه کړه، داسې ښکارېدله چې هندي سرتېري ډېر سترې ول او د وېرې له ډاره یې د مقاومت وسه له لاسه تللي وه.

د آر ایچ ای توپونو جگړي د کرښي په زړه کې مورچل و نیو او په بیره یې افغان ځواکونو ته د سلامي کېدلو وروستنی ډز و کړ، افغانان د څو جریبو په واټن کې کین خوا ته د بریتانوي د لار ورکي توپخاني د په شا کېدونکو توپچي ځواک لوري ته را نږدې کېدل.

هغوی په سترگو لیدل چې د جیکبز د توپخاني ځواک پاتې شوي توپونه د شپږ شپيتم پلي ځواک په کین اړخ کې ويلي شوي ول او د کرښي بني خوا یې په توره تیاره کې پرې ایښي وه.

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

په میوند کې د افغانانو پرضد د شپږ شپېتمې لېوا وروستۍ لاس او گریوان کېښه:

یوه لس تنه (۲ تنو افسرانو او نهو تنو سرتېرو) د خپگ له کلي څخه د باندې خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ.

د سپي نوم چې بوبي دی، د هغوی تر پښو لیدل کیږي. باروز، نبال ته بولنده ورو لیرله چې له خپلو سپرو سره دې د افغانانو مخه ونیسي، تر څو د دغې خونړۍ شیبې ولکه بېرته په خپل لاس کې واخلي.

هغه په ډېرو ستونزو یوازې یوه سلو پنځوس تنه سپاره راټول کړای شول، په نیمه او مر ژواندي زړه هغو افغان ځواکونو ته ورنږدې شول چې تر بمب غورځوونکي لېوا راټول شوي، هغوی یې کلا بند کړي ول او کله چې هغوی ته نږدې شول بېرته په تېښته راغلل.

باروز پر خپل آس سپور شو او د جگړې ډگر تر کرښې نږدې ورغی، ترڅو له نورو سپرو سره یوه ځای یرغل وکړي خو بری ورو په برخه نه شو.

بریتانوي توپخانې له یوه مورچله د پليو ځواکونو تر څنگ پورې، د توپخانې اور کاوه او دلته وه چې د لویې درې له څنگه پلي ځواکونه تېر شول او د نورو یرغلونو له پاره یې په څو څو ځله بېرته و دانگل.

پلي ځواکونه په دوه وو جلا ډلو کې ترشا شول، د کین خوا ځواکونو د موند اباد خوا ته په شا شول چې د شپږ شپېتمې پلي لېوا، د مورچل، سمڅو کېښلو کنډک او ماین پیژندونکي ول. د بمب غورځوونکو ځواک د خپگ کلي خوا ته په شا شول. لویې درې ته د په شا کېدلو په وخت کې د بمب غورځوونکو گڼ شمېر سرتېري و وژل شول.

شپږ شپېتمه پلي لېوا د دوې هندي لېواگانو د ملا تېر له ماتېدلو وروسته درې ورې شوه، په څو ډلو و ویشل شوه او د شا تگ په حال کې په جگړه کولو شا ته کېدله.

د شپږ شپېتمې لېوا او د بمب غورځوونکي لېوا شا گڼ شمېر افغانانو نېولي وه. له درې څخه په تېرېدلو د خپگ کلي ته وا وېنل، ټول ټال سلو تنو پاتې شويو بولنديو افسرانو د خپگ کلي په یوې څنډې کې په یوه بڼ کې خپل وروستۍ تم ځای ونيو او جگړې ته و درېدل.

له هغوی څخه لاره او گودر ورک وو، له دغې ډلې څخه ژوندي پاتې شوي د خپگ د کلي له لارې یوه بل دېوال لرونکي بڼ ته وا وېنل او دلته یې د دوېم ځل له پاره خپل وروستۍ مورچل ونيو.

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر خبرن—چوپړي (ریس—رچ پانې)

دغه وروستنی مورچل او جگرې ته درېدل له کلي څخه د باندې له شپږ شپینمې پلي لېوا څخه یوه لس تنو ژوندي پاتي شویو و کر، دوه تنو بولندیانو او نهو تنو سرتېرو.

د فوربوري په بڼ کې د یادښت ترټولو لوی د زمري څلی. تر څلي لاندې لېکنې د میوند د جگرې یادونه او د شپږ شپینمې پلي لېوا د له لاسه ورکولو یادونه تازه کوي.

د پوځ نور ژوندي پاتي شوي سرتېري بريالي شول چې د جگرې له ډگر څخه په شا شي، د افغان پوځ د پرمختگ مخه د بمب غورځونکي لېوا د ژوندۍ پاتي شويو ډلگۍ یو له پلوه و نیول شوه، تر هغه دمه و جنګېدل چې مردکي يې خلاص شول او بيا افغان پوځونو ته سلامي شول.

بریتانوي بولندوی باروز د خيگ له لاري د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلی آس يې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند، و اوسني پاکستانیانو، د آس سپرود یوه بریدمن افسر، و وارنټ، په لاس ژغورل کېږي. بولندوی نه پوهېده چې د هغه پلي پوځ بنی اړخ د هغه تر شا د مرگ تر پولي پوري جگره کوي.

بریتانوي او هندي سرتېري او د پوځي پنډغالي چوپړ مار سرتېري، د افغان سپرو ځواکونو له لاسه په تېښته ول او د کندهار پر لور پر سرک باندې د تېښتې په حال کې په ځغاسته شول.

د دغې خورې وړې شا ته کېدلو په ترڅ کې چې د افغان پوځونو له خوا سرتېري مخې ته اچول شوي ول، که څه هم گڼ شمېر يې ژوندي و نیول شول، و وژل شول او یا ټپیان ول خو بیا هم د افغان پرمخ تلونکي سپاره ځواک مخه، د سند، و اوسني پاکستانیانو، د سپارو سرتېرو یوې ډلگي او د آر ایچ ای بطریقه، د لوژیسټکي (زېرمه یا تازه دمې او لېږد رالېږد) او ساتونکي گارډ سرتېرو تر یوه وخت پوري و نېوله.

د پلي افغانانو مخه د یوه مقاومت په ترڅ کې په خيگ کې د بمب غورځونکي ځواک له خوا خوره وره شوله خو هغوی ته داسې شېبه په لاس ورغله چې بریتانوي، هندي او لوژسټیکي سرتېري يې لوټ کړل.

د غنډ پاتي ژوندي سرتېري تر کندهاره په خاپوړو په تېښته کې ول. مخې ته يې نابېره د افغان سپارو د ژغورنې یوه کوچنۍ ډله ورغله او ژوندي کسان يې را و ایستل.

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

ځیک د کلي، ۹۶۶ و وژل شو او ۱۶۳ تپیان وو. د بریتانوي او هندي ځواک ۲۱ افسران او ۹۴۸ تنه سرتېري و وژل شول. ۸ افسران او ۱۶۹ تنه سرتېري تپیان شول.

بمب غورځوونکي ځواک ۶۴ په سلو کې خپل ځواک او ۶۶ پلي لېوا ۶۲ په سلو کې د ۱۲ تنو بولندويانو په گډون خپل ځواک له لاسه ورکړ. د سپاره ځواک تلفات ډېر لږ ول.

د افغان د ځواکونو د مرگ ژوبلي (تلفاتو) په اړه یوه د ډاډ وړ اټکل تر ۳۰۰۰ پورې ښه یې چې د جگړې د طبیعت، له ځانه تېرېدنې د غبرگون څرگندویه ده. ، (ویکیپیډیا، د میوند جگړه، ۲۰۱۳ زیږدی کال)

په دې جگړه کې اېنگلېسان (سندیان، اېندیان او اېنگلېسان سره گډ) ۱۹۱۴ و وژل شو او ۳۱۲ تپیان وو، ۱۲ جنرالان و وژل شو، ۸ جنرالان تپیان، ټول ځواک کچه ۲۵۰۰ تنه وو.

افغانان ټول ۳۰۰۰ شهیدان شو ۵۱۰ او تپیان وو، ۵ جنرالان شهیدان، ۵ جنرالان تپیان، ټول ځواک کچه ۱۲۰۰۰ تنه وو.

د نومړې جگړې یوه یادونه داسې کوي:.

و، د جولۍ ۲۷، ۱۸۱۸ زېږدی چې انگرېز ښکېلاک گر، د کندهار په میوند دښته کې له افغانانو سره مخامخ شوی جنگ ښه تود روان و، گرمي وه، لوړه وه خو انگرېزي لښکرې ښې تازه دمې وې. خواره، څښاک او وسله یې ښه ډېره وه، د عسکرو شمیر یې هم پر افغانانو ډېر و، داسې وخت راغی، چې افغانان ماتې و کړې، په دغه وخت کې د افغانانو مېرمنو په غازیانو پام شو، گوري چې بیرغچي هم تپي دی نو ملالي خوریاڼی په نامه یوې پېغلي ورمنډه کړه او له منډې سره یې لاندي لنډۍ وویل:

▲ و، که په میوند کې شهید نه شوي

خداپرو لالیه بې ننگۍ ته دي ساتینه،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسټي بک اجنسي)

بیا یې ورپسې لاندي لنډۍ ورغبرگه کړه:

▲ و، خال به د ورور په وینو کېږدم

چې په شین باغ کې سور گلاب و شرمومه،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتني، پېښور، یونیورسيتي بک اجنسي).

او ورسره یې بېرغ په خپلو لاسونو پورته کړ او د تورې په گوزارو سره د انگرېزي بشکېلاکي لښکرو په منځ ورگډه شوه. کله چې غازیانو د دې پېغلي لنډۍ واورېدې، په مړه وجود کې یې ساه و چلېده او په دښمن یې داسې درنه حمله و کړه، چې هغه دم یې انگریزانو ته ماتې ورکړه، چې اوس د همدې پېښې له امله میوند د هر افغان د ویاړ نوم گڼي،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیردی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۲. ۶ میوند جگړې له ټولې کپسې څخه دا کره څرگندوم، چې دا څرگندول روڼوي کتنه داسې.

په رښت کې د اېنگلېسانو میوند جگړې له ټولې کپسې څخه دا کره څرگندوم چې دا څرگندول روڼوي کتنه داسې.

د میوند جگړې په دوېمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لیردي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویلي کندهار، د لودیځ لوري ته میوند ولسوالی په خپک کلي کې ملالی میوندی ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلي وه او خپله پېيله یې وه.

کله یې چې خپل کلي خپک کې په خپل بڼ کې اېنگلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میرني یې وژل. دې له حیثه یوه دمې و ویل: که په میوند کې شهید نه شوی؛ خدايرو لالیله! بې ننګۍ ته دې ساتینه.

له زخمې بیرغچې څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پیغور په اورېدلو پښتانه ټپیان بڼه وکټېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنگلېسان له خپل سپي سره گډ مردار کړه.

د خپک بڼ یې ورته ادبې کړې او تالا یې پرې واړوله. پښتانه څارکښي ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنگلېسانو په سي گرځیدل؛

یوه ساعت ورسته جگړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو له لوري له همغو اتلانو سره د دوی په بڼ کې په ۱۸ کلنۍ پیغلټوب کې شهیده شوه. د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل. خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې گل گلاب و شرموینه. په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه.

اېنگلېسانو بولندوی ډگر جنرال بوروز هم مېړنو له درني جگړې څخه خيگ کلي کې گېر راغلی وو، خو د خيگ له لاري يې د وتلو لاره و موندله. خپل د سپرلی آس بي يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند و، اوسني پاکستانيانو، د آس سپرو د يوه بریدمن افسر وارنټ په لاس و ژغورل شو.

تراکړ بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلي پوځ بنی اړخ ټينگ کافران او سخت زړي منافقین پاکستانیان (سندیان) د هغه تر شا د مرگ تر پولي پورې جگړه کوي.

کله چې خيگ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د امير محمد ايوب خان ورور راغی، له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زموږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهیده پيغله څوک وه؟

اتلانو ورته و ويل، د دې خيگ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالی ده، په خټه نورزی ده، تر کشکخود پورې به يې خپلي رمي پيولي.

امير يعقوب خان ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپاری.

اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادېره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

له دې لنډۍ دا را سپرم چې دا اوسمهال ۱۳۷ کلنه لنډۍ ده.
(۲۰۱۷ زيږدی - ۱۸۸۰ زيږدی = ۱۳۷ کاله).

د دې مثال په دې بڼه دی چې د ملالی ميوندۍ لنډۍ (۱۰۳۷ زيږدی - ۱۸۸۰ زيږدی = ۸۴۳ کاله) ۸۴۳ کاله له دې لاندي لنډۍ څخه کشره ده، مانا دا چې په هغه وخت کې به د ملالی اتمه نيا هم نه وه زوکړه شوې.

▲ که د خانو لښکري راغلي

زه به گوملي ته د يار سلام ته ځمه

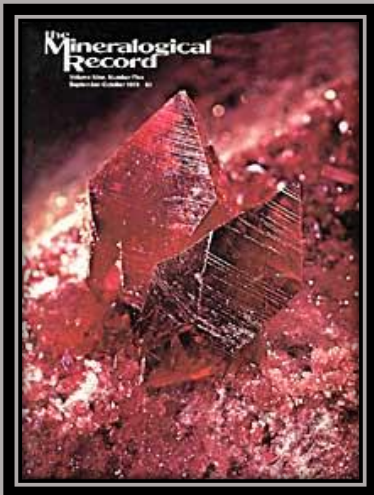
۱۲. ۷ بل اړخ يې د سترو قعمتي جواهر او کابو دی

لکه ياکوت يا ياقوت، تت مړوی، پيکه، خپ (رنگ) پخ کانی موری، هغه ميخ چې په ديوال کې ټکویل کيږي او کالي پر راڅروي دا ډول کرسټل: گام بوريا پوزی، کرير تړل، شډل نښه کول، اوډل شوی پای پاک د حدود ټاکلی غمی، نغارکی

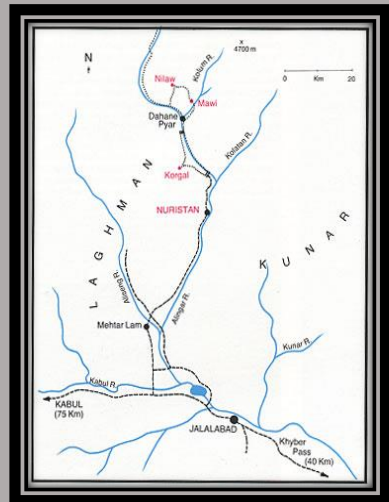
د لنډیو، ټپو، ټیکي یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

مېخ، نالیچکه کاني لکه د پهلوانی د لوبې توشکې په ډول، اوډل مېروی (د پوزې په ډول منرال)، پیرل چوکات منرال (د انځور په ډول قمعتي جواهر) دي. چې په نیلو، ماوی، کورگل سېمه د لغمان کې شتون لري. و، په ځانگړې ډول نیلو او ماوی رگکونه چې له ۱۰ سانتي میټرو څخه تر ۴۰ میټرو په پنډوالي سره، له څو میټرو څخه تر څو کیلومتره مندل کېږي. چې ورته د پلوتونیم (یوه ریډایو اکتیف کیمیاوي عنصر دی، چې د اټومي انرژي د تولید د پاره استعمالیږي)، ننه وتنه (په زور) د نیلو یې بولي.، (فوچس، ۱۹۷۴ زېږدي، چوپړی ۹)، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدي، ۳ چوپړی)

و، په ګرده نړۍ کې تر ټول غوره منرالونو زېرمې د روسي کان پېژندونکو (قیمتي ډبرو پېژندونکو، منرالوجستانو) په ۱۹۷۰ زېږدي کې لغمان کې په نخبه ګره، چې په پښۍ وال مارکیټ کې یې لوړ ځای د کرسټلونو، نغاړکی مېخ (نالیچکه کاني یا تت مېروی، کاني) او پلوتونیم، د امریکا فینسټ مهالنې د منرالونو ټیکلي (ریکات) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د ۱۹۷۸ زېږدي کال د ۱۰ میاشتي مهالنې ګڼه کې په ۳۰۱ چوپړي کې او ۱۱ میاشتي مهالنې ګڼه کې په ۳۰۸ چوپړي کې ټیکلي ټینګ کړی دی. (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدي، چوپړی ۲)

۶: د منرالونو ټیکلي (ریکات) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنې انځور. (# ۵۹ انځور)

۵: د ښارونو او د کافي ذخیره (امانت) اینډول، رسوب کول، پاسره اینډول، ذخیره کول) پټه د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور)

۷. : د کونځیت سپوږمین، ۲۰ سانتی لور، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی،، (پیر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور)

۸. : شین سپوږمین کرسټال، ۶۰ سانتی لور، تر دېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوي داني دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی. (# ۶۰ انځور)

۹. د ایلبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتي لور، له کورگل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوني راټول شوي) انځور يې مېرمن نېلي بريند اخستی دی.، (پېر، ۱۹۵۹ زېږدي، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور)

۱۰. د ایلبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتي لور، له کورگل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوني راټول شوي) انځور يې مېرمن نېلي بريند اخستی دی.، (پېر، ۱۹۵۹ زېږدي، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور)

د لنډیو، تپو، تیکو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

۱۲. دو ایلبیت تورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کی، له کورگل، لغمان، افغانستان څخه (د هیرب اوبدا راټول شوي) انځور يي ویندیل اي. ویلسن اخستی دی،، (پیر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور)

۱۱. دو ایلبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتي پېر، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربوني) انځور يي مېرمن نیلي بریند اخستی دی،، (پیر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور)

و، د اپریل په میاشت کې د افغانستان حکومت ړنگ شو. په ۱۹۷۸ کې، د کین اړخې انقلابي ډلې له خوا، بهرنيانو ته د افغانستان د کانونو د راتلونکي لاسرسي په اړه یوه څه شک څرګند کړ.

که څه هم نوی حکومت په ښکاره توګه د خپل مخکني حکومت په پرتله ډېر افراطي دی، خو د امریکا د بهرنۍ یو چارو وزارت چارواکي چې له سیمې سره اشنا دي وايي، دا لا یقیني نه ده چې افغانستان به د شوروي سپورمکۍ شي.

د راپورونو له مخې د نوي حکومت ګوند د مسکو له خوا د کمونیسټ ګوند په توګه نه دی منل شوی. د اپریل ۲۷ د پاڅون حسابونه چې د متحده ایالاتو چارواکو له خوا ترلاسه شوي، ښه یې چې شوروي اتحاد د کودتا په چمتو کولو یا ترسره کولو کې برخه نه درلوده.

په واشنګټن کې ارزونه دا ده چې نوی حکومت به د پخواني رژیم په پرتله د شورویانو پر وړاندې ډېره تکیه و کړي. په هر صورت، افغانستان په تاریخي توګه له خپل روسي ګاونډي سره نږدې اړیکې لري، په داسې حال کې چې خپل خپلواکي ته لوړ ارزښت ورکوي.

د کودتا چارواکو په بهرنۍ یو چارو کې د "مثبت بې طرفۍ" خبره کړې، چې د نورو هېوادونو سره د نوی د سیاسي او اقتصادي ملاتړ د کچې له مخې ټاکل کېږي. دغو چارواکو ویلي، چې افغانستان به د هیڅ هېواد له خوا په تارونو سره مرستې ونه مني.

مسکو سمدلاسه نوی حکومت په رسمیت و پېژانده او د شا او خوا ۱۶ میلیون ډالرو ملګي مرستې وړاندیز یې و کړ.

متحده ایالاتو هم نوی رژیم په رسمیت پېژندلی او د اقتصادي مرستو د دوام وړاندیز یې کړی چې په تېرو وختونو کې هر کال شا او خوا ۲۰ میلیون ډالر وو. تمه کېږي چې د کودتا په وخت کې په افغانستان کې د متحده ایالاتو د ۶۰ مشاورینو څخه ډېری پاتې شي او د لویدیځ المانانو څخه غوښتل شوي چې د پولیسو د سلاکارانو په توګه پاتې شي.،، (اوبردورف، ۱۹۷۸ زېږدی، ای ۱۲ چوپړی) له همدې امله، د محتاط خوشبیني له پاره دلیل شتون لري چې د معدني نمونو او جواهراتو صادرات ممکن دوام و مومي. (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ای ۱۴ چوپړی)

له تېر پېر څخه مو ښکیلاکګر په دې پام کې وښيي، دا خاوره سړي و لري، خو

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

بڼه سر ونه و نه لري، ټول ټاټوبی بی پلاره او بی مور بی وارته ډول غونډې کړي. لږ، لږ به زموږ د وگړو تر منځ د کیني او بېلوالي زهن شندي. الله او دلته به لږ، لږ سره په ښکرو وي، کانونه او زېرمې، ټول لور بیهه یا قیعمتي کاني او منرالونه به بی دوی په خلاصو سترگو تری په پټه او په ښکاره وړي.

دا چې ټاټوبی مو د مندلیف لېنټیلیک له ټولو کیمیاوي عناصرو او توکو ډک دی، د الماسو، سرو زرو، یورانیمو، لیتیمو او نورو توکو په بوجی ناست یو او خیر ټولو.

د دې له پاره چې پوهگر وگړي به مو د لمسول شویو او غولول شویو، وگړو باندي له منځه وړي، د اسلام په دین به د اسلام په نوم تری اسلامي جرړي او باسي؛ دوی به مشر لري، په رښت کې به ځان وگړو ته نه مخامخ کوي، چې وگړي تری د بدایني، سوکالی او زدهگرو غوښتنې و نه کړي؛ که یوه دوی میاشت کې په خپل مرگ هم مړ شي، نو د همدې پټ تن په نوم به یې همغه کارونه ښکیلاکگر پر مخ وړي، او دننه نیو وگړو ته به وایي چې دا د لویانو کړنې دي، په رښت کې به همدا وگړي چې ښکیلاکگر دي، لویان به وي او د دې ټاټوبي زېرمې به په بی سترگی تشوي.

دوی به زموږ د زېرمو شته په نورو نړۍ والو هېوادونو په ۵۰۰ چنده لوړه بیعه پلوروي او له مور څخه به یې په لږو هامیانو له سلو ۴۰ پیروډي. د وټیزې بڼه به یې داسې وي، که زموږ د ټاټوبي خپلواک تن ورته و وایي، چې مور یې په نړۍ وال بازار کې په نورو نژدې او لرې گاونډیانو پلورو نو د پلورلو خپلواکي به نه لري، په له سلو ۵ او ۴۰ چې هر د پانو په مخ کومه گټه سپیني ته را وباسي، هغه ټوله گټه به بېرته د څلور میاشتي او کلنۍ زېرمه شوي مالې او بانگ څخه خپله د لویانو په نوم خپله کوي.

ځکه چې په رښت کې به دا ټاټوبي پلار او څښتن نه لري، هر یوه به یې له یوه نه یوه ښکیلاکگر سره نېغې، پټې او ښکاره نه منونکې یا په سترگو کې خاوري شیندونکې اړېکې و لري، خپلواکتوب به هېڅ شتون نه لري.

په همدې بڼه محیط ته زموږ لرغونو نیکونو او نیاگانو د لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری پښتو پیلو څخه لورا، لور او کورا، کور گټني اخستي دي. لکه لاندي لومړۍ لرغوني لغمانۍ لنډۍ، دوېمه او درېیمه د لیکوال لنډۍ:.

▲ څوک به یې ولي خاطر نه کړي

چې کور کې سره او سپین لري یا سپین مخونه

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ الله	تالا	شولو	خاونده
تولو	کانونو	مو	تالا و لږبڼه
▲ تن	مو	هرپۍ	د مرغلرې
پرې	بي	حسابه	ميرڅمنو تر اكونه

جگره دومره اسانه نه ده له افغانستان سره، د نړۍ لرغون پوهان وايي او همداسې زه پام کوم چې د اسکندر مقدوني (مکي دانسکي) له زمانې څخه په افغانستان کې جگره روانه ده او داسې کاتي کوي.

چې د کلونه د شمارلو گڼه يې ناشونې نه ده، يوازې په خوله ويل کېږي ۲۳۳۶ کاله، يونانيان او اسکندر مقدوني له ميلاده لا مخکې په لمپاکا کې ماته خورلې، د اسلام لښکري سل کاله جگره کې دلته تېر کړه، هنديانو واکمنۍ له لمپاکا د پاي پيل شوه، ايرانيان د فارس واکمۍ د دې سيمې د مالياتو نه ورکولو او قوانينو ته غاړه نه اېښودلو له لاسه له منځه لاړه. اېنگليسان درې واري تر ټولو ډېرې خونړۍ ماتې د دې سيمې د تورو غورونو له ننګيالو څخه و خورې او د دنيا واکمنۍ يې له منځه لاړه؛ شورويانو يا (رسيا) پېنځلسو هېوادونو واکمنۍ پر وړاندې زما پلار جان عظيم خان له ديارلسو ملگرو او لس ميله وسلو سره چې درې کلتيه، پېنځه شتنگنه، دوې ټوپکو سره د ملا محمد الله بيا مولوي زبير له امریت لاندې او د معلم قيس قوماندانۍ لاندې د افغانستان سپېڅلې جهاد د لومړي ځل له پاره د نورستان له لارې شروع کړه.

د روسيانو تر ټولو ډېر ټانکونه او الوتکې په همدې سيمې کې د لمبو انګار شوي، ستره واکمني يې له منځه لاړه، امريکايان او دوه پنځوس هيوادونو سره دلته له منځه لاړه، تر ټولو ډېر ټانکونه يې دلته والوزخول شول، ډېرې وسلې ترې دلته و نيول شوي، د امريکا د پلازميني او ولسمشرۍ سپينې ماڼۍ په خولې يې ولسمشر اوباما، مارک ته د ډېرې سختې ډارونکې جگړې څخه د ژوندي پاتې کيدو مډال ورکړه چې په قرغه يې ولسوالۍ کې عمليات کړي و، چې د امريکا په تاريخ کې دوي تنو ته يوازې داسې مډل ورکړل شوی، چې يوه مارک ته او يوه يې بل امريکايي ته د هغه د مرگ څخه ورسته ورکړی و چې په همدې بڼه جگره کې په ويتنام کې جنگيدلی و، له دې ځای څخه د دوی د ځواک تغیر لمن ورتوله شوه.

پاکستان چې زموږ د باچايي ۶۰ کاله پخوا برخه وه، داسې فکر و کړي او افغانستان مات کړي دا خو امکان نه لري. بله دا ده که پاکستان داسې وايي دا خو د منلو وړ نه ده او کې دی هم نه شي. که داسې و شي نو بيا خو به زموږ د نيکونو تاريخونه دروغ وي.

بل اړخ ته داسې به وکړی شي لکه :- یوه تن دی یوه الک ته وایي چې ته قرآن پاک، حدیث، سلام دین او رسول الله ص مني، له الله ج نه ډار پړي او الله مني!!؟

نو هغه الک به ورته ځواب کي و وایي الحمد لله منم یي او مومن مسلمان یم!!
نو هغه به ورته و وایي چې راځه ما ته اوس کونه راکړه!!؟
نو تاسو او الله مو هغه به ورسره داسې و کړي، نه هېڅ کله نه، عزت، پت، ننگ، غیرت او ابرو هم د اسلام برخه ده.

هېڅ کله به ورته له دغو تېر نه شي، هېڅ کله به یي دا خبره و نه مني.
هوکی!! پاکستانیان او د دوی حکومت له مور سره همداسې کوي، یانې په اسلام دین مو خراب وي. که خاوره عزت او مېنه ابرو ده، نو ټول منوکو باندي هم بريالي کي دی نه شي، یوه نه یوه بڼه ترې گرځېږي او پرې را اوړي.
خو په مستقیمه بڼه یرغال کول د پاکستان په افغانستان باندي ناشوني او امکان نه منونکي خبره ده.

مور ټول باید پاکستانیانو ته د کمقلو په سترگه و نه گورو، دوی دي چې د اروپا او امریکا لویې وچې څخه اسیا ته او د اسیا زره افغانستان ته شخړې او بڼگېلاکگر راولي.

ز مور ټاټوبی نارمه کوي او بڼه ډېر مو پرې وژني، بیا د همغو په خولو زموږ له واکدارانو سره روغي ته لارې او چارې لټوي، یوازې او یوازې ځان او زموږ د دښمن په گټې ترې او پرېکړې، لکه د لاهور تړون (معاهده) له شاه شجاع سره، د گندمک تړون (معاهده) له یعقوب خان سره، د ډیورن تړون (معاهده) له عبدالرحمن خان سره، د راولپنډۍ تړون (معاهده) له امان الله خان سره، د راولپنډۍ تړون (معاهده) له جهادي مشرانو سره، د دوې تړون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیډن په امر)!!!

ځکه دا په یاد و لرئ!!؟ دا محضې یوه بېلگه ده زموږ د ناکراره نرمو کروندو، ځلنی ورځ د چنکاین یا د جولی میاشت ۸ تاریخ ۲۰۰۹ کال انځور مې په سترگو کي دی، لومړۍ لیاو، پېنځمه د امریکا د بحري ځواکونو ډله، ویده ده، هر ساتونکي خپل د خوب په جنگي سوري ځایونو کي په نومورو سوري یو کي خپلې شپې تېره وي، دا د نړۍ تر ټولو زورور هېواد امریکا زوره ور ځواکونه دي، چې په ژوندوني یې ځان ته قبرونه په بڼه ادبېرې باسټلي له خپلو وسلو سره سمبال په کي د جگړې له پاره چمتو پراته دي.

ترڅو په افغانستان کي ژوندي پاتې شي، له بل لوري څخه د ځمريانو په سیمه کي کرارې شپې تېر ول هم اسانه نه ده، هسې نه چې د هغو د ښکار خوراک نه شي.
دا جنگي سوري او د خوب ځایونه د دي له پاره وپستل چې کره پر دوی کوم مزایل راځي یا یې هوان را لوېږي، نو د لږېدو نه ورسته د هر انفجار شوي مرمۍ پرڅپي د پېنځه څلوېښتو درجو په اندازه له ځمکي لوري د هوا لوري ورځي، چې که انسان

پروت وي نو هغه ترې لورې تېرېږي. د ډېرې ژغورنې له پاره داسې سوري يا په ژوندونې قبرونه په جگړه کې له ډېرو زياتونو ځان ژغوري او د نړۍ تر ټولو زورو ځواکونه پرې په ډېرې سختۍ خپلې شپې شپې کولې.

خو مور افغانانو له ترې بڼه او سوکاله ورځ و نه ليدله، نه مو ژوند په ډايمنه او خپلواکه توگه له ټولو گاونډيو له پټو او بنکار خپلواکۍ مزه و ځکه.

۱۲. ۸ مور افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ رېښتې او تلپاتې مينه نه لرو؛ له پوهو او هوښيارو دا له پلرو راپاتې گران افغانستان په بېساري بڼه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک گډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس يوه کوو.

۱. داودخان د مهندسۍ اېنجنېر و؛ ورانۍ ته يې لار جوړه کړه، لږکي قومونو ته يې سرلوري ورکړه، له پرمختگ سره، سره د وژنو او بدبختۍ لړۍ پيل شوه.

۲. حفيظ الله امين او نجيب الله ډاکټران وو؛ داخلي سياست يې صفر و، باندنۍ سياست يې غوره و، په خپل لاس يې ډېر افغانان و وژل، ډېر افغانان ډله، ډله له خاورو لاندې شو، شراب، قمار، زنا له اسلام اباد څخه لر و، په ټول هېواد کې جگړه وه او ډېری خلک له هېواد و تښتېدل.

۳. صبغت الله او برهان الدين رباني پروفيسران وو؛ کور په کور جگړه وه، زورواکي وه، د دولت کارمندانو ته معاشونه يوه کال ورسته ورکول کې ده، فساد، بچه بازي، قمار، غلا، چپاول، له اسلام اباد څخه لر و، هر ولايت خپله د کتاتوري درلوده.

۴. محمد عمر ملا و؛ بي عزتي وه، وچکالي وه، بېوزلي وه، بي کاري وه، نادودې وې، د ايمو ډېره کرکېله او مسلمانان په خپل منځو کې ډېر و وژل شول.

۵. حامد کرزی ماسټر و؛ فساد، بچه بازي، بډې اخستل، لنډه غري، سرو تختوني، پښتانه له دندو او دريځ لري کول له اسلام اباد څخه لر و، د پښتنو ډېر کورونه د امريکايانو په بمونو وران شول، د

پښتنو په سیمو کې ډېرې ډزې کېدل، ډېر د الوتکو بمونه غورځول، په مرمی یو او بمونو ډېر خلک ویشتل، چې په ټوله نړۍ کې نړوال لومړی ځای لري، په ټولو یاد کرل شوو شیانو کې.

د یوه افغان پاچا پروفیسور برهان الدین رباني د بل افغان پاچا ماسټر حامد کرزي د پاچاهي د گدی پر وخت له امریکایانو غوښتل چې زموږ په افغانستان کې ستر ستر یا غټ، غټ بمونه واچوئ په واورو، واورو بمونو کار نه کېږي... .

د امریکا بحري ځواکونو د دویم ایم ای بی (دویمه درجه عصري اېنجینېري بم) باندې ویشتلې، تالیبانو د مرکز ځای تر څیرمه د پښتنو د خټو جوړ ځای باندې کروندو کې، د یوه نۍ ورځ د جون میاشت ۲۰ تاریخ ۲۰۰۹ کال کې زما د سترگو انځور، همداسې بمونه په ساعت کې یوه، یوه دانه په ټول افغانستان کې د پښتنو په سیمو کې ویشتل شوي. چې په ټوله نړیواله کچه به دومره بمونه په کوم بل هېواد کې نه وي ویشتل شوي، د الوتکو له اوزو او د بمونو له ناوړو اوزو هم دومړی په نړواله کچه کوم هیواد کې نوي شوي، تر ټول ډېرې ډزې تر ټولو ډېر په ډزو کې وژل شوي دا ټول لومړی لوړ ځای لري.

د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وگړو د دولت رغښت له پاره دا کړنې کېږي.

محمد اشرف غني د وتي ډاکټر، متفکر پروفیسر و؛ میوزیک، زنا، لواطت، بډې اخستل، شراب، شراب او قمار له اسلام اباد څخه لږ وو؛ په یوه وخت دوي باچایان؛ بي کاري، نادري ځان وژني، په وینا وو کې چېغې وهل، هر کار په اوږده ځنډ کول؛ (لکه: ۲۴ میاشتو کې د وزیرانو ټاکل، ۲۴ میاشتو کې والیان او سفیرانو ټاکل)، د پارلمان ټاکنې هم ۲۴ میاشتي غواړي او بریښنايي تذکیري له ۲۴ میاشتو ډېر وخت ته اړتیا لري، نېمه واکداري له سلو پنځوس، پنځوس واک او ځواک، د دایشیانو زوکړه کېدل، د هغو له کافرانو ورتېر د مسلمانانو وژل، د سرک له غاړو ډېرې وژني، سرو تختونې، ناگڼې، جنگونه، جگړې له لرې سیمو ښارونو ته راتلل، د قطر تروون یا د دوهي تروون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیدن په امر) چمتو کول!!! امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وگړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کېږي.

۶. د قطر تروون په سټه راوړونکی تن به پټ او ناڅرگند وي؛ د قطر دوهې تروون چې د امریکانو، تالبانو او جمهوریت تر منځ پیلېږي چې جمهوریت به ټول واک او ځواک تالبانو ته سپاري، د افغانستان سیاسي رهبري به پاکستان مدیریت او اداره کوي، د تروون د متن په سټه به وسپارل شي. په یورانیمو، سروزرو، الماسو، لیتیمو په کېندنو، د چارپېریال په فضا، باندني ډیپلوماسی او سیاست به دوی کار نه لري او په کورني سیاست به یې امریکایان کار نه لري.

د پولې په تېرېدونکو ورونو، په ټولو امنیې کومندانۍ یو، د ځانگړو ځواکونو، بانک، ملي امنیت په ټولو ریاستونو او د پټې او غلې مشرۍ ناستې ځایونو کې پاکستانی ماهرینو سلاکارانو ته د نړۍ وال سټنډرډ معاش او کوتي په خدمت کې چمتو کول، بنوونځۍ ته انجونې نه پرېښودل، ټولگڼونه حکومت نه جوړول، بشري رېښتو ته درناوی نه کول، د مسلمانو ترمنځ خبرو اترو ته غاړه نه کېښودل، مېرمنې به ټول ځان پټوي مخ او لاسونه به نه ښکاره کول، له یادو شویو کانونو پرته د نورو کانونو او زېرمو پیداوار یوازې پاکستان باندې په ټیټه بیع ورکول، په ټوله بانکي او مالیاتي ځواک د پاکستان د ټولوالي او بانکونو لاندې کول، افغانستان د الوتکو د رادار ټولواله د پاکستان له پلازمینې څخه کنټرول، یوازې خپلو ملگرو ته دندې ورکول کول، باچا د باچایي په څوکی نه کېښناستل او نه د ټاټوبي وگړو ته ځان په ژوندۍ بڼه د هندارو له لارې ښکاره کول، په واکمنۍ کې وگړو ته ودنه نه چمتو کول، بېوزلي پرسول، بې کاري پرسول، نادودې پرسول، د اپیمو کرکېله بندول، مسلمانان په خپل منځو کې ځای، ځای وژل او له منځه وړل، له ټولو اسلامي هېوادونو بېل او جلا خپله اسلامي ټولواله پرمخ وړل، د دولت وگړو له پاره رېښت (قوانین) نه جوړول، د تالبانو ۱۰۰ تنو لوړپوړو څارواکو او د تروون غړو ته ۱۱۰۰۰ امریکایي ډالره د دندې معاش د دوست هېواد امریکا له لوري په اوږدمهاله ډول چمتو کول خپلې د دوستۍ مرستې چې له پخواني سلطانت له لوري دي روان ساتل. (دا ټول به په ټاټوبي کې د امنیت چمتو کولو په پار ورکول کېږي.)

امریکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسیا کولو او وگړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

زموږ د ټاټوبي څه بدبختی دی یا کمتون دی، چې وگړي لرو خو ښه وگړي نه لرو؛ سرونه لرو خو ښه سرونه نه لرو؛ د ښه سرو او ښه سرونو په منځ کې داسې

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېرنه چوپړي (ریس — رچ پانې)

څه کمی دی چې ترمنځ یې بېلولی نه شو کولی، د دېن له پټو لاس و هنو پانگی له
رېروني څخه نه خلاصیرو، نه سره جوړیرو او نه خپلواک کپړي.

په ټوله کې همداسې پورتنې د دې پېیلو ځای دی.

▲ په را لوېدو دې یم خوشاله
هسکه! چې تا لاندې بې پته خلک شینه

▲ الله چې ستا په مخ شیدا کړم
غمو تالا کړم په صحرا گرځم مینه

▲ خدایه کوټي یې گنوالي کړي
څې پر لېوال (عاشق) د لیوني گمان کوینه

۱۳. د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصريو پېڅلیک

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصرو پېڅلیک له لرغون پېر څخه چې کله ژوی (انسان د شپث ع زوران) د ټاټوبي په ټټر کې زوکړه شوي. تللي راغلي پرې دي، د شپث پښت (نسل) دی، ژبې ته یې د پېر په تېرېدو سره بېلوالی پیدا شوی دي، له یوې سیند غاړې څخه یې بلې سیند غاړې ته پندغالی وړي، کوچونه یې کړي، ډله، ډله کله په یوه ټیټنگ او کله په بل ټیټنگ کې پاتې شوي. د غرنو هسکو، لوړو، ژورو او درځنیو سیمو کې ژوندگر شوي دي. زوزان (د شپث ع بجیان) ترې پاتې شوي، زوزات یې په لږ لرلید پېر کې ډېروالی مندلی دی.

اریانی هد دی او په پښتو ژبه گرېږي. پښتو یې رښت دی، پښتون یې پښت دی، پښتانه او پښتني یې وگرې دي او پښتو پېلې وایي، پېیلان او پېلني یې پښتو پېلې بورولی دي.

بل لور ته د دې پایله ساده برابر وي دا، چې د ابولېشر یا ادم ع ډېری وخت لمپاکا لورې تېر کړی دی، زوی یې شپث هم ډېری پېر په کې ژوندگر و، مسی یې انوش، کړوسی یې یارد (یرد)، کودی یې مهلائیل، اودی یې قینان، پردی یې ادریس ع (اخوخ یا ابنوین)، د ابنوین زوی متوشلخ (متوشلین)، د متوشلین زوی لمک دی چې د دې ځای ژوندگر و همدلته وفات شوی لمک (مهترلمک یا مهترلام بابا) یې قبر دی، د لغمان ولایت په مرکز یا مهترلام ولسوالی کې شتون لري. بل ورور یې نورلام، خور یې بي بي حاجره ده.

د دوی غور، غور، غور نیکه ادم صفي الله ته الله عظیم ج د دنیا په هر شي پوهه (علم) ورکړه، د دنیا د هر شي (څېز) د گټې او تاوان پوهه هم ورکړه، د هر څېر نوم د نیا په هره ژبه کې الله ج د ادم ع په سپنه کې القا کړه، له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۷۳۱ کاله وړاندې په اسمان کې، و، بیا الله ج د خپل حکمت او مصلحت موافق د دنیا څېړونه (شیان) ملایکو ته وړاندې کړل، الله العظیم د دې څېړونو نومونه او د دوی د گټې او تاوان په اړه د فرښتو څخه پوښتنه وکړه، فرښتو یې ملایکو په نه پوهېدو اقرار وکړه، و، قالو سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العليم الحکیم،، ژباړه: فرښتو و ویل پاکي ده تاته (پاک یې له هر ډول شرک څخه) ای الله مور ته پوه نه شته مگر په هغه څه چې تا مور ته پوهه راکړې ده، بی شکه ته لوی پوی او د لوی حکمت خاوند یې.

الله ج ادم ع ته حکم و کړه چې فرښتو ته د دنیا څیزونو نومونه سره د گټې (فایدي) او تاوان (نقصان) و ښایه.

الله العظیم و ویل په پټو شیانو علم (علم غیب) یوازې زما ستاین (صفت) دی، زه پوی وم چې ادم ع د ځمکې د خلافت لایق دی، دا ستاسو ستاین نه شي کېدلی، خلافت په تنظیم کېږي او تنظیم یې د پوهې نه نه شي کېدلی، ستاسو په ښکاره او پټه زه پوی (عالم) یم، زما پوهه په هر شي باندې شته،، (سید روح الله ، ۳۰ چوپړی)

په دې پوښ (قضیه) کې دا ترمه چې پښتو ژبه الله العظیم له نورو ۱۰۰۰ ژبو (اوس پېر کې ۶۵۰۰ ټولې ژبې په پینۍ شتون لري.) سره چې ادم ع ته یې پرې پوهه ورکړې وه په اسمان کې، یادې وې او ملائیکو ته یې پرې روزنه ورکړې وه. ۷،۷۳۱ (اووه زره او اووه سوه او یوه دېرش) کاله وړاندې پېر کې د ادبې په ورځ د.

نوموړی پېڅلیک د پښتو ژبې د ژوی (انسان) ابوالبشر ادم ع په اسمان کې ګرېدلی نیته ده. د شیانو نومونه یې اخستي دي او د هغو ګټې او د تاوان څخه یې فرېستو ته ښوونه کړې او نوموړی پېڅلیک یې د پښتو ژبې په اسمان کې د زوکړې موده ده.

او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې چې ۷،۶۰۱ (اووه زره او شپږ سوه او یوه) کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صلی الله د سرندیف په غره راښکته شوی دی.

ادم ع ،، ۵۰۰ کاله ،، (سید روح الله ، ۳۹ چوپړی) مجرده و او یوازې په یوازیتوب کې پر دغه ځمکه او سیمه ګرځېده، په دې پېر کې یوازې دوی تنه په پښتو ژبه او پښتو پوهېدل.

په عرفات غره (جبل نور) کې له ادم ع او حوا د یوه ځای کېدو څخه ورسته، ۴۳۶ کلونو کې د حوا له نس څخه،، ۱۲۰ ،، (حیات ادم، ۶۱ چوپړی)، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۹ چوپړی) زوزان زوکړه شوي دي، چې د دوی له مرګ ورسته د دوی مسیان او کروسیانو ګڼه ګونه ،، ۴۰،۰۰۰ ،، (ابن کثیر، ۷۵۱ لېږدی، ۹۶ چوپړی)، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۸ چوپړی) تنه وو ۷،۱۶۵ کاله وړاندې.

د ادم زوی شیث ع له پښت څخه یې پښتون پښت پېلېږي، د شیث ع رښتې اولاده ده، چې پښتو ژبه یې سینه په سینه خپل زوزان ته رسولي ده، غیرت، مېړانه، عزت، پټ، ابرو، کمزوري ملاتړ، زوزور نه ملاتړ، کورنی ژوند، له یوې ناروغۍ پیداشویو جوړو نکاح نه کول، عدل، خلافت (مشري)، امانت ساتل او د یوه الله عبادت یې پښتو وه.

د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

او خپل پښت ته به یې په لمپاکا لورې سېمه کې پښتو ژبه (پښتو ابېڅې، ویکي یا وی، غونډ او غونډلې) یادولې.

زموږ وگړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارل. کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی.

اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو گوتو لیکنې کړې دي. ترهغو ورسته د شېث ع اودی ابنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکانې (قلم) په وسیله په خپلو گوتو د پښتو ژبې لیکنې کړې. په دې سېمه به چې کله ژوند گړ وو، زوزان ته به یې د پوهې علم زده کولو ۷،۴۵۳ کاله وړاندې، چې دی ۲۰ کلن و، له ۲۸۸ کاله وروسته بیا ادم ع مړ شو، او دی بیا ۵۷ کاله وروسته د ادم ع له مړینې څخه الله العظیم اسمان ته پورته کړی دی.

یوازي له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوی تنو انسانانو شتون درلود؛ دوی دواړه د پښتو ژبې په ابېڅو، ویکيو، غونډونو او غونډلو پوهه یاده کړې وه. په ځمځو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په رښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوري.

پښتتو د شېث د پلار امانتي بکس له توري څخه دېسې بڼه توري جوړولې او د پلار د توري درناوی یې کوو، د بریا د بخت له پاره یې ترې گټې اخستلې، لورا لور به یې ځان سره گرځوله، کله دلته، کله هند کې، سوریه کې او کله مصر کې. ۶،۰۱۷ کاله نن څخه وړاندې یې مسو څخه ژوبو گټه پورته کړې وه. په لمپاکا کې د زیارت کلي بنگي بنگي (بنگي باغچې) سر ته خاورو لاندې ښار کې له میسو وېلې کولو څخه چرې او سپین موتی او د کاله لوبښې بورول (جوړول). ماران (لنډۍ)، ټپ (ټپي)، ټیک (ټیکي)، توري (مصری) یې پېژندلې.

په لرغون پېر کې ارامي لیک څرنگوالی او لیکنې بڼه په درځ کې له ۵۰۴۴ کاله پخوا څخه دغه بڼه پښتو پېیلې بیخلیک لري. د بودا کتاب ۲۴۲۲ کاله وړاندې لومړی زور کتاب دی رکویدا چې ډېری برخه یې لمپاکا (لغمان) او بامیانو کې بودا کښلی دی. په زړه پښتو کې زموږ زور لیکۍ ملنډا پانو دي، چې د هغه له لیکلو څخه ۲۱۰۶ کال کېږي.

ملنډا پانو گندهارا (له کابله تر گوادره) چې له سلو ۷۰٪ لمپاکا او له سلو ۳۰٪ پېښور سیمه کې لیکل شوی دی.

چې د پښتو ژبې ډېری ابېڅي، وی، غونډ او غونډلې په کې شتون لري.

د ټاټوبي تر پېژندل کېدو او بنسټ اېښخو دو پورې په لیکلي بڼه ډېر کتابونه په ټوله نړۍ کې شتون نه لري، د میرڅمنو له لوري تری تم، سوځول شوي او وړل شوي دي.

په لیکلي بڼه هېڅ شتون نه لري، پرته له پورتنۍ یو دوي وو لیکي څخه، د افغانستان ملي ارف په ځینو لرغونو ورځ پانو کې چې ۱۲ یا ديار لس پانې کېږي، له دري ژبې سره گډ مندل کېږي چې د عبدالرحمن خان واکمنۍ پورې یې پېڅلیک غځېږي چې دوی دغه خوندي کړي دي.

نور په کینلې بڼه چې له لاسي کینلو څخه شتون لري او له پښتنو بېلانو او پېلني، پښتنو او پښتني ځلمو او پېغلو، ورو او زرو، کوشنيانو او لویانو له خولې څخه یې راټولې کړي او خوندي کړي دي.

چې د کینلو لړلیک یې په لومړي ټوک ۱۴. پراگراف د کچې اندازې کې پر له په سي په لیکه کړي دي.

ادم او حوا نومونه دي زموږ د پلار او مور، ادم (لومړی سړی، د لومړي سړي نوم دی) د پښتو ژبې رېښه داسې ده، د ابېڅې د څپو له مېچې څخه دوي څپې لري، لکه:.. اه او بله یې دم (اه + دم)، چې اه یا آه رت ځواب د منلو، حاضر ځواب ورکول، په سر سترگو، د سوبتیا غږ، لیک:.. زما پلار کاله کې ما ته غږ کوي. وایي: صفي الله؟! زه ورته ځواب کې وایم: اه.)

د پښتو ژبې د غږ پوهنې له پامه یې تر ششني لاندې په لاندې بڼه نیسو:..

ځکه دی زموږ پلار دی، په رېښتني مانا یې پېژنو، الله ورته زموږ ژبه، زموږ دود، د ژوند تگلار، غوره پام، لید، ژویتوب (انسانیت)، خلافت، مشري د زمکې ورکړې وه، ځکه دی لومړی سړی دی، یا پیلنی انسان یا د انسانانو پلار (ابوالبشر) دی. زموږ د پښتنو پلار چې پښتو ژبه کې نوم ادم دی، هغه خپل جوړونکی (پیدا کوونکی، تخلیق کوونکی، خالق، رازق، مالک، بر، الله ج) لیدلی دی.

ژبه، پام، اند، وند، انګېزه، ژوند، لید او د پالنې دود یې ترې زده کړی دی.

په خټا او گناهونو یې ورته توبه کړې ده، په خپله ژبه یې ور ته ویلي:..

،، [قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَعْفُورَ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ] و ویل دواړو (ادم او حوا): ای ربه زموږ! ظلم کړی دی موږ پر ځانونو (نفسونو) خپلو، او که ته بڅښنه (مغفرت) و نه کړې ته او مهرباني (رحمت) و نه کړې ته پر موږ؛ خامخا شو به موږ هرو مرو (خامخا) له تاوانینو (زیانکارانو)،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي، ۱۳۲۳ لېږدي، ۹۱۴ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي

استازي ۱۳۶۰، ۹۱۴ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۸۵۶ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۶۰، ۴۶۲ چوپړی)

او الضحاک بن مزاحم په خبره چې دا
(و، ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين)
دا هغه خبرې دي چې ادم پورې اړه لري او خپل رب ته یې ویلي دي،،
(ابن کثیر، ۷۵۱ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)
د اعراف اووم سورت دی، او په نزول کې نهه دېر شتم سورت دی، له ص سورت
څخه ورسته نازل شوی، د ایت گڼه یې ۲۳ دی. رسول الله ص ته دا جبرایل امین په
مکه مکرمه کې ویلي دي، د کوران (قران) پاک په اتمه سپیاره کې شتون لري.

له دې څخه کره څرگندېږي چې انسان له ټولو څخه وړاندي، الله، ځان،
میوي، اوبه، ونې، بوټي، فربنټي، خواړه، کالي، خټي، جنت، ځأ (ظلم)، ته، دا،
هغه، دوی، مهرباني، بختنه، مور، ویل، تاوانیان، ځمکه، او هغه شیان چې په نقلې
او عقلي بڼه په پیل پېر کې د انسان ورته اړتیا وه دا ویکي زده او یاد وو.

ادم لومړی بنوونکی د ژبو او شیانو و چې فربنټو ته یې زده کړه او پوهه ورکوله
او ورکړې ده.

ادم او حوا ته په پښتو ژبه او د نړۍ په ټولو ژبو پوهه الله ورکړې وه، د ټولو ژویو
د ژبې زېرمه له یوې ټاکلې القاشوي زهن پوهې څخه سرچېنه اخلي، د دې له پاره
د چې د ټول پندوسکي ژوندگرو ژبې یوه تر بل سره دېرې رېښې لري.
په ځانگړې بڼه زموږ اریاني ژبه پښتو له ټولو ژبو سره دېرې نږدې رېښیزه تارونه
او اړیکې سره لري.

هر ابېڅی، غونډ، غونډله، غبرگغږونه او غږونه یې سره په ټوله کې په علمي
بڼه پرتلنه کړو دا به کره و مومو، زما خپله دا نظریه همداسې ده.

د ادم له اه + دم (اه : په دې بڼه و ویل و، آ،، شي لکه د عربي ژبې زور لورنکی
الف، کوشنی مد، لږ ډېر اوږدول د ۳ الفو برابر، و، ا،، اوږ مد چې اړین به یې
اوږدوي تر ۶ الفو پورې و، آ،، او اوږ مد چې نه اړین به وي و، آ،، نه یادوم).
بویمه داسې هم نه لکه د پښتو اه! او اه پارانویکی لکه یا د غږلرونکو ابېڅو د تمرین.

۱. اه! بخته رابیداره شه کنه؛ اه! بخته راته نه بختي کيږي. یا د اېنگلېسي ژبې)
(. Ah!)

۲. اه؟ د نه پوهېدلو کمتون (ته د چا اواز نه اوري چې هغه درته څه وايي، یا ته
پام کوي چې په سمه بڼه دي وا نه ورېده، ورته وايي. اه؟)، (Huh?).

۳. او ه؟ هم نه لکه یوه سر غندوی، ډاکټر، اینجینیر، شیخ، اتل، سندر غاری، یا کوم سر غندوی تن چې ستاسو چارپېریال ته در شي په لیدلو یې تاسو و وایئ. او ه؟ دا دلته، (Oh?).

۴. او ه. هم نه لکه تاسو په یوه روښانه کېدونکي څېز چې وړاندې د هغه له ساکت اېڅنبو څخه هغه روښانه شي او تاسو و وایئ، او ه. (Oh.).

۵. آه! هم نه لکه څوک چې په کوچ باندې یا چرچوبی باندې ډېر وخت ناست وي، چې ترې پاسپري وایي آه. یا د اېنگلېسي ژبې (Ahh!).

۶. او. پارانویکی، چې د ډېر سله رحمی او خفگان څرگندولو له پاره یې وایو، لکه ښه سپی مردار شي چې وي وینی وایئ او. یا لکه د شوې ونې له گري څخه مو د ښارو بچي ټول و خوري او مري یې لاندې را وغورځوي، د ښارو د مري بچو په لیدلو وایئ، او. یا د اېنگلېسي ژبې (Aw.).

۷. او! پارانویکی، چې د درد په وخت کې یې وایو، لکه د کوتې ور کې مو گوتې ونښلي وایئ، او! یا د اېنگلېسي ژبې (Ow!).

۸. اه او ه. پارانویکی، چې د خند او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې مور پوهېږو چې خند یا وېره کې ولوېدو، اه او ه. (Uh-oh.).

۹. اووه! پارانویکی، چې د اریانیتیا په پېر کې یې وایو، لکه د څښلو کاپي په پیله کې مو مچ و لوېږي، او هه. (Ooh!), له اووه (۷) سره زورنه کې توپیر لري، په اووه کې ډېره زورنه په دوېم وي (و) ده او په اووه کې په هې (ه) زورنه ده.

۱۰. اووی! (اوویس!) پارانویکی، چې د خند پیدا کولو په پېر کې یې وایو، لکه له جای څخه ډکه پیاله په غولي کې په پښه و وهو او ټول تگر پرې ناولی کړو، اووی! (اوویس!) (Oops!).

۱۱. اه او ه. پارانویکی، چې د خند او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې مور پوهېږو چې خند یا وېره کې ولوېدو، اه او ه. (Aha.).

۱۲. بو! پارانویکی، چې د کوم تن د وپړولو په پېر کې یې وایو، لکه د کوم تن شاته غلی کېږي پټ او یوه دمي ورباندې غږ کوي، بو! (Boo!).

۱۳. ا. پانونیکۍ، چې د نه (یه) ځواب له پاره یې وایو، لکه تر اوسه پورې دې دا لیکۍ لوستلۍ دی؟، ا. (Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوي د دې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلي، په اا (نه، یه) کې دوي د اي (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي د لومړي ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ویل کېږي او ژبکۍ لږزوي.

۱۴. اه هه پانونیکۍ، چې د ، آ، او، هوکۍ او هو له پاره یې وایو، لکه زه درته په غورکي زنگ وهلی شم، اه هه. (Uh- huh).

په دې بڼه چې ، و ، ا ،، یوازي اي په بڼه د پښتو لومړي ابېڅې په بڼه غږ نه لکه ، و اي يا ،، نه. هغه چې د هي ابېڅې ترې لري شوی يا نرمه ، و ، ه ،، ترې لري شوي وه. د دي له پاره اړینه ده چې نرمه هي يا ، و ، ه ،، توپير چې کوم ځای کې ترې گڼته اخستل کېږي، ابېڅو کې او په کوم ځای کې نه اخستل کېږي. تر شنني لاندې را ولو، لکه څنگه چې راپور شوي د زيار په زيار.

، و د ه (هي) ټولونه: د واوبلي (غير ملفوظه، نه لوستونکي) هي او کنسوننټي (ملفوظه) ، و ه ،، توپيرونل په کار دي.

په دې ډول: په (دويم) ډول کې د واوبل (فتحي، زور) په توگه غورځي.

په (نهم) کې د کانسوننټي (ملفوظه) هي په توگه پاتې کېږي.

د (نهم) بنسټ (نه- دى، مانا دا چې رومبى هي (ه) يوه کانسوننټ دى او دوېمه هغه يوه واوبل.

(اووه- اووم، پېنځه- پېنځم ، يوه - يوم ...) هم په همدې لړ کې راځي. د معياري ليکلارې او ليکنود پر بنسټ، و، دوه، په ترکيبي شمېر نومونو کې هم واوبلي پايله هي (ه) له لاسه ورکوي، لکه: دولس، دوويشت، دودېرش، دوڅلوپښت، دوپېنځوس، دو شپېته، دواويا، دواتيا، دونوي، اوبنتي يا مفيره بڼه يې هم هغه پايله له لاسه ورکوي (د دوو).

په دې لړ کې د و، دري ،، هغه هم تر و، درېو، و، درو،، کره راځي.

نور واوبل پای يا خپلواکپای شمېر نومونه (- ي -) غواړي، لکه:

درې- درېم، اويا- اويايم، اتيا- اتيايم، نوي- نوي يم يا نوييم؛ و، څویم، هم تر ورته دوي يا قاعدې لاندې راځي.

کانسوننټ پای هغه خو په هر ډول، اړونده پايله (- م) سيده په ځان په سي نښلوي،

لکه: څلورم، پېنځم، شپږم، اتم، لسم، شلم، دېرشم... سلم، زرم، مېليونم... پر

کانسوننټي يا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي،

لکه: یوم، سلم، یوسل یوم، دوه سوم، دوه سوه یوم... ، زرم، یوزر یوم، مېلیونم، یو مېلیون یوم... ؛ که (سوم) او (یوم) هم وکتل شي، باکه نه شته، خو د اسانۍ او لنډون له ارونو سره ټکرېزي.

زور – پای ،، هي لکه: اره، ار ،، او زورکي پای ،، هي لکه: زره ،، شمېرې هم د دغو واوېلونو تر غورځونې ورسته تر ورته قانون لاندې راځي، لکه: دوه، دویم، پینځه- پینځم، اووه- اووم، نهه، نهه، دوه سوه، دوه سوم ... .

ځینې پښتو بنځینه نومونه چې له مهال تېرېدنې سره یې په ټولیز (عام) یا ګردودي ډول لنډون دود لري، کي دی شي، د سپما یا نه سپما له پلوه لږ څپېز او ډېر څپېز و کارول شي،

لکه: لار (لاره) یا ليار (لياره)، لوپشت (لوپشته)، ځنګل (ځنګله)، مت (مته)، منګول (منګوله)، لېڅ (لېچه)، څپر (څپره)، مېرمن (مېرمنه)، بن (بنه)، لمن (لمنه)، ستن (ستنه)، برستن (برستنه)، درغن (درغنه)، څبر (څبره)... . ، (مجاویر، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

،، د بي ،، د ی ،، ډولونه: د کره لیکنۍ پښتو یې ،، ی ،، گانې شپړ دي: دوي يې (ي،ي)، خپلواکي یا کنسوننټي دي، دوي يې غیرګغږي یا دېفتانګي ،، ی ،، او یوه یې نیمواکه یا سیمي سیمي واوېل ،، ی - ،، یا ،، ی - ،، او شپړمه ،، ی ،، له اړه د ،، ی ،، تش یوه لیکیز ځېل یا ګرافیمي وارینټ دی او د لومړي ډېر ګړي ګر (جمع مخاطب) له پاره راځي. همدې کبله ورته فعلی زورکیواله ،، ی ،، وایي. دغه شپړ واړه پېګانې (یاګانې) له اړوندو بېلګو سره په لاندې ډول ښوول کېږي:

۱. اورده یې (ي)، لکه: خدای دې ادې له هرې ناوړې پېښې لرې لري.
۲. لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وړاني، خېښي، تریګني.
۳. نرمه یا زور واله یې (ی)، په بله وینا، هغه بې ټکو یې (ی) چې تر مخه یې زور (فتحه) - ،، لرگی،، ای (ا، الف) ،، ځای ،، اوږد واو(وي) و- ،، څارندوی، یا لنډ واو (وي) و- ،، بوی،، وي، نوري بېلګي یې لکه: نری، سری، ځای، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی، بوی.
۴. درنه یا زورکیواله یې (ی، ی)، لکه: نری، کری، ډوډی، څوکی؛
۵. په ګر (فعل) کې، لکه: ډوډی و خوری، ښه کوئ، بد مه کوئ.
۶. نیمواکه یا سیمي اولي یې ،، ی - ،، یا ،، ی - ،، لکه: یون، یاد، بیا، بېدیا، یو، یوه، یور، دویم... ،، (مجاویر، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

،، پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... پر خلاف (پېښ، زېر او مد) هېڅ نه لري.

نو د پېښ پر ځای (و)، د زېر پر ځای (ې) او د (آ) پر ځای (ا) لیکل کېږي او په کار دي: بېلگې یې:

پارسي (پېښ): پل، گمان، گمارل، ارزگان، ارگون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکیه، ازبک، رمان، ارگان... .

پښتو (و): پول، گومان، گومارل، ورزگان، اورگون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکیه، اوزبیک، رومان، اورگان... .

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انگرېزي نا کره او کره ويکي دي. خو د عربي، پارسي، انگرېزي ژبې لیکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انگرېزي لیکلار دي لیکي، البته کره راځي، خو پښتو ژبه کې کښل ناکره راځي.

لخ، لمړی، کچنی، کچنی، گل، گل، خم، خرما، تخم، ختن، وائي، وائي، البیت الله، رئیس، اروپايي، لائق، دگن، ډموکريسي، ځله، آئين آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، گل، هلمند، ډموکراسی، تاجکستان، انگلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ و، دهه، ددي، ددي، دده، ده، دهه، وه، وه، و، نارینه و، ارتياؤ، يوه تن وو، ساه، ساگانې، څاه، څاگانې، گياه، دستگاه، دستاگانې، بېگه، گازرگه، خانقاه، تراه، تيراه، پناه، پوپناه، تنخواه... .

لوڅ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، گول، گول، خوم، خورما، توخم، خوتن، وايي، وايي، بیت الله، ریيس، اروپايي، لایق، دکن، ډموکريسي، ځله، ایين، اسان، آرام، آزاد، اباد، ادم، گیل، هېلمند، ډموکراسی، تاجیکستان، اېنگلیستان، برلین، سېک، ژورنالېست، و، دده، ددي، ددي، دده، د، ده، و، وه، و، نارینه وو، ارتيا و، يوه تن و، يوه تن وه، س، ساوې، څا، څاوې، گيا، دستگاه، دستگاوي، بېگه، گازرگا، خانقا، تراه، تيراه، پناه، پوپناه، تنخوا... .، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

يوه ځای لیکل او جلا لیکل: د ژبپوهنيزې قاعدې له مخې ټول ژبني توکي يا واحدونه سره بېل بېل لیکل، په بله وينا، د اړوند لیک سپستم له شونتيا سره سم، تر وسي وسي جوليز يووالی (لفظي وحدت) له مانيز يووالی (معنايي وحدت) سره غاړه غړی کول په کار دي.

که هغه ازاد ويکي (پارتيکلونه particles) وي، لکه: سربلونه + وستربلونه (prepositions + ospositions): په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته... .

؛ یا اړیکوییکي یا ارتباطي حروف (conjunctions): چې، که، او، هم... ؛ او یا ساده نومونه، صفتونه، شمېر نومونه او ضمیرونه وي، لکه: کور، غر، لوی، سپین، یوه، دوه، زه، ته، دی، دا، هغه... ؛

یا فعلونه، لکه: تلل، خوړل، ځي، خوري... ؛ او یا ترکیبي او اشتقايي ویبونه (لغات) وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتی، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، تاوتریخوالی، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولورژنه، بلورژنه، ځانوژنه، ځانمرګی، سرتګی (سرتګي)، منځګی، پایټګی، لیکلر، لیکلار، لیکلارښود، لیکدود، پایلیک، لمنلیک، نوملیک، بریلیک، برخلیک، برخوال، پازوال (موظف، مسوول)، پانګوال، پانګواکي (سرمایه سالاري، امپریالېزم)، ځمکوال، ځمکواکي (زمین سالاري، فېوډالېزم)، ځمکسمون (اصلاح ارضي)، سمونپال (اصلاح طلب)، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، ویبپوهنه، ویبپانګه، ویبزرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مڅبېلګه (مادل، مودل)، مخورمند (پېشداوري)، مڅښوی، مڅکننه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول - لاسلیکېدل، لوستلیکی (درسي کتاب)، مڅامخول - مڅامڅېدل، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندېینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاری، لوبډله، پایلوبه، پایینه ...

په دې لړکي له نومونو او کړونو سره د وړو توکیو یوه ځای لیکل سم نه دي، لکه: لخوا، لمان، ندی، پدې توګه، لدې سره، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)... ، نخورم، نخوري، نکوم، نکوي، نلرم، نلري، نشم، نشي، شویدی، مخوره، مکوه... .

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک ویبونه (قیدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکي - (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیر پري.

و، بلخوا، له و، یوه خوا، سره د اړیکوییکو په توګه، لکه (له پاره، پکي، نشته...) همداسي یوه ځای دود موندلی او کره ګڼل شوي دي.

یوه لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازېني چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله، پرله پېپلي راځي، لکه: پکي (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه یا همغه، همهاغه یا همهغه، همداسي، هماغسي یا همغسي، همدارنګه، منځته راورل، منځته راتګ، رامڅته کول، لاسته راورل، لاسته راورنه، پایته رسول، له پاره، نه شته، یا په (ستري مشي، خدای مکره یا خدای دې نکري) غونډي ګرڼو او څرګندنو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسي درواځله!

که نه، د ټولیز دوی یا عمومي قاعدې له مخې د غه دوه ټوکه له کر سره نښلول
سم نه دي او باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه
لرم، نه لرم، نه شم کولی، یا کولی نه شم، و نه شم کولی، را به نه شم، وابه نه ورم...
دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بډويي یا استثنا و منو، لکه پاس
په یادشویو، او یا په (وانخلم ، رانغم ، رانغی، خدای مکره) غوندي دودو بېلگو
کې.

له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د وویي- کره پښتولیکلاري ،، دننه د
ټولمنلې کره پښتوایڅې پر بنسټ له رامنځته شویو کیوړدو سره په کارده، د هرې
کرښې یا غونډلې دننه په یوه یوه وت (Space) سره د بېلابېلو لویو او کوچنیو
ټوکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

دلته یوازې د نښلېدا یا نه نښلېدا خبره نه، بلکې د بېلابېلو لویو او وړو ټوکو
ترمنځ هماغه یوه برابر وت (Space) په پام کې نیول په کار دي.
د ساري په ډول: د، او، خو، نو، نور، پر... . که سره نښلې هم نه، خو له هماغه
لگولي عربي سېسټم سره سم یې تر منځ ټاکلی وت یا واټن (Space) ورکول اړین
دي، که نه، ژبپوهنیز آر نه پرځای کېږي او گډون (التباس) رامنځته کوي.
په دې توگه مخني ټوکي سره داسې و نه کښل شي، لکه: د، او، خو، نو، نور، پر...).
هرگوره تر لیکنې وروسته (نه تر مخه) هم ټاکلی وت غوره اېسي، سره له دې
چې ژبپوهنیزه اړتیا ورته نه شته.

د ده له نومونې سره سم و، نوي کمپیوټري پښت،، دومره زغم او زړه غټاوی
ورېښلی چې د څلوېښت کلن غورځنگ ټولې ستونزې او ستونمائی یې ځني هېرې
کړې دي.

کمپیوټري نومونې، لکه: برېښنالیک (د زیار په سمون (برېښلیک)، (اېمېل)، و بېپاڼه
(د زیار په سمون وویپاڼه)، (وېبسایت)، گورتپاڼه (ویلاگ)، نری جال (انټرنېټ)،
راکښته کول (داونلود)... . لاڅه چې زرکلن پارسي- عبري اونۍ نومونه (جمع،
شڼه، یکشڼه، دوشڼه، سه شڼه، چهارشڼه، پنجشڼه...) یې هم پر(اډېنه، پیلنې،
یوهنې، دوهنې، منځنۍ، ځنۍ، پېنځنۍ) نۍ (هفته)، یوه اونۍ اووه ورځې ده،
رواړول او راندود یې کړل.

خپلسري رغاونې یوه خوا ټکر (Accident) رامنځ ته کوي او بلخوا بیاځلتیا
یا تکرار (Duplication) ټکر په دې مانا چې یوه رغاونه وار له مخه شوې او
سمه ارزول شوې هم وي، له ناخبرۍ یا ناگاری څخه یې دوېم او ان درېم انډول
یې هم رامنځته شي، لکه: پښویه (گرامر) چې له څه له پاسه یوې پېړۍ راهیسي له
رواړتې او بېلیو راښوولې تر صالح محمد کندهاري را اڅپستی او کارولې ده. خو یوه

نیم اماتور، سرور وکیلې څو کاله مخکې وو ژېدود،، را اېستلی او زما خپل شاگرد محمد اغا شېرزاد همدا اوس، اوس تر سرلیک لاندې په یوه لیکنه کې وو، گردود،، کارولی دی.

د دې بېلگې هم کمې نه دي چې ډېر خپلسري وپیر غوونکي لا تراوسه د - - Logy،، زیاد شوي پښتو انډول وو پوهنه،، د پارسي وو شناسی،، په پېښو پر وو پېژندنه،، اړوي، لکه په ژبپېژندنه، ټولنپېژندنه، لرغونپېژندنه... کې او له دې سره یوه ناکره ډولپلېکېشن رامنځته کوي. په دې وروستی یو کې چې افغان چارواکو له لسيزو و، لسيزو کره دود شوي وو، بنوونه او روزنه،، پر وو پوهنه،، اړولی او د ښوونې او روزنې وزارت د پوهنې وزارت اړولی، یوه بېخایه دیني ریاکاري بلل کېږي، حال دا چې د لاتین (Education) عربي انډول وو، تعلیم و تربیه،، ده؛ پارسي وو، آموزش و پرورش،،... دی!

د ټکر (Accident)، لکه: وو، کالیزه،، پر وو، کلیزه،، بدلول، حال دا چې کلیزه نږدې یوه پېړۍ د وو، تقویم،، له پاره رامنځته شوي چې له فونډټیکي دوی (قاعدې) سره سمه یې پایله غورځول شوي او کالیزه لږ تر لږه له نیمې پېړۍ راهیسي بڼه خوا رامنځته شوي ده او کوزه خوایي ترې (الف) غورځولی او یوه شمېر برني یې هم نن سبا پېښي کوي!،،

په روان پېر کې د نوي او کره پښتو لیکلار له پاره تر ټولو غوره لاسته راوړل شوی، په نوي علمي څېړنو ولاړ، گڼل شوی او منل شوی لیکدود او لیکلار غوره دی، نوی پېر پښت ورته له روان پېره اوږه ورکړي او پرمخ یې وې سي، زما په اند لکه څنګه چې زیار رونوي او د هغه څرگندول چې رونوي کتنه داسې.

کره او روغ سپینې ته را و ځي. بل لوري ته په ځیني ځایونو کې که چېرې په یوازې او یوازې بڼه له پېنځه لورو څخه، د مخپلوري؛ د شالوري؛ کینلوري؛ ښیلوري؛ منځلوري لید (ویژن) پام وند او اند و لري. ټولې وی، غوند او غوندې مخې ته پر مېز کېښودل شي، لږ تر لږه ۱۰۰۰۰ زره چوپړي.

بیا به نور هم نوي پېر ته د دې پېله ساده برابره کړي. چې ځینې شیان او ویکي تړښتي او بېلښتي، گډ او بېل کمونونه لري. دا په دې مانا نه دي چې ټول ناسم دي، خو د دوی کښل په تېروتنې سره د اېڅو تر منځ په زورنه کې بېلوالی لري، دانو داسې نه ورته نه شو ویلی. د دې له پاره چې د کچې گڼه یې ډېره لږه ده چې په دې پوښ (قضیه) کې ځای کړم، لکه: . د ددې، پکې، نشته، له پاره، وو، و، د، ده، زورواله هي وو،، او زورکی والي وو،، غورځول، له وت څخه گټنه، غبرگېرې یې (ی) سیمو او بل څخه روغه گټنه نه اخستل.

لکه: پکه جلی، غټ پکه، پکې انجونې، غټې پکې، ځینې عیبونه په کې (پکې) کې شته؛

له پاره بڼه ده؛ شته، شته او نه شته، نه شته (نشته)، د دې، ددې (ځناورې ټولنوم)، سړي وو، سړی و، پیغله وه، د پیغلي پېبلي؛ د ځلمې کار کار و کړ؛ دوی افغانی د بانګ په اوسپنېزو پیسو لیکو؛ هره یوه یې په شپاړس افغانی مصرف د وټېز چورلیڅ له پاره بوړ وو، له هر ویبکې، غوند او غوندې په سې جوښت اړین کامه، ټکی او بله د لیکدود نڅبنه و کارول شي.

یوه وت واټن باید و نه لري. د وت کارول باید روغ وي.

لکه ناکره بڼې یې (ټولې غوندې ابېڅې ، غوند ، و بیګي، او زورنې لري .)

داسې کره راځي (ټولې غوندې ابېڅې، ویبکې، غوند او زورنې لري.)

سړی یه!، سپورمی یه! نړی وال، پښی بیبره، غوندی ټال، نړی جال کې د غیرګغړې یې (ی) غیرګغړ و ساتل شي، ی تړې و نه غورځول شي.

داسې ناکره راځي: سړیه! سپورمیه! نړیوال، پښیبره، غوندیتال، نړیجال... .

ګڼه: یوه، دوی، درې، څلور، پښځه، شپږ، اووه، اته، نهه، لس ... ، که غورځېدلي زورواله او زورکی واله هې په لاتیني ابېڅو و کښو کله د کمپیوټر او نړی جال په ژبه نو سر در دی بېڅې ډېره وي، چې په کمه بڼه له خولي څخه ویل کېږي په همغه بڼه یې باید و لیکو.

لکه: د (Dah, The)، و (Wah) اړ(Arah)، اووه او اووم (Owah and

Owam)، نهم (نه هم، Naham) یا دویم، دوېم (Dwayam, Dweyam) او

لسم (Lasm)، یوه لس (یولس کې د هې په غوځیدو سره زور په وي وو و ،،

راشي یا زورنه په او راوړل شي. زورنه په یې وو ی ،، را نه شي، لکه لاتیني

یو (U) دوي لس یا دوه لس (دولس، د پارسي دو په بڼه و نه لوستل شي).

بله دا چې یو ده یوه ګڼې (شمېر یا حساب) تر منځ توپیر و لري.

لکه: مور ځانګړې دندې سرته رسولو ته چمتو یو. مور دلته مهترلام کې یو.

یوه پیغله دنده کې شته. یوه لس تنه پوهګر نه شته. یوه کار دی او مور ورته په کار یو.

که نوې باندني پنځونکي خپل د ژبې پنځي او لرغون ویکو باندې توکي، اسباب او اله باندې نوم ږدي، مور یې هم خپلې ژبې څخه پرې پنځي رښنه لرونکی نوم کېږدو، لکه:.

(Blackbird, Oldelephant, Ameraicanhawk, Cloud, Roof, Floor, Stair, Cornice, Bellows, B۱۳, Sixtynine, Wind, Air, Weather, Catch, Throw, Droop, Ball, Water... .)

توره مرغی (سیوسیوی)، زورهلتي، امریکايي باز، وربځ، بام، غولی، پلغاری، بلی، بڼی، رتی، بې ۱۳، نهه شپيته، باد، هوا، نیول، غورځول، رالوېدل، پندوس،

اوبه... داسې ورته ونه وایو (بلکېرډ، اولډاپلېفنت، امریکنهاوک، کلوډ، روپ، فلور، سټایر، کرنیس، بیلوز، بی ټرټین، وینډ، ایبر، ویزر، کیچ، ټرو، ډراپ، بال، واټر...).

د غونډلو اند (فکر) نه تېرېدونکی زورنه. لکه یوه ورته غونډله دوی مانا وي ورکوي. لکه: . ولسمشر و ویل سړی دومره ځیرک نه و. ، ولسمشر و ویل،، سړی دومره ځیرک نه و. په پیلني يقيني غونډلي زورنه کي د ډېر ځيرک مانا بندي، او په پايڼی يقيني غونډلي زورنه کي د سوي ځيرک (نه ځيرک) مانا بندي.

چې په نوي برېښنايي منځي چې ابېڅي په ډيسيمل بڼه پېژني ورته پېچلتيا او خنډ زوکړه کوي، د دې له پاره په مدرنه عصري يا نوي معلوماتي (ټيکنالوژيکي) پوستکالو کي بايد په يوه، ټول منلي پښتو ښکاروندي شي. په ټوله کي يوه ښکاروندي (سټېډرډ، کوډ) وي، ټول پښتون پښت ترې په روان پېر کي گټي واخلي. زما څرگندول چې روڼه وي کتنه داسي، د مجاوير احمد زيار، زيار له سلو ۹۸٪ اته نوي د کره ليکلار او ليکدود ښکاروندي دي. هرگوره چې د پښت يوه وگړی لږ تر لږ لس کښلي د ده له پښتو ليکي زېرمو سره پرتله شي نو د دې پيله ساده برابروي دا چې د نوموړي کښلي د نوي پښتو يوه ټول منلی ښکاروندي دی.

د لغمان ژبني گړدودي وارينتونو څخه څرگندېږي لکه: . که د کړي په ځای، زور واله نه پای شوي دويمې مسري، چې داستاني لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصرۍ دي چې سازبان يې له رباعي په سې وايي. يا د کيسۍ په منځ کي وايي، يا نر ته منسوبې غونډلي ما و ويل، ما و لمبل او بنڅو ته منسوبې غونډلي ما و ويلي، ما و لمبلي او داسي نور.

د ابېڅو، وۍ (ويکيو، وييکي)، غونډ، غونډلو، ناکره کارول، د لنډۍ، ټپي، ټيکۍ په پيخليک (تاريخ) کي خنډ او کمي پيدا کوي، اړين بايد ترې په ارزولو پلټنو (پله ټپي، پلټني)، څېړنو او سپړنو کي بې لوري گټي واخستل شي، د نره څېړني پيله ساده برابر وي دا.

هغه پيخليکونه څخه چې گړدودي او ليکلارې بڼه له لرغون پېر څخه دلته، دود لري، لکه د لغماني او شيطان (ابليس) ليکني کيسې و ليکي، لغماني او شيطان ورمونه او پندونه، د پېريانو او شيطانانو شتون. دا هغه څخه دي چې کره کوي زموږ ټول رښت.

د یوه ژوي (انسان) دې سیمې لوري پاتي کېدل او استوګن کېدل او دوېم ژوي (حیوان) ډېره ګڼه ګونه لکه: اېرې، لېوه، لېوګۍ، زمري، کېلۍ، بېزو، اس، بیانکۍ، اوبنان، جونګۍ، مېخۍ، مېرې، وزې، څېرلي، غواوې، پړانګ، پېشوپړانګ، خر، قچر، ګیندر، سورلنډۍ، کاسه ګرب او داسې نور ... .

د ادم (لومړی سړی، زموږ پلار، ابوالبشر)، اه- دم؛ د (ا) ۱. لومړۍ مانا: لومړی ګر (د سوبتیا ګر). د (اه) ۲. دوېمه مانا: ټاټ، افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس افسوز، اوسوز.

د (دم) ۱. لومړۍ مانا: کوپ، چوپ، کوپکولو، چوپکولو یا پوکولو ته وايي چې پو کړی شوی دی.

د (دم) ۲. دوېمه مانا: شېبه، ډېر لږ وخت، غوره والی، اهمیت یا (Moment Instant) شېبه، دغه (جاري)، میاشت، مدلاسه، فوري، جاري، ناڅاپه، اوس ته وايي. چې دم په دم (هره شېبه) ته وايو.

حوا: ماېنام، هغه ورځ یا شپه چې د یوې مهمې پېښې مقدمه وي (لکه داختر شپه) ، پیلنی مېرمن، لومړۍ بڼه (د انسانانو مور پرته له ادم څخه) يا (EVE). چې بېژند يې مور په راتلونکي بېر کې و کړو.

زه هېڅ بناڅمن (مغرور) نه يم، نه د بناڅمنتوب له پاره دا وایم چې لغمان د پښتو، لومړی ټاټوبی دی، خو ټول ارياني لرغون پېر پښتپوهنه دا مور ته کره په لاس را کوي، چې د پښتو ژوند، دمې، استوګنې او ځواک ځای دی. په هغه پېر کې مور شتون درلود، چې د هند او ایران سرحدي سېمه او نورې سترې واکمنۍ شتون نه درلود، د کوشنیو واکمنۍ تلونکي راتلونکي مېنه وه.

د دې له پاره نه وایم چې دا زموږ د قوم ستاین شي، او نه زموږ پښت له پايښي استازي د الله ج څخه ورسته زوکړه شوی وي. له هغې وړاندې هم زموږ پښت او نور پښت په ګرده ځمکه شتون در لود. لکه څنګه چې لوی الله ج وايي.

،، يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ، ژباړه: ای! خلکو یقینا ما پیدا کړي استی تاسو له یوه نارینه او یوې بڼې نه او ګرځولي مي یئ تاسی کورنی او قبیلې (واړه واړه او لوی لوی) چې یوه بل و پېژنئ، یقینا زیات عزتمن په تاسو کې په نزد د الله باندې زیات تقوا والا دی (چې په چا کې تقوا ډېره ده)، الله دی پوه او خبردار. ، (زما د اوستاد شیخ غلام الرحمن ترجمه، ۱۹۹۹ زېږدی، حجرات سورت، ۱۳ ایت)

،، دوېمه ژباړه ای! خلکو مور پیدا کړي یی، تاسو (ټول) له یوه سړي چې (ادم) او یوې ښځې چې (حوا) ده او گرځولي یی مور تاسې ځانګې او قبیلې قبیلې (تبر، قبیله، توکم، کهول، خېل، کورنۍ (لکه د ژوو)) له پاره د دې چې و پېژنی یوه له بل سره، بې شکه چې ډېر ګڼلی او منلی له تاسو څخه په نزد د الله ډېر متقي ادب لرونکی (له الله ج څخه په پټه او ښکاره وېرېدونکی) ستاسې دی، بې شکه چې الله ښه عالم ډېر خبردار دی. ،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۱۲۱۵ چوپړی)

،، درېمه ژباړه: ای! خلکو: یقینا مور پیدا کړي یی تاسو د یوه نارینه او د یوه زړانه نه او جور کړي یی مور تاسو خاندانونه او قبیلې د دې له پاره چې یوه بل و پېژنی، یقینا ډېر عزتمند ستاسو نه د الله په نزد ډېر تقوا دار دی، یقینا الله تعالی علم والا دی خبرلرونکی. ،، (عبدالسلام، ۲۰۰۲ زېږدی، ۱۳۳۳ چوپړی)

په ترمېذي کې حدیث دی چې رسول الله ص ویلي دي پښت دومره زده کړی چې زړه سوی (صله رحمې پرې و کړی).

زموږ پښتون پښت له قابیل (د هابیل په سې ورور) نیولي تر روان پېره یې شخړې وړي راوړي دي.

چې تر د پښتین یا پښتون (چې زړه لاتیني کې ورته پښتین PAXTEN، لاتیني ژبه کې پختین PAKHTEN، پکتین PAKTEN دی، چې د ایچ ابڅی یې ترې غورځوي) نر او پښتینا PAXTENA، پختینا PAKHTENA پښتینا PAKTYANA (ښځې) زوزان یا زوات دی.

د ادم او حوا زوزوان (زوی او لور یا لونی او لونی یا لونه) دي، زدکړه او د لمپاکا کې د لمک پېخلیک داسې سپینې ته اوباسي چې د شپږ زوزان او د پیلني سړي او پیلني ښځې مسي دي، چې تر ډېره پوري دا مسله په همدې بڼه پوښ (قضیه) کې شوي ده.

په پنډوسه کې د اریانا ژونګر دي او اریانا یې ټاټوبی دی، هدی اریانی دی، په دې سره د اوسني افغانستان ټول پوهګر پوهان او پېخلیکپوهان او پښتپوهان ټول سره په یوه خوله دا خبره مني او په دې مسله یې له تېرو کلونو څخه د پوښ مزې تړلي دي. د هغوی پلټنه همداسې په ډاګه شوې ده یا د هغوی څېړنه همداسې ښودل شوې ده.

زموږ پښتون پښت د ادم ع له شپږ زوی له پښت څخه پېلېږي او د هغه پېر اسلام دین منونکي وو، تر پایني استازي د لوی الله ج محمد رسول الله پوري. د دې

پښت ژبه پښتو ده، د لوی الله پاینې استازي پرې پوهېده، و د خالد بن ولید پېخلیک څخه او د هغوی په خوله، پښتو خبرې یې کړي او اورېدلې دي. پېیلان او پېیلنې د پښتو ژبې پېیلې بې کچې تاثیرات لري چې د پاڅون، رښتو منلو او ژوي د روغې لارو لوري ته هڅوي. هېڅ کله باید محضې ستاین او دروغ نه وي، د اسلام دین مخالف په کې شتون و نه لري. ځکه الله العظیم په کتاب الله (قران کریم) او رسول الله ص ویلي دي مشکات، بخاري، مسلم کې شتون لري.

الله العظیم د پېیلنو او پېیلنې (شاعر او شاعري) د پېیلې (شعرونو) په اړه خپل استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله حبيب الله ص ته ډاډ گېرانه او ډاډینه تسلي مکه مکرمه کې ورکوي، له منځه تللو د منکرینو، بری د مومنانو، رښتینوالي د ده کوي، په اخیر د سورت او په دفع د اووه شېهاتو سره د هغه نه. ټول سورت د پېیلنو (شاعرانو) په سرلیک دی، په ترتیب کې ۲۶ سورت دی په نزول کې ۴۷ دی، ۲۲۷ ایتونه لري او په قران پاک په ۱۹ سیفاره کې شتون لري.

وَالشُّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ (۲۲۴) ط الْمَ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ (۲۲۵) لَا وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ (۲۲۶) لَا إِلَّا الَّذِينَ أَمْنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا ط وَسَيَعْلَمُ الَّذِي نَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ (۲۲۷) ۴

ژباړه: پېیلان او پېیلنې (شاعر او شاعره) په سي روان وي سرکشان وگړي (۲۲۴) ایا ته نه گوري دوی چې په هره کنده کې گډ وډ گړخي (۲۲۵) او دوی وايي هغه چې دوی یې نه کوي (۲۲۶) پرته له هغه وگړو څخه چې ایمان یې راوړی دی او عملونه کوي نیک (په تابعدارۍ د سنتو کې) او یادوي الله تعالی ډېر او بدل یې واخستو دې نه ورسته د هغې چې دوی باندي ظلم شوی وو او زر دی چې پوهه به شي هغه وگړي چې ظلم یې کړی دی چې کوم اړخ ته دوی اوړي (۲۲۷).

څرگندونه (تفسیر، جوتونه، تشریح):

[۲۲۴] په دې ایت کې د دویمې شېهي ځواب دی. منکرینو ویل چې دا (محمد ص) شاعر دی او دا د الله کتاب د ده اشعار دي، منکرینو ته دا بڼکاره وه چې پېیلان په دروغو په پېیلې سره یوه څه بڼایسته کوي او وگړو باندي اثر کوي. الله العظیم په درې ډولو سره ځواب ورکوي په دې ایت کې چې پېیلنو تابعدار او ملگري گمراهان، بد معشان، فاسقان وي او د دې نبي ص ملگري سجده کوونکي ژر اکونکي، د دنیا سره محبت نه کوونکي دي (په همدې ډول په تفسیر سراج المنیر او د قران تفسیر او ترجمه کې دي).

گټنه: هر کله چې د خایسته ستاینو د رسول الله ص د ملگرو باندې استدلال وکړی شي، نو دا پېله سپینې ته راوځي چې کوم وگړي د رسول الله ص ملگرو بد وایي او ناوړه نظر کوي نو هغوی رسول الله ص تکذیب کوي.

[۲۲۵] په دې کې دویمه بڼه د خواب ده، پېیلن او پېیلني هڅې (بې هوډه) خبرې، مخالفت خبرې (مخته درېدنه خبرې، په لاره کې ورته ودرېدل خبرې یا خنډ خبرې، متضادي خبرې)، دنیا د ترلاسه کولو له اړخه نه د وگړو ستاینه (هجو) کوي. د (يُهَيِّمُونَ) په غونډ کې د دوی تشبیه ورکوي د اوبنانو او گوتگو سره چې هرې کندی او ټیټنگونو ته د خورلو او څښلو په حرص کې گرځي. د الله کتاب او د رسول الله حال داسې دی چې د لارښوني او حکمت د خبرو ډک دی، د دنیاپالنې او هواپالنې (پرستی) نه خالي دی.

[۲۲۶] په دې کې درېیمه بڼه د خواب ده، چې د پېیلنو ویل (قول) او کړنه (عمل) مختلف وي. د رسول الله ص د ملگرو ویل او کول ټول یوه شان وي. د دوی د ملگرو پېیلې داسې وي، د رسول الله ص د لېوالتیا پېیلې وایي، کړني، ښایست یې ستایي، وگړو ته د غوره عملونو، سخاوت، نیکی یو ... لارښونه کوي، په خپله پرې کړ کېږي، خو د هغوی له دې څخه مخالف وي.

[۲۲۷] په پېیلنو کې روغ یا سم مومنانو هم شته، لکه د رسول الله ص په ملگرو کې حسان رض د ثابت زوی او نور هم، د دې له پاره یې د هغوی پېلوالی کړی دی. څلور ځانگېړني د هغه پېیلنو په ډاگه کوي. ایمان، صالح عمل، د الله ډېر یادول (ذکر کثیر)، وار او غچ اخیستل (کسات اخستل، بدله اخستل، کسات، غچ، بدله، کینه رځه).

د دوی په پېیلې کې په ژبه باندې د الله العظیم منلو یادونه کول او په زړه کې یې داسې منل چې ټکی شی ورسره نه گډ (شریک) ول؛ غوره کارونو ته لارښونه کوي، د الله العظیم په ستاینه، ثنا، حمدونه کېښي او وایي؛ هر کله چې کافران پېیلن د رسول الله ص، یا د هغه د ملگرو، یا د مسلمانو سپکه وایي، نو دوی یې په خواب کې ورته بڼه له هغوی نه کلکه سپکه وایي. ځکه چې دا هم جهاد دی، په ژبه باندې جهاد، لکه د پښتو لنډۍ ده:

▲ د غشي زخم ژر رغېږي

د ژبي زخم تر کيامته پورې وینه

یا

▲ د توري زخم ژر جوړېږي

د پېغور زخم تر کيامته پورې وینه

په اخير د سورت کې کله وپرونه ده ظالمانو پېيلنو ته او نورو منکرينو ته (وَسَيَعْلَمُ) کې رېتل (تهديد) دی، (الَّذِي نَ ظَلَمُوا) کې تعميم زر دی چې پوهه به شي هغه وگړي چې ظلم يې کړی دی (أَيُّ) ابهام دی (مُنْقَلَبِ) کې د دوی نعمتونو او خوشحالیو پرځېدو (انقلاب، بدلون) ته نغوته ده، چې دا به په غمونو سره بدل شي، ځکه چې غونډ (لفظ) د مرجع اکثر ويل کېږي، بېرته گرځيدل پېلني حال ته او غونډ د مُنْقَلَبِ بېرته گرځيدل دي بدل حال ته (يَنْقَلِبُونَ) کې زورنه د پرځېدو (اوختلو، بدلون يا انقلاب) ته نغوته ده، چې حالت به يې نوي، نوي فساد او وړاني لوري ته بدلېږي.

، ، ۴۵۷۶ وَعَنْ أَبِي بِن كَعْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ، إِنَّ
مِنَ الشَّعْرِ حِكْمَةً. ، ، (مُنْفَقٌ عَلَيْهِ)

مشکات څلورم ټوک، د پېيلې څپرکي د ۴۵۷۶ نمبر حديث ژباړه: اوبی رض د کعب زوی ويلي (نه روايت) دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلي (فرمايلي) دي ،، ځيني پېيلی (شعرونو) حکمت دي. ، ، (متفق عليه يا بخاري او موسليم دواړه منلي ده)، ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

، ، ۴۵۷۷ وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ، هَلْكَ
الْمُنْتَطِعُونَ قَالَهَا ثَلَاثًا. ، ، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۷ نمبر حديث ژباړه: له ابن مسعود رض (عبدالله بن مسعود زموږ د فيقي لارښود) ويلي دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلي ،، په خبرو کې مبالغه (له خانه دروغ جوړول، هغه څه چې شتون و نلري د هغو ويل، سوی رښت، ډېروالی د خبرو، په خبرو کې زیاتې، افراق) کونکي تبا (برباد، هلک) شول، دا خبره يې درې ځله وکړه. ، ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

، ، ۴۵۷۸ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ، أَصْدَقُ
كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةٌ لَبِيدٍ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَّا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ. ، ، (مُنْفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۷۸ نمبر حديث ژباړه: له ابوهوريره رض ويلي دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلي دي ،، ډېره رښتوني غونډله (جمله) چې شاعر ويلي ده، د لبيد پېيله (شېر، اشلوک، پېيرن، شعر) ده، له الله ج نه پرته نور ټول څيزونه مري (فاني دی، د منلو وړ نه دي). ، ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

د لنډیو، ټپو، ټیګیو او مصریو انګر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

، ، ۴۵۷۹ وَعَنْ عَمْرٍو بْنِ الشَّرِيدِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ ، ، هَلْ مَعَكَ مِنْ شَعْرِ أُمِّيَّةَ بْنِ أَبِي الصَّلْتِ شَيْءٌ ، ، قُلْتُ نَعَمْ ، قَالَ ، ، هَيْهَ ، ، فَأَتَسَدَّتْهُ بَيْتًا ، فَقَالَ ، ، هَيْهَ ، ، ثُمَّ أَتَسَدَّتْهُ بَيْتًا ، فَقَالَ ، ، هَيْهَ ، ، حَتَّى أَتَسَدَّتْهُ مِائَةٌ بَيْتٍ . ، ، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۹ نمبر حدیث ژباړه: عمرو رض د شريد زوی خپل د پلار د خولي خبره کوي، چي ويل يي، يوه ورځ رسول الله صلی الله عليه وسلم سره په سورلي هغه په سي ناست وم، هغه و ويل چي ، د اوميه صلت د پلار زوی پېيلي (شعرونه) درته ياد دي، ما و ويل هو، وي ويل ، و وايه ، ما هغه ته يوه بند پېله واوروله، وي ويل ، بل و وايه ، ما بل بند پېله واوروله، هغه و ويل ، نور و وايه ، تر دې چي مالړ تر لږه سل بنده (کړی، دوي مسری، بيته، دوي نيمبتي) پېيلي هغه ته واورولي. ، (مسلم ويلي دي دا) (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدي، چوپړی ۱۴)

، ، ۴۵۸۱ وَعَنْ الْبَرَاءِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فُرَيْطَةَ لِحَسَّانَ بْنِ ثَابِتٍ ، ، أَهْجَ الْأَمْشَرِكِينَ فَإِنَّ جَبْرِيْلَ مَعَكَ ، ، وَكَانَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لِحَسَّانٍ ، ، أَجِبْ عَنِّي أَلَلَّهُمَّ آيِدَهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ . ، ، (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۸۱ نمبر حدیث ژباړه: له برا رض ويلي (نه روايت) دي، چي د قريظه په ورځ نبي صلی الله عليه وسلم حسان د ثابت زوی ته و ويل ، د مشرکانو بد وايه، جبرائيل ع ستا ملګری دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم به حسان ته ويل چي ، زما له اړخه ځواب ورکوه، ای! الله قوي کړي دی په روح القدس سره. ، (بخاري او مسلم ويلي دي دا) ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدي، چوپړی ۱۵)

، ، ۴۵۸۲ وَعَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ، ، أَهْجُوا فُرَيْسًا فَإِنَّهُ أَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِنْ رَسَقِ النَّبْلِ . ، ، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۲ نمبر حدیث ژباړه: عايشه رض ويلي دي، چي رسول الله صلی الله عليه وسلم ويلي ، د قوريشو سپکه وايی، سپکه د هغوی له پاره د غشو وپشتلو نه سخت لګېږي. ، (موسليم ويلي دي دا.) ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدي، چوپړی ۱۵)

، ، ۴۵۸۳ وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ، ، لِحَسَّانٍ إِنَّ رُوحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَا فَحَتَّ عَنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ . ، ، وَقَالَتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ، ، هَجَاهُمْ حَسَّانٌ فَسَفَى وَاسْتَفَى . ، ، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۳ نمبر حدیث ژباړه: همدغه (عايشي رض) ويلي دي، ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه واورېدل ، و حسان ته يي و ويل، جبرائيل ع ستا مرسته کوي، تر څو پورې چي ته د الله ج او د هغه د رسول له اړخه سيالی کوي. ، هغي بيا و

ویل ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې ویل یې و، حسان د کافرانو بد و ویل، مسلمانانو ته یې روغتیا (رمتییا، سلامتی، شفا) ورکړه او په خپله یې هم روغتیا و منډله. ، (موسلم ویلي دي دا). ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

، ، ۴۵۸۶. وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ، لِأَنَّ يَمْتَلِي جَوْفَ رَجُلٍ فَيَحَا يَرِيهِ خَيْرٌ مِّنْ أَنْ يَمْتَلِي شِعْرًا. ، ، (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۴۵۸۶ نمبر حدیث ژباړه: . له ابوهوریره رض ویلي (نه روایت) دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي ، یوه سړی دې خپله خبته د زوو نه ډکوي، د دې نه غوره ده چې خبته د پېیلو (شعرونو) ډکه کړي، ، (بخاري او موسلم ویلي دي دا). ، (موسلم ویلي دي دا). ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۶)

، ، ۴۵۸۷. : وَعَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَنْزَلَ فِي الشِّعْرِ مَا أَنْزَلَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ، إِنَّ الْمَوْءِنَ يُجَاهِدُ بِسَيْفِهِ وَ لِسَانِهِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَكَأَنَّما تَرْمُونَهُمْ بِهِ نَضَحَ النَّبَلُ. ، ، (رواه في شرح السنة)

۴۵۸۷ نمبر حدیث ژباړه: . کعب رض د مالک زوی ویلي دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم ته و ویل چې الله تعالی د پېیلی په اړه څه شی رالېږلي دي، څه یې را لېږلي دي. نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ، چې مومن جهاد کوي په خپله ژبه او توره، په هغه څوگند کوم چې زما سا یې په لاس کې ده، تاسو کافران په پېیلو (شعرونو) داسې ولی لکه په غشو یې چې ولی. ، ، (د سنتو شرحی ویلي دي) ، ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۶)

، ، ۴۵۸۸. وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ، قَالَ أَلْحِيَاءُ وَالْعِيُّ شُعْبَتَانِ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْبِدْءُ وَالْبَيَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ الْإِيمَانِ. ، ، (رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ)

۴۵۸۸ نمبر حدیث ژباړه: . د اوامه پلار رض ویلي دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ، ، حیا او ژبه ټینگ ساتل د ایمان دوي ښاخونه دي، سپکې سپوري (فحش وینا) او چټي خبرې (فضول خبرې) د بېلتوب (نفاق) دوي ښاخونه دي. ، ، (ترمذي ویلي دي دا). ، ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

، ، ۴۵۸۹. : وَعَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُسَنِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ، ، إِنَّ أَحَبَّكُمْ إِلَيَّ وَأَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِلَيَّ وَ أَبْغَضَكُمْ

مَنْ مَسَاوَيْكُمْ اخْلَافًا التَّرْتَاوُونَ الْمُنْتَسِدِ فُونَ الْمُنْفِيَهُوْنَ.،، (رَوَاهُ النَّبِيَهُوُ فِي شُعْبِ
الْاِيْمَانِ وَ رَوَى التِّرْمِذِيُّ)،،

۴۵۸۹ نمبر حديث ژباړه: د ثعلبه پلار خشنې رض ويلي دي، چې رسول الله
صلی الله عليه وسلم و ويل ،، د کيامت په ورځ به تاسو ټولو کې ډېر نږدې او ډېر
گران (گنلي) ما ته هغه تن وي چې کره وړه (بڼه سلوک، اخلاق) يې بڼه وي، د
قيامت په ورځ به زما ناگنلي او له مانه لري هغه تن وي چې ناوړه کره وړه (بد
سلوم، بد اخلاق يا خراب خوی) و لري، په خبرو کې ډېروالی کوونکی (چاپروس)،
خوله اوږدونکی په خبرو کې او لويي کوونکی دی.،، (بيهقي د ايمان په څپرکي
کې ويلي دي او ترميذي ويلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدي، چوپړی ۱۷)

،، ۴۵۹۵: وَعَنْ ضَحْرَبْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ سَمِعْتُ
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ،، إِنَّ مِنَ الْبَيِّنَاتِ سِحْرًا وَإِنَّ مِنَ الْعِلْمِ جَهْلًا وَ
إِنَّ مِنَ الشَّعْرِ حُكْمًا وَإِنَّ مِنَ الْقَوْلِ عِيَالًا.،، (رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ)

۴۵۹۵ نمبر حديث ژباړه: ضحر د عبدالله زوی د بوریده مسی هغه د خپل پلار او
پلار يې د نيکه خبره کوي چې ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه اورېدلي دي
چې ويل يې ،، ځينې سپړنه (بيان، تشریح، ډله، ډول: دغو غټو ټکو څرگندونه،
تعريف) سحر (جادو) وي؛ ځينې علم (پوهه) جهالت (جهل، بې خبرې، ناپوهي):
په عربستان کې تر اسلام د مخه زمانه ته ورته په تېرو کې ډوبوالی، د الله العظیم نه
بې خبري، د پوهې کمبختی) وي، ځينې پېيلې (شېرونه، شعرونه، اشلوک، پېيرن)
حکمت (هوبنياري، ځيرکنتيا، عقل، د تورات هغه برخه چې د سليمان ع د هوبنياري
په باب ده، د رسول الله ص پوهه او کره وړه) وي او ځينې خبرې وېال (بوج)
وي.،، (ابوداود ويلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدي، چوپړی ۲۱)

،، ۴۵۹۷: وَعَنْ أَنَسِ قَالَ كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَادٍ يُقَالُ لَهُ أَنْجَشَةُ
وَكَانَ حَسَنَ الصَّوْتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ،، رُوَيْدَكَ يَا أَنْجَشَةُ لَا تَكْسِرِ
الْقَوَارِيرَ قَالَ قَتَادَةُ يَعْنِي ضَعْفَةَ النِّسَاءِ.،، (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ)

۴۵۹۷ نمبر حديث ژباړه: انس رض ويلي دي، چې نبي صلی الله عليه وسلم يو
ستايغاړی (خورغړی، د ترنم بابل، مدح خوان) و، چې د هغه نوم انجاشه! و او
ډېر خور غړ يې درلوده. نبي صلی الله عليه وسلم ورته و ويل ،، اي! انجاشه!
اوبشان په کلاره بيايه چې بښيني ماتي نه کړي.،، قتاده رض ويلي دي چې هغه ص
مر غللي له بڼخو سره تشيع کړي دي.،، (بخاري او موسليم ويلي دي دا)،، (فرهاد،
۲۰۰۳ لېږدي، چوپړی ۲۱)

، ، ۴۵۹۸: . وَعَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشَّعْرُ
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ، هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهُ حَسَنٌ وَفَبِيحُهُ فَبِيحٌ ، ،
(رَوَاهُ الدَّارُ قُطَيْبِيُّ وَرَوَى الشَّافِعِيُّ)

۴۵۹۸ نمبر حدیث ژباړه: . عایشه رض ويلي دي، چې نبي صلی الله عليه وسلم ته
د پېيلي يادونه و شوه، رسول الله صلی الله عليه وسلم داسې و ويل ، چې پېيلي خبرې
(شعر کلام) دي، ښه يې ښه دي او خراب يې خراب ، ، (دارقطنيو ويلي دي او شافعي
له عروه څخه د لېږد په ښه ويلي دي دا) ، ، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

: . په شمټیو ساحه کې د اورنگ باغچه داسې د پېرانو استوگن ځای دی، چې البته
هېڅ څوک ورنللی نه شي، چې پېنځه شپږ تکره ځوانان نه وي هغې ساحه کې ترې
د شپي تگ نه شته، د اورنگ باغچه کې په ډانگپېيلي وينا د شپي تگ نه کېږي.

له لرغوني پېر څخه د پېرانو دور څخه د هندوکش په دې لړۍ کې پېران
تیت او خپاره وو، په لرغون پېر کې چې انسان په پنډوسې (پېنې، نړۍ) له نه وو،
د دوی بېلا بېلو ډلو د پېنې پر مخ فسادونه او وژني کولې، تر منځ يې ډېرې شري
وي، يوه بل به يې په شخړو کې رېږول، تړل او بندي کول؛ ان خواړه به يې نه
ورکوو.

تر څو چې له منځ لار شي، په همدغه موخو او کړنو څخه الله العظیم په خپل قدرت
سره له پنډوسې ورک کړل او واکمني يې له منځه لاړه.
الله پرې ابوالبشر ادم ع را و لېږه، چې په کې ژوند و کړي، عدالت او خلافت کړني
پر چار کړي.

فرېنتو ټول پېران تیت په ترک کړل څه يې و وژل او څه يې غرونو لوري و شړل.
زموږ په غرونو، درځنۍ پو سيمو، د الېنگار او الېشنگ لرغوني ارياني رېستي
سیندونو غاړو ته يې په ځای ځای هډونه، کړې وړې پېنې، رېبه ژامې د خاورو
لاندي په کراتو مندل شوي دی.

د وگړو له لوري او بيا يې له خاورو سره گډ کړي، چې بېرته له خاورو سره خاورې
شي.

اورنگ باغچه که پېنځه شپږ ښه تکره او ښه زړه و ځوانان نه وي، دوي
څلور حتمن وپړوي او ډاروي يې؛ د اوبو ساحه هم څاري، په لومړي وار په شگړو
وېشل کوي، په شگه دې پوی کوي، بيا دې ورسته ډاروي.
دغسې معمېلې او کيسې دي دغه ځای کې.

په نوموړي ځای کې روټېغه غونډۍ ده، چې لاندي يې د تېرو غر دی او له پاسه
پرې خاورې دي. دا يوه عجيبه خبره ده او دا يوه تاريخي ځای دی، گوره ښه! داسې
بويمه چې په سر يې خاورې دي او لاندي يې پرېنې تېرې دي، توري پرېنې تېرې.

په دغه ځای کې دغه پېریان سکونت لري او د دې ځای استوګن دي، ښه پرېمانه هم دي او همدغه ځای یې مرکز دی.

تر دې پورې چې هلته پوستې، د ځواکونو چورګه مېنې وړي خو هغه ساحه کې استوګن یا پاتې کېدلې (سکونت) نه شي کولی.

بل لوري ته یوه د هغه سیمې د ساحې وګړي دي، چې هغه پېژني چې دغه وګړي د دې ساحې ژونګر دي؛ ډېر نه په خنډ او وېره کې اچوي.

تېر پېر کې وګړو به د کرکېلې له پاره او به لږولي، یوه تاریخي کېسه ده چې هغه سپین رېبرې کاکا اوس هم ژوندی دی، گل فکېر (فقیر) کاکا نومېږي.

هغه ویلي چې د حبيب الله خان پېر و، زه مې له پلار سره د کروندې خړوبولو له پاره تللی وم، نیمېمانی (نیمچه ژنکی) وم، ټوله کرونده مو اوبخښتې کړه؛ یو پټی پاتې و، هغه هم د دې پټي یو کوچ.

پلار مې ماته و ویل بچیه! دغه کوچ اوبه که او بیا اوبه و تړه چې د نورو وګړو کروندو ته لارې شي؛ چې د هغوی پټي هم پرې خړوب شي، زه لارم ته راځه را

په سي، زه درنه لارمه.

چې گل فکېر کاکا اوبه وتړلي او راوان شو، چې دغه ځای ته رسېږي، یو ماشوم په زمکه پروت دی او ژاري.

د سره دوي بېلچې دي.

داسې چل یې کړی ده چې راځه دا ماشوم به په څادر کې و ترم شاته به یې واچوم، او زه به دا بېلچې په اوږه کېږدم، چې د هر چا وي خو راځه د کوم لاروي څخه به

لویدلی وي.

ګڼلو له دې نه روستو چې سړي شی په شا کړی دی، یو پېر (وخت) کېږي چې له څادر څخه یوه لوري سر اوباسي او دېخوا پینې، او پینې اوږدېږي، یو حالت ته چې

سړی رسېږي، چې سړی له سد نه اوږي زوپ کېږي.

زوپیتیدو نه ورسته درې، درې نیم ساعته ورسته چې پلار یې کله خبرېږي چې زوی مې څنګه په دا نیمو اوبو ورک شو، چې کله راځي څادر یې همداسې تړلی، بېلچې

نه شته، بېلچه یوه الله پرته ده یوه الله. له هغې نه ورسته یې له زوی نه پوښتنه وکړه چې څوېه! څنګه چل ده؟! په تا باندې څه شوي دي!؟

وی پلاره ماشوم پروت و، ما ویل چې لاروي په لاره ځي راځي د چا نه به لوېدلی وي. ما ماشوم راواخسته، چې کله څادر کې مې واچوه، هغه داسې اوږدېدو

په حالت کې وه چې داسې مې ورته و کتلې؛ وضیت مې تور او سپین شو. دغه سي کیسې دي دلته او دا ټولو خلکو ته معلوم او څرګند ځای دی.

لکه اوس دلته یوه سیمه ده، چې د دوي البنايي سیندونه سره ګډېږي.

شمۍ یو پورې اړونده، لغمان کې، د سیند تر غاړې یوه جیگه ونه ده او جیگه ونه ورته وایي.

دا یوه زړه ونه ده، هغه داسې یوه ونه وه چې د پېنځه تنو لاس ترې نه چار پېرېده، په دې کې هم بنه ډېر پېریان وو او اثري ځای وو؛ په جیگه ونه کې هم د پېریانو استوگنځای و.

د کوزې کلا کوم سړي ویل چې ما دوی په دې ځای کې داسې حالت لیدلی دی. ما پتی اوبه کوه، دې ځای کې بنه ډول او سرنۍ غږېده، چې کله مې بېلچه په اولي کرله نو یا!؛ الکو!؛ دا لا څه حال دی، دا کوم د لیونې بچي دي چې راغلي دي دلته سیل کوي.

چې کله وړاندې شولم، خلک په کې بنه گرم دي، ما اول کې و نه کتل چې پسته مې کتل او بجلکي مې و لیدلي. نو بسم الله مې کړل، پښې مې و لیدلي کړي، ربه له وپښتو ډکې د اوبسانو په ډول، هډوکي مې زیگه شوه، دې سره مې بسم الله کړه. د بسم الله سره گورم څه او بېلچه پاتي شو. نه مې اړیکین و لیده نه گیسونه، نه مې سړي و لیدل.

ډېر بنه پروگرام یې روان کړی وو.

په همدې بنه ډېرې نخښې د استوگنځیو یې له دې سر بېره په خزاني غونډۍ، اکبر غونډۍ او تور کمر کې شتون لري. ۱۰۳۳ لېږدي کې اورنگ او زوی یې اکبر مغول لغمان کې ژوندگر وو، هغه هم د ژوند په دې زرو ځایونو کې کړی ځای پر ځای کړی وو او خپل ژوند یې تېروه دلته.

دا زمور د سیمې لرغوني لنډۍ ده، گل پاچا الفت راټوله کړې چې له دې ټولګې څخه وړاندې، په پښتو ژبه کې د نوموړو پېیلو له چاپه تېر شوي لیکي شتون نه درلود. چې د پېریانو په اړه یې کښلي دي، د دوی د تاثیر تشبه یې له بنځو سره کړی دی.

▲،، له پاسه سره لستوتې راغله

د بام په سر ورته پېریانو و نیومه،،
(گل باچا، ۱۳۲۵ لېږدي کال، ۱۷ چوپړی)

محمد گل گلکی استاد، شمۍ یو ته راغلی وو، د حبیب الله پېر کې، یوه سړی ور په سي پاسېدلی وو. گلکي ورته د سېل په منځ کې و ویل:.

▲ خدای دې زمور د کور تنور که

چې هر سهار دې په مورۍ کې لاس وهمه

هغه سړي ورته په ځواب کې دا لنډۍ ويلي وه، دلته لياز په پښتو وينگ کې او (لحاظ)
په دري وينگ کې راغلی دی.

▲ که د ځوانانو لياز نه وی

په يوه څوک به دې و باسم اويا تيزونه

▲ ،، چې خدای به څه راسره و کړي

ما پر دنيا ځان ته اغزي کرلي دینه

▲ چې خدای قاضي شي ميزان راشي

ستا د جفا کاغذ به الله غورومه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي

جانانه مه تره تقدير ته تدبيرونه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي

کم بخته مه شکوه تتي په زيارتونه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي

ولي دې سر په زنگنو کېښود مينه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي

لکه مه رده زېړۍ غوا په زيارتونه

▲ چې خدای کوي هغه به و شي

زما د فکر بېړۍ غرکه شوه مينه،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدي، ۷۴ چوپړی)

▲ ،،خدایه په داسې لمبو و سوم

چي نه يي دود شته نه يي تاو چا و ليدنه،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدي، ۹۵ چوپړی)

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲، والله نری، نری باران کي

چې سالووالي د لونگی محتاجي شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۹۶ چوپړی)

▲، ویاړ مي د تورو غرونو شپون دی

ما ته به راوړي سپیني ژاولي ژېړ کلونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

و، د یوه پښت ذهني او روجي پېژندنه، د هغه پښت له دود او دستور سره ټینګه اړېکه لري. همدغه شی یو پښت له بل پښت څخه په مانوي او دودیز ډول بېلوي، د یوه پښت دودیز ارزښتونه بل ته پوره ورته نه وي او نه د هغوی بڼېګني کټ مټ سره یوه بڼه وي؛ مګر ځینې برخې یې سره لږ او ډېر سره ورته وي.

د انسان ناسته ولاړه، تګ راتګ، خدا او ژړا، غم او بڼادي، دوستي او دښمني، په هر ځای کې یوه بڼه ځانګړي ادب او رواج لري، چې څوک ترینه سرغړونه نه شي کولی. بڼه سړی یا بد سړی په همدغه هنداره کې لیدل کېږي.

که مور و غواړو چې د یوه هېواد یا دننه په ټاټوبي کې د یوه ټاکلي ولایت ذهني حال مطالعه کړو او معنوي څېره یې ځانته څرګنده کړو، تر ټولو لوموړی باید د هغه ملت یا د هغه ولایت په دودو او دستور، رسم، رواج کې یوه مطالعه پیل کړو او دغه شي ته په ډېر اهمیت و گورو، (عبدالجبار، ۱۳۷۰ لېږدی، وي چوپړی)

▲ مینه د زړه خبره نه ده

مینه لګېږي د زړه وینه وچوینه

▲، و باهو په لاس ګوتي په ګوتو

زرګره ټوله دي یاری ته جوړه کرمه،،
(اطلاعات او کلتور وزارت، ۱۳۶۴ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

یاری ته چمتو کول، ګوتي، باهو (له لرغون پېر څخه د بوتو، پوتکو، ځنډو، دروو، ولي نري تارونو، شنډې ملو، ورپښمو او گلانو غاړه کې؛ تېرې وسپني، ژېړو، سپین زرو، سرو زرو غاړه کې؛ گرانو مری یو، پاکوتو یا یاقوتو او منرالونو غاړه کې) ، سره زر، وسپنه، کیمیاوي توکي لکه مس، جستو پېژندل دلته او د وګړو

دود... زرگران، منگر، منگو، منکور، دې په علمي بڼه و څېرې لیا دې منگولیا ته پرېږدې، چې ډیناسور او سمخرو ته یې پېر رسېږي. دلته دې خزنده په تېره گونگته، خسک، سمخري له تېر پېر څخه و څېرې بیا به دا کره و مومي.

لوکات کلی دې هم تر شنني لاندې و نیسي، تر هغه پورې چې له مخزېږدي کې لا چین نه و، چین کې لوکات میوه پېژندل شوي نه وه، خو لغمان کې نوموړي کلي له اریاني پېره شتون درلود.

البنگار او البشنگ په سنسیگریټ، ویدي، او اریاني ژبو کې و پلټي، په دې سیمو کې دې سالو درې او کلي د پېخلیک پایله سپینې ته راوباسي، چې له سالو یې ژبو یا سالو یو ژبو د زوکړې منځه ده.

لمپاکا کې د کټي څنگ باندې د اس سپرو، نېزه لرونکو اتلانو څېرې و ویني، چې زموږ د پښتو ژبې لرغونې و گړني پېيلي پېخلیک لرغون پېر ته رسېږي، له لرغون پېر څخه خوله په خوله مور ته رسېدلې دي. لکه دا لاندې زموږ د سیمې تیکي ده.

▲, تیک په تندي پېزوان په شونډو

اوگی په غاړه د جلی مزه کوینه،

(د لیکوال پېژند څرگند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

۱۳. ۱ لنډیو، تپو، تیکو یو او مصری یو د پېخلیک بېلگې

د لنډیو، تپو، تیکو یو او مصری یو پېخلیک، د دې پایله ساده برابر وي، د پښتون پښت له زوکړې څخه چې کله زوکړه شوي، په لرغون پېر کې یې په پنډوسه کې ژوند پیل کړي، ژنی شوی، پلار یې پښتینا، پښتون، مور یې پښتینا (پښتینانه) پېژندلې، شپټ پلار او ورور یې پېژندلې او خبرې یې کړي. پښتو ابڅې، وی، غونډ، غونډلې، وینا، پېيلي یې ویلي، په اند، وند کې هر پېیل او پېیلني دا وگړني پېيلي له لرغون پېر څخه جوړي کړي، د نورو جوړولو تکل یې کړی دي. چې د پښتو پېلني پېيلي لنډی، تپه، تیکي او مصری پېخلیک په لاندې ډول دی:.

۱. د لنډۍ پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته را و باسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) ماران پېژندل، او له ژوي څخه وړاندې پېر کي چې د پېریانو او د هغوی بېلابېلو ډولونو په ځمکه ژوند کوو، نو ماران او سمخاري نورو ژویو (دوېمه مانا يي حیواناتو) هم ژوند که وو.

د دی له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه لومړی لرغونی پېخلیک لنډۍ پېيله لري، چې له ټکي يا مار سره ځانگړې ځانگېرنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري. پښتون پښت خوله په خوله، سینه په سینه د لرغون پېر په اوږده کي یوه بل ته لېږدولي دی. پېخلیک (تاریخ) يي له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۱. د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی لنډی بېلگه

▲ مور يي د دربو سمخاره ده
ځکه يي لور په درې منۍ وېشتل کوبینه
سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ۱. پېيله: لرغوني لنډۍ.
- ۲. پیلان يا پېيلنه: پېژند څرگند نه دی.
- ۳. پېخلیک: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- ۴. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندي، شمۍ، د لمک سین غاره يا د لغمان سین غاره، اوراه پرته سیمه، که څور شمۍ، مهترلام ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ۵. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.
- ۶. سندر غاړو ویلي: سر غنډوي وگړني سندر غاري ملاجان ملاگي ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کي ویلي.
- ۷. بشکالوه: د میني پالنې لور حس، د ټاټوبي چار پېریال او هوا وچي د تاثیر پنځي زېږنده ده.
- ۸. منسوبه: نر ته.

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخلیک (تاریخ) دویمې لنډۍ بېلگه

▲ زما زرگی د کاوون غر دی

په نورو گرد وي په ما واورې وروینه

سپرنه (تشریح، د غتو غتو ټکو څرگندونه):

- ای. پبیله: لرغونې لنډۍ.
- بی. پبیلان یا پبیلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- تي. ځای: زرکمر، سالو ته مخامخ، (هندوکش د غرونو لوړې لړۍ لاندې چې له لنډې کوتل څخه هم بشکار پېرې) د ټیټنگونو، غونډۍ، کروندو او البشنگ د سین تر منځ شتون لري)، البشنگ د سین غاړه، اواره پرته سیمه، زرکمر، البشنگ ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (البنا، گندهارا، آریانا... زمکه).
- تي. پبیلې بڼه: وګرني پبیله.
- جې. سندر غاړو ویلي: سرغندوي وګرني سندر غاړې ملاجان ملاګي او گل محمد اوستاد ویلي ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کې ویلي.
- چې. بنکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چار پېریال او هوا وچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
- ځې. منسوبه: نر ته.
- ځې. ګڼه: ۲.
- ځې. چوپړی: ۱۱۹.
- دې. راټولونکي نوم: گل پاچا الفت.
- دې. لیکۍ دی که لیکنه: پښتو سندرې.
- رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
- رې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۲
- زې. خبرداری (Caution): ۲
- ژې. کنټرول کې (In control): ټول
- رې. الیده بسپنه ورکول: هندوکش د غرونو لوړې لړۍ هسکه سوکه ده، چې تل پرې واورې ورپېرې، هواوېچه په کې ډېرې وخت واورېژنه وي، واورېژونه یې په سیندونو غورځېږي او ټول کال یې هسکه سوکه په واورو پټه وي. په ټاټوبي کې له ټولو نه وړاندې لومړی پېخلیکپوهېزه سیمېزې پایلې چې د پښتو سندرو په اړوند شوي دي. هغه زما وطندار گل باچا الفت کړي وي، چې د پښتو سندرې کتاب تر نوم لاندې په ۱۳۲۳ لېږدي له چاپه راوتې وي او د وخت د اقتصاد وزیر له لوري د

مطبوعاتي جوايزو کې لومړی جایزه په پښتو تالفاتو کې اخېستې وه. چې د پښتو شعر تاریخ په لحاظ له ۱۳۹ لېږدي کال څخه نیولې تر ۱۳۰۰ لېږدي کال پورې له نظر لاندې نیولې وو، له منتخبو لنډۍ یو او کاکړۍ یو سره.

پښتو سندرې، گل باچا الفت د پښتو ټولني مبصر او د صحافت او تالیف د څانگو امر، په ۱۳۲۵ لېږدي (۱۹۴۶ زېږدي)، د پښتو ټولني نشراتو نمبر ۹۵، د عمومي مطبعې له چاپه تېره شوې ټولگه؛ د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې گڼه ۱۲ ده، پښتو سندرې الفت، ۱۱۶ داني لنډۍ، مصری، تپه او ټیکی په کې سره گډې ټولې شوي دي، چې ۷۳ يې لنډۍ دي، ۲۶ يې ټپې دي او ۱۷ يې مصری دي، ۱۱۲ څخه تر ۱۱۹ چوپړي پورې دي.

چې ډېرې يې زموږ د سيمې زوکړه ده او لږه برخه يې له ملي سندرې اخېستل شوي او ځينې لنډۍ پرهېز او بناغلي محمد علی لونگين ورکړي وي، چې د هغو يادونه يې هم په کې کړې او ليکې يې له ما سره شته دي.

زه دا ده دي له پاره کره بورم چې له لرغون پېر څخه يې پښتون پښت خوله په خوله، اند په اند، وند په وند او سينه په سينه لمپاکا کې وايي. د نوموړي لنډۍ د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهني پنځي پېر د ليکوال څېړنه، د مينې پالنې لور حس، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچي د تاثير پنځي زېږنده ده. د دي له پاره کره بوروم چې ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر يې د پنځي (تخليق) منځي (هستي) د زوکړې موده ده.

۲. د ټپي پېخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپينې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) شخړې، جگړې، بد نيتي، بخيلي، رنځ، درد او ټپ پېژندل، ژوي يوه تر بله د خبرو نه منلو په پيله کې زور لوري ته تللي دي، يو له بل سره خوابدي شوي، ناروغه شوي، په تن او په زړه يې ټپونه خوړلي دي، د رټلو دردونه، په کوروالي او زېږون کې دردونه ليدلي.

د دي له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه دوېم لرغونې پېخليک تپه پېيله لري، چې له ټپ يا زخم سره ځانگړي ځانگېږني، څرنگوالي او څرگندوالي لري. پېخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پخلیک (تاریخ) لومړی تپي بېلگه

▲ ژړا می نه ده په چا گرانه

خوشی گریوان په اوبنکو څه ته لمده ومه

سپرنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

- ای. پبیله: لرغونې تپه.
- بی. پبیلن یا پبیلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- تی. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټي، د لمک سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (البنا، گندهارا، آریانا... زمکه).
- تې. پبیلی بڼه: وگړني پبیله.
- چی. سندر غاړو ویلي: سرغندوي وگړني سندر غاړي ملاجان ملاگي او گل محمد اوستاد ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کي ویلي.
- چې. بنکالوه: د مینې پالني لور حس، د ناگنلتوب، ژوند رښت ته تن اېښودل او زور هواوچې د تاثیر پنځي زېږنده ده.
- ځي. منسوبه: بنځي ته.
- ځي. گڼه: ۳.
- ځي. چوپړی: ۱۱۷.
- دی. راتولونکي نوم: گل پاچا الفت.
- ډي. لیکي دی که لیکنه: پښتو سندرې.
- ري. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
- رې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۲
- زي. خبرداری (Caution): ۲
- ژي. کنټرول کي (In control): ټول
- ري. ایده بسپنه ورکول: د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يي پنځه ده.

۱۳. ۱. ۴ د پیل پېر پخلیک (تاریخ) دویمې ټپې پېلگه

▲ تا چې پر مخ څېیره راکړه
په ژړا ډکې سترگې چاته وارومه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پېيله: لرغونې ټپه.
- بی. پېيلن یا پېيلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- ټی. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبي، افغانستان (الېنا، گندهارا، آریانا... زمکه).
- ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.
- جی. سندر غاړو ویلي: سرغندوي وگړني سندر غاړي ملاجان ملاکي ویلي ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کي ویلي.
- چې. بنکالوه: مین څخه مینې پالنې لور حس تمه، د ناگانټوب لوری، ژوند ربنت ته تن اېښودل او زور هواوېچي د تاثیر پنځي زېږنده ده.
- ځی. منسوبه: بنځي ته.
- څی. گڼه: ۴.
- څی. چوپړی: ۹۱.
- دی. راټولونکي نوم: پینده محمد زهیر.
- ډی. لیکي دی که لیکنه: غورشکه د لنډۍ یو.
- ری. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
- ړی. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۲
- زی. خبرداری (Caution): ۲
- ژی. کنټرول کي (In control): ټول
- ړی. الیده بسپنه ورکول: د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یي پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ویلي چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کي په لاسي لیک په استقلال لېسه کي کښلي، ۱۳۱۸ لېږدي کي پښتو ټولني ته سپارلي او د ټاټوبي په ملي ارفک کي خوندي کړي. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس له ټاپن شوي، لرغون کي یي شتون نه درلود، په لرغون پېر کي یي شتون درلود خو په اوس پېر کي خوندي شوي او کره شوي دي.

۳. ټیکی پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپینې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) په ازاده هواچه، ارته ځمکه کې ژوند و کړي، ځانته د ژوند ملگري پیدا کړي، خپل پښت اوږدو کلونو ته رمټ و رسوي، په لوړه لېوالتیا رښتې مینه و کړي؛ مینه و پالي، د مینې درناوی و کړي، چې څښتن ترې خوښ شي، خپلې جوړې ته خوښي ورکړي، ودنه ورسره وکړي؛ په بنادې کې یې نورې وگړي ستاینه و کړي؛ ټیک یې په تندې کړي او برابري پېيلې ورته و وایي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه درېیم لرغونی پېخلیک ټیکی پېيله لري، چې چې د ټیک سره دېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټیکی بېلگه

▲ ټیک په تندې پېزون په شونډو

اوکی په غاړه د جلی مزه کوینه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرگندونه):.

- اې. پېيله: لرغونې ټیکی.
- بې. پیلين يا پېيلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- تي. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمټی، الېنگار د سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، گندهارا، آریانا... زمکه).
- تي. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. ښکالوه: مینې پالنې لوړ حس، د گڼلتوب لوری، ژوند رښت، د بنادې شېبه، خوشحالی او ودني هواوېچي د تاثیر پنځي زېږنده ده.
- ځې. منسوبه: بنځي ته؛ ځې. گڼه: ۵؛ ځې. چوپړی: ۹.
- دې. راټولونکي نوم: د لیکوال پېژند څرگند نه دی.
- دې. لیکي دی که لیکنه: منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم لیکلې) ملي ارشيف.
- رې. چاپ کال: ۱۳۱۲ لېږدی (۱۹۳۴ زېږدی).
- رې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۱
- زې. خبرداری (Caution): ۱

ژې . کنترول کې (In control) : ټول
ایډه بسپنه ورکول: د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده،
دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۲ لېږدي کې په لاسي
لیک کې کښلي، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولني ته سپارلي او د ټاټوبي په
ملي ارشف کې خوندي کړي. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري،
یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاين شوي، لرغون
کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس
پېر کې خوندي شوي او کړه شوي دي.

۱۳. ۱. ۶ د پيل پېر پخليک (تاريخ) دويمې ټيکي بېلگه

▲ د سپينو غاشو يې برېښنا شوه

چا ويل زلی ده چا ويل واوره اوروينه

سپرنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

- ای. پېيله: لرغوني ټيکي.
- بی. پېيلان يا پېيلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- ټي. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندي، شمټی، الېنگار د سیند غاړه، اوراه
پرته سیمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار
زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټي. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.
- جی. سندر غارو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بنکالوه: ودنيالني لور حس، د ناوي ستاينه، د بنادي شېبه، په لرغون
پېر کې به د هغه پېر اسلامي دود په سټه ناوي او شادوني لاندي راوستل
او بيا به د کهول مشر لاسونه يوه بل ته ورکول، د گډ ژوند ورمونه او
کرنلاري به يې ورته کولي، د ژوند او تېر ډېرېدو دعا به يې ورته کوله.
- ځي. منسوبه: بنځي ته.
- ځي. گڼه: ۶.
- ځي. چوپړی: ۵۳.
- دی. راټولونکي نوم: پينده محمد زهير.
- دی. ليکي دی که ليکنه: غورشکه د لنډۍ يو، خطي نسخه (کلمي کښلي يا
په قلم ليکلي) ملي ارشيف.
- ری. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدي (۱۹۳۲ زېږدي).
- ری. کړه شوي Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوي): ۲
- زي. خبرداری (Caution): ۰

۴. د مصری پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپینې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) یوه بل ته زور په ډاگه کړي، توري د ځان ساتلو او بېلا بېلاو غوڅوني له پاره ترې کتنې واخلي، په جگړې کې یې په کار کړي، په ښه پام یې ورغوي، په غوره مېچه برابرې وي، ښکلې یې و ساتي، وار په وار یې تېرې کړي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه څلورم لرغونی پېخلیک مصری پېيله لري، هغه دوي سرې پېيلې ته وايي چې د لرغون مصری توري او مصری سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرني، څرنگوالی او څرگندوالی لري. او پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۷. د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی مصری بېلگه

▲ سپورمی یه! سر وهه، راخېره

یار می د گلو لو کوي گوتي رببینه

سپرنه (تشریح، د غتو غتو ټکو څرگندونه):.

- ای. پېيله: لرغوني مصری.
- بی. پیلان یا پیلینه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- تی. ځای: بغل (هندوکش د غرونو لری لاندې، د ټیټنگونو، غونډی، کروندو او لمک د سیند تر منځ شتون لري)، خزاني غونډی نه لاندې، شمې، الېنگار د سیند غاړه، اواره پرته سیمه، که څو شمې، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.
- جی. سندر غارو ویلي: سرغندوي وگړني سندر غاري ملاجان ملاگي او گل محمد اوستاد ویلي ۱۳۲۲ لېږدي شا او خوا کي ویلي.
- چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چار پېریال او هوایچي د تاثير پنځي زېږنده ده.
- ځی. منسوبه: ښځي ته؛ ځی. گڼه: ۷.
- څی. راټولونکي نوم: پینده محمد، عبدالروف، مجاویر، سلیمان لایق... .
- دی. لیکي دی که لیکنه: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- ډی. چاپ کال: پ. م. ۱۳۱۰، ع. ر ۱۳۳۷، م. ا. ۱۳۵۸، س. ل او م. ۱۳۶۱
- ری. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۴
- رې. خبرداری (Caution): ۴؛ زی. کنترول کي (In control): ټول

ژي. الیده بسپنه ورکول: د دې مصری وگړني انگرېنه داسې ده، چې د پسرلي په موسم کې به د سوما؛ (هوما) بوتی د لته خازاني غونډۍ سره پاس ټیټنگ منځ کې هندوکش د غرو لمنو کې تولیده. خو په داسې پېر کې به د شپې له پلوه دا کار کې ده، چې د ۱۴ او ۱۵ سپورمی شپه به وه. ځوانانو به دا بوتې ربیه او پیغلو به ټولو. کله به چې دا بوتې را ټول شو بیا به ترې زوځا تیاره شوه او خلکو به ډېرو گرانو، منلو مېلمنو ته په مېلمستیا گانو کې د بررو پي (ژاولو) او له نورو خوړو سره یو ځای ایښوده... ویل کېږي چې دا مصری یوې پیغلي خپل مین ته په داسې شېبه کې ویلي (اچولې) چې مین یې د او ما لو کاوو نو ځکه یې په سپورمی غږ کړی چې ژر را خپره، نه چې زما مین په تیاره کې گوتې پرې نه کړي. لکه څنگه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترگو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښوونډو او پوهانو نوموړې مصری په خپلو لیکو او کښلي کې په لاندي بڼه کښلي ده.

۱: پینده محمد زهیر په خپل غورځکه د لنډۍ یو کښلي کې، داسې کښلي.

▲ سپورمی یه! سر وهه، راخپره

چې زما جانان د تورو غرو مزل کوینه

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۲: د سپورمیه کرنګ وهه راخپره، له چاپه تپره شوي کښلي لیکوال د پښتونخوا د شعر هار او بهار، جېمز ډارمستېر له کښلي ورسته کښلي.

▲ و سپورمی یه! کرنګ وهه، راخپره

یار مي د گلو لو کوي گوتي ربښینه،

۳: عبدالروف بینوا په خپل کښلي کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلي.

▲ و سپورمی یه! سر وهه، راخپره

زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،

(عبدالروف، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۳ چوپړی)

۴: پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلي کې، داسې کښلي.

▲ و سپورمی یه! سر وهه، راخپره

زما آشنا د تورو شپو مزل کوینه،

(مجاویر، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۶ چوپړی)

۵. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل وار سره یوه له بل سره په گډه داسې کښلې.

▲ ،، سپورمۍ په! سر وهه، راخپړه

جانان د گلو لو کوي گوتي رېبینه

▲ سپورمۍ په! سر وهه، راخپړه

زما لیلی د تورو غرو مزل کوبینه،

(لایق او مجاور، ۱۳۶۱ لېږدی، یولس چوپړی)

۶. پوهندوی ډاکتر محمد رحیم الهام په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ،، سپورمۍ په! سر وهه، راخپړه

زما لالی د لویو غرو مزل کوبینه،

(محمد رحیم، ۱۳۷۹ لېږدی، ۱۰۲ چوپړی)

۷. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ،، سپورمۍ په! سر وهه، راخپړه

زما آشنا د تورو شپو مزل کوبینه،

(مجاور، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۸. پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنگروال داسې کښلې ده.

▲ ،، سپورمۍ په! سر وهه، راخپړه

یار مې د گلو لو کوي گوتي رېبینه،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۵۹ چوپړی)

۹. پوهندوی لال باچا ازمون په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ،، سپورمۍ په! سر وهه، راخپړه

زما لالی د لویو غرو مزل کوبینه،

(لال باچا، ۲۰۱۵ زېږدی)

کره بڼې: سړی یه!، سپورمی یه!، شپونکی یه!، نړی وال، پښی بیبره، غونډی
تال، نړی جال کی د غیرگغړی یی (ی) غیرگغړ وساتل شي، ی ترې و نه
غورخول شي تر ټولو غوره او کره پښتو راځي. له وټیزي (اقتصادي) اړخه هم
په برېښنايي ټولولو کې غوره راځي چې وی، و نه غورخول شي، که و نه
خورخول شي د ،، می یه ،، غږ ور کوي او که وغورخول شي د ،، میه، غږ
ور کوي. لکه لاندي نا کره بڼې: سپورمی یه!، شپونکی یه!، نړیوال، پښیبره،
غونډی تال، نړی جال... .

د دې پبله ساده برابر وي دا؛ چې پانونیکی دلته دوي مانا خندي:.

لومړی: یه (نه یا ا) (سپورمی نه، سپورمی ا یا داسی مه کو کوه سپورمی) د
نه خواب له پاره یی وایو. لکه تر اوسه پوري دې دا لیکي لوستلی دی؟، یه (نه
یا ا Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په دې کې دوي د دې (د) ابېڅې خوا په
خوا راغلي، په ا (نه، یه) کې دوي د ای (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي. د لومړي
ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دویم کې بیا هوا
په خوله کې لږه خو په ستونې کې ویل کېږي او ژبکی لږزوي.
بله دا چې ا (نه، یه) نه شمېر نوم ۱۱ شمېر گڼه یوولس دی، نه ۱.۱ په بڼه د
لومړي څپرکي لومړی سرلیکه یا د مخکني سرلیک شمېر گڼه دی او نه لنډون
دی لکه ا. (اسلامي افغانستان).

دویم: بلنویکی: یه د ای! سپورمی په ډول مانا خندي.

لکه: یه کر بانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، یه بچیه!

د پښتو ژبي د څپیز خجیز ټولوالي په سټه خبره، وینا، ویکي غونډ او غونډله په
څلورگونو څپو څخه په هره یوه څپه باندې تر پایه پوري ورته زورنه راځي. یا
به په لومړی یا دویمه، یا درېیمه یا څلورمه څپه زورنه راځي. د څپیز خجیز
ټولوالي په سټه هم چې یی (ی) و نه غورخول شي، روغ راځي چې هره،
هره خبره، وینا، ویکي غونډ او غونډله ویکي د څلور گونو څپو تابع ده. دا هم
څلور څپیز غونډلی دي.

د هغوی ټولو درنو چې پر دې دنیا دي تر دې دمه او که په هغی دنیا دي،
الله ج دې د دوی د زړه ارمانونه پوره کړي. د تللو ډېر درناوی کوو، خدمتونه ته
یی درناوی کوو، خو لیکني رمټي کوو او په نوي پېر کې یی روغی پیلې سپینې
ته راوباسو او کره کوو یی، اوسني پېر سره اوږه ورکو او مخ په وړاندې خو.
په ټولو کې تېروتنې کره شوي دي، چې (ناکره بڼه د چه) کارولي، اوږده ی (بی
نرمه یی یا ی کارولي، کامه (ه) او ندایه (!) یی نه ده کارولي، وت (سپیس یا
واتن یی نه دی کښلی او ور سره ږي (ږ) یی ژي (ژ) ناکره بڼه کارولي چې کره
شوي اېڅي په سره رنگ کره شوي دي.

بل لوری ته نومړي پښتو پېیلې ځانگړې ځانگېرنې مصری ته ورته دي، لنډی،
ټپه او ټیکی ته ورته نه دي، نوموړي مصری د پښتو وگړني لرغوني بېبله مصری
ده.

۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پخلیک (تاریخ) دویمې مصری بېلگه

▲ سپینه خولگی دې راته ژوي

که په چرو کې نړۍ لار وي در به شمه

سپرنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پبیله: لرغونې مصری.
- بی. پیلان یا پیلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
- تی. ځای: شمټی، که څور شمټي، الېنکار د سیند غاړه، اوراه پرته سیمه، مهترلام، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټی. پبیلی بڼه: وگرني پبیله.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بنکالوه: لېوالتیا لور حس، له خپلي میرانه، په لرغون پېر کې به چې ژوي تر هغه یې ټاکلي نخښي د یاری نه وي پوره کړي، د گډ ژوند موخو ته به نه رسېده. سپینه خولگی یا پېغلي تر لاسه کول داسې و لکه په تېرو چرو چې مزل کوي، نو اړینه وه چې له ډېر پام څخه به لېوال پام اخسته.

ځې. منسوبه: بنځې ته. ځې. گڼه: ۸. ځې. چوپړی: ۶۴.

دی. راتولونکي نوم: پینده محمد زهیر.

ډې. لیکي دی که لیکنه: غورځکه د لنډۍ یو، خطي نسخه (کلمي کښلي یا په قلم لیکلي) ملي ارشیف.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).

رې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۲.

زې. خبرداری (Caution): ۰.

ژې. کنټرول کې (In control): ټول

ډي. الیده بسپنه ورکول: د دنني سکالو، د پېغلي او ځلمي غوراوی، د چرو پېژند، د پښتون پښت پښتپوهنه یې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې خوندي شوي. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوي، لرغون کې یې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې یې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کره شوي ده، په ورته بڼه د دې سیمې تر ۱۰۰۰۰ ډېرې داسې پبیلی دي چې د لرغون پېر دي. هر ابڅی، هر ویکی، هر غونډ او هر ه غونډله یې د پښتو ژبې دی او لکه د نورو زرو ژبو په بڼه لرغون پېر لري.

۹.۱.۱۳ د لرغون پېر پېڅلیک (تاریخ) لومړۍ مصری بېلگه

▲ دا الېنکار څیرې! څیرې ده

هرې څیرې نه یې د وینو بوی راځینه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پېيله: لرغوني مصري.

بی. پیلان یا پیلنه: پېژند څرگند نه دی.

پی. پېڅلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندي تېر پېر دی.

تی. ځای: پنجکوره، سنگر، الېنکار ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننگرهار زون،

ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.

جی. سندر غاړو ویلي: جمت لله.

چي. بڼکالوه: د مینې پالني لور حس، میرڅمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون

چار پېریال او هواوچي د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دي له پاره کره بوروم

چي همدا يي د پنځي (تخليق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.

ځي. منسوبه: نر ته. ځي. گڼه: ۹.

ځي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.

دی. راټولونکي نوم: پېژند څرگند نه دی.

دی. لیکۍ دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.

ری. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.

ری. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي):.

زی. خبرداری (Caution):.

ژی. کنټرول کي (In control): ټول

ری. ایده بسپنه وړکول: د الیکزنډر یا ماکېدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶

مخزېږدي کي دوي مياشتي لمپاکا کي تراکونه و کره، دوي مياشتي يي

د دي سيمي ډېري تېر تالا وا لا کره، ميرنو ورته کورونه پرېڅښودل.

غرونو او درځني یو سیمو د هندوکش (ساوو، کنده گل، سوی مخ، او ورو

مخ، ځینګور، سالو، تګ، کاوون، تبي او دري) ته لاړه. چي په شخړو

راورلو کي د مقدوني ميرڅمن ډېري نېزي، توري او سپري ماتي شوي،

دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسېدل، ډېري ځنکي څېري يي څيري

څيري کرلي، له يوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره گڼه گوڼه له زورورو

شخړو په پيله کي په شا تمبل کېدله، چي ټوله اواره سېمه يي په وینو

وينڅښتي کره، په سنگره کي يي ورته د ځواک له پاره د وسپني وېلي

کولو پېنځه کوري و رغولي، چي خپلي نېزي توري او سپري ورغوي،

له همغه پېره نومري کلي ته پنجکوره وايي.

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی تپي بېلگه

▲ جانان چې ته ماته یې ویلي

د پروایي مشنگ چې گل شو ری به شمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

- ای. پېيله: زره تپه.
  - بی. پیلان یا پیلنه: پېژند څرگند نه دی.
  - پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندي تېر پېر دی.
  - تی. ځای: منجلام، پروایي، اړوکی، الېنگار ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
  - تې. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.
  - جې. سنډر غارو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
  - چې. بنکالوه: د مینې او مینې پالنې لور حس، د لغمان زرغون چارپېریال او هواوچي د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.
  - ځې. منسوبه: بنځي ته.
  - څې. گڼه: ۱۰.
  - ځي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.
  - دې. راټولونکي نوم: پېژند څرگند نه دی.
  - دې. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.
  - رې. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.
  - رې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي):
  - زې. خبرداری (Caution):
  - ژې. کنټرول کې (In control): ټول
- ایده بسپنه ورکول: د الیکزنډر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوي میاشتي لمپاکا کې تراکونه وکره، دوي میاشتي یې د دې سیمې ډېری تېر او اسونه تالا کړه، میرنو ورته کورونه پرېڅښودل. غرونو او درځنی یو سیمو د هندوکش (ساوو، کنده گل، سوی مخ، واورو مخ، ځینگور، سالو، تگ، کاوون، تبي او دري) ته لاره، چې په شخړو راورلو کې د مقدوني میرڅمن ډېرې نېزې، توري او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور تپونه ورسیدل، ډېرې ځنکې څېرې یې څیرې څیرې کړلې، له یوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره گڼه گونه له زورورو شخړو په پيله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سېمه یې په وینو وینځښتې کړه، په دې پېر کې د یوې پېغلې د ژوند ملگری د جگړې له پاره له خپل کاله څخه و وته او دې ته یې د بېرته راتلو ژمنه کړې وه،

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دویمې مصری او لومړی لنډۍ بېلگه

د پېغلو پېغور ورکولو یوه تریله ځوابونه.

▲ مه سیندغاري کې مه یې نوم کې

نېزې یې نه شته اورلروني گرځوینه

▲ مه سنگره وال کې مه یې نوم کې

اوبه یې نه شته مخ په لارو وچوینه

سپړنه (تشریح، د غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پېيله: لرغوني مصری.

بی. پیلان یا پیلنه: پېژند څرگند نه دی.

پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تی. ځای: گرمکاج، الېنگار سیند غاړه، الېنگار ولسوالی، لغمان ولایت،

ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.

جی. سندر غارو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چی. بنکالوه: پېغور افسانې، میرڅمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون

چار پېریال او هواوچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم

چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستی) د زوکړې موده ده.

ځی. منسوبه: نر ته. ځی. گڼه: ۱۱.

خې. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.

دی. راتولونکي نوم: پېژند څرگند نه دی.

ډی. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.

ری. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.

ړی. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): *

زی. خبرداری (Caution): * ژي . کنترول کې (In control): ټول

ړی. الیده بسپنه ورکول: د دې مصری او لنډۍ افسانه او وگړني انگرېنه

داسې ده، په ۳۲۶ مخزېږدي اسکندر په سنګر کې د شخړو په لړ پندغاله و وه

له او دمې ځای یې ځانته جوړ کړه، په دې پېر کې به پښتانه اتلان د شپې په تیارو

کې گرځېدل، د میرڅمنو څارکېني به وو، ځینې پېر به د ودني له پاره پېغلي یوه

بل کلي او سمې ته په پټه تللي، نو د خپلو څارکېنو به چې د پېژند غږ کوو چې

تاسو څوک یی؟ دوی باندي یې د وېرې اثر شینده، دوی له سنګره کلي څخه سیند

غاري ته راغلي وې، او سیندغاری یو ته یې پېغور د څیرې کونکو وسلو او سوی

غوره سمبالتیا ور کوو، دا بل لوري هغوی ته د اوبو کمتون او لږې گټه اخستني

پېغور ور کوو.

۱۳.۱.۱۲ د زور پېر پېخلیک لومړی مصری بېلگه

▲ مینه روا که ناروا ده

په کومه مینه چې اخلاق ناولی شینه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پبیله: زره مصری.
  - بی. پبیلن یا پبیلنه: پېژند څرگند نه دی.
  - پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدي (۶۵۸ زېږدي).
  - تی. ځای: مندره ور، ورېنم لار، زور کلی، قرغه یي ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
  - ټی. پبیلی بڼه: وگړني پبیله.
  - جې. سندر غاړو ویلي: اوستاد گل محمد گلکي ۱۳۲۲ لېږدي کي ویلي.
  - چې. بنکالوه: د اسلام پالنې لوړ حس، دینپوهنې زده کړې د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یي د پنځي (تخلیق) منځي (هستي) د زوکړې موده ده.
  - ځي. منسوبه: نر ته. ځي. گڼه: ۱۲.
  - خي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.
  - دي. راټولونکي نوم: پېژند څرگند نه دی.
  - دی. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.
  - ري. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.
  - ړي. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): •
  - زي. خبرداری (Caution): •
  - ژي. کنټرول کي (In control): ټول
- ایډه بسپنه ورکول: اسلامي لښکري چې ټاټوبي ته راغلي، له درنو او اوږدو جگړو ورسته، د خبرو او ناستې له لاري سره د محمد رسول الله اسلام دين منلو ته غاړه کېښوده، د نوي دين د زاړه اسلام دين له ارکانو سره بېلوالی شتون درلود، ځيني کړنو کچي په کي ډېري او د ځيني کړنو کچي په کي کمي وي، د دې ټولو کچو پوهيدلو باندې چې د وکړي له ځاني پېژند سره اړېکه لري، چې په ټاکلو ارکانو ځان برابر او په روغه اسلاممېچه ژوند پر مخ بوزي، اړتيا يي دي ته وه چې له عالم څخه چې کړ او ژبه يي يوه وه، پوښتنه وکړي، مینه کول دي که ناروا، هغه ورته وايي، هغه مینه نارو ده چې اخلاق خرابوي، سلوکو ته خنډ جوړ وي، په رښت کي مینه روا ده، مين له ميني سره د دې له پاره مینه کوي، چې نوی ژوند ځانته جوړ کړي او تر پايڼی ورځي سره گډ وي.

۱۳.۱.۱۳ د زور پېر پېخلیک لومړی لنډی بېلگه

▲ داسې چې ته وې داسې زه ومه

داسې به شي لکه دا څه چې داسې يمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پېيله: زره لنډی
- بی. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدي (۶۵۸ زېږدی).
- تی. ځای: نیم نانی، کلاتکه، سلینگار، الېنکار ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټی. پېیلی بڼه: وگړني پېيله.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بنکالوه: دین پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وگړو هڅه ونه، د پندوسې په سر د بڼه کړو وړو سپارښتنه ده، ادېرې چار پېریال او هوا یچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستی) د زوکړې موده ده.

ځی. منسوبه: نر ته.

ځی. گڼه: ۱۳.

- ځی. چوپړی: پېژند څرگند نه دی
- دی. راټولونکي نوم: مولوي احمد خان لغمانی
- دی. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.
- ری. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.
- ری. کړه شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): *
- زی. خبرداری (Caution): *

ژي. کنټرول کي (In control): ټول.

ری. الیده بسپنه ورکول: زما د اسلامي فنونو استاد په ۱۳۷۴ل کي احمد خان د امیرخان زوی چې د ظاهر شا د پېر ستر عالم او د لغمان د تالبانو امیر و، د کڅور شمې شيخ او خطیب. وېل یې راته چې حبیب الرحمن می شاگر و، چې ولایت باندي پیلانی حمله و شوه، داود خان په امر لومړی بندي زه او زما زوی وو، د نور محمد پر گدی له کډوالی ته اړ شوم. دیر کي می شاگرد خطیب و، پېښور ته می لیدو ته راغی؛ ویلي او ستاده راځه زموږ خطیب شه، دیر کوټکي میدان کي خطیب وم، زموږ د مذهب په سټه وگړو ته په خپله ژبه ورم او لارښونه ډېره بڼه وي د هدایي په سټه هم. خو مشکات په سټه نېغه خطبه وايي، دا مي په ۱۳۵۹ الله ویلي.

۱۳.۱.۱۴ د زور پېر پخلیک لومړی تپه او دویمې مصری بېلگه

▲ جانان مي تپ پر تتر و خور

په جگ مغزی د کلو پیغلو کې گرځمه

▲ له سپینې توري نه دې ترپلود

په بېگانی درکړې خوله پینېمانه یمه

سپرنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پبیله: زړه تپه او مصری

بی. پیلان یا پیلنه: پېژند څرگند نه دی.

پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۷۳ کاله وړاندې تېر پېر دی؛

۳۲۲ لېږدي (۹۴۴ زېږدي).

تی. ځای: بوست، کبکرا، لښکرکا ولسوالۍ، هېلمند ولایت، کندهار زون،

سویل ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پبیلې بڼه: وگړني پبیلې.

جی. سندرغاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چی. بنکالوه: د ټاټوبي پالنې لور حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهی، ځیگتوب

او سرخندني د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چي همدا

بي د پنځي (تخليق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.

ځی. منسوبه: بنځي ته.

څی. گڼه: ۱۴.

څی. چوپړی: ۲۷۶.

دی. راټولونکي نوم: اوستاد عبدالحی حبیبي.

ډی. لیکي دی که لیکنه: تذکرة الشعراء، و پټه خزانه،.

ری. چاپ کال: ۱۳۳۹ لېږدي (۱۹۶۱ زېږدي).

ړی. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۲

زی. خبرداری (Caution): ۲

ژي. کنټرول کې (In control): ټول.

ړی. الیده بسپنه ورکول: په ۱۳۲۲ لېږدي د محمود هوتک پټي خزاني يوه

نخسه د پښتو ټولني لاس ته راغله او هغه يي حبيبي ته د ډېرې شننې او

درې ژبې شرحي او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی

کار حبيبي په کابل، خوابگاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. دوېم

وار چاپ ته يي د درې ژبې شرحي او ژباړې سره چمتو کړ، دوېم چاپ

يې په ۱۳۳۹ لېږدي کې د پوهني وزارت د دارالتالیف ریاست کې تذکرة

الشعراء، و پټه خزانه، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپ سلامت تېر کړي دي.

۱۳.۱.۱۵ د زور پېر پېخلیک دویمې لنډۍ بېلگه

▲ که د خانو لښکري راغلي

زه به گوملي ته د یار سلام ته ځمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پبيله: زره لنډۍ.
- بی. پبیلن یا پبیلنه: ملک خانو خان مېرمن.
- پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۹۷۹ کاله وړاندي تېر پېر دی؛ ۴۱۶ لېږدي (۱۰۳۸ زېږدي).
- تی. ځای: برمل، برمل ولسوالۍ، بډرینه، پکتیکا، پکتیا زون، افغانستان.
- ټی. پبيلي بڼه: وگړني پبيله.
- جی. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چی. بڼکالوه: د مینې پالنې لور حس، شخړې له بریا څخه د میره بري راوړو د تاثیر پڼځي زېږنده ده، د دی له پاره کره بوروم چې همدا یې د پڼځي (تخلیق) منځي (هستي) د زوکړې موده ده.

ځی. منسوبه: بڼځي ته.

ځی. گڼه: ۱۵.

ځی. چوپړی: ۱۲۱.

دی. راټولونکي نوم: افضل خان خټک (APZAL KHAN KHATIK).

ډی. لیکي دی که لیکنه: تاریخ مرصع

(TARIKH I MURASSA PASHTU) (*Britannia Musorienal 2893*)

ری. چاپ کال: ۱۲۶۳ لېږدی (۱۸۸۵ زېږدی).

ری. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): *

زی. خبرداری (Caution): *

ژی. کنټرول کي (In control): ټول

ری. ایده بسپنه ورکول:.. ایده بسپنه ورکول:.. د ابو المنصور سبکتگین

محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لویه او خونړۍ جگړه له هندو شاهي

واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول

کرل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کي وگټله.

و، د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږديز

۱۷ واره د هند په لویه وچي لوی او واره بریدونه و کر لړ ولي له دېنه

د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پوري نومي سلطان له جایاپالا

سره په جگړه کي د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړي او یو شمېر

نوري سيمي لاندي کړي وي. په ۴۹۷ ل- ۱۰۰۶ ز کال يې د هند راجه

گانو ته په ويهند کي ماتي ورکړه.

دا چې ومو ویل محمود ۱۷ واری په هند برېدونه وکړ خو بشپړ بری یې تر لاسه نه کړ او یا لږ تر لږه یو واکمن و نه گماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي. ویل کېږي یوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توگه په هندستان بریدونه کوي او کوم د پام وړ بری نه تر لاسه کوي؟ (په چټک برید به له غزني په گوملي ته) سلطان بیا مور ته و ویل چې تاسو و ایښئ څه و کړم؟ مور یې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې سنا ملاتړ و کړي.

په تاریخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود یا دونه کوي او په اړه یې کاري: «... و، اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، یوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک یحیی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.» (افضل، ۱۸۸۵ زېږدي، ۱۲۱ چوپړی)

د دغو مشرانو په اړه ویل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتیا وار پر سومنات برید وکړ نو دوی یو بل ته غږ و کړ چې ترېورانو راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... ځنګه چې د دوی گڼ، گڼ کمیښونه په تن وو، یوه له بل سره یې لمنې و تړلې او بیا یې په سومنات برید و کړ. کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که گوري چې د لمانځني بوت پرته له کوم تر اوونه د کوتې په هوا کې ځورند دی.

مسلمانان ټول هک پک شول ان تر دې چې د دوی په عقیده یې اغېزه وښنډله چې دا ځنګه کیدلې شي، پرته له کومي ستني بت په هوا کې ځورند پاتې دی. سلطان هم گوته په خوله وه. ولې کله چې د کوتې چت، دیوالونه وغورځول او ځمکه یې وکنډله، وې لیدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، دیوالونو او چت کې وسپنه کښونکي (مقتاطیس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړي وه، چې د بوت ټوله او توازن یې په هوا کې ساتلی و. د دغو مشرانو په لږ کې د یوه تن نوم په یوه لنډۍ کې هم یاد شوی چې په هغه مهال کې د کومي پښتني مېرمنې وو، د خانو خان مېرمن وه، برمل کې ویلې وه، غوښته یې چې خپل اس باندي له برملې څخه کوز د گوملي سیند گودر ته شگین څخه انګور اډې لورې سترې مشي ته ورشي. «، له خوا ویل شویده. لنډۍ داسې ده:

▲ که د خانو لښکرې راغلي

زه به گوملي ته د یار سلام ته ځمه،

(شهبسوار، ۱۳۹۱ لېږدي، ۱۰ چوپړی)، (شهبسوار، ۱۳۹۰ لېږدي، ۶۱ چوپړی)

۱۳.۱.۱۶ د زور پېر پخلیک دویمې او درېمې ټپې؛ درېمې څخه تر اته لسمې لنډۍ او درېمې او څلورمې مصری پېلگې

▲ له مخې لري شه دېواله

که چېرې باد د خراسان وي روغ به شمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پېيله: زړه لنډۍ.
- بی. پیلن یا پیلنه: مومن خان.
- پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۸۱۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۷۸ لېږدي (۱۲۰۰ زېږدي).
- تی. ځای: دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاکا، بنگلور، د هندستان.
- ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بنکالوه: د ټاټوبي پالنې لور حس، مېرمن یادولو رنځ او درد د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستي) د زوکړې موده ده.
- ځي. منسوبه: بنځي ته.
- ځي. گڼه: ۱۶.
- ځي. چوپړی: ۶۲.
- دی. راتولونکي نوم: پوهاند د تاریخ پروفیسور شهبسوار سنگروال.
- ډي. لیکي دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.
- ري. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدي (۲۰۱۱ زېږدي).
- رې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي):.
- زې. خبرداری (Caution):.
- ژي. کنترول کي (In control): ټول
- ري. ایده بسپنه ورکول: د دې ټپې ته دکنۍ ټپه هم وایي، چې مومن خان دکن کي ویلي ده، افسانه او وگړني انگرېنه داسي ده، مومن خان د شیرینی کوژدهرن، چې د خویندۍ (مومن خان کلی) ژوند گر و، چې د کابل سیند په لوره کمرداگه یې کلا ده چې ورته د مومن خان کلا وای، ماهیپر له کوتل لاندې، د کابل جلال اباد په لوی واټ، د سروبي والسوالی اړوند پروت کلی د مومن خان کلي په نوم یادیري. د دې کلا ختیځ ته خاورو پول او مانو کلی دی، لویدیځ ته یې د ماهیپر تنگی غاړو، سر ته شمال ته د خویندۍ او باغیچر غرونه دي، وړاند مخامخ یې سویل ته د گورا منډه، خمځي بنکار پري، سلگۍ او د ملاعمر کلي دی.

ورونو په دې تړه و منله چې مومن خان به د پلار په پاتې میراث نه
ودوي، په خپله کتنه دې پورته او ولوار پرې کړي.

دوی سره و منله؛ مومن خان د هېندوستان ته لاره گټنې په سي،
دکن کې په یوه دښته کې، په اوبښ سپره جلی سره مخ شو، چې د بنامار
مړی ته د ځواکدۍ وگړو پابنۍ مېلمستا د انجونو چې د دولت اباد کاکتیا
وړانگل واکمن باچا لوره یا د ستاپورا لور اناره چمتو کړي وه، له کلي
به په ناتار یو بنامار انجونې دارلې او خورلې. واکمنو ورته د ژوغورلو
په پاره تړه و کړه چې یوه، یوه جلی به ورته رډو چې د دوی خوراک
شي. مور به ترې خوندي شو.

وار د اناري (انارگوډي، گلغوتی، انارکلی) راغلی وو، د مومن
پرې د سفر په پېر پام شو، خوا ته یې ورغی، خبرې یې ورسره پیل
کړې، هغه ورته و ویل تاسو لار شئ دلته بنامار راځي تاسو به و خوري.
هغه ورسره پاتې کېږي، خبرې ورسره کوي، ستاپورا دښته کې څه نه
شته بي له دې دواړو، مومن خان ستړی دی، خوب وړی دی، خوب یې
وړي، اناره یې سر په خپل زنگون کوي، چې د بنامار پشهار او اواز
اوري له سترگو یې اوبښکې بهېږي چې اوس به دا ښکلی ځوان هم له ما
سره گډ و خوري، وند یې کوه چې پرېږده چې له خوبه یې تېر کړي او
و یې خوري، چې اوبښکې یې د مومن په ښکلي مخ غورځېږي او هغه
رپا سپري، بنامار سره جنگ کوي، مومن خان باندي چې حمله کوي،
هغه یې رب په کریچ څېرې کوي، او په منځ دوي ځایه څرېږي، شاپت
پاره یې نخښه له ځان سره وړي، اناره به خپل پلار سپاري.

پلار یې همده ته په نکاح کوي، او د ده مېرمن کېږي، له کال څنډ
ورسته، د مومن خان دې شپون (گنجه، پک) غواړي چې دی بېرته کاله
ته راولي په سي پل و هي، ځان دکن ته رسوي، ویني یې ورته وایي مور
دې رنځوره ده او شیرینی یاربازه شوې، ځانته یې یار نیوله.
مومن خان ښایي ۲۱ کلن وي له احساساتو نه ډینگېږي، گړندی خپل سفر
لنډوي، خپل اس باندي سپرېږي او سفر پیل وي. که هر څومره ورته
اناره زاری کوي چې مه څه پاتې شه، ما یوازي مه پرېږده، ده ورته
مېرړانه دود او ژبه خودلې وي، په یوه خبر والاړ وي او ځان رارسوي،
۲۳۹۶.۹۵ کیلومتر نیغ مزل یا ۲۵۰۰ کیلومتر مزل په ۲۱ شپو او ورځو
کې ځان له دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاگا، بنگلور، د هندستان نه ځان،
خویندی (مومن خان کلی)، کوگامنده، سروبي ولسوالۍ، کابل ولایت،
افغانستان (خراسان) ته ځان رسوي.

اس له سپي لري تري او ځان د تره کلا ته رسوي، هغه د اووه ورونو په منځ کې کت کې وېده ده، مومن خان خان سره دوي اند کړی وي، لومړی: دا چې د کلا ور شیرینی تري، که زنجیر یې نه و ترلی ور خلاص وو نو پوهېږم چې یار بازه شوي، دوېم: انگر ته به په سي ورشم او په ویدو به یې په سینه لاس کېږدم، که غږ یې و کره خو یاربازه نه ده او که غږ یې ونه کره نو زما شک به رښت شي زه به یې غلي په چري و وژنم.

دی چې کلا ته ورځي ور ترل شوی نه دی، یوه شک یې رښت شو، نېع ورځي له ورونو څخه یې تېرېږي او د هغې کت ته ځان رسوي، چې په سینه یې لاس ږدي. هغه کرېکه کوي چې اله! غله دي، ورونه یې را پاسېږي پري د چرو وارونه کوي، اووه چري یې وهي د ظفر خان په اخري چري غږ کوي چې مر مو کرم مومن خان یم.

ټول تره زامن یې اریانېږي، چې دا څخه و شو، ظفر خان و ویل چې ماته به ټول وگړي تانه او پیغور راکوي چې په خور مو خپل ورور و واژه، هغه ځان په کرېچ و وهه عمر یې و بخښه.

مړی یې دې غاړې خپل کلي ته راوړه. سلگی، ملا عمر ته خانجان چيني څخه یې مړی خاورو ته سپاره، چې کونډې مور یې ښایسته ځلمی زوی په وینو لت او څېري و لیده، په لیدو یې عمر و بخښه. انارې چې له شا یې ور په سي پل راخستی وو، چې دلته یې د دوی جنازه ولېدله، ډېره له زړه ژوره خفه شو، مونځ یې و کره، ځنگون یې و وهه پري، دې هم عمر و بخښه. شیرینی چې د دې ښځې دا حال ولیده دي و ویل چې دا څوک ده، چې ځان یې دا سي و بخښه، خپله یې دوي رکاته لمونځ و کره دي هم خپل عمر و بخښه، دوی ټول مړه شو.

اوس یې همدله خانجان چيني څخه ادېره ده، دوی نږدې قبرونه، یوه لري، تري لس متره لري د اس (دل دل) او سپي قبر هم خوا په خوا دی.

د ميني پالنې لور حس، سپېڅلي پښتیاڼه چارېپرېال او هواويچي د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دي له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخليق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده. لاندېني ۳ لنډۍ د مومن خان دي، ۱۲ لنډۍ، ۱ تپه او ۲ مصری شیرینی او یوه لنډۍ د انارې ده.

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې
د زېرو گلو باغ په چا سپارې مینه

▲ ما د سفر موزې په پښو کړې
د زېرو گلو باغ په خدای سپارم مینه

▲ یار مې سپرېږي روانېږي
په نارنجي مخ مې سیلاب د اوسکو ځینه

▲ چې الله ځي خال مې سېي که
د هندستان د نجونو نه شته شنه خالونه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د هندستان جوني زما خویندې میندې دینه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د شیرینو ولور په خپل لاسو گټمه

▲ چې مومن خان له ما جدا شو
بدن مې رېږدي زړه مې صبر نه کوینه

▲ په جدایي سره جدا شو
مومنه! کله به وصلت سره کوونه

▲ ما جدایي لیدلې نه ده
چې مومن خان رانه جدا شو وبه مرمه

▲ مومنه څه الله دې مل شه
دا شینکی خال او زلفي تا لره ساتمه

▲ مسافري په پوره زړه کره

خولگی می ستا ده که زه خاوری شم مینه

دا لنډۍ د انارې له لورې مومن خان ته ویل شوې، چې په هغه پېر کې به مومن ورته د ولور په اړه کیسې کولې، د هغه څخه ورسته ورته په ځواب کې انارې دا لنډۍ ویلې ده، دې ته دکنۍ لنډۍ هم وايي.

▲ د هندستان ولور ته مه ځه

د شیرینو ولور له ما واخله مینه

▲ د مومن خان عقل کوتاه و

په نیمو شپو څوک د چا کور لره ورځینه؟

▲ ادې راکڼه اور رابل کره

د مومن خان په وینو رنگ شو بالبتونه

▲ مومن خو اووه چرې خورلي

د ظفرخان د چرې ډېر فریاد کوینه

▲ د پاسه دوی جنازي راغلي

د مومن خان جنازه پېغلي جوني ورینه

▲ کرنګه مات دې شه لاسونه

په نیمو شپو دې مومن خان راوړ له کومه

▲ که زه خبر وای چې مومن دی

ما به خوني ظفرخان ولي وپېښونه

▲ جانان زما په خولگی مړ دی

عالمه مه یې لمبوی چې شهید شونه

۱۳.۱.۱۷ د زور پېر پخلیک نولسمې لنډۍ بېلگه

د لته د هغو لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو یادونه کوو چې یوه ځانگړي مناسبت ته ویل شوي دي. نه یوازې تر شایي یوه کیسه پرته ده، بلکې یو ټاکلی پېر هم په گوته کوي او تاریخي ارزښت لري.

▲ تر مارگلي به در سره یم

په هندستان کې دې په خدای سپارم مینه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پبيله: زړه لنډۍ.
  - بی. پیلان یا پیلنه: پېژند څرگند نه دی.
  - پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۸۰۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۵ لېږدي (۱۲۱۷ زېږدي).
  - تی. ځای: اټک، اباسیند ژی، پېښور، خیبر زون، پښتونخوا.
  - تې. پبيلي بڼه: وگړني پبيله.
  - جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
  - چې. بنکالوه: د مینې پالنې لور حس، مری مندلو ته مېړه د لمسون د تاثیر پخې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستي) د زوکړې موده ده.
  - ځې. منسوبه: بنځې ته.
  - څې. گڼه: ۱۷. ځې. چوپړی: ۶۰.
  - دې. راټولونکي نوم: د تاریخ پوهاند پروفیسور شمسوار سنگروال.
  - دی. لیکۍ دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.
  - ري. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدي (۲۰۱۱ زېږدي).
  - ړې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۰.
  - زې. خبرداری (Caution): ۰.
  - ژې. کنټرول کې (In control): ټول
- ړې. الیده بسپنه ورکول: مارگله د هغې سیمې او غر نوم دی چې د پښدۍ او ټکسلا تر منځ لکه د یوې پولې په څېر اوږد غځېدلی دی. اټک نه آغاري تر حسن ابدال او بیا تر ټکسلا؛ خان پور پورې پښتانه مېشت او ودان وو. خو له ټکسلا نه اخوا بیا ټول هندستان وو، له لنډۍ څخه جوتېږي چې هغه پېر ښایي انگرېزان هم لا هندستان ته نه وو راغلي، یانې هغه پښتون چې د غریبي له پاره هندستان ته روان و، نو مېرمنې یې ورته ویلي ده، چې تر مارگلي به زه ستاسو د درناوي له پاره درسره ملگري یم خو په هندستان کې دې په خدای سپارم. له دې لنډۍ څخه د خلکو انگرېنه دا ده چې نومړي مېرمنې دغه لنډۍ په هغه پېر کې ویلي چې مېړه یې هندستان ته د سفر په نیت روان و.

۱۳.۱.۱۸ د زور پېر پېخلیک شلمې او یوویشتمې لنډۍ بېلگه

▲ اصیله وم کم اصله! وپورم

کم اصل داسې مې ساتي لکه مغله

سپرنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

- ای. پبیله: زره لنډۍ
- بی. پبیلن یا پبیلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۹۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۹ لېږدي (۱۲۲۱ زېږدي).
- تی. ځای: نوټنډک، یکاؤلنگ ولسوالۍ، بامیان ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
- تې. پبیلې بڼه: وگړني پبیلې.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بنکالوه: د تاوتریخوالي، غلامې، په خپلو کې د جگړو، رېږ، بی پټي، بی تنګي چارپېریال او هواوېچي تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستي) د زوکړې موده ده.
- ځې. منسوبه: بنځي ته.
- څې. گڼه: ۱۸.
- ځې. چوپړی: پېژند څرگند نه دی
- دی. راټولونکي نوم: (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدي، ۳۳۰ چوپړی)
- ډې. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.
- ری. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.
- ړې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي):
- زی. خبرداری (Caution):
- ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
- ړې. الیده بسپنه ورکول: نوټنډک یا د پستو خټو مور، نو ته ورته څخوبکي ځوړی، چې یوه څرخي پشته وگړې وه، د هغې له خولي خپل مغول بادار ته د هنټي لېږد په پېر ویلي وه، مغلو مشر چنگیز خان تموچین مغول، غوره دروزگر (پس) و، په منګولیا گوبي دښتې هنټي کې ۱۱۶۰ زېږدي کې زوکړه شوي و، د یسوګي خان زوی او د کبلی خان مسی و. کوکوچو ملا ورباندي د چنگېز خان (چنگېزی، چنگېزی یا چنگ یژی یا تاولرگین کلم، برخلیک ټاکونکی، سخت لیک، پیاوړي خت، پرېکړی بخت) لقب ورکړی و، د ډېر پیاوړی ځواک درلوده او هر یوه ته یې ویلي و، چې سل تنه ونه وژنی!، تاسو باید مره نه شی.

د شپنو د واک ساتنه بايد و کړئ، ښه غېرنېوني شئ، ښي غږې و نيسي، د دښمنانو بڼځي، ميوې او سره زرو څخه گټني واخلي، کورونه ته يې اور واچوئ، دښمن مو ټراک کړئ، د حاکمانو په خوله کې يې د هغوی سره سزر وپلې کړئ او خوله کې ورته وڅخوئ، د سر ځلمي يې ځان سره کړئ او د غشو مخې ته يې کړئ، غوره او تېزې توري واروئ، ځان ژوندي و ساتئ، د دښمن زېرمې لومړې له منځه يوئ بيا يې مشران پرې کړئ، دوکه ډېره کوئ، اس له شل اړخونو (سر، ملا، غاړه، لاس، ملا، ورنو، لکي، پښه، نس، د نس لاندي لور، د پښو له منځه يې، هر بند د غړي... .) څخه په منډه کې خپل دښمن په غشو په مړی و لئ، څارکښي اس ځغولونکي خپل هرو سل تنو څخه سل متري کې خپاره کړئ.

مغولېستان د شپانه (کوچيانو) قامي مشر چنگيز خان په خپل جنګي واک د چين ولايتونه را لاندي کړ او ځينو ځايونو کې يې خپل گسټيان سخت و زپل اروپايي عيسويان وايي چې د په خپله زموږ زېرمې په نخښه کولي، زموږ سپاره به ورپسي و، د به د اس له شا څخه هم په اور ککړ غشي ويشتل او زېرمو به اور واخسته، دوه درې ورځې په ځنډ به يې خونړۍ حمله راوړه او بريالۍ به شو. هغه پير د ده مشر يا د اسلامي ملکونو مشر د بغداد خليفه النصر و چې خراج (ټيکس) به يې اخيسته. سلطان علاوالدين (اوزبېکېستان، تاجيکېستان، تورکمانېستان، کپرغېزستان، کزاکېستان او داغستان چې پلازمېنه يې خوارزم اوزبېکېستان و؛ دی يې حاکم و، د دې سيمې د مصرف نه رسيدو، کمټون، تت خدمت له پاره) د خراج نه ډډه کوله. خليفه النصر چنگيز خان ته د شا خوارزم خلاف د حملې لمسون و کړو، د کره خوتن له ماتې وروسته د مغلو سلطنت نور هم پراخ او د دې پوله د خوارزم سره نږدې شوه.

چنگيز خان غوښتل چې گاونډي ملکونو سره تجارت شروع کړي او په ۱۸۱۸ زېږدي کې يې د ۴۵۰ کسانو يوه وټيز کاروان خوارزم ته و لېږه، په لار د فاراب (اورتار) حاکم ايساره کړه. هغه شکمن و چې په کاروان کې د چنگيز جاسوسان وو نو د خوارزم شا په امر ټول يې و وژل. چنگيز درې سفيران (دوه مغل او يو مسلمان) خوارزم دربار ته وروليزل نو هلته د مغلو سرونه يې و خرييل او مسلمان يې و وژلو، دا په ښکاره د مسلمانو خپل منځي جنګ ته بډې وهل وو. دوی پام کولو چې چنگيز خان له ژمي ورسته حمله راوړي، خو د چنگيز مشر زوی، جوجي او جنرل جبيي له ۳۰ زرو سپرو په اسونو او غوره ډالختو سمبال له واورو را تېر شو او ځواک يې په دوي برخو و وېشه، د سر دريا ښارونو ته يې اور واچو، فاراب کلا يې کلابنده کړه.

د التا له لارې خپله چنگېز خان را روان و له جنگ څخه یې ډډه کوله، چې سلطان علاوالدين د ده په لومه کې بند شي. له سمرکند را وځي، هغه یې چې د راوتو په دوران ښار ته نږدې سپاره و لیدل فارات ته له تلو یې ډډه و کړه. د جوچي او جنرل جېبي ځواک د فاراب غشویشتونکو غشو لاندې ۵ میاشتي وو، اخر د هغه ځای یوه ځاین قراچه چې د حاکم مخالف و، مغل پوځ ته د کلا یوه ور پرانسته. بیا هم د فاراب پوځ یوه میاشت نه زیاته موده د مغلو مقابله و کړه او اخر مات شول. اوگدی او چغتی د فاراب حاکم اورتار په خوله کې وپلې کړي سره زر و څڅول، له سرونو یې ورته څلی جوړ کړه او ښار ته یې اور واچو.

په بخارا د حملې له پاره چنگیز خان د کزلکوم (قرل قم) په دښته کې ۳۰۰ میله لویدیځ ته سفر و کړو او الته هېڅ څوک د هغه په پلان خبر نه شو، چې له خلیفه النصر سره یې لیدل که له نورو استازو سره. ان تر دې چې مغل ورته په ور ودرېدل. د دې لرغوني ښار چاپېره دېوال او مخي ته یې د اوبو دفاعي خندق و. د کلابندی په درېیمه ورځ د دوی تکره پوځیانو یوه ډله له ښاره باندې و وتله خو مغلو په جنگ کې ټول و وژل.

د ښار مشران اندېښمن او د چنگیز له خوا ورته ډاډ ورکړی شو، نو د سلامي کیدو پېکړه یې و کړه. پوځیانو ۱۲ ورځي نور هم مخېبی جنگ کوو تر څو ښار مات شو. چنگیز مسلکي خلک د غلامانو په شان منګولیا ته واستول، ځوانان په مغل پوځ کې واخېستل او ځیني پوځیان په خپله مغلو ته واورېدل. بیا د بخارا ښکلي لږکیني ودانۍ په اور کې سکاره شول. بخارا د سرونو څلی (کله مینار) هم جوړ شو.

چنگیز خان ته جاسوسانو خبر را وړو چې د شا او د ده مور تر منځ خبره یوه نه ده او بېلوالی یې په منځ کې شتون لري. تورکان خاتون د گورگنج (اورگانج) حاکمه، پوځ جنرالان او سپارو چټکغېگون ځواک د هغې سره و.

د مور او زوی خوارزم شا ځیني لیکو نه مغل جاسوسانو لاس ته ورغلل چې د لیکونو متن بدل کړی شو او په پلازمینه سمرکند کې گډوډی پیدا شوه.

مغل سمرکند ته ۱۲۲۰ زېږدي په پسرلي کې ورسیدل چې د بخارا په پرتله دفاعي حالت یې ښه وو. دوی د پوځ گڼه ۱۲ زرو شا او خوا وو. د مغلو د پوځ په لومړیو لیکو کې د بخارا بندي تورکان وو چې د کلا سر نه په غشو وژل کې ده.

په درېيمه ورځ د غشو په ناتار مغل پوځ ناڅاپه کلابندی بشپړه او په نينېته شول. د سمرکند ځواک داسې گنډه چې دښمن يې مات کړو نو له ښار بېرون شول. ناڅاپه مغل لښکر پرې بېرته تاو شو او نيم نه زيات يې و وژل.

محمد خوارزم د تازه چټکغبرگون ځواک سره دوه واري بيا حملې وکړې خو بريالۍ نه شو. ورو، ورو د خلکو اوصله ماته شوه او په پېنځمه ورځ د سمرکند زيات پوځ مغلو ته تسليم شو. خوارزم شا د خپلو نوکرانو او زوی جلال الدين سره لويديځ ته وتښتيدو. چنگيز په امر د سمرکند عام وگړي د ښار نه باندې په يو لوی ميدان کې راټول او ډېری يې هم هلته و وژل. د لوټمار نه علاوه په زرگونو ښځې او ماشومان يې وتښتول او د وگړو له سرونو يې ځلی لا ډېر هم لوړ کړه.

سلطان علاوالدين د کسپين بحيرې يوه وړوکي ټاپو ته پناه يوړه او هم هلته په ډېسمبر ۱۲۲۰ زېږدي کې مړ شو. تورکان خاتون د قيدي په توگه، منگوليا ته يې واستوله. د گورگنج يوه جنرال څمارتگين سلطان شو.

چنگيزخان، جوچي، اوگدی او چغتي په گډه د آمو سيند پر غاړه دا ښار کلابند کړ خو دلدل کې د منجنیق ټبرې نه وې. چنگيزخان دغه ښار، جوچي ته د بري په دالی کې د ورکولو لوظ شوی و نو ځکه هغه دا ويجاړول نه غوښتل. په دغه پرېکړه چغتي ځوابدی (ناراضه) شو نو چنگيزخان اوگدی د اورگنج کلابند کونکي پوځ مشر وټاکه. د اووه مياشتو نه ډېر پېر گورگنج خپله دفاع وکړه له پېچلو خندونو سره، سره مغل کلا ته ورختل چې مرگ ژوبله يې ډېره وه. دلته يې هم د بخارا او سمرکند تاريخ تکرار کړ. ځواني ښځې او ماشومان يې مغل جنگيالو ته ورکړل، د ښار د اوبو بندونه يې مات کړل چې دا ځای بشپړ ويجاړ شو.

د پلار له مړينې وروسته جلال الدين خوارزم د چنگيزخان مقابلي ته ملا و تړله. د خراسان په ښارونو کې گنگوسي څېرې شوي چې هغه د جنگ له پاره لښکر راټول وې. د چنگيز جنرال جبيي د سوبوتی په ملتيا خراسان ته روان شو. چنگيز ورپسې ۷ زره غوره چان پوځ د تولوی په مشرۍ او تورک قيدي پوځيان چې گڼه يې ۲۵ زرو ته رسیده، ور واستول. په ترميز کې ورسره ډېر مقامت ونه شو خو بلخ کې جلال الدين يوه مخدبې پوځ تيار کړی وو.

د بخارا او سمرکند نه تېښتيدلي خلکو بلخ ته د مغلو د وړانې خبرونه راوړل چې په اورېدو يې هند او تورکي ښارونو ته د کډولو بهير روان شو. د امير خسرو او د مولانا جلال الدين رومي پلار په دغو کډ والو کې و.

چنگيز خان پوځ په ۱۲۲۰ لېږدي کې د تاتوبي په بلخ ښار (د ښارونو مور، ام البلاد) بلخ کلا حمله وکړه، ښار ته يې اور واچو او لوتې لوتې کړې. په مرو کې ۱۲ زره پوځ نه برسيره د ختيځ خراسان گڼ شمېر کډوال هم شتون درلود. پوځ د بخارا او سمرکند حال نه خبر شو نو د ښار له دروازو بېرون جنگ ته را و وتل. مغلو شپږ ورځې د دوی جاج اخيستو او په اوومه ورځ يې يوه لويه حمله وکړه چې تورکانو (د سلطان محمود پښت، پښتنو پښت او ددک پښت د هغه پېر باچا) شا ته وتمبول او مغول ماته و خوره.

تولوی مغول پوهېدو چې جنگ په حالت کې به ورته کلک او ټينگ ځاني تاوان ورسېږي، نو د مرو حاکم ته يې د روغې خبر ور واستاو. حاکم ورته د کلا ور پرانسته او د مغلو له خوا د انسان وژنې لړۍ پيل شوه. د مرو له ويجاړولو وروسته، تولوی نيشاپور په درې ورځو کې مات کړ. خو هلته د چنگيز يوه زوم توکوچار په يوه غشي و وژل شو. د چنگيز حمله لور په بدل کې مغلو د نيشاپور هر ژوي د وژلو امر و کړو. وايي چې د نيشاپور د سرونو څلی تر ټولو لوړ و.

هرات پرته له جنگ مغلو ته تسليم شو او په ۱۲۲۱ زېږدي کې مغلو باميان کلابند کړو چې د چنگيز مسي هلاکو خان په کې سر و خورو. د غچ له پاره مغلو دومره وگړي و وژل چې تر اوسه هغه کنډوالي د غولغوله ښار په نوم يادېږي. د طوس په نيولو ۱۲۲۱ زېږدي کې ټول خراسان د چنگيز خان په لاس کې شو. چنگيز خان د جلال الدين خوارزم شا نيولي وه او نه يې پرېښوده، د نيولو له پاره هرې خوا ټولي، ټولي ور استول. د ۱۲۲۱ زېږدي په پسرلي کې د دوی يوه ټولی په پروان کې ورسره مخ شوه. خوارزم مغل مات کړل د پښت پلازمينه غزني يې هم ورته لوټ، لوټ تالا او په اور سوزولی و، له ماتې ورسره د تکاب اوزبين په دښتو لغمان ته لاړه، د ورېښمني لار پوځي کلا، کلا کوټ کې جلال الدين خوارزم دمه وکړله، په حيدر خانې کې يې د غشو، سپينموتو، تورموتو، تورو او زغرو د مخنوي پيداوار زېرمه کوټ کړه. چنگيز خان په خپله له خپل تکړه ځواک سره ورته زېږانۍ يو کې دمه و وهله؛ دولس ورځې يې تر څار لاندې پلټه خو کار يې پرې نه لره، لري او نږدې به کلا څخه راته خو په څه به نه کړې د، اوږده غلي، غلي دمه يې وهله

د دیار لسمې ورځې مازیگر ناوخته یې پرې تر ټول ټینګ وژونکی برید و کړه، ټوله شپه یې جگړه و کړه. په زرگونو تورکي ځانګړي او د ده ساتونکي ځواکونه په کلا کې و وژل شول، چې کلا او سیمه له وینو ډنډ شو، جلال الدین خوارزم دېر غمجن شو، که گوري چې سپورمۍ یې په وینو کې و لیدله، زړه ته یې ډېرې اندېښنې راغلي، ځمکې ته یې کتلي د خپلو ځانګړو ځواکونو په وینو کې یې سپورمۍ ښکاره کې دله، تر کلا لاره. د لغمان په سیند او اوخته شمکت ته، گمیري باندي کوز کنز ته، په مروره، نارۍ، باجور جنرال ته لار. په ۴:۳۰ بجې شا او خوا د کب په شپاړسمه د ۵۹۹ لېږدي (ورسته له وخته ۴:۳۰ بجې ۲، ۱۷، ۱۲۲۱ زېږدي) کې. جلال الدین خوارزم شا د هند په پوله د اباسین په سر کې خپل اس اباسین ته و غورځولو، چنگیز خان نور وړاندي تلو او د هغه له ځغولو نه ډډه و کړه.

دی ۱۸ اګست ۱۲۲۷م کې منګولیا کې مړ شو او قبر یې پټ ساتل شوی دی. جلال الدین څه موده هندستان کې د سند او ملتان سیمه و یچاره کړه او بیا فارس او تورکیه کې د خپل وکمنۍ د بېرته اخیستو له پاره جنگیده. پای کې ۱۵ د اګست ۱۲۳۱م د تورکيې په دیارباکر کې و وژل شو. چنگیز خان د لښکر گڼې په اړه تاریخونه د مبالغې نه کار اخلي ځکه منګولیا (مغولېستان) ښېرازه ځمکه نه ده او هلته ژوند سخت دی. د مغلو اصلي بریا د دوی په یووالي، خپل ټبر ته درناوي، خپل منځ کې یوه وندي، جنګي وسلې، پیاوړی ځواک، غېرنېوني، واک، د وژنې، تراک، میوو، مېرمنو او زرو څخه د گټې فتوا وه. د خوارزم د تباهی پړه د ده په مغورو واکمنو په غاړه وه چې د چنگیزخان ملګرتیا ته یې د شک په سترګه کتل ځکه چې تنګ سترګي او پېرمخي ژونکي سره لرلي. وایې چې چګبازخان له مور څخه زېږون په پېر چې زوکړه شو په لاس کې یې وینه نېولې وه. له کوشنیوالي یې غچ اخیسته، خپل اس، سپی او باز پرې ډېر گران و، یوه وار ښکار ته تللی و، په بې خبرۍ کې تر خپل ورور په غشي سوری شو، بل وار یې په ځنگله کې یوازې ښکار کولو چې اوبه یې څښلې خپل باز به یې په وزر اوبه واړولې، په درېیم ځل یې چې پرې اړولې د په تورموتې و وهه او وېوژه، چې کله د لختي سر ته لار په کې مړ مار پروت و، هغه مار باز لیدلې وه، که د اوبه څښلې وې. د ژوند ځکه به یې نه وی کړې، د دې له پاره د یې په یاد کې یوه ځلی د ده د څېرې څخه جوړ کړه، خپلو ځواکونو ته یې و وپل زما مری به د هغه درې په منځ کې ښخ کړئ؛ اسونه به پرې ټبر را تېر کړئ چې پټ پاتې شي، هېڅ تن یې و نه پېژني تاسو هم، که دښمن بری را وړي زه به خوندي یم او زما د مړي پټ به هم خوندي وي چې تر اوسه پټ دی.

بنکالو په اړه مور دلته د دغې لنډۍ یادونه و کړه چې دغه ځانگړي مناسبت ته ویل شوي ده، پېغله بي پته شوي، کور يې وران او پلار په خوله کې زر څخول شو وي او دا دي منگولیا ته رتلي بيبي. د پتو مشرانو په پتو کنبلو کې ډېرې نادودې وي، هغوی به د دارنگه وگړو او پېغلو له اه څخه خبر شي... نه یوازې تر شا يې یوه کپسه پرته ده، بلکې یو ټاکلی بېر هم په گوته کوي او تاریخي ارزښت لري. چې د دی کیسی تر شا پټې وې لیکوال په سپړنه کې و څېړله او د کیسو یادونه مو و کړه.

کومې انگرېني لکه څنگه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه په خپلو کنبلي کې په لاندې بڼه کنبلي ده.

۱.: محمد دين ژواک په خپل کنبلي کې، داسې کنبلي.

▲ اصل نسب که په کار نه وی

زاغ په پیسه باز به په زر نه خرڅېدنه

▲ اصیله وم کم اصله یوورم

کم اصل داسې مې ساتي لکه مغله

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۶ چوپړی)

۲.: سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل کنبلي کې، داسې کنبلي.

▲ اصیله وم کم اصله یوورم

کم اصل داسې مې ساتي لکه مغله

(سلیمان او مجاور، ۱۳۶۳ لېږدی، ۹ چوپړی)

۳.: څېړنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کنبلي کې، داسې کنبلي.

▲ اصیله وم کم اصله یوورم

کم اصله! داسې مې ساتي لکه مغوله؟

(دوست محمد، ۲۰۰۶ زېږدی یا ۱۳۸۴ لېږدی)

۳.: محمد داود وفا په خپل کنبلي کې، داسې کنبلي.

▲ اصیله وم کم اصله یوورم

کم اصله! داسې مې ساتي لکه مغوله؟

(محمد داود، ۱۳۹۲ لېږدی، ۴۳ چوپړی)

۱۳.۱.۱۹ د زور پېر پخلیک څلورمې او پېنځمې تپې بېلگه

▲ سپورمۍ په منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور په خلا کومه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پبیله: زره تپه.
- بی. پبیلن یا پبیلنه: گلېشره کندهاری.
- پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۴۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۵۵ لېږدي (۱۷۷۷ زېږدي).
- تی. ځای: گرگی، چارباغ، کندهار، سویل زون، افغانستان.
- تپې. پبیلې بڼه: وگرني پبیله.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بنکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، زده کړې مندلو ته مین د لمسون د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
- ځي. منسوبه: بنځي ته.
- ځي. گڼه: ۱۹.
- ځي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.
- دی. راټولونکي نوم: محمد گل نوري.
- ډي. لیکۍ دی که لیکنه: ميلي (ملي) سندري.
- ري. چاپ کال: ۱۳۲۳ لېږدی (۱۹۴۵ زېږدي).
- ري. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): *
- زي. خبرداری (Caution): *
- ژي. کنټرول کي (In control): ټول
- ري. الیده بسپنه ورکول: وايي: گلېشره چې د یوه شتمن سړي لور وه، په یوه غریب تالب ملاعباس مینه شوې وه، چې په پای کې د دواړو واده و کړ، خو یوه ورځ تالب جان د نهیلۍ له بابته له گلېشري نه خوابدی شو، غوښته یې چې کلی پرېږدي، ولې گلېشري ورته ډېرې عذرونه او زاری وکړې چې ما یوازې مه پرېږده. خو هغه نه منله. شپه ټوله په زاری یو تېره شوه، بنایي دغه پېر به د شپې نا وخته (نیمه شپه) وه، چې گلېشري په ډېره نا امیدي یاده شوې لنډۍ زمزمه کړې وه.
- دا د گلېشري او ملاعباس سوال او ځواب دی (تالبه خدای که به ملا شي؛ په کتاب پروت یې یادوي شینکي خالونه، له دیوال دوي گوتي سر جگ که؛ په دیواله دي زني سر وسولو نه).
- لکه څنگه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛

نوموړي لنډۍ په خپلو ليکو او کښلي کې په لاندي بڼه کښلي ده.
۱: پينده محمد زهير په خپل غورځکه د لنډۍ يو کښلي کې، داسې کښلي.

▲ ،و سپورمۍ په منځ د اسمان راغله

بي ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدي، ۱۱۹ چوڀري)

۲: محمد دين ژواک په خپل کښلي کې، داسې کښلي.

▲ ،و سپورمۍ پر منځ د اسمان راغله؛ و!

بي ياره خوب؛ و! نه شته که ما له نه راځينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدي، هـ چوڀري)

۳: عبدالروف بينوا په خپل کښلي کې سپورمۍ داسې سپورميه کښلي.

▲ ،و سپورمۍ په منځ د اسمان راغله

بي ياره خوب نه شته که ما له نه راځينه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدي، ۵۸ چوڀري)

۴: محمد سور وکيلي په خپل کښله کې، داسې کښلي.

▲ سپورمۍ پر نيم د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه،،

(محمد سور وکيلي له المان څخه ۳ دکب ۱۳۷۸ لېږدي، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زېږدي)

۵: شاسوار (شهبوار) سنگروال په خپل کښله کې، داسې کښلي.

▲ ،و سپورمۍ په منځ د اسمان راغله

بي ياره خوب نه شته که ماله نه راځينه،،

(شهبوار، ۱۳۹۰ لېږدي، ۶۲ چوڀري)

۳: عبدالباري جهاني په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلي.

▲ سپورمۍ پر منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور پخلا کومه

(عبدالباري، ۲۰۱۶ زېږدي (۱۳۹۵ زېږدي))

۱۳. ۱. ۲۰ د زور پېر پخليک دوپوښتمې لنډۍ او شپږمې ټپې بېلگه

▲ یاد سایه د پاره پاره یاره!

له ډولۍ په تکیه کې ناسته خونخواره

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پبیله: زره لنډۍ

بی. پبیلن یا پبیلنه: حمید مومند

پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۲۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛

۱۰۶۸ لېږدي (۱۶۹۰ زېږدي).

تی. ځای: ماشو، ماشوگر، بډه بېره، پېښور، خیبر زون، پښتونخوا.

ټپې. پبیلې بڼه: وگړني پبیله.

جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چې. بنکالوه: مینې پالنې لور حس، منځني ژوند ته د وگړو هڅه ونه، د

پندوسۍ په سر د بڼه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبې چارپېریال او

هواوچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کړه بوږوم چې همدا یې د پنځې

(تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځۍ. منسوبه: نر ته.

څې. گڼه: ۲۰.

څې. چوږی: ۵۸۲

ډې. راټولونکي نوم: عبدالحی حبیبی

ډې. لیکي دی که لیکنه: افغانستان در عصر گورگانیان هند.

رې. چاپ کال: ۱۳۴۱ لېږدي (۱۹۹۳ زېږدي).

رې. کړه شوي Action Req'ed (عیبونه او نېروتنې سمې شوي): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې. کنټرول کې (In control): ټول.

رې. الیده بسپنه ورکول: مولوي عبدالحمید ماشوخلې وپښته چوونکی

(موشگاف) سربنۍ مومند د عبدالحق مومند زوی. د پېښور سویل لوري

ته اته مېلې کې کوهات سرک او بارې روډ پر بڼي غاړه پراته کلي

ماشوگر (ماشو) بډه بېرې ته نږدې په ۱۰۳۸ لېږدي (۱۶۶۰ زېږدي)

کې زېږېدلی او په ۱۱۰۸ لېږدي (۱۷۳۰ زېږدي) کې ژوند بختلی،

ماشوگر د بهلول زو په ادېره کې خاورو ته سپارل شوی. ۷۰ کاله یې

عمر و، حمید مومند په ۳۰ کلنۍ کې دا ټپه هم کښلې ده.

▲ سینه مي دېک، زرگی مي غوښي

اوبښکي اوبه دي، بېلتون اور پسي کوينه

لکه څنگه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترگو تور، د پښتو ژبي ستورو، درنو ښوونډو او پوهانو نوموړي تپه په خپلو لیکو او کښلي کې په لاندې بڼه کښلي ده.

۱. پینده محمد زهير په خپل غورځکه د لنډۍ یو کښلي کې، داسې کښلي.

▲ ،، سینه مي دېگ زرگی مي غوښي

اوبښکي اوبه دي بېلتون اور په سي کوينه ،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸ چوپړی)

۲. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلي کې، داسې کښلي.

▲ ،، سینه مي دېگ زرگی مي غوښي

اوبښکي اوبه دي بېلتون اور په سي کوينه ،،

(مجاویر، ۱۳۵۷ لېږدی، ۱۰۳ چوپړی)، (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

۳. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلي کې، داسې کښلي. د حیمد مومند د دیوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوته را پاتې ده او له سبکه یې هم دا پوره جوته پای شي، چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسي.:

▲ ،، سینه مي دېگ، زرگی مي غوښي

اوبښکي اوبه دي، بېلتون اور پسي کوينه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۵۷ چوپړی)

د بي سربوله انگرېني له پاره د ۲ ټوک ۵. عیبونه او تېروتنې سرلیک وگورئ. د مولوي صيب عبدالحميد ماشوخېل وپښته چوونکی (موشگاف) سربنی مومند يا حميد مومند د عبدالحق مومند زوی. ادبي ښوونځی د پښتو ادب د پېيلو نازکيالي، رومانوي (نانډولي، ناول) ادبي ښوونځي بنسټ گر دی، لور واند (تخيل، شپري خيال، د شعر پېيلی انځور)، نازکخيالي، هنري نوښت، نادري تشبه، استعاري او ورمونه. د ده د ښوونځي بنسټيز ځانگړتيا دی. نوموړي تل د پښتو ژبي له پاره په چورلېڅ پېر لورا لور مزل کړی دی او پېيلې يې تر مور راسپدلې دي، که نوموړي څه نه وی کړي، مور به له کومه څه کړي وی. په څه کړ شوی دی چې مور پري اوس کړ کپړو، د دې له پاره د تېرو تېر مزل ته ملا ور کوو له روان پېره يې پر مخ بيايو.

١٣.١.٢١ د زور پېر پېخلیک پېنځمې مصری بېلگه

▲ د غم لښکري را په سي دي

د پاچا هي تخت مي په سر له ملکه ځمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پېيله: زره لنډۍ.
- بی. پېيلن يا پېيلنه: امير شېرعلي خان د افغانستان سلطان.
- پی. پېخلیک: نن ٢٠١٧ زېږدي څخه ١٣٨ کاله وړاندي تېر پېر دی؛
- ٢ د کب ١٢٥٧ لېږدي (٢١ ١٨٧٩٢ زېږدي).
- تی. ځای: بلخ، بلخ ولسوالۍ، مزار شريف، بلخ، شمال زون، افغانستان.
- ټي. پېيلي بڼه: وگړني پېيله.
- جې. سندر غاړو ويلې: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بڼکالوه: د ټاټوبي پالنې لور حس، د ځواک، زور، باچاهي تخت، سلطانت د سويي وفا او ناځوانۍ د تاثير پنځي زېږنده ده، د دي له پاره کره بوروم چې همدا يي د پنځي (تخليق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.
- ځي. منسوبه: بڼځي ته.
- ځي. گڼه: ٢١.
- ځي. چوپړی: ٦٢.
- دی. راټولونکي نوم: د پوهاند تاريخ پروفیسور شهسوار سنگروال.
- دی. لیکي دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبيات.
- ری. چاپ کال: ١٣٩٠ لېږدي (٢٠١١ زېږدي).
- ری. کره شوي Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوي):.
- زي. خبرداری (Caution):.

ژي . کنټرول کي (In control) : ټول

ري. ايده بسپنه ورکول: په ټاټوبي کي د نوي پرمختگ پېر پيل؛ چاپخونه هېواد ته راوړل؛ شمس النهار اخبار پيل؛ پوستي ډاگ غونډال چمتو کول؛ د پوست ټکټونه چاپ شولو؛ عصري لښکر يا پوځ جوړول چې ټولې پوځي اړتياوې يې پوره کولې؛ لومړي ځل کابينه جوړول؛ د بېلا بېلو چارو له پاره د کار وېش، وزارتخونې جوړې او منځ ته راتلل؛ چارو د بڼه والي، وگورو گڼلی امارت، بڼي سمبالتيا له پاره د مسلکي کدرونو روزلو له پاره يو پوځي او يو ملکي بڼوونځی پرانيستل. خديجه بيگم پوپلزۍ او امير دوست محمد خان د بارکزی يو بنسټ گر درېيم زوی امير شېرعلي خان بډاينه وه، خو د اېنگلېسانو له درغل يا مکاره پلانونو يي زړه کلم، کلم و چې په اخېر پېر کي يي پورتنۍ مصری و ويله او مزار شريف کېود مسجد کي خاورو ته وسپارل شو.

۱۳.۱.۲۲ د زور پېر پېڅلیک درېویشتمې لنډۍ او شپږمې مصری بېلگه

▲ که په میوند کې شهید نه شوي

خداپرو لالیه بي ننگی ته دي ساتینه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

ای. پپيله: زره لنډۍ.

بی. پپیلن یا پپیلنه: ملالی میوندی، نورزی.

پی. پېڅلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛
۷ د ځمري ۱۲۵۹ لېږدي (۲۸ ۷ ۱۸۸۸ زېږدي).

تی. ځای: خېگ کلي، میوند د شهیدانو زیارت، میوند ولسوالی، کندهار
ولایت، کندهار زون، سویل ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پپیلی بڼه: وگړني پپيله.

جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چې. بنکالوه: د ټاټوبي پالنې لور حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهې، ځیگتوب
او سرخندني د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دي له پاره کره بوروم چي همدا
يي د پنځي (تخليق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.

ځي. منسوبه: بنځي ته.

ځي. گڼه: ۲۲.

ځي. چوپړی: ۶۲.

دی. راټولونکي نوم: د تاریخ پوهاند پروفیسور شهبسوار سنگروال.

دی. لیکي دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.

ری. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدي (۲۰۱۱ زیږدي).

ری. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۰.

زی. خبرداری (Caution): ۰.

ژی. کنټرول کي (In control): ټول.

ری. الیده بسپنه ورکول:.

په رښت کې د اېنگلېسانو میوند جگړې له ټولې کیسې څخه دا کره
څرگندوم، چې دا څرگندول روڼوي کتنه داسې. د میوند جگړې په دوپېمه
ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولي ۲۸، ۱۸۸۰
زیږدي) د افغانستان سویل کندهار، د لودیځ لوري ته میوند ولسوالی په
خېگ کلي کې ملالی میوندی ماسپینین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلي وه او
خپله پپيله يي وه.

کله بي چي خپل کلي خېگ کي په خپل بڼ کي اېنگلېسانو حملې ولیدلي
او پښتانه میرني يي وژل، دي له حیثته یوه دمې و ویل:

،، که په میوند کې شهید نه شوي؛ خدایرو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.،،

له زخمي بیرغچي څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پیغور په اورېدلو پښتانه ټپیان بڼه وکټېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼې کې اېنگلېسان له خپل سپي سره گډ مردار کړه.

د خيگ بڼې یې ورته ادبېرې کړ او تالا یې پرې واړوله، پښتانه څارکښي ځواکونه له توپکو او تورو سپرو سره بڼې په بڼې اېنگلېسانو په سي گرځيدل.

یوه ساعت ورسته جگړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو (د وخت فرنگیانو اجيرو ځواکونو اوسني پاکستانيانو) له لوري له همغو اتلانو سره په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه، د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل ،، خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې گل گلاب و شرموینه.،،

په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه، اېنگلېسانو بولندوی ډگر جنرال بوروز هم میړنو له درني جگړې څخه خيگ کلي کې گېر راغلی وو، خو د خيگ له لارې یې د وتلو لاره و موندله، خپل د سپرلی آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ،، اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د یوه بریدمن افسر وارنټ په لاس وژغورل شو، تراکگر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلي پوځ بڼی اړخ ټینگ کافران او سخت زړي منافقین پاکستانيان د هغه تر شا د مرگ تر پولې پورې جگړه کوي.

کله چې خيگ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغی له اتلانو یې پوښتنه و کړه، زموږ بیرغ یې چې پورته کړی وه، دغه شهیده پېغله څوک ده؟ اتلانو ورته و ویل، د دې خيگ اوسیدونکي ده، نوم یې ملالی ده، په خټه نورزی ده، تر کشکنخود پورې به یې خپلي رمې پيولي. هغه ورته و ویل دا همدلته د شهیدانو خوا کې خاورو ته و سپاری. اوس هم په میوند کې د شهیدانو په ادبړه کې یې قبر دی، ډېر مسلمانان یې اړین زیارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ نوموړي لنډۍ په خپلو لیکو او کښلي کې په لاندې بڼه کښلي ده.

۱.: پینده محمد زهیر په خپل غورځکه د لنډۍ یو کښلی کې، داسې کښلی.

▲ ،، که ته پر سپڼه خوله مړ نه شوي

سوگند په خدای دی بی ننگی ته دې ساتینه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

۲.: عبدالروف بینوا په خپل کښلی کې داسې کښلی.

▲ ،، که په میوند کې شهید نه شوي

زما لالیه بی ننگی ته دې ساتینه،،

(عبدالروف، ۱۳۳۷ لېږدی، ۳۵ چوپړی)

۳.: څېړنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلی کې، داسې کښلی.

▲ ،، که په میوند کې شهید نه شوي

خدایزو لالیه بی ننگی ته دې ساتینه،،

(دوست محمد، ۲۰۰۶ زیږدی کال یا ۱۳۸۴ لېږدی)

۴.: ولایت خان ځران په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلی.

▲ ،، که په میوند کې شهید نه شوي

خدایزو لالیه بی ننگی ته دې ساتینه،،

(ولایت خان، ۲۰۰۸ زیږدی یا ۱۳۸۶)

۵.: محمد سور وکيلي په خپل کښله کې، داسې کښلی.

▲ که په میوند کې شهید نه شوي

خدایزو لالیه بی ننگی ته دې ساتینه،،

(محمد سور وکيلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۸۷ لېږدی، ۲۱-۲۰۲-۲۰۰۹ زیږدی)

۶.: پوهندوی محمد ابراهیم همکار په خپل کښله کې، داسې کښلی.

▲ ،، که په میوند کې شهید نه شوي

خدایزو لالیه بی ننگی ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنی، پېښور، یونیورسیتی بک اجنسي)، (محمد

ابراهیم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۳.۱.۲۳ د زور پیر پېخلیک څلورويشتمی او پېنځه ويشتمی لنډی بېلگه

▲ یوه واري غاړه غجی راشه

د تا دیدن په سی شیدا دي عالمونه

▲ په خو ځلي مي درته ويلي

چي د دیدن په ځای کي رو رده قدمونه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

اي. پييله: زري لنډی

بي. پييلن يا پييلنه: ارواښاد محمد نور بابا.

پي. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱۴ کاله وړاندي تېر پېر دی؛ ۱۲۷۹

لېږدی (۱۹۰۱ زېږدی).

تي. ځای: د زیارت، لودیځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت،

ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټي. پييلي بڼه: وگړني پييلي.

جي. سندر غاړو ويلي: گل محمد گلکی او ملاجان ملاکی.

چي. بسکالوه: د ميني پالنې لوړ حس، ورم، ځيکتوب چار پېريال او هواوېچي

تأثير زېږنده ده، د دي له پاره کره بوږوم چي همدا يي د پنځي (تخليق)

منځي (هستي) د زوکړي موده ده.

ځي. منسوبه: نر ته.

ځي. گڼه: ۲۳.

ځي. چوپړی: ۱۳۹.

دي. راټولونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون.

دي. ليکی دی که ليکنه: د سيند غاړي گلونه.

ري. چاپ کال: ۱۳۷۲ لېږدی.

ري. کره شوي Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوي):.

زي. خبرداری (Caution):.

ژي. کنټرول کي (In control): ټول.

ري. اليده بسپنه ورکول: د پورتنی لنډیو پييلن ارواښاد محمد نور بابا په

مهترلام کي زموږ د کلي لويديځ اړخ ته يي مېنه او زیارت دی، چي په

۱۲۴۳ لېږدي کي زوکړه شوی او په ۳۳۹ لېږدي کي په ۹۶ کلنۍ کي

وفات شوی. نوموړي لنډی يي په ځوانۍ کي ويلي دي، د پييلو له لږ، د

شعر له سکالو او د ژوند له شېبو يي دا پښتو وگړنۍ پييله لږ تر لږه په

۱۲۷۹ لېږدي (۱۹۰۱ زېږدي) کي کښلي دي.

۱۳.۱.۲۴ د زور پېر پېخلیک شپږویشتمې څخه تر یوډیشمې لنډۍ بېلگه

▲ جانان ادبار که ځان مې خوار که
 بي وفا یار په نیمه لار کې پرېښودمه
 ▲ عمر په وارو، وارو تېر شو
 که ته باچا وې زه ملنگ د دوهۍ ومه
 ▲ جانانه ستا نصیب له لاسه
 چېرې زه چېرې د کورمې کاروانونه
 ▲ جانانه دومره په ما گران
 د خورلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه
 ▲ ته خو کوچ وې کوچ دې وکه
 د څرې اور دې په کوڅو کې و شندنه
 ▲ اوری دې پاس کابل کې تېر که
 په ژمي راغلي سلامت غواړي خالونه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

- ای. پېيله: زړې لنډۍ
- بی. پېیلن یا پېیلنه: بي بي ادې (د دروزگر دوست محمد اکا مور).
- پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۸۷ لېږدي (۱۹۰۹ زېږدي).
- تی. ځای: منجلام، پروایي، اړوکۍ، الېنکار ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټی. پېیلې بڼه: وگړني پېیلې.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. ښکالوه: د مینې پالنې لور حس، سپېڅلې پښتانه چار پېریال او هواوچې، د دې له پاره کره بوروم چې همدا بي د پنځې (تخلیق) منځې (هستي) د زوکړې موده ده.
- ځې. منسوبه: ښځې ته.
- څې. گڼه: ۲۴.

خې. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.
 دې. راتولونکي نوم: لیکوال.
 ډي. لیکۍ دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.
 ري. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.
 ږي. کره شوي Action Req^ued (عیبونه او تېروتنې سمې شوي):
 زي. خبرداری (Caution):
 ژي. کنټرول کي (In control): ټول.
 ږي. ایډه بسپنه ورکول: له خپلې نیا څخه مې اورېدلې دي، له ۲۰۰۱ زېږدي
 څخه نیولې تر ۲۰۱۴ پورې، راته به یې وینا او خبرو کي یوه، یوه دانه
 ویله، نیا مې بي بي زلفایده د مولوي صیب عبدالوهاب لور وه، ۹۵ کاله
 یې عمر وه، په ۱۳۰۱ لېږدي کي زوکړه شوي او په ۱۳۹۲ لېږدي کي
 وفات شوه. د اړوکو دا دود دی چې خپلې مشري خور ته کوکۍ وایي،
 محمد سرور اوستاد، محمد نبي او نورو خویندو به ورته کوکۍ ویل.
 بي بي کوکۍ یا انا به ویل راته چې مسیه ډېره صدقه به مې کوله،
 د الله ج له پاره، هر تن به مې چې کور ته راغی، یا به راغله ما به د
 ورته غله دانه ورکوله، هېڅ فکیر او غریب مې نه دی پرېښی چې زما
 له انگره دې بي غلي دانې تللي وي. اړي مې مېرمنو ته ورکوو.

بي بي ادې به د ډېره راتله، را سره به ناسته وه، خبرې اترې به یې
 راسره کولې، دمه به یې جوړه کړه، په غږېدلو، غږېدلو کي به یې یوه،
 یوه دانه لنډۍ یا مصری اچوله. دا د دې له پاره نه وه چې زه دې د دې
 اړتیا پوره کوم او دا دې ماته څه و وایي. ما به بي لوري د اړمنو اړي
 پوره کول، د الله شکر وو، ښه ډېره غله دانه به مو وه، ما پرې لاس نه
 تره.

ویل یې یوه ورځ زموږ مزدور، د سره کمر له ژرندې څخه دري
 بوجی وړه راوړه، برج کي یې کېښوده، مور شپږ تنه وو، دا به زموږ
 یوه، دوه میاشتي کېدل، له هغې څخه مې ډېر اړي ورکړي وه، دوي
 اونۍ ورسته وړه خلاص شو، ما اکا ته و ویل چې مزدور و لېږه چې
 غنم ژرنده کي وړه کړي او رایي وړي. هغه راته و ویل هغه د خو دا
 تېره اونۍ درې بوجی وړه کړي وه کنه!، ما ورته ویل ډېر مې خیرات
 کړه. هغه راته و ویل، چې نور له ما څخه پوښتنه کوه بیا خیرات کوه!.

ما به خیرات ډېر کوه، غله دانه مې له بابا څخه دي پټه ورکوله،
 خدای مې دې پرې غاړه نه بندوي، ما ویل په دې غله دانه کي زه هم
 رښت لرم. چې په خپل لاس یې خوارو، فکېرانو، مسافرو، ینیمانو ته
 ورکړم.

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېڅلیک لومړی او دویمې لنډۍ بېلگه

▲ چې گولزېرۍ پرې خوشحالیږي

د کروندې کدوان دې دوي نیسي گلونه

▲ مزي خو تا وکړي هيکله

د گولزېرۍ د سيني منځ دې و وهنه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پېيله: زړه لنډۍ

بی. پیلان یا پیلنه: اېسکندر خان سدوزی.

پی. پېڅلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۹۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛
۱۳۰۳ لېږدي (۱۹۲۵ زېږدي).

تی. ځای: منجلام، پروایي، اړوکۍ، الېنگار ولسوالۍ، لغمان ولایت،
ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پېيلي بڼه: وګرني پېيلي.

جی. سندر غاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.

چی. بنکالوه: د مینې پالنې لور حس، سپېڅلي پښتانه چار پېریال او هواوېچي
د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي
(تخلیق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.

ځی. منسوبه: نر ته.

څی. ګڼه: ۲۵.

خی. چوپړی: پېژند څرګند نه دی

دی. راټولونکي نوم: لیکوال.

ډی. لیکۍ دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

ری. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړی. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي):.

زی. خبرداری (Caution):.

ژي. کنټرول کي (In control): ټول.

ړی. ایده بسپنه ورکول: مور مې ویل چې مور ۳۰ شپې اوږ پلې مزل
وکره، درې ځایه راباندې الوتکو بمونه را خلاص کړه، الله ج تری
وساتلو، له الېنگار درې څخه په سرحد واوختو، کرنګل باندې چېي ته
له چېي څخه مروړي ته او د مروړي په غاښې باجوړ ته واوختو. یوه
تن لار ښودې مې پلار ته و ویل: اکا دا ده بیورن کرښه ده او دغه څښي
کړي تیري یې نخښي دي. اکا (ټلو وګرو به زما پلار ته اکا ویل مور هم
ورته اکا وایه) مې اوږ اوسپلی ویاسته.

کېناسته سر یې تېټ کړی وو، غلي، غلي یې ژړلي، بیا یې سر پورته کړه، مور ته یې ویل تاسو ځی لوري چې توپونه او الوتکي مو په نخبه نه کړي، زه پخپنه نیولي تلم پلار مې مخ مروري ته اړولی وه، او داسې یې لنډی واچوله. ،، څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ یا ډېر غریب شي یا د یار له غمه ځینه. ،، بیا مې اکا رنگه ور وړوله او دوباره داسې یې و ویل: ،، څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ زه سکندر خان د شوروي له لاسه ځمه. ،، اېسکندر خان سدوزی د نیاز محمد خان سدوزی زوی دوېم زوی و، پښتو یې پاله، پښتو یې کوله، په پښتو ولاړ وگړی و، کهول یې ډیرای ستر اخوانیان وو، د لغمان، پنجشیر، فیض اباد حملو باندې یې کورنی غرو غوښن لاس درلود. ځکه په لومړی لویه حمله کې په لرغري کې ناري وهلي ،، سکندر خان! سر یې پرې!؛ کور یې چور!؛ مال یې تالا!!،،

د همدې له وېرې تگ ته لاره او درې شپې او ورځې جوارو کې پټ و، ځان یې د ځیگیو پر سټ وړو د کنډې په گودر سنگره ته ځان ورسو، دوباره د کنده گل له لوري بېرته درې ته راغی، مور فنا لري د دولت لوی تن د خور کاله ته وړي و، د لوي قوي په پېر، د هغه له غره مور ته احوال را ولېږه، مور خپل کالي د کډوالی په لور واخسته.

اکا مې ډېر ځیگ، په ونه دنگ او لويې اوصلي سړی وو، پاکي سپیني کالي به یې ډېر اغوستل، د دې ځای له مر میو لاره، الله د سوات په سرک د جلالا ستر مسجد د ادېني (جمعه، ۱۳۷۰ لېږدي کې) لمانځه ته تللی و، په دې ورځ د دوي پښتنو خانانو تر منځ دښمني وه، د ده ورته نومي سکندر خان ته غلي شوي وو، له لمانځه څخه مې اکا را وځي له قصاب څخه یې غوښه پېرودله، اکا (سکندر خان) څخه مې هغه سکندر خان راځي دښمنان یې پرې زربه کوي هغه ځان گوښي کوي گنډي ته او زما اکا سکندر خان د کلاشین کوف په اووه مر می ولي او شهید کوي یې.

ډېری وگړي د سکندر خان یا اېسکندر خان په پیڅلیکونو کې غلتېږي. یو لرغون اېسکندر خان (د الیگزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دلته شخړه را وړي وه)، کافر و، بل سکندر خان (۹۲۳ ل مړ شوی سلطان سکندر نظام الدین لودي د سلطان بهلول لودي زوی، چې د اگري نسبت یې کېښوده او ۲۸ کاله او پېنځه میاشتي یې عادلانه واکمني وکړه، چې ډېرې قصدي پرې کښل شوي)؛ بل مې خپل اکا دی.

۱۳.۱.۲۶ د نوي پېر پېڅلیک درېیمې څخه تر نهمې لنډۍ بېلگې

▲ چې فاکولته دې ویلي نه وي

و به دې نه کړم د لېسې کوناتوره

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پېيله: زره لنډۍ

بی. پېيلن یا پېيلنه: پېژند څرگند نه دی.

پی. پېڅلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛

۱۳۲۱ لېږدي (۱۹۴۳ زېږدي).

تی. ځای: سالو، کچور، الېنکار ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننګرهار زون،

ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پېيلي بڼه: وګرني پېيلي.

جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چې. بنکالوه: د مېني پالنې لوړ حس، زده کړې ته د وګرو هڅه ونه، د

پرمختګ جغات، سپېڅلي پښتیاڼه چارپېریال او هواوېچي تاثیر زېږنده

ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پڼځي (تخلیق) منځي

(هستي) د زوکړې موده ده.

ځي. منسوبه: بنځي ته.

ځي. ګڼه: ۲۶.

ځي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: بي بي حاجي جان بېګم ضیاګل.

دې. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.

رې. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې. کنټرول کي (In control): ټول.

رې. الیده بسپنه ورکول: زما مور بي بي جان بېګم ضیاګل د اېسکندر خان

لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د مولوي محمد علم عظیم خان

تره خېل مېرمن او د شیخ مولوي حبیب الله تره خېل اېنگور. چې په دې

کال ۱۹۶۸ زوکړه شوي او په ۱۷ کلنۍ کې ۱۹۸۵ لېږدي کې واده شوي

ده، په عمر او رمټیا یې برکت شه؛ هغې د ورم له پاره نوموړي پېيله

په ۲۰۰۲ لېږدي کې راته ویلي وه، ویل یې چې زما مشر ورور محمد

یوسف خان په ۱۹۵۱ زېږدي کې زوکړه شوی وو، په ۱۳۵۱ لېږدي

یا ۱۹۷۳ زېږدي کوژدن وکړه، په ۱۳۵۳ زېږدي (۱۹۷۵ زېږدي) کې

مې ورور، وړېنډار او وراره (ارشاد الله خان) سره ګډ جالم ته مېلمستیا

تللي وو، وړېنډار مي پلار كره تلله زه يي له ځان سره وړې وم.

په مېلمستيا كې مې د وړېنډار بي بي شيرين گل د ماما زوی د ميرحاتم خان د سيد ماما زوی ويلې و، نوموړی مو د اتينې انی وراړه (فقير محمد د مور وراړه) و، هغه له سالو كچور څخه جالم او درين ته راغلی و، له لوي قوي ۵ كاله وړاندې، يا زموږ له كډوالی څخه وړاندې، زه په هغه پېر كې اووه كلنه وم چې نوموړي پيپله مې واورېدله او ياده مې كړه.

بنايي چې هغه پېر څخه لس كاله وړاندې مې ورور روغنی (ډاكټری) ته بريالی شوی و، خو پلار مې پرې و نه وايه چې سخته وه د روغتيا فاكولته، د ورور مې سر گرځيده او اولتي يي كوله.

ورور مې د داودا خان په پېر بلخ شولگرې ولسوالی كې سر بنوونكي و، د ميرهاټم موخه خپلې ماما لور ته دا وه چې تا غوره كار كړی دی، چې پوهگر تن سره دې واده كړی دی، هغه ځوانانو ته وياړ (عيب) او تانه ده چې لوړې زده كړې نه كوي، ټېټې زده كړو والا لټ او پټ وي.

نو د په ټاټوبي كې فاكولتي شتون درلود، بنايي په همغه پېر كې نوموړي لنډۍ كومي مېرمنې ويلې وي او ميرهاټم خان ترې ياده كړې وي، چې مور ته د نوموړي پيپلو د تېر پېر په لاس راكوي.

لاندي انگرني لكه څنگه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه په خپلو كرارو ناستو كې په لاندي بڼه كېنلې دي.

۱. په همغه پېر كې د كراري ناستې په پېر بلكېسي توری د مولوي صيف الرحمن مور بي بي داسې لنډۍ و ويله.

▲ عبدالاحمه دور دي غږېږي

رنگارنگ زومان دي وځي له انگره

۲. ما يي څېره داسې واړوله، د دې ټولو پای كې هي ووه،، راځي.

▲ عظيم خانه دور دي غږېږي

لاچي لونگ زامن دي وځي له انگره

۳: د کرارې ناستې په پېر کې یوې د هېر او برک له پاره داسې لنډۍ و ویله.

▲ نه دې ونه شته او نه غنه

زه دې مین شوم په دا غټه مټه پزه

۴: په همدې لړ لیکوال دنن ۲۰۱۷ زېږدي پېر لنډۍ ده.

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی

ماته په مینه باندې نوم ټاکي زردکه

۵: په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر ابی (توری) دا لرغونې لنډۍ و ویله.

▲ ستا د دیدن په تمه، تمه

لکه یعقوب پیغمبر وړوند در په سي شومه

۶: په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر دا لاندې لنډۍ په پړوایي کې ویل کېدله خو په منگو کې بله بڼه ویل کېدله چې تر ډېره البته چې یې ویله روغه نه برېښېدله، ځکه په تېر پېر کې به جلی د خوسر په شتو ویدېدله، د خاوند په شتو به نه ویدېدله، په دې دواړې کې خوسر او خاوند ته د برعکس ودولو هڅونه ده.

خوار تر ډېره د درې او پښتو گډ ویکي دی او نېسمن (د دري نیست مند، سويي بډایه، بی شتو، بی ماله، غریب، گدا) ته وایي. خو ابلاغ تر ډېره یاره ته وي، خو په رښت کې په غور و هل د خوسر وي، چې د پړېکړې واک او پړېکون تره په لاس کې ونډي لري.

پړوایي والو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

▲ ور مي کړي واده مي مه کړي

خوسر مي خوار کړي چې کراره ناسته يمه

منگووالو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

▲ ور مي کړي واده مي مه کړي

يار مي نېسمن کړي چې کراره ناسته يمه

۷.: د کډوالۍ په پېر ۱۳۵۹ لېږدي کې مې مشر ورور مدیر یوسف خان ورک (سدوزی) د مهاجرینو د درې کمپونو امر و، چې ډېری کډوال به راغله لومړی به مور ورته مېلمستیا کولوله، یوه، دوی، درې شپې، بیا به مو ورته خېمې او د اړتیا د مرستې توکي ورکړه، بیا به هغوی خپلې پندغلې جوړولې، په هماغه پېر زموږ مېلمانه د توری کلا، گرمه کاچ، نیازی، البنگار ولسوالۍ، لغمان، افغانستان څخه راغلي وو، غلي مور کره ناسته وه، دا یې له مورې د بمبار په پېر په لویه کوه (قوه) کې له مور او پلار څخه پاتې شوي وه. انا یې ماته و ویل ته دي ته و وایه چې مسرې دي و وایه، (یوه لنډۍ، تپه، تیکۍ او مصری دوی مسرې لري). زه یې خواته ورغلمه ما ورته و ویل نوم دي څه شی دی؟، ورو یې و ویل لاله. ما ورته و ویل ته دي هغه مسرې و وایه. ماته یې و ویل:.

▲ افغانستانه! په لالې گرانه

علم جانه لاره لاله به دي ساتینه

ما یې انا د عبدالحق مور ته و ویل نه، نه، دا به د دي نه وي، هغې و ویل هو د همدې لالې ده، البته یې ویلې، مور ورته نه و ویلې، د مور د جلاوطنۍ په اند کې ویلې وه خان سره مور هم ورته اریان وو.

▲ خراسانه! په لالې گرانه

علم جانه لاره لاله به دي ساتینه

۸.: په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر په بي پامۍ کې یوه د ميا عمر صیب چې احمد شا بابا یې هم د پېښور ځمکنو ته سلام او دعا ته تللی و لنډۍ ده.

▲ ، په پېښور کې ولیان ډېر دي

کړې جنډې په میاعمر ولاړې دینه،

(ځلمی، ۱۳۹۴ لېږدی کال، ۶چوپړی)

بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! دا چې تا و ویل دا د زور پېر پېڅلیک لنډۍ ناکره ده، عیبونه لري او د دي څېره اړول شوي ده.

ما ورته و ویل دا خو سرمحقق ځلمی هېوادم ل ویلې.

بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! له ما څخه خو به وړاندې ځلمی هېوادم ل ځمکنو ته نه وي کډوال شوی، زه الله واده شوي يم، زموږ کور هم الله و، ستاسو شیخ بابا شیخ مولوي حبيب الله تره خیل مو الله په همدې ادېره کې خاورو ته سپارلی، ستا د زوکړې څلوېښتمه ورځ وه، بي بي وزېرې خاله خوانبې دي.

امته ابی (د سید الرحمن لالا مور د ملک سعادات خان مېرمن) ۱۳۶۴ لېږدي
کې په ۴۰ څولوبښتي راغلي وو، بي بي وزېره خور مي ميا عمر ته زیارت ته
هم تللي وه. امتي ابی نوموړي زړه لنډی و ویله، ښايي چې ځمکنوالو مېرمنو
۲۵، ۶، ۱۱۵۵ لېږدی (۱۱۹۰ سپوږميز لېږدي بزړگي مياشت په لومړۍ نېټه يا
۱۷۷۶، ۰۹، ۱۵) د ميا عمر د ژوند بڅښلو پېر ورسته ويلي وي.

همدايي کره او روغه بڼه ده.
که ته پام کوي چې په دې کې دوي ويکي ورته تي خو داوړه بېلي مانا او بېل
ابڅې لري، د ډېر او ډېري تر منځ بېلوالی شتون لري، يوه يې د لږې گڼې او بل
يې د ډېري گڼې له پاره په دې د زور پېر پېڅليک لنډۍ کې را وړی دی، په ډېريو
مسرو کې ورته ويکي هم ډېر راځي.

▲ په پېښور کې وليان ډېر دي

ډېري جندي په ميا عمر ولاړي دینه

۸: .: رضاعی مور (بي بي راکيېه د ډگرو ل حاجي قیوم پږزند لور) مي چې زه
يې پتی (تيخور کوشنی، چې ښځينه ته يې پتی وايي تي څښونکي) وم، راته ويل: .:
ته يوه کلن وي، وچ له پښو سپک وي او ژر گرځېدلي.
پېښور، کوهات سړک، ماشوگر لوري عطامحمد گړۍ کې د ډاکټر وکیل خان کور
کې د سید الرحمن لال، ستا د خاله بي بي وزېري کور و، مور ته يې مېلمستا
کړي وه، د هغه يوه دوي کلن وراره بصير خان و د گل رحمن لالا زوی. هغه
ماشوم ته ډېر تنگولي. بي بي او ما تاته و ويل:

▲ پيلو جانانه گواښ که پي

خواته راغلی غلی ډېر دي تنگوينه

تا زما امر ومنه او هغه دې په ټټر ټېله، ټېله کړه او و دې غورځو.
نو مور ډېر وخنډل چې ته خو په خبره پوهېږي، زړه ور هم يې، ټيک يوه کلن
وي زويه! پيلو(پيل ځغلونکی يا پيلوان) ته وايي.

د دې پېله ساده برابروي دا چې د دې ټولو پښتني درني مېرمنو وگړني لور د پښتو
پالني شته دي چې د پښتون پښت راتلونکي پېر ته يې د وند، اند، ورم، لارښوني
له پاره پاتيشوني پږېږدي، چې د پښتو ادب په پېره لمن کې د لس پانۍ يو په بڼه
خوړي هواوچي ښاندي.

زما د بي بي حاجي مور څرگندول چې رونوي کتنه داسي، تر سلو ډېري نوموړي گړني
پېيلي مي يا دې دي، تاسو ته مي د خوېلو په پېر، چې ډېري پېر په کاله کې يوازي وم،

هر تن بېل، بېل خوندي کورونه لرل، د خورو پخولو په پېر پخلنځي کې، د ختو او تو کو په پېر مو وېلي دي، لکه د نورو ټولو پښتنو په بڼه مور هم د یوه بڼه دودۍ پخو وو، ټکرۍ کې یې خوندي که وو، مېلمنو ته یې ږدو، لومړئ هغوی مړه وو، بیا یې خپله خاورو، په یوه بڼه په پېڅکو لمونځ که وو، په یوه بڼه الله تعالی ته ځڼلي که وو، په اړتیا په وخت الله ج ته وایو چې را ورسېږي. ای! الله ته مو مل شي، ای! ژغورونکی شي، ای! را ورسېږي. پښتاني یو، پښتو مو ژبه ده، پښتو مو دود دی، په پښتو هر څه وایو او یاد وو یې. زه هرې وګرې ته دا ۳۰ کاله د هد بېځایه کېږو، پخښه، لاس، پخښتی، غاړې، ملا اورېدو ماتېدو وړیا در ملنه د فیزوټراپی په نویو اسبابو کاله کې کوم. لیکوال د روزني ځانګو ده، چې روزنه یې ترې له کوشنیوالي لیدلې.

د بي بي حاجي لاندي کره وره او دا کښلې تر سل سلني ورټبر د پښتون پښت د دوديزې ودې له پاره، د ژونکو هېښانده زورنه ده.

۱. ادبني ختم؛ ماسپڅين لمانځه څخه ورسته ۲۱ واري ياسين شريف وايي، بيا خيرات د كيك، حلوا كوي كورو كي وپشي، يا يي خپل كاله كي وپشي او دا ژر دعا قبولي.
۲. ۴۳ واري ياسين شريف هر خنډ پرې الله لري كوي.
۳. قران پاك لږ تر لږه درې واري اړين كال كي ختم وي.
۴. الله اكبر ختم؛ ادبني په سهار پيل كوي، اوله ورځ زر واري، په دويمه ورځ دوي زره واري، په څلورمه ورځ څلور زره واري ... يوه څلوېښتم ورځ ۴۱ زره واري وايي، دا ډېر بختي ختم دی. ټول ټال ۸۶۱۰۰۰ واري الله اكبر (الله لوی دی) وايي.
۵. الله صمد ختم؛ ځنلې باندې پيل كوي، پېنځنې او ادبته كي هم هره ورځ، ۱۱۰۰۰ واري وايي. اووه اونۍ كي نوموړی ختم كوي. زړه كي مي هر سوال مي وي الله يي قبولي راته. ټول ټال ۲۳۱۰۰۰ واري الله صمد (الله كوم تن ته اړتيا نه لري) وايي.
۶. يا وهاب ختم، ادبني په ورځ پيل كوي. اووه ادبني ده، په يوه اونۍ په دې بڼه كوي. پيلنې زر، يوه نۍ دوي زره، دونۍ درې زره، ... تر ادبني ورځ ۸۰۰۰ واري كيږي، په پيلنې بيا له زرو پيل په ۸۰۰۰ واري ويلو بشپړيږي. اووه اونۍ يو كي ختم مېږي. ټول ټال ۲۵۲۰۰۰ واري يا وهاب (له بنلي پرته وركونكيه!) وايي.
۷. لا اله الا انت سبحانك اني كنت من الظالمين. ۱۲۵۰۰۰ يوسلو پېنځه زره واري وايي، په منځ كي نور ذكرونه هم كوي. يوه ورځ كي د زره په خوبښه يي اته زره واري، زر واري يا لږ وايي، په خپله ياد ليك كي زېرمه كوي او بيا يي حساب وي.
۸. د سنتو په سته واړه ختمونه هم كوي چې هر سهار او مازيګر قران وايي، په لس پېنځه چوپړو هر څومره چې يي. په پای كي پاڼی سېفاره وايي بيا ياسين شريف وايي. اوبه دم وي، هرې ناروغۍ او شیطاني تاثيرات او جادو له منځه تللو له پاره ډېره ګټه كوي ورته.
۹. ماښام مانځه نه ورسته ۲ ركاته نفل، ۲ اړتيا، ۲ نفل مونځ، ماسختن لمونځ، سونتو څخه ورسته ۲ اړتيا بيا واجب مونځ، د شپي تهجت لمنځ ۲، ۲، ۲، بيا ۲ اړتۍ لمونځ كوي. د شپي ۲:۰۰ بجې ورته ودرېږي. تر اذانه يي وايي. كله، كله تر څلوېښت ركاتو پورې دوي، دوي، دوي، دوي ركاته... شل واري كوي. په پيل كي ۲ اړتيا لمونځ كوي. د سهار لونځ ۲ سونت او دوي فرض كوي. قران شريف وايي بيا ياسين شريف وايي، بيا اشراق (چې لمر بڼه وغورږده، ۲ مونځ كوي، بيا ۲ ركعته د اړتيا (حاجت)، . لس بجو كي د ساخت لمونځ كوم ۲، ۲، ۲ بيا ۲ اړتيا مونځ كوي. ماسپڅين لس ركعته كوي او مازيګر كي څلور ركعته كوي، نور نفلي لونځ نه كوي ورسره د نفلو او اړتيا لمونځونه يا نور.

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېڅلیک لومړی مصری بېلگه

▲ کلي کي نوم د سميني دی

وراني کنډري شاسوار خان ابد وینه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

- ای. پبیله: زره مصری
- بی. پبیلن یا پبیلنه: پېژند څرگند نه دی.
- پی. پېڅلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۶۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۳۱ لېږدي (۱۹۵۳ زېږدي).
- تي. ځای: ټیک لام، سباخېل، نیازی، کنده، البنگار ولسوالی، لغمان ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- تی. پبیلی بڼه: وگړني پبیلی.
- جې. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چې. بنکالوه: د مېني پالنې لور حس، ودانوي ته د وگړو هڅه ونه، د پرمختگ جغات، سپېڅلي پښتانه چار پېریال او هواویچي تاثیر زېږنده ده، د دی له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.
- ځي. منسوبه: بنځي ته.
- ځي. گڼه: ۲۷.
- ځي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی
- دی. راټولونکي نوم: بي بي نور بېگم
- دی. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی.
- ری. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.
- ری. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): *
- زی. خبرداری (Caution): *
- ژي. کنټرول کي (In control): ټول.
- ری. الیده بسپنه ورکول: زما مشره ځله بي بي نور بېگم د ملک قلندر خان لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د ملک محمد طاهر خان نیازی مېرمن او د ملک گل محمد خان نیازی اېنگور. چې په دی کال ۱۹۴۷ زوکړه شوي او په ۱۶ کي ۱۹۶۳ لېږدي کي واده شوي ده، په عمر او رمنتیا یې برکت شه؛ هغي ویل چې زما له واده څخه مې ورسته دا مصری د یوي بنځي له خولي واورېدله.
- بنایي چې زما له واده څخه لس یا اووه کاله وړاندې زما د لېور ملک شاسوار خان نیازی (شھسوار خان مشهور په باري ابا) په ستاینه کي د کلا ودانوي په پېر کي ویلي وي.

۱۳.۱.۲۸ د نوي پېر پېخلیک لسمې، یولسمې لنډۍ او لومړۍ تپې بېلگه

▲ په خوب کې گرځم چپرهار کې

کله چې وینم شم په کوډله کې پروت یمه

▲ خوب او خندا په بې غمې شي

د غمزده زړونو به څه خوبونه وینه

▲ سر مې پنجاهه پورې لارو

الله د خیر کړي چې به نور کومه خوا ځمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

ای. پېيله: پیلنی او پاینی زړه لنډۍ ده او منځنۍ یې تپه ده.

بی. پیلین یا پیلنه: سید صدیق فکري.

پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۶۹

لېږدی (۱۹۹۱ زېږدی).

تي. ځای: چپرهار، چپلیار ولسوالۍ، ننگرهار ولایت، ننگرهار زون، ختیځ

تایوبی، افغانستان.

تي. پیلې بڼه: وگړني پیلې.

جې. سندر غارو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چې. بنکالوه: د مېنې پالنې لور حس، بدایینې، د سوکاله چار پېریال او هواوچې

تأثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي (تخلیق)

منځي (هستي) د زوکړي موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته.

ځې. گڼه: ۲۸.

ځې. چوپړی: ۵۶.

دې. راټولونکي نوم: پوهنیار خان سلام.

دې. لیکي دی که لیکنه: ادبي فنونو درسي لیکي

ري. چاپ کال: ۱۳۸۷ زېږدی.

ري. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): ۰

زي. خبرداری (Caution): ۰

ژې. کنټرول کې (In control): ټول.

ري. ایده بسپنه ورکول: د کډوالۍ په پېر کې یې کښلې دي، د نوموړي له

سپمې څخه د لرې والي له اړخه یې کښلې او همدا یې د پنځي منځه ده.

۱۳.۱.۲۹ د نوي پېر پېڅلیک لومړی مصری بېلگه

▲ بېلتون توپک شو را ته ډک شو

ناڅاپه ټک شو په زرگي يې و ویشتمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پېيله: زره لنډی

بی. پېيلن یا پېيلنه: حبيب الله رفع.

پی. پېڅلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندي تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳

لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).

تی. ځای: ابدړه، سيد اباد ولسوالی، میدان وردگ ولايت، مرکز زون، مرکز

ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيلي.

جې. سندر غارو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چې. بنکالوه: د مېني پالنې لوړ حس، د بېلتانه چارپېريال او هواوچې تاثیر

زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا يې د پنځي (تخليق) منځي

(هستي) د زوکړي موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته.

څې. گڼه: ۲۹.

خي. چوپړی: ۹.

دی. راټولونکي نوم: هارون حکيمي.

ډې. ليکی دی که ليکنه: حبيب الله رفيع د هارون حکيمي د مرکه.

ړې. چاپ کال: ۲۰۱۰ زېږدی.

ړې. کره شوي Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوي): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې. کنټرول کې (In control): ټول.

ړې. الیده بسپنه ورکول:.

دا چې حبيب الله رفع صيب د لنډیو، ټپو، ټکیو او مصریو لېوال

پاتي شوی، له کوشنيوالي څخه يې وگړني پېيلي ليکي دي.

په کلي کې ستر شوی، لوبېدلی دی.

له خپلي ميني او مېني سره لېوال پاتي شوی دی، له مصری يې انگرېل

کېږي چې په بشپړه بڼه له خپلي ميني څخه بېل شوی دی.

هر گوره چې د بېلتانه زېږي پري شوی دی، نو په کره منځه نخښه يې

ويشتلی دی.

نور ترې مينه له لاس وتلي، د همدغه پېر د تاثیر پښتو وگړني پنځه ده.

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېڅلیک دویمي څخه تر څوارلسمي ټپي بېلگه

▲ د الله داسي رضا و شوه
سترگي ورندي شوي د بدن محتاجه شومه

▲ په اخرت به سترگي غواړم
په دې دنيا په روغن نه شته علاجونه

▲ زما زخمي زخي بدنه
هره ټوټه به دې الله ته وسپارمه

▲ دا د پردیس سړي ټپي دي
چې زخي زړونه له خوبو را وپڅېښونه

▲ زما کسمت په خوب ویده دی
د خلکو و ختل اسمان ته کسمنونه

▲ خلک وېده دي کړي خوبونه
زما د زړه زخمنه وېش شو درد کوینه

▲ زړه مې د ښه خړه چکړی ده
نه یې کبان خوري نه یې کته اوبه وړینه

▲ د غرمی په خوب ویده وم
بېلتون د غم څپیره راکړه وېش یې کرمه

▲ په دنيا مه نازېگه یاره
دنیا د غم ټالونه خوري وړانه به شینه

▲ په دنيا ښه کوئ لمونځونه
لعین شیطان دی چې ایمان را ړنگوینه

▲ نن خو دي داسې خوله نېولې

لکه يې ماړه سخوندر چې غر وتلي وینه

▲ سخوندر دي تاغوندي ماړه دي

پېړې لکې دي بير سر درکې وهينه

▲ مرگيه دغه ځای ته رای نه شي

بيا خاورې کپړي غازي جان مامور بریتونه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پپيله: زړې ټپې

بی. پپیلان یا پپیلنه: بخت میر.

پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندي تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳

لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).

تی. ځای: سلیمان خیل، اندر ولسوالی، غزني ولایت، مرکز زون، مرکز

ټاټوبی، افغانستان.

ټپي. پپيلي بڼه: وگړني پپيلي.

جې. سندر غاړو ویلي: بخت میر.

چې. بنکالوه: د مینې پالنې لور حس، سويي بډاینې، خواری، د بېلتانه

چار پېړيال او هواوچې تاثیر زېږنده ده، د دي له پاره کره بوروم چې

هدما يې د پنځې (تخلیق) منځې (هستی) د زوکړې موده ده.

ځي. منسوبه: نر ته.

ځي. گڼه: ۳۰.

ځي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.

دی. راټولونکي نوم: لیکوال.

دی. لیکي دی که لیکنه: ټپي دي د بخت میر د ناستي پېر څخه.

ری. چاپ کال: ۱۹۹۵ زېږدی.

ری. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): *

زی. خبرداری (Caution): *

ژی. کنټرول کې (In control): ټول.

ری. الیده بسپنه ورکول: بخت میر سره خپله غچکه وي، په هر ناسته کې

ځوانان خوښ وي، تازه دلدل تل په ما پام کړي؛ زه نظر کم یم چې دواوي

غره ومه.

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخلیک دولسمي څخه تر څوارلسمي لنډی بېلگه

▲ البم را واخله راته گوره

د تورو خاورو لاندې نه شته دیدنونه

▲ انځور مي کېده مخ دي پټ که

ستا د رخسار په ننداره کې فنا شومه

▲ که مي له سترگو نه فنا يي

نو ستا انځور ته په ژړا شم دعا کړمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پېيله: زړي لنډی

بی. پیلان یا پیلنه: ډاکټر عبدالوکیل مخلص.

پی. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳

لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).

تی. ځای: منجلام، پروایي، الېنکار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون،

ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيلي.

جی. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.

چي. بنکالوه: د مینې پالنې لور حس، بدایني، د سوکاله چار پېریال او هواوېچي

تأثیر زېږنده ده، د دی له پاره کره بوروم چي همدا يي د پنځي (تخلیق)

منځي (هستي) د زوکړي موده ده.

ځي. منسوبه: نر ته.

ځي. گڼه: ۳۱.

ځي. چوپړی: پېژند څرگند نه دی.

دی. راټولونکي نوم: لیکوال.

دی. لیکي دی که لیکنه: پېژند څرگند نه دی

ری. چاپ کال: پېژند څرگند نه دی.

ری. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي): *

زی. خبرداری (Caution): *

ژی. کنټرول کي (In control): ټول.

ری. الیده بسپنه ورکول: د کډوالی په پېر کي زما کوشني ماما د خپل کورني

انځورونو البم په پخېستۍ کېتلي دي او همدا يي د پنځي منځه ده.

۱۳.۱.۳۲ د نوي پېر پېڅلیک دویمې مصری بېلگه

▲ په پېښور کې مې زړه تنگ شو

کله به درشمه پراخه دېوگله!

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):

- ای. پېيله: زړه مصری
- بی. پیلان یا پیلنه: پشه یې ملا(ملا مت تورن).
- پی. پېڅلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدي (۱۹۹۵ زېږدي).
- تی. ځای: دېوگل دره، څوکی ولسوالی، کونړ ولایت، ننگرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
- ټی. پېيلي بڼه: وگړني پېيلي.
- جی. سندر غاړو ویلي: پېژند څرگند نه دی.
- چی. ښکالوه: د مېني پالني لور حس، بډاینې، ودني، د تازه چارپېریال او هواویچي تاثیر زېږنده ده، د دي له پاره کره بوږوم چي همدا یې د پنځي (تخلیق) منځي (هستي) د زوکړي موده ده.
- ځی. منسوبه: نر ته.
- څی. گڼه: ۳۲.
- خی. چوپړی: ۱۵۸.
- دی. راټولونکي نوم: پوهاند مجاویر احمد زیار.
- دې. لیکي دی که لیکنه: پښتو بدلمیچ یا پښتو شعر څنگه جوړېږي؟
- ری. چاپ کال: ۱۳۸۸ زېږدي.
- ړی. کره شوي Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوي):
- زی. خبرداری (Caution):
- ژی. کنټرول کي (In control): ټول.
- ړی. الیده بسپنه ورکول:.

د یوه دېوگلي (پشه یې) ملا پر حواله را یادښت کړي ده: چې د کپوالی په پېر کې یې کښلی د، د نوموړي له سپمې څخه د لري والي له اړخه یې کښلی ده.

نومړې مصری ترگنوک په زورکی هی باندې شوی دی، دېوه گله!
چې په نومړي هی په بڼه دېري لري په ټول ټاټوبي کې شتون لري،
نومړې مصری لیکوال په پېښور کې کښلی ده، خو وند او ژبه یې ټوله
گونړی ده او همدا یې د پنځي منځه ده.

۱۳.۱.۳۳ د نوي پېر پخلیک پښه لسمې څخه تر شپږ شپټمي لنډۍ؛
پښه لسمې څخه تر درېپښو سمې ټپي؛ لومړۍ څخه تر
شپږمې ټیکۍ او درېمې څخه تر دوې دېرشمې مصری بېلگه

▲ جانانه زه دې ساز خږ کړم

چې خپله مور مې ټنده نه مچو کوبنه

▲ جانانه پلار د دد بنکار پېري

د درکړې زور گورئ په هر مجلس کوبنه

▲ ای خولگۍ زه د خږیوان کړم

ځکه ولس کي د هر میر کور له ورځمه

سپړنه (تشریح، د غټو غټو ټکو څرگندونه):.

ای. پپيله: زړې لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری

بی. پپیلان یا پپیلنه: لیکوال (دبیلوم اېنجینېر صفی الله فردوس).

پی. پخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱ کاله وړاندي تېر پېر دی؛ ۱۳۸۴

لېږدی (۲۰۰۶ زېږدی).

ټي. ځای: ختیځ نوی بنار، مهتر لام ولسوالۍ، لغمان ولایت، ننگرهار زون،

ختیځ ټاټوبي، افغانستان.

ټپي. پپيلي بڼه: وگړني پپيلي.

جې. سندر غاړو ویلي: اوستاد باچا خان لغمانی.

چې. بنکالوه: د مینې او مېنې پالني لور حس، ورم، ودني، بدایني، وگړني،

ځيگتوب، سپېڅلي پښتانه چارپېريال او هواويچي تاثیر زېږنده ده، د

دې له پاره کره بوروم چې همدا يې د پنځي (تخليق) منځي (هستي) د

زوکړي موده ده.

ځي. منسوبه: سرو او مېرمنو ته. ځي. گڼه: ۳۳.

ځي. چوپړۍ: ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۲۹ او ۲۲۴.

دې. راټولونکي نوم: څېړونکي (دبیلوم اېنجینېر صفی الله فردوس).

دې. لیکۍ دی که لیکنه: ځلېر کي د دوو دود.

رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی.

رې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): *

زې. خبرداری (Caution): * ژې. کنټرول کي (In control): ټول.

رې. الیده بسپنه ورکول: د لاندي لنډۍ یو، ټیو، ټیکۍ یو او مصری یو پپیلان

ټولي د دندې په پېر ځای، ځای په ټول ټاټوبي کي پنځي بڼه کښلي دی.

،، لنډی

▲ ربه له غیبو مې ثواب کړي
هغې دنیا کې مجردانو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنیا مې خیر کړي
چې مجردانو صف کې زه ونه درېرمه

▲ بیا به سرکوب غونډې ولاړ یم
د ټول عالم مخکې به زه مختورن یمه

▲ ربه د هغې دنیا مې خیر کړي
بې پته یار مې د یهودو نوکر کړمه

▲ څښتنه! ژوند عمر مې خیر کې
رېن جیویش مې د لالا ډډون کوینه

▲ ژاخو جانانه خدای دې واخله
نه دې بنایست شته نه دې سم دي اندامونه

▲ خداپرو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځی کوراک ومه څرمه د مټاک شومه

▲ یاره زوزان ته ساډیزم شوم
د غم دردونه مې رنجې له منځه وړینه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داچ به دې په دانگ را له راوړینه

▲ جانانه مانه گیله مه کړه
د لغمان خلک درغلي نه قبلوینه

▲ ربه رښتینی می سالار کړي
دا کور رېښ به همیشه ژنل ومه

▲ زما پر تا د ستا پر مادي
چناک کتلی داوڼ زه نه درکومه

▲ په دواړو لاسو می زیندي کره
سادې سوډی ملگرې څه دي و ستایمه

▲ یاره سادو سابت دي پلار دی
په سار پوکي دا سابیری راغور ځوینه

▲ نامه دي شته حضور دي نه شته
چرلنده یاره په بیدیا دي لتومه

▲ یار می په لوبو کي څرو دی
ځکه لوبغالی له په دنگو گامو ځمه

▲ غمونه نور دي رانه شره
ما په شپه غاله کي سبق ته نه پرېږدینه

▲ ستا دوستی کتاب می جوړ کړه
په هر څپرکي کي جفا لیکلر راځینه

▲ نا ځوانی دي پینی له گوره
ژوي له ژوو سره څومره ښه کوینه

▲ فردوس پښتو ویوکی وایي
ځکه ژاپن رنگری په ژی یرغرله وینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پور، دویمه کوته
، ۱۴:۰۵ pm ۰۹/۰۱/ لېږدی. ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹ چوپړی)

، د شپه میرو لنډی

▲ مور له قوي پولیس په کار دي
رېن پولیس خلک میوزیک کنډک له ورینه

▲ وطن تکره شپه میري غواړي
چې ملک دېنن له اوږدې شپې شیبې کوینه

▲ خدای شته دا څرنګه عسکر دی
چې ملک وردی کي د دېنن سوسیسی راځینه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګریه
د اکاډمی له څنګه پټ تېر شوی بیڼه

▲ زه درته لنډ تورم غږومه
رېن عسکر راته کاره ګامونه ردینه

▲ لالیه یو دوه راته وایه
موزون قدم ډولونه زه درته وهمه

▲ زه به د ستا لوري له ګور کرم
تعلیم قدم مي قبلوه چې خوبه شمه

▲ که ستړی مه شي راته وایي
زه به ژوند، ژوند درله ویم چې میر مي بیڼه

▲ ته بریالی اوسي فردوسه!
له درسه وروسته الله پامان دي و وایڼه

▲ له خدمتي ځیني راستون شه
مور په خپې لوڅو تیرګرو پله ته درځینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پور، دویمه کوټه
E1۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰/۰۲/۱۳۸۵ لېږدی،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی،
۲۵۱ چوپړی)

،، لنډۍ

▲ وطن تم ټول کافران راغله

ژر را پاڅېره چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېر شم

غاړه غړۍ دي له کاله راځه مینه

▲ دا وطن نه جوړېږي یاره

غټ او واړه یې بلواگر جوړ شوي دینه

▲ دا بچي څه بچي دي یاره؟

لکه لرمې بچي خپله مورکی خورینه

▲ مونږ به گادیلې جواړي خوارکړو

چې پر وطن مو کراری حالت راشینه

▲ ای گنو ژنو میرځمنو

ځني له ځنډو سازوی خندا راځینه

بوست، د فکیرانو کلی، لښکرگاه، هېلمند، ۲۹/۱۲/۲۰۰۷ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدایه!

نه اېنگلېسان نه امریکایان نه روسیان دینه

▲ د ډارنډکي زو ډارېره

فرضي تواف بني منډې نه غواړي څرگنه

د لنډۍ يو، ټپو، ټيکي يو او مصري يو انگر
څېړنـچوڀري (ريسـرچ پانې)

▲ څاڅکي هوس څارل څاري ده
څپان، څپان څپان، څپان غواړي خورلنه

▲ ځاځل جوگر جلبنگ جنبان که
په لېوالتي مي جيحيونتي ترښتي شينه

▲ چټي چټي چرلنډيه ياره
ځنځونکي ځنځونکي جيچري يمه

▲ د شرمېدلې زو شرمېره
د تخت سيالي کې مېرني اور څرمه وينه

▲ په درنو غېرو څربولېره
په څلورڅنډو کې د غبرگو شکل څکه

▲ چې څه دي کښت که کښت بي ټول کړي
زړه دي دنيا که گشمالي کړي خاونده

▲ ته دي له خپل مېرمن ډارېږي
خلک پردو په سي کلا ته وا وخته

▲ ما چې به اسپي څرولي
زما مېرني سور په اس سور راغلي ونه

▲ الله تالا شولو مانعه!
ټولو کانونو مو تالا و لږېدنه

▲ تن مو هړپي د مرغلري
ټولو کانونو مو تالا و لږېدنه

▲ لکه کوچي نوم دي بادرنگ دي
ماته په مينه باندي نوم ټاکي زردکه

” تپي

▲ راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زرونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما څښتن باندې سوگند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لېرمه

▲ د تبي غره د سر بڼاماره
زموږ بديداره افسانې دي غږوونه

▲ موري د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړينه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې دد وگړي خواست گاري راله راځينه

▲ زده کړياله ياره يوځل راشه
چې ضدي پلار مې خدرپوان له ورکوپنه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناځوانه خوب کې خو راځه چې خوالي کړونه

▲ ته الله ډاډ باندې اوسپره
دلته زما له ډډه تاو شو کيبلونه

▲ پښتو پښتې کړې راته ماتې
رېن رېن سره مې خواکې نه پرېرډينه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باقسي و ننهواتي به درځمه

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

▲ څښتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنیا دې خدراڼ نه را کوینه

▲ الله به دواړه سره گورو
څوک وفادار څوک بې وفا په دنیا ونه

▲ کله په خیال کې ورسره یم
کله په خیال کې یې راوړم رانه تم بیښه

▲ کله تقدیر راسره مل وي
کله بې رحمه ټوکی و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولي سودايي شوي؟
تقدیر سودا راسره کړي مختورنه

د کابل پولې تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پور، دویمه
کوټه E1۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰/۰۲/۱۳۸۵ لېږدی. ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی،
۲۳۷ چوڀری)

”ټپي

▲ محضې په خوله رښتینې وايي
راځه د زړه خوالي و کاندو مرگ راځینه

▲ راځه وصال ته غاړه کېږدو
نور له هجرانه توبگاره شوم مینه

▲ مینه کې وصل ټکی ورک شو
هجر کې و گوره کلیات راغلي دینه

▲ په غیر کې سمه را غورځېزه
ما برابري درپسې ډېر ژرلي دینه

▲ ستا رنگ انار غونډې ښکارېږي
زما دې رنگ د مکيانډې واړه ونه

▲ که یارانہ نه کړې جانانه
داسې بیا مه وایه چې بیا له کلي ځمه

▲ زه دې رمټه لیونۍ کړم
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

▲ چې زه پخوا په خیال کې بیا شم
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

▲ دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوبسکې یې سهار کې و وینمه

▲ په گناهو توبې و کاندو
د پاک څښتن ډېر گناکاره یو مینه

▲ له پاک الله به فردوس غواړو
مور گناکار یې د ورتلو لایق نه یونه

د ملا باقي غونډۍ په سر، د موسی کلا ولسوالۍ، هېلمند، ۱۶/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي
، ۰۱۲ Roshan BTS site HLM ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۲۲۲ چوپړی)

▲ و، لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشینه

▲ ځانه څښتن باندي دې سپارم
تودو اېرو باندي مي خپل یار ولرمه

▲ د غم سیلی را باندي راغله
نمجنی سترگی می له خاورو ډکه وینه

▲ ولې په اوبس باندي سوره یې؟
ماته معلوم شول گولي ستا ټول فریبونه

▲ ځان د پشان د کوم قمری کره!
د خلاصیدو ځواب په ستوني کی واینه

▲ بنگالی پیغله درنه بڼه ده
کوډگرې زه دې له خندا په ژړا کرمه،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پریرده چې بڼې بلا وکاندي
نادان بچي دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژارم
د یهودي لمسی د دین ټیکه دار شونه
(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۹ چوپړی)

▲ په پټه، پټه غلی وران شي
پټ رنگېدو پروژي م ستا له کور راځینه

▲ له ملو رنک شي پاکستانه!
په زره بدانه زره می وران تل له تا وینه

▲ کرېکي دې کوم شهید رایاد کرم
که تېمرشاه، که ملالی که نجیب کرمه

▲ د سلگی زره پر دغه شین دی
سلگی، سلگی، سلگی، سلگی لیدلي دینه

،، ټیکو

▲ پېغلو چکچکي کړی حلقه شی

د پیغمبر اومتی څوک نه نازوینه

▲ ناوی لالی دی لاس نه نیسه

چي نتواتی ستا د زره کور ته درځینه

▲ ناوی رو، رو قدم اخله

د ولس پېغلي په کتار درسره ځینه

▲ ناکي دنیا درته فردوس شه

مونږ د الله ته درته دا غوښتتي کرونه

▲ بډی ملگری دی خوشحاله

واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کرینه

▲ که یې بوغان راباندی پلوري

زه پېروونکي د ابی د کسب گل یمه

زمور کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لېږدی،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

،، مصری

▲ د تورو ټکو برکت دی

تا غونډې خلک څوک منبر کي نه پرېږدینه

▲ سوگند په تورو ټکو کومه

که د نامه په خوله واخلم سرکوب به یمه

▲ مور به دې هسي خاطر و کړو

کم اصل خلک څوک په پوځ کي نه پرېږدینه

▲ په سپینه ریره کونیتوب کړي

ورانو کارو پسي د سپي په شانتی ځینه

▲ په سپینه ریره سودايي يي

جومات کي کښه عبادت و کره رینه

▲ د اسلام رنگه دې کره بده

سادی سوډی امامه څه دې وستایمه

▲ اسلام بدنم خلکو بدنم کره

ځکه یهودو باندي دین له منځه وړینه

▲ گاونډي وری ته چرگان خوره

داسي کارونه اسلام هېڅ نه قبلوینه

▲ اسلام د عدل انصاف دین دی

ځکه غریب غني یو ځای څځلي کوینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پور، دویمه کوته
E1۰۲, ۱۰:۰۰ pm ۱۰/۰۲/۱۳۸۵ لېږدی،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی،
۲۴۹ چویری)

،، مصری

▲ په لغمانیانو کي مي خوښ کړي

راځه، راځه پردیه زه دي خپله ومه

▲ رېنچپنه سمه په سر کېږده

چرلنډیه یاره څوک به غږ درو کوینه

▲ ستا کور اور پاج نه کربان شم

لکه جلغ زه درنه تاو راتاوه شمه

▲ چې د وصال په خیال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شینه

▲ ستا له اوبښتو سترگو څار شم
په دا زرغونه سیمه یې ساری نه وینم

▲ ته په ښایسته ډمیر گرځېږه
زه په خامه کښونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعلیم پوره شي
مور مې خبره د کرارې مجلس کړنه

▲ ښاګلیه یاره مه ځورېږه
که قسمت و شو په هغه ځای به یو شونه

▲ په رېګستان کې مې رېډي ده
رڼه زرغون یې لویه وه ترې لرې یمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
څوک چې له ټپته وره ځي سر ټپته وینه

▲ رڼه د ستا په ازموینه
ما خو له پېغلو شونډو رنگ خوړلي دینه

▲ رڼه د ستا په ارزونه
ما یې په زنه د ستا نوم لیکلی ونه

▲ بیا به کری ورځ را په شا وي
لکه چې کوتی څوک په بار بلده وینه

▲ ستا به لاسونه زما غوړونه
لکه گاډی جلب دې هر وخت کش کونه

▲ څنگ ته می راشي راته نه گوري
لکه هندو چې کلیمه بده راځینه

▲ اوس په لکسس باندې گرد مه کړه!
ماته معلوم دې واره لوبني لرگي دینه

▲ ځانه د غټ ساگر جور کری
ټول شیطانون دې دوي لاسي سلام کوینه

▲ فردوس ته هغه وخت وریاد کي
چې د غوبله غوبل یې تا باندې کونه

▲ ځانه د غټ ساگر جور کری
ټول شیطانون دې دوي لاسي سلام کوینه

▲ یه کربانه!؛ کربان وطنه زمور کور یې
په سر او سترگو به دې مور جوړو اړمنه

▲ یه کربانه!؛ کربان وطنه څومره خور یې
له ځانه گرانه و خورمن افغانستانه

۱۴. لنډۍ، ټپي، ټيکي او مصري پېر

لنډۍ، ټپي، ټيکي او مصري پېر يا د وخت موده يا وخت (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټيک وخت، ټايم، وخت، بیدو، موده، موکي يا موقع: دم، وار، ځل: گری، ساعت، شيبه، غوټه: مهال: د موسيکي شېبه: پروخت، پرتاکلي وخت):
:۰۰:۰۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثاني: دقيق: ساعته) په وخت کې ویلو ښکاروندی ونډی کوم.

پښتون پښت په لنډو، منځني یو او اوږدو ساوو لنډۍ، ټپي، ټيکي او مصري په ناستو، خبرو اترو کې وگړي نوموړي گړني پېيلې په لنډ پېر کې وايي؛ په سندرو، ښادۍ یو او غوره شېبو کې يې په منځني پېر کې وايي او په غرونو، دښتو، سر خلاصو ځايونو کې په اوږد پېر کې وايي.
نه يې ډېر لنډوالی خوند بې خونده کوي؛ نه يې منځنيوالی خوند بې خونده کوي او نه يې ډېر اوږدوالی خوند بې خونده کوي.
شپانه يې په نيمو شپو کې د مزلونو په لنډولو سره، په اوږده سا وايي غږ يې هم خوندور کېږي، په يوه شرط چې روغي يې و وايي.

په ديارلسومه پېړۍ کې د لنډپېر بنسټ گل محمد گلکي کېښوده؛ منځني پېر ملاجان ملاگي، احمد ظاهر، خان قره باغي، پينده محمد منگل، منور اوستاد، حسني اوستاد، ايوب اوستاد، شاولي اوستاد، خيال محمد اوستاد، پاچا خان لغماني، اشرف تير اوال، هارو باچا، ... او اوږد پېر بنسټ اوستاد گلزمان، اوستاد حيات گرديزي، اوستاد عبدالله مقرري او اوستاد انجنير سردار علي ټکر کېښوده.

د ټاټوبي سرغندوو سندر غاړو هر يوه اوستاد گل محمد گلکي او اوستاد ملاجان ملاگي د ظاهر شاه خان بابا د سلطانت په پېر کې دا لاندي لنډۍ د لغمان په ښادۍ یو کې ثبت کړي دي.

ليکوال دا ناڅانڅېري (زېرمې) په جوليز (شکلي) پېره وخته (پېر وخت) کالب کې سويي نښالۍ یو (مونکو، سويي منکرو) وگړو ته په گړني بڼه نوموړي پېيلې ټکي، ټکي انځورليک ډول په لمبسه کې کوي.

۱۴. ۱ لومړۍ بڼه لنډۍ: اي د، الف،،:.

زرې لغمانۍ لنډۍ: دا زرې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد گل محمد گلکي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلي دي:.

▲ وِه! له کاله نه مي سر هسک کره

له تور کارغه سره بناړو مستي کوينه

پېر: ۰۷:۰۷:۷۸:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي يا دقيقې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ ولي به زه ورپسي نه مرم

مخ يې برباد کابل سردار زلفي فوځونه

پېر: ۰۸:۰۸:۱۸:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ الف اشنا کرم بي جدا کرم

تي په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه

پېر: ۰۷:۰۷:۹۸:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ ټي ثاني يار به پيدا نه شي

جي په جمال کې خلک تېره کي دیننه

پېر: ۰۷:۰۷:۹۹:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ عينه (ع) ته ورشه ورته وايه

عينه (غ) نه غمازه يار مي را وله دننه

پېر: ۰۸:۰۸:۱۶:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ دال (د) دي ديدن ماته ناري ده

دال (ذ) دي ذليل کره د عاشکو نري زړونه

پېر: ۰۷:۰۷:۹۷:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ د جلی خوله شینکی کابل ده

دا نړۍ وریخي کوهدامان شینکي باغونه
پېر: ۰۸:۰۷:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیه: دکیکی: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

▲ ولي به تور دکن ته نه خم

چې په دې مرو سترگو کوم د خولي خواستونه
پېر: ۰۷:۴۴:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیه: دکیکی: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

د ابڅو په بڼه لنډۍ چې په کې د: ا ب ت ث ج ع غ د ذ (ای، بی، ټی، څی، جی،
عی، و، عین، غی، و، غین، دی، و، دال، ذی، و، ذال)، پورې شتون لري.
د دوی لغمانی زرو لنډیو په منځ کې گل محمد گلکي اوستاد ویلي دي.
د زوکړې موده یې څرگنده نه (نامعلومه) ده، له پخوانیو زمانو څخه یې وگړي
خوله په خوله مهترلام کې وایي.

له جگړو وړاندې بڼه په درز په بنادۍ یو کې روانې وې، په لنډ پېر کې سرغندوو
سندرغاړو ویلي دي. لکه اوستاد گل محمد گلکي او اوستاد ملا جان ملاگي په
۱۳۲۲ لېږدي کې ویلي؛ د دوباره ثبت کره موده یې ۱۳۶۹ لېږدی دی، خو په غرېزه
پوستکالي (ادیو) له پېټي (کیسټو) څخه د سندرو هټیوالو دوباره اړولې ده په دونۍ،
۴:۳۵:۵۲ / ۰۳ / ۲۰۱۶ / ۰۷ / ۲۰۱۶ زېږدي کې یې دوباره غرېزه پوستکالي په بڼه خوندي
کړي.

چې له څلورمې پېټي سندره ده، وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول:
مهال: د موسیکي یا موسیقي شیبه: پروخت، پرتاکلي وخت):.
۰۱:۳۰:۲۰:۰۰ (رپه: ثانیه: دکیکی: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

د مینې پالنې لور حس، لغمان زرغون سیمې او سپېڅلي پښتانه چارېبېریال او
هوایچي د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا یې د پنځي
(تخلیق) منځي (هستی) د زوکړې موده ده.

۱۴. ۲ دویمه بڼه لنډۍ: بی ،، ب،،:

زرې لغمانۍ لنډۍ: دا زرې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ملاجان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلي دي:

▲ وی!؛ الف اشنا کرم بي جدا کرمه؛ وی!

تي په تلوار یار ته ورځم که په خولا شینه

وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيکي شيبه: پروخت، پرتاکلي وخت):.

۰۹:۲۴:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ وه!؛ ټي ثاني یار به پيدا نه شي

جيم په جمال کې خلق تېره بي کره دينه

پېر: ۰۷:۹۵:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ عینه (ع) ته ورشه ورته وايه؛ وی!

غينه (غ) نه غمازه یار دي را وله دننه

پېر: ۰۷:۹۴:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ دال (د) دي ديدن ماته ناری ده

دال (ذ) دي ذليل کره د عاشکو نري زرونه

پېر: ۰۸:۸۶:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ یو مي په دي زرگی خوشحال ده؛ وی!

چي خان غريب به تول یوي خاوري ته ځينه

پېر: ۰۷:۴۱:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ وه!؛ خالي به پاتي شي ميدانه

مسافر کډې باروي وطن ته ځينه

پېر: ۰۸:۹۸:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

د لنډۍ يو، ټپو، ټيکي يو او مصري يو انگر
څېړنـچوڀري (ريسرچ پانې)

▲ علمه کاني د ويشتو يمه؛ وي!

مرگ مي لیده آشنا مي نه راستنه ونه

پېر: ۰۸:۹۱:۰۰ (رپه: ثاني: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ پام کو دوکه نه شي جانانه

غمازان شته څوک به دي تر باسي مینه

پېر: ۰۸:۳۰:۰۰ (رپه: ثاني: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

▲ وه! خیال دي په خوب کې را په یاد شي

د شپې مي وېخ کړي تر سبا سلگی وهمه

پېر: ۰۰:۰۹:۰۰ (رپه: ثاني: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

د ابڅو په بڼه ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اي، بي، تي، ټي، جي، عي، و، عين،، غي، و،
غين،، دي، و، دال،، ذي، و، زال،،) لنډۍ، له څلورو لرغونو لنډۍ او يوې ټپې سره
ويلي دي.

دا پورتنۍ ټولې وگړنې پيپلي له پارانويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور
اولی کې يې ټول ټال پېر: ۰۱:۴۴:۱۸ (رپه: ثاني: دقيقې: ساعته)

۱۴. ۳ درېمه بڼه لنډۍ: پي، پ، پ،،،.

زړې لغمانۍ لنډۍ: لاندېنې زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې قاري عبدالهادي، د محمد بشير په غوښتنه، په ۱۳۶۸ لېږدي کې ويلې دي، پير يې له ټنگتکور سره په دې بڼه دی.

▲ الف الله بي برکته

تې ده توبه ټي د ثواب جېم جنتونه
پير: ۰۰:۰۰:۰۵:۱۴ (رپه: ثانيې: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ حج مې د خبر دال دلالت ده

رې ده روژه زې زلمي ذال نکاتوهه
پير: ۰۰:۰۰:۰۵:۵۴ (رپه: ثانيې: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ شين د شراب سين د سودونه

صي د صلوات غي غلامي طي طلاقونه
پير: ۰۰:۰۰:۰۷:۰۵ (رپه: ثانيې: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ ضي د ضهمت عين د عيا ده

غين د غماز في د فرهر قاپ قلمونه
پير: ۰۰:۰۰:۰۵:۹۸ (رپه: ثانيې: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ کاپ کلیمه لام لالا ده

مېم محمد نون يي دی نور واو يي لوزونه
پير: ۰۰:۰۰:۰۶:۶۰ (رپه: ثانيې: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ الکه شابسي په مينه؛ کنه!

د اوړې ورځ دې راته تېره کړه مينه
پير: ۰۰:۰۰:۰۶:۶۱ (رپه: ثانيې: دکیکي: ساعته) په وخت کې ويلې ده.
دا ټولې وگړنې پېيلې له پارانويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پېر: ۰۰:۰۰:۳۹:۳۳ (رپه: ثانيې: دکیکي: ساعته) دی.

۱۵. ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوری

د یوې کره پښتو لیکلارې سیندګی ډوله لارښود په بڼه پښتون پښت ته د دوی د ابڅو په سټه ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټیګی او مصری مور ته په لاس راکوي.

د یوې بې سرو بوله انګېرنې له مخې د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې:

له لرغون پېر څخه زمور نیکونو، له اوسني مجاویر احمد زیار، عبدالشکور رشاد، قیام الدین خادم، عبدالروف بېنوا، گل پاچا الفت، صدیق الله رښتین، عبدالحی حبیبی، صالح محمد کندهارې، پیر روښان، اخون دروېزه، شاه پولاد امیر کروړ، بیټ نیکه ... نوح د لمک متوشلین (متوشلخ) زوی، ابنسین (اخوخ) مسی، یارد (یرد) کړوسی، مهلائیل کودی، قینان اودی، انوش خونډی، د شپیت ع پردی او د ادم ع له خولې (ساییز) (تنفسي) غړي، سړي، کرنکي (د سرو نلونه)، مری، ژبي، ژبه، تالو، ژبي لاندې برخه، غابڼونه او شونډي، کله په لره او کله په ډېره سا. وتلي غرونه دي چې نوموړو غرېز لیک (غر) او ابڅي خوله په خوله، سینه په سینه، څمڅه پر څمڅه، ټیټنگ په ټیټنگ، بانډه په بانډه، سیند ژي پر ژي، لورا لور، کورا کور، ښارا ښار، ټاټوبي په ټاټوبي مور ته کاپي (نقل، نمونه، سواد یا نسخه) کښل (تقلید لیکل، انشاء کول یا تالیف کول) بڼه راغلي دي.

د پښتون پښت د پښتو کاپي کښل شوي ابڅي (Pakhto Copy Write Alpabets) په لاندې بڼه دي، چې تر ټولو لوستونکو او پوهګرو وګړو ته یې یادول او لېل (هڅول، جغات ورکول، تشویق کول) فرض دي. خو کوشني پښت ته یې وپلار یوون (ارادي یکر، تصمیم واحد، عزم یونټ) لا ډېر په چار دی.

په لاندې ډول یې د پښتو ژبې له لومړي توري پیل کوو او نږه پښتو ابڅي یې تر ۴۴ کښو. خو تللي یا د عربي ژبه کې ورګډ شوي ابڅو چې عربي وی یا ویکي کې تری ګټنه اخستل کېږي، یوازي په همغه کې تری نټه (انکار) نه کوو، چې هغه ځانته لس دانې دي.

څه او څه چې هر ابڅي په پښتو وی کې کوم غر لره چې له خولې څخه را وځي کټ مټ همغه د پښتو ابڅي کښو، له سلو سل ۱۰۰٪ پورته یې غرېزلیک (غر، تلفظ) ته پام کوو، بیا یې په همغه وار ابڅي کښو او بور وو. په لاندې بڼه: ګڼه. غرېزلیک (غر) ابڅي...

۱: د وای، ا (الف، آ، ع) ۲: د وبي، ب ۳: د وپی، پ (ف) ۴: د وټي، ت (ط) ۵: د وټي، ټ ۶: د و جی، ج ۷: د و چی، چ ۸: د و ځي، ځ ۹: د و څي، څ ۱۰: د و ځي، ځ ۱۱: د و ډي، ډ ۱۲: د و ډي، ډ ۱۳: د و ري، ر ۱۴: د و ځي، ځ

د وړې، ۱۵: د وړې، ز (ذ، ض، ظ) ۱۶: د وړې، ژ ۱۷: د وړې، ۱۸: د وړې، س (ث، ص) ۱۹: د وړې، ش ۲۰: د وړې، ۲۱: د وړې، غ ۲۲: د وړې، ک (ق) ۲۳: د وړې، گ ۲۴: د وړې، ل ۲۵: د وړې، م ۲۶: د وړې، ن ۲۷: د وړې، ن ۲۸: د وړې، و ۲۹: د وړې، ه (ح) ۳۰: د وړې، ی: (اورده یې، دوي ټکي سر په سر یا په والاړه لرونکي یې، بنځنه وی) ویکي یا لغات) دېرگنه یې، ترمخې ابځي یې اور زېر (-) اخلي او خوله دېره خلاصبري، لکه ټول ابځي چې غږ لري لکه: ای، بی، تی، ټی... یې پورې، ادې، شپې، شرومې، شپنې، تیارې، ناوړې، باندي، لاندي، کي، کپري، شي، لري، لپوي، دي، وي، ادې، هېخ، بیخ، تیز، تېر، پېر، کېخ، زېر، زېرون، پېر، بیبره، لیخ، مېرمن، کپنه، کپېنه، ابځي، گنځي، زومنځي، گنډي، رېب، سنتي، لمنې، برسنتي، درغني، خبرې، اتري، خپري، منگولي، لاري، لوېشني، ځنگلي، ځنگلي، مني، خېبني، لېرېدل، خوري، تروري، موري، لوري...)

۳۱: د وړې، ی: (لنډه یې، دوي ټکي خوا پرخوا یا په پرتو لرونکي یې، نرينه وی یا ویکي (لغات) دېرگنه یې، ترمخې ابځي یې لنډ زېر (-) اخلي او خوله لږه خلاصبري، لکه: زیاتي، بیاتي، کینچي، وري، نالیکي، دي، وي، کري، ځي، شي، کپري، سيمي اوېل، کانسوننتي، غويي، خېبني، تربگني، دوستي، وړاني، ابادي، وداني، خپلوي، بنادي، پردي، کودي، اپريدي، لغماني، الېنگاري، الېشنگي، بادپېني، قرغه یې، پشه یې، نورستاني، کوهستاني، عربي، ارياني، جرمني، روسي، امریکايي، روسي، الېنگلېستاني، پنجابي، چنگيزي (منگوليايي)، مغولي (اوزبکيستاني)، تورکي، غزنوي، صفوي، اموي، عربي، اپندي، اپتاليوي، رومي، فارسي، غوري، بخدي، الينايي، سالوي، لغماني، ارياني، بېباکي، شتمني، روي، وي، وري، یکر، یون، یوسلو یولسم، یودېشتم، یوزرو او یوسلو او یوم، بوین، بنکاروندي، پلغاري (زېني)، ټلپوري (ځمکپوري، تاکاوياني)، ځانگري وگري، نتيالي، وبيپوهي، ويار، بېبرور، بېر، نياوتون، لېوکتي، لنډوين، کيخلیک، سنگیوني، سونتوکي، ویرزلي، میرني، بريالي، اتلوي...)

۳۲: د وړې، ی: (نر مه یې، بی ټکوي یې، زور واله یې، هېخ ټکي نه لري، نرينه وی یا ویکي (لغات) یوه گنه یې، ترمخې ابځي یې زور (-) اخلي او خوله لږه خلاصبري پاس تالو لوري هوا ځي، لکه: زیاتي، دی، وی، کری، ځای، شی، چای، منگی، کانسوننتي، غويي، خېبني، تربگني، وړاني، بدی، بنادي، پردي، کودي، اپريدي، لغماني، الېنگاري، الېشنگي، بادپېني، زمري، زلمی، پشه یې، نورستاني، کوهستاني، عربي، ارياني، جرمني، روسي، امریکايي، بېباکي، شتمني، کجی، لیوني، ځغاستي (دهلېز)، پلغاري (زېنه)، چرچوبی (تشناب، تولیت)، وریاوی (شاور، لمبازی)، لیکي (کبلی، کیتاب یا کتاب) بنکاروندي، ځانگري وگري، نتيالي، وبيپوهي، لېوکتي، لرگی، سري، غبرگولي، غبرگوري، لرلیدی، سنگیوني، سونتوکي، ویرزلي، میرني، بريالي، څاروندي، بوی، دوی، نری، خدای، وری، لوی، بنکارندوی، خوی...)

۳۳: .. ۰۰ یې ، ، ی: (درنه یې، لکی داره یې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غیرگنډ ورکوي او اوږده غرانگه غونډې غځول کېږي، بنځېنه وی یا ویکي (لغات) یوه گڼه یې، لکه: انی، بنی، اکی، کاکي، توری، کوکی، برگی، لسانی، نی، حبیانی، رتی، پتی، گولوی، نری، ډری، شبونکی، شپېلی، گنیالی، لپوهگی، ناکي، شبي، بدی، بنادی، پردی، کودی، اپریدی، لغمانی، الپنگاری، الپشنگی، بادپنی، حمری، سری، پشه بی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اریانی، جرمنی، روسی، امریکایی، شتمنی، کچی، لیونی، نییالی، ویپوهی، ویرژلی، میرنی، بریالی، خاروندی، نری، وری، نری، کری، ډودی، څوکی، زغرټی، انډی (قورمه)، رلی، ټولنجی، بغی، ټیپی، ډگگی، سیوسیوی، یکی، کینتی، هگی، څرخي، غرخنی، څاخی، دوران، دورخانی، اڅکزی، غرغبنتی، گوربخی، ملخنی، ژي، وی (لغات)، وی! (پارنویکي غږ دی د درد) ادکی، څپلی، انکټی (بخاری)، څپری، کوکی، کرکی، شالی ولی، پی، لنډی، ټی، ټیکۍ، مصری، انگی، لنډکی، بگتی، کیسی (شبی)، پارکی، کاکری، چاربیټی، سپینی (ازادي پیلی)، کپسه گی، د اتن غبرگی، درې څپزی، څلور څپزی، پنبخه څپزی، شپږ څپزی، اووه څپزی، اته څپزی، نهه څپزی، لس څپزی، هایکوبی، موندی (سر پرېکری)، انځورگی، کېنتوزی (سانتی)، نامانیزی، زخی، بی تلی، ټولنجی، ناپسلیزی، ناپیلی او سلسلی، ...)

۳۴: .. ۰۰ یې ، ، ی: (امریه یې، گوډکی الف واله یې، په کر (فعل) کی تری گنتی اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو گوډکی الف لري. همدا ورته غیرگنډ ورکوي او اوږده غرانگه غونډې غځول کېږي، لکه. ډودی و خوری، بنه کوئ، بد مه کوئ، ټاټوبی ودانه وئ؟، درناوی یې کوئ؟، د درنو درناوی کوئ!، بدې مه غواړئ!، د پردو مه کېږئ!، ځانونه وپېژنئ، خپل یوژی مه وژنئ، د خپل پښت وگړي سره منډه وهئ!، ترلو کره لوبنی گږدئ!، ناغه له غواره مه اخلئ!، چې له تاسو ټېټ وي زور ورسره مه ازمایئ!، لاس مو خلاص ساتئ، سخته کی سم لاس ورکوئ!، دا ټولې کینلې ولولئ، د پوهی او څیرکتیا انگر ځان ته وټاکئ!، په کال کی جاپانیانو غونډې سل کتابونه لولئ؛ عربانو غونډې مه کېږئ چې کال کی دوی کتابه ولولئ. لولی ته غور مه نېسئ، دا دونیا لولی ده، ډېر پام یې مه کوئ، یوازي په پښتو لیکل کوئ!!!؛ که نه یې کوئ پښت مو هېڅ بډایه کېږي او خپلواک کېږي. تاسو همداسې غواړئ او که نه یې غواړئ ...

عربي ژبي ته ورگډ شوي اېڅو دي چې ډېر لږ ان د هېڅ په بڼه غږونه په پښتو گږود کې لري، هسي (محضي) يې عربي ويكيو كي راځي. ۱: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۲: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۳: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۴: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۵: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۶: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۷: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۸: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۹: .. ۰۰ ټي ، ، ټ: ۱۰: .. ۰۰ ټي ، ، ټ:

په رښت کې پښتو ډېره لرغونې او زړه د ژبو مور ژبه ده چې د ژبو ونې څېرې کې ډډ ته ډېر لږ واټن لري. هغه ښاخ دی چې لومړی زوکړه شوی دی او غورږېدلی دی. له همدې ژبې څخه دري (فارسي) او عربي، کوردي، اردو ژبې ته اېڅې ورغلي دي. مور ته نه دي راغلي، زما پلټنه داسې په ډاگه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې چې د کره لیکنې پښتو ۳۴ غږېزلیک (غږ) لري. خو ټول ټال ۴۴ اېڅې لري.

د پښتو کاپي کښل شوي اېڅې (Pakhto Copy Write Alpbets) دي.

هر گوره که د دري (فارسي) کښلې کښو، د دري (فارسي) په کړنلاره یې کښو او که عربي کښو، د عربي په کړنلار یې کښو، لکه:.. چه کاره استی!، شما و ما، جنگلات کنز. الخيار، حلوا، قلم، الحليم، الرحمن، صفی، مجنون، تبلیغ، المساجد، الطالب... .

بل لوري ته که مور کټ مټ د پښتو اېڅې فونویکه کړو، او یا یې لاتیني اېنگلېسي اېڅو باندې کښو یا اړو، دا د منلو کار هېڅ نه دی او نه د کولو دی. دا په ټوله کې زموږ لرغونې ژبه له خنډ سره مخ کوي.

ناگنلې راځي، گټوره هم هېڅ نه څرگندېږي، زموږ ډیرای وگړي له سلو ۱۰۰٪ ټول په همدې تورو او اېڅو کښل کولی شي، اشنایي ورسره لري، د پښتون پښتو هني له لرغوني پېڅلیک را نېولې تر نن پېره پوري چې ټول کښلې کښل شوي دي، په همدې اېڅو دي او آن د ټولو نښیالی یو پوهگرو کښلې هم په همدې اېڅو دي. د تورو اړولو ته هېڅ زما ټکی له سلو ۰٪ خوښه او اند، وند نه دی. زما ورته له سلو ۱۰۰٪ نټه ده.

د دې پایله ساده برابره وي دا چې په ټوله کې که د پښتون پښت یو ټکی یاد کړي، په پنځې ژبه هم پوهېدلی شي. د الله کتاب، د رسول الله خبرې او سنتو باندې چې په سترگو ویني ترې پوهه اخستلی شي.

د بېلگې په بڼه مور د رومي، دنیا، کاني، کټ، د ونو په ډنډرو، وېلو شویو اورغلو کې ،، الله ،، کښل شوی وینو.

خو په بله هېڅ ژبه کې داسې نه وینو او نه شتون لري، چې (ALLAKH,) ALLAH, ALLAX) په لاتیني یا فونوميکه ژبه دي کښل شوی وي.

ځکه په ،، الله ،، ج ذات نوم کې څلور اېڅې دي، زموږ د ژبې لومړی اېڅې ا (ای)، دوي دانې ل (لي) زموږ د ژبې لومړی اېڅې څلورویشتم او نهه ویشتم گڼه اېڅې ه (هي) دی.

چې سره یو ځای یې کړو، نو الله ج نوم کښل کېږي. د دې له پاره زموږ ژبه او زموږ د ژبې توري پنځې دي او د پنځا څښتن کښل شوي اېڅو سره ورته والی لري.

چې د پوهېدو او ځکاووت جوگه مو کېږي، که دا مور لري کرو، زموږ پښت لا له تيارو سره مخ کېږي.

ځکه چې اوس، اوس مو دېری پوهگري وگري په کره لیکلار نه دي په لار شوي. ان اسلامي او دیني کښلي په ناسم وینگ له تېر اسلامي بېره کښي، چې دا د ټولو بېغوري او بي پامي ده، ځکه که اېنکلېسي ژبه يادوي، يوه ټکی نه غلت وي. نوم هم کره ليکي، NAME ټول چلونه يې يادوي، په اېبڅو يې سر خلاص وي، خو د خپلي ژبي سره ښه ډېر وائڼ لري.

د همدې له پاره د لاندي لیکوال له ۳۶ غرونو سره په نټه يم، د هغه لمپسه داسې ده، خو په کښلي کې دېری ځای غرونه شمارلي نه دي ان ۳۸ دانې دي. و، د يوې کره پښتو ټول ۳۶ خپلواکو او بېواکو، دوو غبرگغرونو (ی، ی) د سېمبولونو (تورو) لیکلر يا (خپواک اېبڅي ۷+ بېواک اېبڅي ۲۷+ نیمواک اېبڅي ۲+ غبرگواک اېبڅي دي ۵+ وي (و) ۶ اېبڅي: ۴۷ چې هغه لس نور چې عربي ته مو ورکړي ور سره گډ کرو، ټول ټال ۵۷ کېږي. ،، (مجاویر، ۱۳۵۷ لېږدی، ۲، ۳، ۴ او ۵ چوپړی)، (مجاویر، ۱۳۸۲ لېږدی، ۳۷ او ۳۸ چوپړی)

زدکره داسې ښودنه کوي چې د پښتو ژبي ټول اېبڅي چې ټولو ويکي يې ۶۰۰۰۰۰ زرو ته رسېږي، له ۴۴ اېبڅو څخه يې رغښت موندلی دی. همدا ټول ټال ۴۴ اېبڅي زموږ د ژبي اېبڅي دي، زما په نظريې دا روغه خبره نه ده، يوه ټمبل شوې خبره ده چې ځينې باندي ژبپوهان وايي چې پښتو اېبڅو کې د عربي ژبي ۲۸ پور شوي اېبڅي دي، د پارسي ژبي ۴ پور شوي (آي، چي، پي او ژي يا آ، چ، پ او ژ) گډ دي، پاتې ۱۲ اېبڅي د پښتو ځانگړي توري دي.

بل لور ته په ټوله کې پښتو ژبه د پارسي او عربي ژبو ځانگو ده او بخدي يې ټاټوبی دی. پښتو ژبي پور کړي نه دي له دي ژبو څخه بلکې عربي ته يې ۲۸ اېبڅي ورکړي، پارسي ته يې ۳۲ اېبڅي ورکړي خپله يې ۴۴ اېبڅي دي چې ټولي خبرې رانغاړي او په بشپړه بڼه يې لمپسه کې کوي.

و، لیکدود ستونزې: يوه کره لیکنی پښتو ۳۶ غرونه (Sounds) لري، خو اېبڅي (الفبي،) يې له دېرشو ښو (توريو يا حرفونو) تېری نه کوي. له اووه واوېلو (Vowels) څخه يې يوازي درې دا لیکنی ښي يا توري (و- ا- ی) لري. د زور (فتحې) او زورکي له پاره (ه) له پخوا راهيسې، هغه هم يوازي په پای کې رادود شوي ده.

خو (ء) او يا چرگی (هه) کارونگ د ژبپوهنيز رښت (قانون توپير) تر ډېر ځايه زيانمنوي، له لوستونکي لار لودن ورکوي.

یوازي د دو یوو ،، د پېنځگونو، په بله وینا، شپږ گونو ډولونو له رامنځته کولو سره یو څه لیکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پېښور اکېډیمي هم هوکې کړي دي؛ که څه هم د اردو په پېښو د (ے) او دغه راز (ء) بې کچې کارونې (او، خای، خدای ...) کوزنی لیکدود خورا ډېر پېچلی، کړکېچن او کرغېرن کړی دی او په تېره چې زور، زېر او پېښ هم ور سر باري کړي،، (مجاویر، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۷۶ چوپړی)

د عربي ژبې ښې نښانې (زور پرځای الف ، زېر پر ځای یې، پېښ پر ځای و، غړوندي څخه هېڅ گټنه نه شته...) په پښتو ژبه کې زور، زېر، پېښ هېڅ شتون نه لري (ا، ی، و، ...) څخه گټنه اخستل کېږي، د پښتو ژبې غړیز رغښت سره هېڅ اړخ نه لگوي او پښتو غړېزه یا فونیمیکي اېڅي (الفبي) په لاندې بڼه دي.

د الف (ا) د پښتو ژبې لومړی توری دی، چې په څو دانو ویکيو کې د آ، آس، آر، آره، آر... په نورې کې نه راځي چې اوږد ویل کېږي.

چې له ۱۹۳۶ زېږدي د پښتو ژبې له ملي رسمي قانونیت راهیسي او د اوستاد مجاویر احمد زیار په هڅه له ۱۹۷۴ زېږدي راپه دې خوا ترې په منلې بڼه گټنه اخستل کېږي.

زورکی پای نومونه: نیکه، تره، زړه، وراړه، واده، شپانه، پښتانه، ...
یه، یه روره!، یه پلاره، یه زویه، یه پوهندویه!، یه ساتندویه!، لویه!، سویه!، یه خویه، یه بویه!، رویه!، ...
په مېړانه، په ځغرده، په ډاگه، هېڅکله، یا هله، پورته، دننه،
زور پای (ستاي) نومونه، چې هم ښځینه کارېږي او هم نرینه او څه نا څه له درې ژبې سره گډون لري، لکه: ډاډه، ډډه، ښایسته، ساده، پیاده، شهزاده، مېلمه، قورمه، پڼه، ... په پام کې ونیسئ.

۱۵. ۱ ای (ا، الف، آ): کره پښتو لیکلارې ابڅو غږپزلیک (غږ) په سټه
لنډی، ټپي، ټیکي او مصری

زما پلټنه داسي په ډاگه شوي يا زما څېړنه داسي ښودل شوي ده چې د بوي
کره پښتو لیکلارې سیندگی ډوله لارښود په بڼه پښتون پښت ته د دوی د ابڅو
په سټه ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټیکي او مصری
مور ته په لاس راکوي. چې گڼه. غږپزلیک (غږ) ابڅي په کي کره سپیني
ته راوباسو.

۱: .و، ای، ، ا (الف آ)؛ د پښتو کاپي کښل شوي لومړی گڼه ابڅي پیل شوي
لرغوني لنډی:

▲، و، اباسین بیا په څپو راغی

په سر يي راوړه سپینې خولي زېر پیزوانونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدي، ۱ چوپړی)

▲، و، آینه مي څله مخ ته نیسي

نېستی مي بڼه جوسه بدرنگه کره مینه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدي، ۱۱ چوپړی)

۲: .و، بي، ، ب؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوېم گڼه ابڅي پیل شوي لرغوني لغمانی
ټپه او لنډی:

▲، و، بابا دي ما وژلی نه دی

چي راته نیسي د زړي ولي بندونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدي، ۱۲ چوپړی)

▲، و، بیه د باز رانه پرې لاره

اشنا گونگی وخت تاوان راباندي شونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدي، ۲۱ چوپړی)

۳: .و، پي، ، پ؛ د پښتو کاپي کښل شوي درېم گڼه ابڅي پیل شوي لرغوني لغمانی
مصری او لنډی:

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ ،، باچایي تخت مي په کار نه دی

جانان دې لو کړي زه به وري تولومه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲ چوپړی)

▲ ،، پیکي مي مه پرېکوه موري

پر سر پرېکړو ونو نه کښنې بازونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۴۹ چوپړی)

۴: ،، ټي ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوي څلورم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني
لغمانی مصری او لنډی:

▲ ،، تا به زما په غېر کې وژني

زما دې مرگ وي چې جامي به غونډومه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۵۰ چوپړی)

▲ ،، تېر شوی عمر به را نه شي

که د دنيا بېديا اوبه په اوبڼکو کړمه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۵۸ چوپړی)

۵: ،، ټي ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوي پېنځم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لغمانی
مصری او لنډی:

▲ ،، ټال ته ختم بنگري مي مات شول

گنا د يار ده چې کوي اشاره تونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۵۹ چوپړی)

▲ ،، ټينگه مي مه نيسه په غېر کې

ستري ستومانه له واده راغلي يمه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۶۱ چوپړی)

۶: ،، جي ،، ج؛ د پښتو کاپي کښل شوي شپږم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لغمانی
لنډی:

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲، و جادوگر دېر رانه چاپېر دي

د خپل جانان څخه مي لري گرځوینه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

▲، و جهان د ژوند خالي بازار دی

د عمر بیه نور څه نه شته بي له غمه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۷۰ چوپړی)

۷: و، چي، چ؛ د پښتو کاپي کښل شوي اووم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لغمانی
مصری او لنډی:

▲، و چاته به تور چاته به سپين بي

ماته د زرو کتوري ښکاري مينه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۷۱ چوپړی)

▲، و چي بي په زړه کي اور د عشق دی

زر به پري کور د رکيبانو وسپزینه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۰ چوپړی)

۸: و، ځي، ځ؛ د پښتو کاپي کښل شوي اتم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لغمانی
لنډی:

▲، و خانگه به نن سبا کي گول شي

ما بي په سر کي سري غوتي ليدلي دینه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۱ چوپړی)

▲، و څيري گرپوان د گول په شان يم

اويښکي سهار لکه شبنم پري ورومه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۴ چوپړی)

۹: .و و ځي،، خ؛ د پښتو کاپي کښل شوي نهم گڼه ابېڅي پیل شوي لرغوني لغمانی
لنډی:

▲، و و ځان به په خر سین کې لاهو کرم

الته به و و ځم چې مي کدر په چا وینه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۵ چوپړی)

▲، و و ځه د اختر په سبا راشه

زه به در و ځم توري سترگي سره لاسونه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۶ چوپړی)

۱۰: .و و ځي،، خ؛ د پښتو کاپي کښل شوي لسم گڼه ابېڅي پیل شوي لرغوني لغمانی
ټپه او لنډی:

▲، و و منډه مي زره په سر کې خښ شو

غوټی غوټی ویني يي ځي له پرهارونه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۸ چوپړی)

▲، و و خیال دي له وصل نه کم نه دی

زه تسلي د زرگي ځکه پرې کومه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۴ چوپړی)

۱۱: .و و دي،، د؛ د پښتو کاپي کښل شوي يوولسم گڼه ابېڅي پیل شوي لرغوني
لغمانی ټپه مصری:

▲، و و دا اخری مصری مي وا وره

په زره سوری شي چې مي و کړې ټپوسونه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۰۵ چوپړی)

▲، و و دیوال سوری کړه دسمال را کړه

پلار دي خڼگر دی بیا به جور کړي دیوالونه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۲ چوپړی)

۱۲: . وو ډي ،، ډ؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوولسم (دوبلسم) گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لغمانی تپه او مصری:

▲ ،، ډبرې واخله ما پرې وله

د زورورو په یاری چې نازېدمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

▲ ،، ډپوه رڼا کره دیدن و کره

سبا به وایي چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

۱۳: . وو ري ،، ر؛ د پښتو کاپي کښل شوي دیارلسم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لغمانی تپه او لنډۍ:

▲ ،، را باندي و ژارئ عالمه

یو زکندن دی بل د یار له غېږي ځمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۴ چوپړی)

▲ ،، ریبای یې ډېر گړندی راغی

چې مرور اشنا به څه ویلي وینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)

۱۴: . وو ري ،، ر؛ د پښتو کاپي کښل شوي څوارلسم گڼه ابېڅي پيل شوي د لیکوال لغمانی تپي:

▲ رانزړه مې وینې خپلې وڅښې

رنگتیا یې څه ده رنگ وي داغلي زړونه

▲ رښ په بڼه وارولم

څه به کړي مینه مې د یار په زړه دننه

▲ رنډې پېښې را باندي و که

د ژبي لارې دې درمل د رنگي زړه نه

۱۵: . وو ژي، ز؛ د پښتو کاپي کښل شوي پښخه لسم گڼه ابېڅي پیل شوي لرغوني لغمانی ټپي:

▲ ،و زار د هجران مي دی خورلی

خو د وصال طیب خبرپري و به مرمه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۱ چوپړی)

▲ ،و زېری مرض مي عشق کي واخست

يار مي طیب دی په وصال يي روغینه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۰ چوپړی)

۱۶: . وو ژي، ز؛ د پښتو کاپي کښل شوي شپارسم گڼه ابېڅي پیل شوي لرغوني لغمانی ټپي:

▲ ،و ژارم له خپل نصیبه ژارم

چي مي په برخه کي بېلتون و رسېدنه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

▲ ،و ژوندون زما په درد او غم دی

بېلتون میري په شاني غاښ راته چيچینه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

▲ ،و ژني به څه په کور معلوم شي

چي چېغې گډي وي نري وهي ډولونه،
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۲۹۷ چوپړی)

۱۷: . وو ږي، ږ؛ د پښتو کاپي کښل شوي اووه لسم گڼه ابېڅي پیل شوي لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

▲ ،و ږغ دي راته پري پوهېدنه

په پر کالی د بېلتانه ورغلي ومه،
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ ،، ورغ شو پر کت یې جانان راوور

زړه مې په پر شو چې پر شا یې نه وي زخمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

▲ ،، رلی دې ستا په فصل راشي

زما جانان له نری ملا کړي فریادونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

▲ ،، ږږه دې سپینه غاښ وتلی

په یارانې په سي ملنگ گرځي مینه،،
(سلېمان او مجاور، ۱۳۶۳ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

۱۸: .،، سي،، س؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته لسم گڼه ابېڅې پیل شوې لرغونې
لنډی او ټیکی:

▲ ،، ساتلی باز مې رانه لاره

په مارگله به ورته دام د زلفو ږدمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۲ چوپړی)

▲ ،، سینی ته غت لونگین جور کړه

ډول به یې ستا وي بوی به یې ما لره راځینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۶۱ چوپړی)

۱۹: .،، شي،، ش؛ د پښتو کاپي کښل شوې نولسم گڼه ابېڅې پیل شوې لرغونې
لنډی:

▲ ،، شا خودې را ته کړه راهي شوې

د اوبښکو ډکې سترگې څوک را پاکي کړینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۲ چوپړی)

▲ ،، شین خالی ټېټه شه خوله راکه

بلا په سي که باچا واخسته جرمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

د لنډیو، ټپو، ټیګیو او مصریو انګر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

۲۰.: وو بني،، بن؛ د پښتو کاپي کښل شوي شلم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني لنډی
او مصری:

▲، وو بنيادي د دواړو مبارک شه
اول زمور چې مېلمانه راغلي یونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

▲، وو بشپینه د زړه مې ماته نه شوه
بېلتانه ډېر پرې د گولو وکره وارونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۱۵ چوپړی)

۲۱.: وو غي،، غ؛ د پښتو کاپي کښل شوي يوه ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي لرغوني
لنډی:

▲، وو غاتول به تول امېل به جور کرم
د يار له پاره بي په غاړه گرځومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

▲، وو غیلي خپري که راته گوره
چې په لمر څرک به دي لیدو لره درځمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

۲۲.: وو کي،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوي دوه ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي زري
لنډی:

▲، وو کابل ته مه وايه چې وران شي
په کي پراته دي پښتانه د ننگ مېړونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)

▲، وو که يو نظر راباندې و کړي
لکه د لمر به سر هسک په پښي شمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

۲۳: . و، گي، ، گ؛ د پښتو کاپي کښل شوي دري ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي زري
لنډی:

▲ ، و، گرانه د خدای د پاره راشه
پر ما تياره ده چې رڼا راباندې شينه،
(محمددين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۰ چوپړی)

▲ ، و، گيله له خپلو ځيني کبړي
له بېگانه وو به څوک څه گېله کوينه،
(محمددين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

۲۴: . و، لي، ، ل؛ د پښتو کاپي کښل شوي څلور ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي زري
لنډی او مصری:

▲ ، و، لاتين رڼا کره ديدن و کره
بيا خو به وايي چې ما خوب ليدلی ونه،
(محمددين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۳ چوپړی)

▲ ، و، له تورو څنگ مه کره لاليه!
ځوانان پر سرو تورو ورځي نجوني گتینه،
(محمددين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۷ چوپړی)

۲۵: . و، مي، ، م؛ د پښتو کاپي کښل شوي پښخه ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي زري
لنډی:

▲ ، و، ما اټېران په لاس کي واخه
پر ما اته کره د اوږدو زلفو سرونه،
(محمددين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۵۸ چوپړی)

▲ ، و، ميني دي زور راباندې و کر
په ميري پښه نه ږدم چې يار بی پاتي شينه،
(محمددين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۷۹ چوپړی)

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
څېرنه چوپړي (ریس — رچ پانې)

۲۶: . وو ني،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوي شپږ ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي زړې
لنډۍ:

▲، و نا ترسي خلک دې کسکر کړل

چې نړۍ سترگي توروې وهي خالونه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدي، ۲۸۰ چوپړی)

▲ نه! نيمه شپه شوه يار را نغي

زويه ويده شه چې په خپله پسې ځمه

▲، و نيمه شپه شوه يار مي را نغي

د کت بازو راته سړی، سړی کېښه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدي، ۲۸۸ چوپړی)

۲۷: . وو ني،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوي اووه ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي د ليکوال
لنډۍ:

▲ ټنکۍ دې پاس څرخي ته نه ځي

بېگا په توره خړه و لاره ترې شپانه

▲ نۍ غټه روغه، روغه جوړه

مور ته بختي يې وه له ځای ځني خپه تله

۲۸: . وو وي،، و؛ د پښتو کاپي کښل شوي اته ويستم گڼه ابېڅي پيل شوي لنډۍ:

▲ وار به دې تېر شي ژپړه گله

چېرې به بيا پسړلی سپرې زېر گلونه

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدي، ۲۸۸ چوپړی)

▲ وپښته يې اور باندي کاره شو

ځکه يې زلفي په رخسار تاو شوي دينه

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدي، ۲۹۵ چوپړی)

د لنډۍ یو، تپو، ټيکۍ یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

۲۹: . و و هې ، ، ه؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهه ویشتم گڼه ابېڅي پیل شوې لنډۍ:

▲ هابیل قابیل و سره وروڼه

نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)

▲ هیکل د سر په سینه کېږده

تیاره ماښام به پر ما لور مازیگر کینه

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

۳۰: . و و یې ، ، ی؛ د پښتو کاپي کښل شوې دېرشم گڼه ابېڅي پیل شوې د لیکوال
لنډۍ:

▲ پر خو دارلی نه یې یاره

له غره راغلی رنگ دي ځي راځي مینه

۳۱: . و و یې ، ، ی؛ د پښتو کاپي کښل شوې یو دېرشم گڼه ابېڅي پیل شوې لنډۍ:

▲ یا به دنیا کې سم ژوندون کړم

یا به د مرو څنگ کې خاورو لاندې شمه

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۸ چوپړی)

▲ یوه یې کمال بل یې جمال دی

پر ما مجال دی چې د ځان اشنایي کړمه

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۰۹ چوپړی)

▲ یوه ورستی لنډۍ دي داوي

رب دي د دوو مینو و کړي دیدنونه

(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۹۴ چوپړی)

۳۲: . و و یې ، ، ی (نرمله یې، بې ټکو یې، زور واله یې، هېڅ ټکي نه لري)؛ د پښتو
کاپي کښل شوې دودېرشم گڼه ابېڅي پیل شوې لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصری هېڅ
شتون نه لري، د دي له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په ویبپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېیلی هم نه شته.

۳۳: .،، یې، ی (درنه یې، لکی داره یې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غیرغږ ورکوي او اوږده غرانگه غونډې غځول کېږي، بنځېنه وی یا وییکی (لغات) یوه گڼه یې)؛ د پښتو کاپي کښل شوي درې دېرشم گڼه اېڅي پیل شوي لنډی، ټپه، ټیکو او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په ویبپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېیلی هم نه شته.

۳۴: .،، یې، ی (امریه یې، گوډکی الف واله یې، په کر (فعل) کې ترې گڼتي اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو گوډکی الف لري همدا ورته غیرغږ ورکوي او اوږده غرانگه غونډې غځول کېږي)؛ د پښتو کاپي کښل شوي څلوردېرشم گڼه اېڅي پیل شوي لنډی، ټپه، ټیکو او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نموني اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بورولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په ویبپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نوموړې پېیلی هم نه شته.

۱: .،، ټي، ټ، د پښتو کاپي کښل شوي لومړی گڼه عربي او پارسي ته تللي اېڅي پیل شوي د لیکوال لنډی:

▲ ثابت قدم وسه جانانه

د ثانیه گر په شان چورلېڅ تل له تایمه

▲ ثوابیروژي مه نیسه یاره

د یار په هېنده کې اجروده کال کلونه

۲: .،، ټي، ټ، د پښتو کاپي کښل شوي دوېم گڼه عربي او پارسي ته تللي اېڅي پیل شوي زیره ټپه او لنډی:

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲،، حاجت مي نه شته د ویلو

تا ته معلوم دي سراسر د زړه حالونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

▲،، حیات زما په سي برباد شو

بي وفا یار د نورو و د نورو شونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

۳: .،، و، ذی،، ذ؛ د پښتو کاپي کښل شوي درېیم گڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅي
پیل شوي زړه ټپه او لنډی:

▲ ذاکرالله ته داسي وایه

د بنمن دي خوار شه چي څپلي دي سمه وینه

▲ ذاکرالله خو زموږ ورور دی

د زړه په مینه يي په لنډی کي یادومه

▲ ذکات د سرو شونډو مزه که

غازي پرې ځان کره يي ذوالجلال کوه شکرونه

▲ ذوالجلاله! ژر را رسپړه

شیطان فاسق مي رنگوي د زړه برجونه

۴: .،، و، صي،، ص؛ د پښتو کاپي کښل شوي څلورم گڼه عربي او پارسي ته تللي
ابېڅي پیل شوي لغمانی لنډی:

▲ صبر به کرم بنېرا به نه کرم

صبر سرور دی ځوانیمرگ به شي مینه

(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۸ چوپړی)

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ صیاده! غلی، غلی کبړي

زما د زره بلبل هوبنیار دی نه راینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۴۱ چوپړی)

۵: .و، ضي،، ض؛ د پښتو کاپي کښل شوي پښخم گڼه عربي او پارسي ته تللي
ابڅي پيل شوي د ليکوال ټپي:

▲ ضعيفه! هر څه په دنيا دي

ټينگ يو الله دی چې مدام په دنيا وينه

▲ ضعيف بدن مي مه کړي خدایه

ضعيف بدنې د هر چا مهتاجه وينه

▲ ضعيف ابليس لعين شيطان دی

په بسم الله باندې يي مرگ لوڅره شينه

▲ ضربه، ضربه ضربي ضربي که

ضابط شيطان مو ضامني ضايعه کوينه

۶: .و، طي،، ط؛ د پښتو کاپي کښل شوي سپيرم گڼه عربي او پارسي ته تللي ابڅي
پيل شوي زره ټپه:

▲ طاقت د زره فکر او صبر

جانان زما نه په غمزو کې وري دينه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۴۲ چوپړی)

▲ ،و، طبيبه! رنځ مي لا علاج دی

خوشي خواري دې په ما نه کړي اثرونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ **طیب زما د رنج طیب دی**

بد مې نصیب دی یار مې خوا ته نه راینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۴۳ چوپړی)

۷: .و و ظي،، ظ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم گڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅي
پیل شوې لنډی:

▲ **و، ظالمه! دا ظلم دي بس دی**

چې یو دي خوار کړم بل دي ورک کړم له وطنه!،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

▲ **و، ظالمه! نور بنديان دي ډېر دي**

یو ډار اخلاص کړه خلک یې ډېر، ډېر یادوینه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

▲ **ظلم دي ډېر راباندې و کړ**

نور مې د اور لمبو ته مه نیسه مینه
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۴۴ چوپړی)

۸: .و و عي،، ع؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم گڼه ابېڅي پیل شوې زړې لنډی:

▲ **و، عاشقان ټول سوي سکاره دي**

لیلا په تورو سکرو مه رده قدمونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۰ چوپړی) په پښتو کې لېوال (عاشقان)، کدم (قدم).

▲ **و، عمل مې خپل دی را رسپړي**

په یار به ولې د ظالم حکم کومه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

۹: .و و في،، ف؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم گڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅي
پیل شوې زړې لنډی:

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲، و فراق در یاب دی پای یې نه شته

زه ورلاهو شوم د هجران غوتې وهمه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)

په پښتو کې بېلوالی، لږبوالی، پراک (فراق)، بېلتون (هجران).

▲، و فلک نن دي کومک غواړم

چې خوا په خوا مي خپل جانان له ورواينه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

په پښتو کې اسمان، هسک؛ هغه گومیزی سطحه چې خلکو په گومان کاوه چې ستوري په کې ښخ دي (فلک). (اړین باید مطلب یې الله ج وي، ترې غوره ده چې الله ج و وايي. اسمان، هر څه د الله مخلوق دي او هغه یې پالونکی دی.)

۱۰: . و، ق، ق؛ د پښتو کاپي کښل شوي لسم گڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅي پیل شوي زري لنډی:

▲، و قادره! خدايه ته مي مل شي

د بېلتانه غم ته یوازې پاتې شومه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)

په پښتو کې ډېر ځواکمن (القادر).

▲، و قيمت دي و وايه جانانه

چې روح مي ستا شي نور به څومره پاتې شينه،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)

په پښتو کې ارزښت، بیه، قیمت ایښول، بیه ټاکل (قیمت).

۱۵. ۲ بي (ب): د دوی تر منځ بېلونکي نڅېني

د لنډۍ، تپه، ټيکي او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری د دوی تر منځ بېلونکي نڅېني دي.
نومړي بېلونکي نڅېني د لومړي ټوک په ۶.۷، ۷.۷، ۸.۷ او ۹.۷ انځورليک (پراگراف) کې وگورئ.

(1) د لنډۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکي نڅېنو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبي یوه دوی سرې پېيله يي د لنډۍ نوم باندې نومولي وه، چې دې پښتو دوی سرې پېيلي له لټکي سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرني لرلي. لکه:

۱. بڼه ډول لري
۲. بند بند دي
۳. گړندۍ حمله کوي
۴. تېز زهر لري
۵. تېز زورور زهر شیندي
۶. اوږد عمر لري
۷. بڼه غږ يا پشهاری کوي
۸. په حيرانونکي بڼه دې خوش راځي چې وې وينې
۹. د ليدلو تلوسه پيدا کوي
۱۰. سالم بچيان راوړي، گڼه يي ډېرېږي
۱۱. هر سر يي بڼه فکر کوي او د بل اوز اوري
۱۲. دوی د لېندۍ ژبي يي پر دوښمن وېره اچوي
۱۳. د تنې يي څلور سترگي وي (هر څه رانه وينې)
۱۴. چالپاز وپشتونکی د زهر و سر يي پيل کېږي، د دې چې سيالي کوي د هر ډول جگړې له پاره چې پایښت و کړي
۱۵. عجيبه احساساتي

موږ ته يي دا همداسي را پرې ايښي دي، په همدې بڼه يي پوښ کې کړي. هرې تپې، ټيکي او مصری چې دغه پورته ځانگېرني درلودلي نو هغو ته لنډۍ وايي. تاسو لنډۍ، تپې، ټيکي او مصری ته بڼه غوړ و نيسي!! پام ورته و کړئ! نو بيا يي پېژنئ چې دا لنډۍ دي چې د لټکي ځانگېرني (خصوصيات) لري. تپې، ټيکي او مصری دا پورته ۱۵ ځانگېرني نه لري او تپې، ټيکي او مصری نه دي، بېلوالی يي پر همدې کې دی.

(2) د ټپي ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکي نخښو له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را او باسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبي یوه دوې سرې پېله یې د ټپه په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېيلې له ټپ سره ډېر ورته ځانگړي ځانگېرني لرلي. لکه:

۱. درد پیدا کوي
۲. د انسان په تن کې چې درد وي، نو بیا سم د کار نه وي
۳. خوښي له منځه وړي
۴. خفگان ډېره وي
۵. په هېڅ څه پام نه راوړي
۶. انسان په دردونو اړوي
۷. تاثیر یې د انسان په زړه ټپ جوړه وي
۸. پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې یوازې احساس یې کپړي، خو لیدل کپړي نه
۹. بې واکه کړني په انسان کوي، بېواکه خوښحالي څرگندوي چک، چک کوي
۱۰. تاثیر یې د انسان رنگ پرک زېر اړوي
۱۱. غم ډېر وي
۱۲. د انسان سپینې تختوي
۱۳. ولس پرې خبرېږي، رسوايي کوي
۱۵. کرو زیاتوي
۱۶. د ټپ باندنی برخه کوشنی وي او د ټپ دننی برخي رېښه اوږده وي
۱۷. انسان رنځور وي

مور ته یې دا همداسې را پرې ایښي دي او په همدې بڼه یې پوښ کي کړي. هرې لنډۍ، ټيکۍ او مصری چې دغه پورته ځانگېرني درلودلي؛ ښه غور ورته و نیسی؛ پام ورته و کړئ؛ نوبیا یې پېژنی. چې دا ټپي دي چې د ټپ یا زخم ځانگېرني (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټيکۍ او مصری نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانگړيو ځانگېرنيو کي دی.

(3) د ټيکۍ ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوري بېلونکي نڅښو له پاره زما څېړنه دا سپیني ته راوېاسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوي سرې پېيله یې د ټيکۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پېيلې ټيک، رت رمت یا سم برابر سره تشبېح کړی دی چې ورته ټيکۍ وايي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په هماغه شېبو او چارپېريال کې ويل کېږي نومولې دي. ټولې ځانگېرنې یې د بنادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي او له همدغه چارپېريال سره دېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې لري. لکه:

۱. ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي
۲. د ټولو پام د ناوې سپېڅلتیا ته اړوي
۳. رتي رمتي وي
۴. خوښي ډېره وي
۵. ډېر خور تاثیر لري
۶. ډېر پام د خلکو ورته اوري
۷. تر ډېره ستایل کېږي
۸. تاثیر یې ټينگ وي
۹. مېرمني یې ډېرې وايي
۱۰. په ودونو کې ډېرې اورول کېږي او یادول کېږي
۱۱. د پال په بڼه یې پېغلي وايي
۱۲. په گډه یې وايي سره
۱۳. پېغلو لاسونه سره یو تر بل ورکړي وي، ناوې یې په منځ کې وي، د لاسونو په پال سره په خورو اوزو ناوې په پال زنگوي
۱۵. ناوې پرې ډېره خوشحالیږي
۱۶. د ناوې ستاینه په کې وي

مور ته یې دا همداسې را پرې ایښی دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي. هرې لنډۍ، تپې او مصری چې دغه پورته ځانگېرنې درلودلې؛ بڼه غور ورته و نیسې؛ پام ورته و کړئ؛ نو بیا یې پېژنئ. چې دا ټيکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاینه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپېريال زوکړې ځانگېرنې (خصوصیات) لري.

لنډۍ، تپې او مصری نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانگړې ځانگېرنې کې دی.

(4) د مصری ستر تاثیر لرونکی او وپشونکی لوري بېلونکی نخبو له پاره زما
څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبي يوه
دوې سرې پېيله يې د مصری په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې
سري پېيلي له مصری توري او مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړني
لرلي. لکه:

۱. ډېرې بنايسته وي
۲. ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه يې لنډه او دوپيمه
برخه يې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز يې د مصری دواړو مسرو
ته ورته وي.)
۳. ډېر ژر تاثیر کوي
۴. انسان په يوه وار له منځه وړي
۵. يوه وار يې سري ته بس دی
۶. بېلابېلي بڼې لري
۷. درې خواوې يې سري پرې کوي
۸. په پام او ناپامی کې انسان نه ګرېبکې باسي
۹. ډېرې لرغونې دي
۱۰. لرغونې اندازه کرل شوي
۱۱. لرغونې څېړل شوي
۱۲. د مصر هر مو غوندي جوړونکی يې معلوم نه دی
۱۳. لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي
۱۵. زورورې دي
۱۶. په هر ځای کې ترې ګټه اخېستل کېږي
۱۷. د نندارو شیان دي
۱۸. وهم لري (مصری خولی، تاج د تمبوني مار نخبه)
۱۹. زور دی
۲۰. په مينه ساتل کېږي
۲۱. تل انسان سره وي
۲۲. مکارې وي لکه لنډې مصری توري
۲۳. د ميرمنو د مستی او د سرو د سرلوری توکي دي
۲۴. درندې دي
۲۵. سختې دي
۲۶. جوړول يې ګران دي
۲۷. ډېر ارزښت لري
۲۸. نندار چپانو ته يوه ابلاغ وي

۲۹. مينه ناکي وي، انسان مينه پرې راځي

۳۰. په ډېره بارېکي او مينه جوړېږي

۳۱. په خپل ځای کې کارېږي

۳۲. ډېرې لنډې دي

مور ته يې دا همداسې را پرې اېښي دي او په همدې بڼه يې پوښ کې کړي. هرې لنډې، ټپې، ټيکې چې دغه پورته ۳۲ ځانگړني درلودلي. ښه غور ورته و نيسي پام ورته و کړئ نو بيا يې پېژنئ. چې دا مصري دي چې د مصري تورو او مصري ځانگړني (خصوصيات) لري. لنډې، ټپې، ټيکې نه دي، بېلوالی يې پر همدې ځانگړيو ځانگړنو کې دی.

۱۵. ۳ پي (پ):. د کالب ډول يي

د لنډې، ټپه، ټيکي او مصري ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډې، ټپه، ټيکي او مصري ته مسرې ويلی شو، خو مصري ورته نه شو ويلی. هرې مصري ته لنډې، ټپه او ټيکې نه شو ويلی.

د دې له پاره چې د دوی په منځ کې ځانگړي ځانگړني د بېلوالي سره شتون لري. خو کالب (ژانر، چوکاټ) او د ځمکچپوهني (هندسي) رغښت يې سره ورته ډول لري.

نوموړې ټولې وگړني پېيلې دوي مسرې لري، چې يوه يې پېلنی مسره او دوپيمه يې پاينی مسره وي (له دوي نيم بيتی او دوي نيمکړی وي يا يوه مسره، يو بند، يوه کړی، يو بيت).

چې په ټوله کې دا داسې ښکارېږي چې پاينی مسره يې د نوموړو پېيلو د پنځې منځه وي.

د پښتو ژبې هره لهجه منځنۍ کوي، چې په هر لهجه د لنډې، ټپه، ټيکي او مصري په کالب کې ځای شي يوه کره مانا او مفهوم لېږدوي.

څلور بڼه د رنگونو ښکاروندي لري، د دوي منسوبو شويو رنگونو پرته.

۱۵. ۴ تي (ت):. ځمکچپوهنې (هندسي) رغبت يې، څپيزې او زورنې
تولواله

د لنډۍ، تپه، تیکي او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دی کې دی چې هرې لنډۍ، تپه، تیکي او مصری ۲۲ څپیزه نه وي چې پیلنی مسره (نیم بند، نیمه کری) یې نه ۹ او پاینی مسره یې ۱۳ څپي ولري. په سندرو، اوازونو، غرونو او کنبلو کې له پیلنی مسرې سره ۱ یا ۲ یا ۳، ۴ څپیزه سارباري او ببخباري کېږي، په همدې بڼه یې پاینی مسرې سره یې ۱ یا ۲ یا ۳، ۴ څپیزه سارباري او ببخباري کېږي. چې دا سرباري، منځباري او ببخباري څپي د لنډۍ، تپه، تیکي او مصری د پیلنی او پاینی مسرې څپو کې دېروالي را ولي چې دا یو رغبت دی او گنلی بنسټ دی. چې دا هېڅ باکه نه کوي. کله پیلنی مسره د دي پېيلي (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶ یا ۱۷) کېږي، کله پاینی مسره د دي پېيلي (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ یا ۲۲) کېږي، چې دواړه مسرې یې (۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۴، ۳۷ یا ۳۹) څپو پورې کېدلی شي.

په لویه کې د لنډۍ، تپه، تیکي او مصری ځمکچپوهنې (هندسي) رغبت يې داسي دی:.

اي (الف):.

(----)؛ پ یال؛ (----)

(----)؛ ل؛ (----)

بي (ب):.

(----)؛ پ یال ؛ (----) (----)؛ ل؛ (----)

ځمکچپوهنې رغبت کي يې سپړنه داسي دی:.

۱. اي (الف) د یوې لنډۍ، تپه، تیکي او مصری د کنبلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېږو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بي (ب) د یوې لنډۍ، تپه، تیکي او مصری د کنبلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.

۲. کوشنی لیکه (خت یا خط) دیفتنگونه، غبرگغرونه، ناتروویکي، تروویکي، ستربل، اوستربل، پارتوویکي، بلنوویکي، اندېښني، هیبجاتي چغي، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، و!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای. نو، الله، او، گرانه!، یه کرانه!، یه پښتانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، بڼه، څنگه، ولې...، نومړي ټول د لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری توکي دي، چي کله هرې مسرې پیل کي، کله منځ او ډېری وخت په پای کي ویل کېږي او د څپو په شمېر کي ډېروالی را ولې. چي په دې بڼه کي د پیلنۍ مسرې (نیم بند، نیمه کړی) په سر کي راغلي او د دویمې مسرې یا اوردي مسرې په پیل او پای کي کله یوه، دوي، درې او یا څلور څپیزه راځي.

۳. منځني واټن لیکي یا یوه ۹ څپیزه مسره ده، دوي غونډلي یا غبرگغونډلي دي.

۴. پي (پ) پښېله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (رديف) دی، چي د ۹ څپيزې مسرې په پای کي راځي او په ۱۳ څپیزه مسره کي ده (هي) ابڅي تل او اړين بڼه لړ وي.

۵. اورد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپیزه مسره ده، دوي غونډلي یا غبرگغونډلي دي. څپيزې او زورني

UUUU ;U-UUUU-UUUU ;UUUU
UUUU ; U-UUUU-UUUU-UUUU;UUUU

یه- کر- با نه؛ کر – بان – و- ط + نه - ز – مور – کور + یي
وه!؛ په – سر – او – ستر+ گو- به – دي – مور + جو – ار – مه + نه؛ وی!

؛ ۴ ۱- ۲- ۳- ۴- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹
؛ ۱ ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۳- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲- ۲۳؛

د لیکوال د مصری بېلگه ده:.

▲ یه کر بانه!؛ کر بان وطنه زمور کور یی

وه!؛ په سر او سترگو به دي مور جوړو اړمنه؛ وی!

د دي مصری سپړنه داسي ده:

لومړۍ مسره $4 + 9 + 0 = 13$ څپي ده، چي و، یه کر بانه! ،، بلنویکی لري.

دویمه مسره $1 + 13 + 1 = 15$ څپي ده چي و، وه!، او و، وی!،، پارانویکی لري.

دلته ټوله مصری ۲۸ څپي ده، دا مصری په پورته بڼه بلنویکی او پارانویکی لري، د څپي په گڼه کې یې ډېروالی راوړی دی. خو نوموړي غیرغږونه، بلنویکی پارانویکی... ولس کې لرغن دود دی او د مصری برخه ده؛ د ډېرو معلوماتو له پاره ۱۲. دیفتگونه انځورلیک (پراگراف) و گورئ.

مصری مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلگه ده.

له ژبني پلوه لږ تر لږه دوي يا زياتي غونډلي را اخستي، خو څپي يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېری کړی دی او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی. له دغو ټوکو پرته؛ دیفتگونه، غیرغږونه، نآتروویکی، تروویکی، ستربل، اوستربل، پارانویکی، بلنویکی، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، آشنا، شیرینه، گرانه، یا الله، یه، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای، نو، الله، او، گرانه!، یه کر بانه!، یه پښتانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کر بانه!، کنه!، یه که څاره!، رآه!، څارشمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولی...، چي په دي مصری کې شتون لري او په پام کې يې راولو څپو په کچه کې ډېروالی راولي خو بلکه نه کوي.

۱۵. ۵ تي (ت):. د پېيلن يا پېيلني او پېيلي پېژند په اړه پوښتنې

د ليکوال څرگندول چې روڼوي کتنه داسې د لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د نوموړو گړني پېيلي له پاره مور ته په لاس راکوي. لکه:

۱. د لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری پېيلن يا پېيلني پېژند څرکند دی؟ او کنه!؟؛

۲. لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری یوازې پېيلني کښلي او که پېيلنو کښلي؟، چې که پېيلن يې و کښي مرمو ته يې منسوب ولی شي؟، کنه!؟ په ورته بڼه که پېيلني يې و کښي نر نوری ته يې منسوب ولی شي؟ او کنه!؟

زما په نظريې د هغه ټولو ليکوالو نظريې څخه زما نټه ده، چې وايي د لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری پېيلنه (شاعره) يا پېيلن (شاعر) معلوم نه دی يا پېژند څرکند نه دی؟ دی؛

که د خانو خان مېرمن، مومن خان او شیریني، ملا عباس او گلېشره، مولوي صيب عبدالحميد مومند، امير شیر عالي خان، ملالی میوندی، اسکندر خان، ... رفیع او ليکوال نه وی کښلي دوی به پېيلن او پېيلنه نه وی. د بېلگې په بڼه ملالی میوندی خپلي لنډۍ ويلي کنه، د بل تن او نامعلومه پېيلن او پېيلني پېيلي خوي نه دي ويلي چې شاعر دي معلوم نه وي او په ټاټوبي کې دې دوران نه وي کړی. په زرگونو تنو يې زموږ د پېيلو په بڼه وگړو ليدلي او پېژني يې چې دا ده ملالی میوندی لنډۍ دي.

بل لوري ته د لرغونو لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو پېيلني او پېيلن پېژند څرکند نه دی.

پېيلني او پېيلنو کښلي دي، هوکي که پېيلن يې و کښي مرمو ته يې منسوب ولی شي، په ورته بڼه که پېيلني يې و کښي نر نوری ته يې منسوب ولی شي.

د ډېرو معلوماتو له پاره د دې ټوک ۱۵. ۱ د لنډۍ یو، تپو، ټیکۍ یو او مصری یو پېخليک انځورليک (پراگراف) و گورئ.

۱۵. ۶ تي (ټ): د ليکوال څرگندول چې روڼوي کتنه داسې د لنډی، تپه،
ټیکي او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې
ډول د ليکول پېيلې له پاره مور ته په لاس راکوي

د ليکوال څرگندول چې روڼوي کتنه داسې د لنډی، تپه، ټیکي او مصری ستر
تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د ليکول پېيلې له پاره مور ته
په لاس راکوي لکه:

▲ لاس کې به غټ لرگی د ستا و

لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

▲ بيا به کړی ورځ را په شا وي

لکه چې کوټی څوک په بار بلده وينه

▲ ستا به لاسونه زما غورونه

لکه گادی جلب دي هر وخت کش کونه

▲ ځانه څښتن باندي دي سپارمه

تودو ابرو باندي مې خپل یار و لرمه

▲ څنگ ته مې راشي راته نه گوري

لکه هندو چې کلېمه بده راینه

۱. لنډی پېيله له لنډی څخه، تپه پېيله له تپ څخه، ټیکي پېيله له ټیک څخه او
مصری پېيله له مصری څخه رغښت مومي.

۲. لنډی پېيله د لنډی پیلنی او پاینی څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختگ
شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ تپه پېيله د تپ پیلنی او پاینی څېرې کاپي،
هم بڼه، هم ډول پرمختگ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټیکي پېيله د ټیک
پیلنی او پاینی څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختگ شوی روغ
تکرارېدلی کوښښ دی او مصری پېيله د مصری پیلنی او پاینی څېرې کاپي،
ورته بڼه، ورته ډول، پرمختگ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

۳. تر ټولو غوره بڼې د وگړني پېلې مور ته په پوخ کې کوي چې لنډی، ټپي، ټیکي او مصری د پښتون پښت غرونو پرمختگ شوی روغ کوبښښ دی او دوي سره لري.

۴. څومره والی د وگړني پېلې مور ته په پوخ کې کوي چې پېنځه دانې دي او هر یوه یې دوي مسري لري.

۵. زورني یې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایخج یا پاینی زورنه یې تر ټولو پیاوړي راغلي ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنگونه د هماغې وروستی غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي.

د څلورگونو څپو ټولوالی څخه یې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده؛ ټولې مصری او ټپې دي سره گډې. د ټپې پیلنی مسره یا لومړی مسره کې په غټ او ستا، د ټپې پاینی مسره یا دویمه مسره کې په غره، سه او شي راغلي ده؛ درېیمه مسره د مصری پیلنی مسره یا لومړی مسره کې په ری او شا راغلي ده، څلورمه مسره د مصری پاینی مسره یا دویمه مسره کې په کو، بار او وي راغلي ده؛ پېنځمه مسره د دویمې مصری پیلنی مسره یا لومړی مسره کې په سو او رو راغلي ده؛ شپږمه مسره د مصری پاینی مسره یا دویمه مسره کې په ډی، هر او که راغلي ده؛ اووه مه مسره د دویمې ټپې پیلنی مسره یا لومړی مسره کې په تن او سفا راغلي ده؛ اته مه مسره د ټپې پاینی مسره یا دویمه مسره کې په رو، خپل او ږه راغلي ده؛ په نهه مه مسره د درېیمې مصری پیلنی مسره یا لومړی مسره کې په را او نه راغلي ده؛ لسمه مسره د مصری پاینی مسره یا دویمه مسره کې په دو، مه او ځي زورنه راغلي ده.

په لس واړه مسرو کې ترنگتوک په څور دی چې په پیلنی ټپي، دویمه، درېیمه، پېنځمه مصری، کې یې ،، نه ،، او یوازې په دویمه ټپه چې څلورم ځای کې راځي ،، مه ،، ترنگتوک راغلی دی.

د بېخباري مصری یا پېنځمه مصری اوله مسره کې په نهه مه څپه ترنگتوک په دې بڼه راغلی دی ،، گوري،، راغلی؛ البته اهنګ یې اخستی دی. د چار کر دی چې یوه ترلې څپه ده، که په لږ ځنډ یې راولو نو بیا لږ لور په غږ کې زوکره کوي، چې دوي څپې یې کړو بیا مسري په کچه کې یې ۱ څپې پېروالی راولي او بېخباري شوي ورسره؛ مسره یې له ۹ څپيزې څخه ۱۰ څپيزه کېږي او د ۹ څپيزې خوند او څور غږ یې غوره نه ساتي، نیمکی شوي،

په ۱۰ څپه یې ترنگتوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځور شوی بېرته.

د غبرگغږونو او پارنوییکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چار کړ شوي غونډله او د هغو په شان یې ترنگ نه دی ساتلی؛ دلته دا باکه لري. په پاینی مسري یې په و، نه، ترنگتوک راغلی دی. خو ټولې مسري لکه د ټپي او مصری پیلني او پایني مسري په شان ترنگتوک ساتلي دي. د مصری بېخباري په نیمکې بڼه په ځور غږ ساتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنگونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډگره نور راوځي.

۶. د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصری پېيلې پېنځگوني رغنده توکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ټپه او مصری بڼه شتون لري.

۷. ټپي او مصری میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لارښوده مخبېلگه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه لس یا زیاتي غونډلي را اخستي، خو څپي یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تیری نه دی کړی او زورني یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تیری نه دی کړی، له دغو توکو پرته. دیفتنگونه، غبرگغږونه، ناټروویکي، ټروویکي، سټریل، اوسټریل، پارنوییکي، بلنوییکي، انډېټنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی، وای، نو وی، جان، ځانه، ځانه، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وای، وای، وه، وه الله، ای، وه الله وی، وای، وای، نو، الله، او، گرانه، یه کربانه، یه پښتیا، یه ځلمیه، هه بچیه، یه که څار، څار شمه، راځه، ای الکه، وروره، بخته میره! دغه راز هو، نه، بڼه، څنگه، ولي...، چې په دې دوي ټپي او دري مصری کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو که شتون یې درلود بیا مو پام کې نوه چې څپو په کچه کې ډېروالی راولي خو باکه نه کوي.

دا چې د لومړۍ، څلورمې ټپي او دویمې، درېیمې او پېنځمې مصری لومړۍ غبرگغونډلي دواړه ملي سره په یوې لارغې تړل شوي یا عطف شوي دي نو پېنځه تر غبرگغونډله رغوي. اوډوون (ترتیب) د غونډلي په بڼه نه چې اېښی (پیل، میتدا، شروع) وي یا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پتلیزه و ویل شي؛ بویه، اړبڼه ده، په چار ده چې په ټینگاري بڼه و ویل شي. لارغه (پیوستون، مکث، مکته) او بي لارغي (بي مکته، بېلتون)، توسني اړیکه چې په لارغه څرگندېږي- یوه گډه غونډله جوړوي.

چې په رښت کې نومړې مسره ۹ څپې کېږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) کېږي. بل لوري ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ،, په گوند کې دننه کوشنی ډله، (Opening) او مطلع (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation pace, Interval, Distance, Break, Ravine, و اتن، فاصله، Interstice, Chasm, Hiatus) ته وایو، په لومړۍ مسرې کې و له لکه سره لارغه ده.

بویمه، اړینه ده، په چار ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصری له پیلنی او پاینی مسرې سره کسر څرگندېږي، برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روح اوډون مومي. پاینی ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۲ څپې، د نیمکې کسر (مطلع) یا یې وگڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې څلور مصری، یا ټپي، یا گډې یو بند دي؛ کسر یې له دوي مسرو چې لومړی یې لنډه او اوږد مسرو څخه جوړ دی کټ مټ یوه یوې مصری په شان دی، چې بیا د پښېله یې ترون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکرارېږي.

پاینی دوي مسرې چې له ټولو لنډۍ، ټپي، ټیکي او مصری ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپیني ته راوځي لکه چې په همدې بڼه ده. دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پاینی مسرې دوي تکراري لږ والي مسرې دي چې دواړه یې دوي لږه دي او تر ټولو همدا لرونه د هرې څلور مصری څخه ورسته تکرارېږي (بېخباري کېږي).

پورتنی پیلې کې ،, لومړی او څلورمه ټپه، دویمه او درېیمه مصری سرو ته منسوبې دي، پېنځمه مصری ښځو ته منسوبه ده یا اړوند ده ،, ټپي د سره پیلنی مسره ده ۹ څپې، دویمه مسره ټپي دویمه مسره ده ۱۳ څپې؛ درېیمه مسره د لومړۍ مصری لومړی مسره ده ۹ څپې، څلورمه مسره د لومړۍ مصری دویمه مسره ده ۱۳ څپې؛ پېنځمه مسره د دویمې مصری لومړۍ مسره ده ۹ څپې، شپږمه مسره د دویمې مصری دویمه مسره ده ۱۳ څپې؛ اووه مه مسره د دویمې ټپي لومړۍ مسره ده ۹ څپې، اته مه مسره د دویمې مصری دویمه مسره ده ۱۳ څپې او نهه مه مسره د درېیمې مصری لومړۍ مسره ده ۹ څپې، لسمه مسره د درېیمې مصری دویمه مسره ده ۱۳ څپې. چې له پاینی مصری څپې لږ سره بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومړې ټپي او مصری لس لارغې لري، ۱۱۰ څپې کېږي.

د ورد پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې ټپي او مصری، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۷۰ ویکي (Words) لري؛ ۲۶۱ دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابڅو ځای نیونه لري ،, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: درېست نیونه ،, د ابڅو،

اونورو، پرانټ،، (، no Spaces، Characters)؛ ۳۴۳ داني منشوره
يې له وت سره دي (، with Spaces، Characters)؛ ۱۰ پراگرافه
(Paragraphs) دي او ۲۱ لينو (lines) کې کښل شوي دي له ليکي هرپي،
لانډنی يادوني او پايڼی يادوني سره، سره (Footnotes and Endnotes)
(.Include Textbox).

۸. د رنگونو ښکاروندی يې د ټپي ځيگري رنگ دی (Color model: RGB,)
(Red: ۱۱۲, Green: ۰, Blue: ۰) او د مصری ټټ نصواري رنگ (Color
(model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue: ۴۱) دی. د لينټيلیک
(جدول) ۱. ۲. ۱ پښخه څلوپښتو پښتو شعرونو او يو سلو شپېته بېلا بېلو نورو
پښتو شعرو رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږديز لمريز کال په
سټه ۲۷ او ۲۹ گڼه دی.

۹. د لنډۍ، ټپي، ټيکۍ، او مصری پښخه له هغې لنډۍ، ټپي، ټيکۍ، او مصری له
پايڼی مسري کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانگړي ځانگړني يې لنډۍ،
ټپي، ټيکۍ او يا مصری ته ورته وي، د نوموړي منځه مور په خپل رنگ يې
چې د ټپي او مصری رنگونو ښکاروندی يې د ټپي ځيگري دی، د مصری ټټ
نصواري دی. گډولي بڼه يا اونگ بڼه جوړه کړي مسري هغه رنگ لري چې يا
لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپي ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا
مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنگ باندې کښو؛ له دې څخه
يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټيکۍ ده او که
مصری ده. له دې سره سم دا لومړی او څلورمه ټپه او دويمه، درېيمه، پښخه
يې مصری دي.

۱۰. د ټپي او مصری بېيلن ليکوال صفي الله فردوس خان ټولي په گډولي بڼه يا اونگ
بڼه جوړي کړي (مصنوعی: ديسي، شلخي، گډول، ترکيبي، يوه ځای کول:
فيصله کول: جوړول: صرف نظر کول ،، د جرم د مجازاتو څخه، : موافکي
ته رسېدل. گډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو څخه جوړ شوی. انگر، غولی، احاطه
شوی ځاي، جارگی، چمير: مرکب) يا (Mixdesign, Synthetic or)
compound) کښلي دي. هره يوه نوې گډوله رغولي چې د نوې ټپي او
مصری سکالو ځانگړني او نخښي او بېلوالی يې ځانته غوره کړی دی.
هره يوه مسره يې په ليکه کړي يا په ليکه برابرول (Alignment) شوي
او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له ټپي او مصری
يې څرگندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وگړني بېيلو څخه روغي گډوله

شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي و طبيعي، دي او مصنوعي،
ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې تپو او مصريو پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان يوه
ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه يې په پښتو ادب پنځي، طبيعي،
او يوه دمي پوښلي دي. د زهن د تپې او مصري زېږندې يې له لېوالي سره
لوره د لېوالتيا حس ساتل، لېوالي (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودني
چمتوالی، خوشحالی رېښي رغولو، خور ژوند ګالنه، لېوالتيا ته درناوی لوری
په لاس ورکول، يوازي او يوازي لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د
کوروالي اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په دانګپېيلي رښت دی
او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارپېريال له خنډونو څخه لرې ساتي، د لېواليتا
ښه سلوکو يا کړو وړو ته پام، ټپټې کړنې نه لوري کړنې کول، پښتونواله او
دودواله پاتې شوني پرېږدي. بل لوري ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني
ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې
په لرليد ګټې واخستل شي.

۱۲. د دې تپو او مصري یو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:
کره موده يې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمینه کابل، خوشال خان مېنه کې
مې کښلې، ۱۳۸۵/۰۷/۲۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.
د دې تپو او مصري یو چې سرلیک يې و، سروکی، پام يا نیمکۍ ده،
(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۵۸ چوپړی)
د مینې او مېنې پانې لور حس، ټاټوبي سوکاله او ودني چارپېريال او
هواوچې د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا يې د پنځي
(تخليق) منځي (هستي) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې تپو او مصري یو وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې،
د ميوند تمځای کې (جاده ميوند) کې د ادبني په ورځ د جون مياشت په ۲۱ د
۲۰۱۹ زېږدي کې ورسته له وخته يا ماسپښين ۰۰:۳۹:۱۱:۳ کی ثبت کړي
ده، دوباره يې ويلي. وخت: (وخت ټاکل، نېټه ايښودل: پرسور برابرول: مهال:
دموسيکي شيبه: پروخت، پرتاکلي وخت).
: ۰۰:۰۲:۲۴:۰۹ (رپه):
ثاني: دیکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

۱۴. د ليکوال دا تپې او مصري د ده له ودرېدوکه نیمکۍ مصري څخه دي، په دې
ښه تپو او مصري یو کې د لنډۍ، تپې، ټیګۍ او مصري وېشلو، اچولو، وهلو
او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي.

لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری په اواز کې ویلي چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېپله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېيل مېجه څپیزه خېزه ټولواله (چې له څلورگونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپیز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپیز کې دویمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپیز کې درېمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپیز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه یوه پېپله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری پیل و کوه. ځینې بېر به یې په نېغه لاره ټولې ویلي، یوه درځن (Dozen, Douple)، دوی درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلي.

ځینو په یوه سیټ څلور دانې یوه تن ویلي او څلور بل تن؛ ځینې وخت به یوه همبول دوی دانې ویلي او بل به دوی دانې ویلي؛ ځینې وخت چې څو دانې همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به یې پوره شو، بیا به نیمکه برخه به ټولو په گډه یا یوه وار بېخباري تکراري خلاصه برخه د نیمکې ویله؛ او نوموړې بڼه نیمکې، پام او سروکی د لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصری تر منځ نږدې پوله او یا سرحد او یا د دوی تر منځ د تېرېدو پول دی.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس گټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ارمونې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ټولې او ځینې وخت به یوې گډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په گډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې گډې نغمې یا سندرې یا د موسیقۍ یوې پارچې یا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په گډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېری پېر لېوال به ټولې سره گډې ویلي او لېوالي به ورته ودریدوکه ویله او ترله. لکه دا په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درځن ته به چمتو شو.

۱۵. ۷ جې (ج): د صفي الله فردوس په لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو کی تشبی

د لیکوال اېنچ. ص. ف څرگندول چې روڼوي کتنه داسې د لنډی، ټپه، ټیکو او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکوال پیلو تشبی له پاره لوری مور ته په لاس راکوي لکه:

لنډی، ټپي، ټیکو او مصری کی، تشبی، نغوتني (کنایي)، په تله ویکي، انخوریز غوند غوره هنري دوران، په لویه کی بوروي، د دوی کالب ورته لویه پنډوسکه غورولي ده.

چې ژبپوهني ته د ادبي فنونو (مانا، بیان، او بدیع) غولی رغوي. په بیان کی له ورته والي (تشی، تشبه یا تشبیه)، نخبني (استعاري، نښانه، سمبول، رمز)، نغوتني (کنایي) او مجاز (استعاده، دالفاظو مجازي استعمال) څخه بحث کوي.

خبرو معنوي ارزښتونه یا د خبرو معنوي ادبي پیداوارو (صنعتونه) راپېژني او د خبرو غوره لارو چارو بڼو ته پاملرنه کوي. په بنسټیزه توگه د خبرو بڼي اغېزې (فصاحت او بلاغت Eloquence) او څرگندوالی (وضاحت Clarity) تر څېړني لاندې نېسي.

بیان (سپړنه، تشریح، ډله، ډول؛ د غټو غټو ټکو څرگندونه) هغه پوهه ده چې په مرسته یې یو یا څو ماناوې په داسې بېلا بېلو لارو و ویل شي چې د څرگندوالي او پېچلتوب له مخې بسکاره توپیر و لري او مانا په پورتنی بڼه ژباړي.

تشی (تشبه، تشبیه Simile, Comparison, Allegory, Metaphor یا): ورته والی، پرتله (مقایسه)، رمزي (مجازي کیسه؛ سمبولیک؛ حکایت؛ هغه کیسه چې واقعیت په مجازي او کنایي ډوله په کی څرگند شوي وي.)، یا استعاده، د خبرو مجازي استعمال ته وایو.

تشبیه ورته والي ته وایي، دا ورته والی به یا په بڼه کی وي، یا به په مانا کی وي. یانې دوی شیان یا دوی حالتونه څو گډ ستاین، څېرې، ځانگړتیا سره لري، خو یوه څېز له بل څېز سره پرتله کېږي.

د تشبه وی مانا د دوی څېزونو په یوه مانا کی گډون ته وایي او په ادبي نمونه کی د دوی څېزونو له یو بل سره هم رنگه یا یو ډول کولو ته وایي، خو په دې تر چې دا ورته والی رښتغوبښتنه رښتیني نه وي.

یا دا چې تشبه وی له پامه ورته کولو یا یوه شی د بل شي په شان کېدو ته وایي او نمونه یې یوه ځانگړې مانا کې د دوو څیزونو گډون ته تشبه وایي. یا په بله وینا یو څوک، یو څیز یا یو حال د بل چا، بل څیز یا بل حال سره ورته کېدو ته تشبه وایي، خو په دې ترڅې د دواړو څیزونو یا حال او څه رنگوالي ترمنځ یو یا څو گډ ستاین شتون ولري.

د بېلگې په ډول: سپی یې د سپي په ډول خوري او سړی یې د سړي په ډول خوري. نو په دې کې د خوارک یا څښاک د سولوکو پرتله (تشبه) شوي ده، چې د سپي خوراک ناسم، ډېر ناوړه، له غږو او کرپهار ډک وي او په خلاصه خوله خوراک کوي. د سړي خوراک سم، غوره، پاک، غلی او پټه خوله وي چې د خوراک پروخت یې خوله بنده وي شخوند وهي.

له وگړنې پېيلې لنډی، تپه، تیکو او مصری څخه به یوه لکه په لاندي بڼه را واخلم:.

ادبپوهانو په رښت کې تشبیه د مانا د څرگندولو ډېره لومړنۍ او اسانه لاره چاره بللې ده، څرنگه چې وگړی د ډېرو کارونو او څېزونو کړو وړو او رښت څخه پوهه نه لري. هغه څېزونه نه شي سپړلی، نو له هغو څېزونو سره چې بڼه یې د پېژند ځانگړنې پېژني ور سره تشبیه کوي.

تشبي (ورته والی یا تشبه) پېنځه سکالو لري: مشبه، مشبه به، د تشبیه وجه، د تشبیه توري، د تشبیه پټه.

د تشبي پېنځگوني سکالو څخه مشبه او مشبه به ته د تشبه لوری رالوری هم وایي چې په تشبي کې د لوري رالوري یادونه او شتون اړین دی؛ دغه دوه سکالو د تشبي بنسټیز سکالو هم نومول شوي دي.

پاتې درې نور سکالو (د تشبي وجه، د تشبه توري او د تشبي پټه) د تشبي سر سري سکالو دي چې یادونه او شتون یې اړین نه دي.

د مشبه او مشبه به ترمنځ د گډ ستاین یا وجی میندل د هر چا له پاره ممکن نه دي، یانې د هر چا تر پوهې پورې نه اړوندېږي؛ دا کار یوازې پېيلې او پېيلنې (شاعران او شاعرانې) په سم ډول سره کولی شي.

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپي کي مشبه

مشبه (Likened, Compared): ورته والی، شباهت، شکل، بڼه، تصویر. هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا، بل شي یا بل حال سره تشبه کړای شوي وي، یانې کوم شي ته چې تشبه ور کول کیږي، هغه ته مشبه وايي.

▲ مازي په خوله رښتیني وايي

راځه د زره خوالي و کاندو مرگ راځینه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سرو ته منسوبه ده، په کې خوله مشبه او رښتیني مشبه به دی، زره مشبه او خوالي مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپي کي مشبه به

مشبه به: چې له کوم شي سره تشبه ور کول کیږي. یا مشبه به هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا بل شي یا بل حال سره ورته والی او تشبه ورسره شوي وي. د بېلگې په بڼه ،، پوهنه رڼا ده ،، پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شوه. دا ځکه چې مونږ په دې جمله کې پوهني ته د رڼا حیثیت ور کړی او رڼا غوندې مو بللي ده. په پېيله کې تشبیه کول (to liken, to compare, to assimilate) باید پېیلان او پېیلني مشتبّه نه کړي (Dubious, Confused شکمن (شکی)، سر گډول، وار خطا کول، مغشو شول).

▲ مینه کي وصل ټکی ورک شو

هجر کې و گوره کلیات راغلي دینه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سرو ته منسوبه ده، په کې مینه مشبه او ټکی مشبه به دی. هجر مشبه او کلیات مشبه به دی؛ ټکی د دې له پاره مشبه به دی چې یکر یا یون دی، گڼه یې کمه ده، په مینه کې ډېر لږ کیسي شتون لري چې لېوال او لېواله، مین او مینه دې یوه او بل ته رسیدلي وي؛ خو بېلتون کې ښې ډیرې کیسي شتون لري او په سلگونو مینانو د ماتې مینې کیسي شتون لري؛ یو لیکي ۴۸ چوپړي وي، له څلورو تر لسو لیکو څخه یو دیوان بورېږي او له څلورو څخه تر لسو دیوانو څخه یو کلیات بورېږي. په بېلتون (هجر) کې د ډېرو کیسي دي چې سر ته نه دي رسیدلي او الله ج یې پښت (نسب) ته اوږدوالی نه دی ورکړی. لکه یوسف او زلیخا، د لیلا او مجنون، مومن خان او شیرینۍ، ملاعباس او گلشهر... چې گڼه یې

زرگونو ته رسېږي. له همدې ډېر گڼي څخه مي هجر له کلیات سره تشبي کړی،
چي هجر له کلیات سره مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډۍ کي تشبي وجه

د تشبي وجه (دلیل، برهان، علت، سبب، وجه، واسطه، سند، حجت، فکر، شعور، عقل، بحث کول، دلیل راوړل، په منطق برابرغږیدل): چي د کوم چم پیداوار(صنعت: ارت، هنر، فن، عملي مهارت، رغاوه یا صنعت، صني قدرت ضد)، د ښکلا د تخلیق فن، د تخليقي تخیل اثر، د پوهي یوه څانگه (په تېره د اجتماعي علومو) مهارت (تخصص)، استعداد، ځیرکي، جادو، چم، تېرايستنه، چل (ول) په وجه تشبه ور کول کيږي. یا داسي چي یو یا څو گډ ستاین چي د مشبه او مشبه به ترمنځ شتون لري، د تشبه وجهه یي بولي.

▲ نری سینه نری یي ونه

خدایه له ځای ځني کمزوري دغه ترله

د لیکوال په پورتنۍ لنډۍ کي چي سرو ته منسوبه ده یا د نر نوري له لوري ویل شوي. په کي نری مشبه او سینه مشبه به دی؛ نری مشبه او ونه مشبه به دی؛ د تشبي توري نه لري.

د کوشنیوالي له پېر څخه د ترلي عاجزي، سوی زړه ورتوب، کمزورتیا او کمزوري یي د تشبي وجه ده. نازک هډونه، نازک کره وړه، نری سینه (دارنده)، نری ونه (تېټه، لنډه، وچه تنه، نری هډه) له د زوکړي له پېر څخه یي کمزوي په نوموري لنډۍ کي د تشبي وجه گڼم.

۱۵. ۷. ۴ د صفي الله فردوس په ټپي کي د تشبي توري

د تشبي توري: د کومو اداتو په وسیله چي تشبه ټینګېږي یا ذهن ته راځي. یا هغه ودرېدو کي دي چي د هغوی په واسطه د مشبه او مشبه به ترمنځ د تشبه وجه څرگندېږي.

د تشبه توري یا ادات دا دي: په شان، غوندې، هغسی، هسي، څنگه، داسي، پري. لکه: ته به وايي، تا به وی، په دود، په ډول، په مثال، په رنگ، په څېر، په رقم، ورته... .

▲ ستا رنگ انار غونډې ښکارېږي

زما دي رنگ د مکيانډي واره ونه

د لیکوال پورتنۍ تپه چې بنځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسرې کې مېرمن مېره ته وایي چې ستا رنگ انار په ډول سور دی، تازه یې، بې پامه یې زما غوره پالنه نه کوي، خپله پالنه کوي، خپل د مېره رنگ یې له انار سره چې یو گڼه پېژند نوم دی ور سره تشبې کړی دی چې رنگ مشبه او انار مشبه به دی. په پایني مسره کې مېرمنې خپل ژېړ رنگ چې مکيانډه بنځینه یو گڼه پېژند نوم دی ځان سره تشبې کړی، چې رنگ مشبه او مکيانډه مشبه به دی؛ ژړوالی او سوروالی یې د تشبې وجه ده او غوندې یې د تشبې توری دی.

۱۵.۷.۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پټه

د تشبې پټه: د تشبې غرض مقصد (پلانون، نیت کول، قصد کول، پلان، نیت یا قصد) او مطلب (نېنه، هدف؛ مدعا، نېنه کول؛ ورڅرمه کول؛ په نظر کې نیول؛ نېنه نیول؛ ورڅرمه کېدل) چې له تشبې څخه اخیستل کېږي. د تشبې پټه ورته وایي. موخې له پاره یو شی بل شي سره تشبې کېږي.

▲ هواوېچه د ژمي نه ده

د څرگړي وړمه بوی نغښتی په شاړه

د لیکوال پورتنۍ لنډۍ چې بنځو ته منسوبه ده، که چېرې د وییوهنې له پامه (د) اړیویکي شي او ساده ویونه (ده) نه دی؛ دا (د) وییونه د ترښتې (ترکیبي) او بېلښتې (اشتقاي) نه شو منلی له څرگړي سره، د مشبه ده لېوال (عاشق) ته پټ منسوب دی او څرگړی مشبه به؛ په مشبه ده لېوالي ته پټ منسوبه دی او مشبه به شاړه ده؛ د تشبې توري نه لري.

د ژمي هواوېچه (هوا حالت، موسم) د ژورې مینې، خورپغېږې د مستۍ ونډې دي، په دوبي او مني کې هواوېچه کې چې خاوند خپلې مېرمنې ته مینې پالنۍ لور حس غاړه ورکړې ده، مېرمن یې د خاوند د تن بوی په خپل ځان نغښتلی گڼي.

دا د ژورې تودې مینې؛ خورپغېږې؛ د مستۍ هوا (وړمه) د پسرلي نه د خپل مېره لېوال گڼي چې له اور پېر ورسته ور سره گډ شوی وي؛ د مېره (څرگړی یو ډول غرنۍ بوتې دی چې ډېر خور بوی لري، په زاړه پېر کې به یې د کوټو، حجرو، مسجد په غولي کې د تغر په ځای لکه بروځې اچو و. څرگړي د تن پاکه جنټي) وړمه یې د تشبې وجه ده.

په همدې سټه یې د تشبې پټه گڼم چې مشبه او مشبه به یې پټې دي. د همدې له پاره مېرمن لپېلي دي مېره (څرگړی) مندینه (شاړه) په پپيله کې د خپل وند او اند کې سره ورڅرمه کړي بورولي دي.

تشبي د لور را لور څرنگوالي په څټه ډېر ډولونه لري.
ځینې تشبي ځنې په لاندي ډول را اخلم:

اي (۱):. د لور را لور (طرفينو) د خای له پامه تشبي (تشبيه) په دوي ډوله
ده:

۱۵. ۷. ۶ د صفي الله فردوس په لنډۍ یو کې وتلي تشبي

لومړۍ: وتلي تشبي (مفروقه؛ جلا جلا، بېله شوي، وتلي، (عدد) تشبي) چې په یوه
مسره کې د هرې مشبه تر څنگ مشبه به راغلي وي.

▲ غابن مرغلري لال دي شوندي

خوله دي غونچه کند دي خبري په تول دینه

د دي لنډۍ په پېلنی مسره کې غابن مشبه، مرغلري مشبه به، شوندي مشبه او لال
يې مشبه به دی.

په پاینی مسره (دیارلس څپیزه مسره) کې يې خوله مشبه، غونچه مشبه به، خبري
مشبه او کند (قند) يې مشبه به دی. په کومه بڼه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدي
دي، د دي له پاره يې وتلي، وتلي تشبي يې بولو.

▲ تي دي کونځيت غاره ايلبت ده

هد دي کرسټلي د ماوی او کورگل دینه

د دي لنډۍ په پېلنی مسره کې تي مشبه، کونځيت مشبه به، غاره مشبه او ايلبت يې
مشبه به دی. په پاینی مسره کې يې هد مشبه، کرسټل مشبه به دي.

کنځيت، ايلبت، تورمالين کرسټال، پنځي منرالونه دي چې ماوی، کورگل، بېلو
کانونو د لغمان کې رگونه دي. بې کچې بنايسته، هر لوري تري روبنایي وځي،
نادري ژی لري او پینی وال لور نه پيدا کيدونکي منرالونه دي چې د تول پنډوسي په
کچه يې لرغون د کاني کانو ټیکلی (ريکات) ټينگ کړی دی.

په دي بڼه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدي دي، د دي له پاره يې وتلي، وتلي
تشبي يې بولو.

۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغارلې تشبې

دوېم: نغارلې تشبې (ملفوفه، لفافه، پلاستیک، خلته کې) چې په یوه مسره کې مشبه او بله مسره کې مشبه به راغلي وي. د دې له پاره یې نغارلې تشبې بولو چې مشبه او مشبه به سره نږدې نه وي؛ یوه یا دوی مشبه په لومړۍ یا دویمه مسره کې راشي، یا یوه یا دوی مشبه به په لومړۍ یا دویمه مسره کې راشي.

▲ بنه انچه مینه انگولا که

غبرگ انگولل که لپوهگی سره لپوه

د لیکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، انچه (پرېکړه، تصمیم، سبې فیصله او په زړه پورې کچه یا ټوله نتیجه: ټنکار، ثبات، ټینگ عزم) مشبه او لپوه مشبه به دی؛ انگولا (د لپوه اوږدې غرانګې، د لپوه غږونه، د لپوه لپوهگی ته او د لپوهگی لپوه ته غږ) مشبه او لپوهگی مشبه به دی.

گورو چې مشبه په پیلنۍ مسرې د لنډۍ کې راغلي ده او مشبه به په پاینۍ مسرې د لنډۍ کې راغلي ده. د تشبې تورې نه لري؛ د مینې پالنې لوړ حس یې په گډه څرگندوي چې تل له خپل اوږده غږونه له لپوهگی سره غبرگ وي، غبرگ انگولل (انگولل لکه لپوه په ډول انگولا کول) یې د تشبې وجه ده. په همدې سټه یې نغارلې تشبې گڼم چې مشبه او مشبه به مې سره په یوه مسرې کې نږدې په نږدې نه دي بوږولي.

بي (ب): د ندرت او ابتدال له پامه په دوي ډوله ده: ۱. نادره او ۲. ابتدال

۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډۍ یو کې نادره تشبې

۱. نادره تشبې (نادره تشبه): هغه تشبې ده چې پېیلنو او پېیلنې لږې ترې گټنې اخلي او لږ دود لري. یا یې کوم پېیلنه یا پېیلان نوې زوکړه کړي وي. یا یې په نادره بڼه نادري تشبې په پېیله کې کښلې وي، د لیکوال لنډۍ ده:

▲ په دا ژوند وند اکۍ په څه که

د کودۍ یو یې کتار لار له انگر لاره

دلته ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) کتار (قطار) د ژوند سره تشبې کړې دی چې کتار مشبه او ژوند مشبه به دی؛ اکۍ یا د تره مندینه یا کاکۍ مې له انگر سره مشبه به کړې دی؛ په څه که یا په څه کړه (د پښتو ژبې له کر وټيزي څخه رې له کړه

څخه غورځیري که راځي، کا بلل یا د کا چې له کره څخه یې وتیزه اخستل کېږي ناکره ده، کا باید نه که باید و کینل شي، کره وینګ راځي او همدا یې روغه کینل شوی ونډی دی) د تشبې توري دي؛ لار او لاره یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې دا تشبه د پېیلنو او پېیلني په پېيله او پېيلي کې لږه موندل کېږي.

د نوموړي لنډۍ په پیلني نهه څپیزه مسره کې ترنگتوک په که او په پایني ديارلس څپیزه مسري کې یې ترنگتوب په ره دی؛ هي (ه) یې د لنډۍ لړ (ردیف) او لاره یې نه ماتېدونکې پېښله (قافیه) ده او دا نادره لنډۍ ده. د دې له پاره چې دغه بڼه تشبې پېیلنو (شاعرانو) لږې کارولي ځکه یې نادره تشبه بولم.

▲ تن مو هرپی د مرغلري

پري بي حسابه ميرخمنو تراکونه

په دې لنډۍ کې ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) تن يا ځان د هرپی (صندق يا بکس) سره تشبې کړی دی چې تن مشبه او هرپی مشبه به دی؛ مو تر بنسټی دی ټاټوبي (افغانستان، هېواد) مشبه او مرغلري مشبه به دی؛ پري د تشبې توري دي؛ بي گني يا له حسابه وتلي يا بي شمېره پري د دېښو يا ميرخمنو تراکونه (له يوې مخې تالا، ټولوژنه کول او راورل) یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې کله هم کوم پېیلان يا پېیلني تن له هرپی سره نه دی تشبې کړی او شونې ده چې دا د لومړي ځل له پاره شوی وي، يانې بېخي نادره تشبې ده.

۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې

۲. مبتزله تشبې (مبتزله تشبه): هغه تشبې ده چې پېیلنو او پېیلني ترې ډېری گټي اخلي او ډېر دود لري.

▲ درون خوی درني خبرې درنه ژبه

په غټو ټکو یې شتمنه څومره ډره

ما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په خپلې دې لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده، يوه لنډه (پیلني يا ۹ څپیزه) مسره، يوه اوږده (پایني يا ۱۳ څپیزه) مسره، په دواړو مسرو کې ترنگتوک (به او ره) په څوړ دی، ډره وی په لنډۍ کې نه ماتېدونکې پېښله (حکمي کافیه) ده، او د ژبه او ډره وييکي (وی یو يا لغاتو) کې د هي (ه) ابېڅې (حروف يا الفبا) لړ (ردیف) دی.

دره یا نوری (نر، خان، جنس یا نر او ښځه) د شتمنه (بډای، بډایه، مور، غني، خان) سره تشبې کړی دی، چې دره مشبه او شتمنه مشبه به دی؛ څومره د تشبې توري دي؛ درون خوی، درنې خبرې او درنه ژبه په غټو ټکو یې د تشبې وجه ده؛ مبتزله تشبې یې ځکه بولم چې ډېری پېیلان یا پېیلانې یې ستاین کاروي.

پي (پ):. د تشبه د توري راورلو او نه راورلو له پامه په دوي ډوله ده:
۱. لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې) او ۲. ټينگار تشبې (موکده تشبې)

۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)

۱. لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې) د مرسل یا لسپانۍ یا لس پانې لرونکي گول (گل) په ډول وي، هغه تشبې ده چې د تشبې توري یا غونډ (کلمې) په کې شتون و لري. (راورل شوي وي یا زکر شوي وي).

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنگ دی

ما ته په مینه باندې نوم ټاکي زردکه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په کې لسپانۍ تشبې کارولي. په پیلنۍ مسره کې د لېوال نوم کوچي له بادرنگ سره او په پاینۍ مسره کې د لېوالي نوم زردکې سره تشبه کړي دي. چې لېوال نوم کوچی یې مشبه، بادرنگ یې مشبه به، لېوالي نوم مشبه او زردکې مشبه به دي؛ باندې یې د تشبې توري دي؛ په مینه نوم ټاکنه چې بادرنگ نازک او تازه ښاگلي ځلمي ته وايي چې پنځي ښایسته ځوان سره تشبه وي؛ زردکه نازکه او تازه ښاگلي پېغلې ته وايي چې پنځي ښایسته پېغلې سره تشبه وي، داسې یا په مینه نومونه یې د تشبې وجه ده؛ لسپانۍ تشبې یې ځکه بولم چې هر څه په کې د لسپانۍ یا مرسله ډول ښکاره دي او په کې شتون لري.

۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټينگار تشبې (موکده تشبې)

۲. ټينگار تشبې (موکده تشبې یا موکده تشبه یا ټينگه، جدي، سختگیره، درست، سمه، پرځای، دقیقه تشبې): چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) وړ نه غورځول (حذف) شوی وي، یا په کې شتون و نه لري ټينگار تشبې گڼل کيږي.

▲ سترگي رپ رپي دي لېزري

لیدل یې گوره د زره سپینې تختوینه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په دا پورتنۍ لنډۍ چې سرو ته منسوبه ده، په پیلني مسره کې سترگي له لېزري سره تشبه کړي ده چې سترگي مشبه، لېزري يې مشبه به دي؛ د تشبي توري نه لري؛ رپ رپي (رپول، رپول) يې د تشبي وجه ده؛ په پایني مسره کې سترگو لیدل د زره سپیني سره تشبه کړي ده چې لیدل مشبه، سپیني يې مشبه به دي؛ د تشبي توري نه لري؛ له سترگو يې تر زره پوري واټن يا چې د لېوالتيا حس لېږدوي او اثر يې رنگ پرک وړي، نظر يا گور! يې د تشبي وجه ده؛ ټينگار ه تشبي (موکده تشبي) يې ځکه بولم چې د تشبي ټکی (تشفه ټکی) ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري.

ټينگار ه تشبي (موکده تشبي) په درې ډوله ده: ۱. اضافي مؤکده تشبه، ۲. توصيفي مؤکده تشبه او ۳. مؤکده محض تشبه.

۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټيکي کې دېرېشته ټينگار ه تشبي (اضافي مؤکده تشبه)

۱. دېرېشته ټينگار ه تشبي (اضافي مؤکده تشبه): هغه تشبي ته ويل کيږي چې په مشبه کې يې دېرېشت (پريمانی، دېروالی، زیاتۍ، تېری، افراط، شته منی، زیاتونه، زیاتوالی، زیات شوی، د جمعي عملیه، په حساب، الجبر کې پاتې شوني، زیاتۍ، زیاتېگي؛ مازاد، اضافه گي، پريمانی، اضافي) جوړېشت (تشکیل، اودون يا ترتيب؛ له ځانه لیکنه، ایجادونه ،،مو،، تصنیف؛ د تورو ټولونه ،، په مطبعه کې ،، ترکیب) شتون و لري او د ټينگار ه تشبي بڼه ده.

▲ د دارنډکي زو ډارپړه

فرضي تواف بني منډي نه غواړي څرگنه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلني مسره کې دېرېشته ټينگار ه تشبي د دارنډکي زو په جوړېشت کې راغلي ده چې دارنډکي دېرېشته توگه زو سره تشبي شوی دی، په دې لنډۍ کې دارنډکي مشبه او ټولنوم (ټولويکي، مضاف الیه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او زو (زوی) مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او (د) يې د دېرېشت توری دی.

زو د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې دارنډکي ته شوی دی؛ دېرېشته ټينگار ه تشبي يې ځکه بولم چې د تشبي ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري په مشبه کې يې دېرېشت جوړېشت شتون لري.

▲ بيغمبري بنايست دى څار شم

د ټيک بارکى ټينگه مې نه غواړي مينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټيکى چې سرو ته منسوبه ده، په پيلنى مسره کې ډېرښته ټينگار ه تشبې بيغمبري بنايست په جوړښت کې راغلي ده چې بيغمبري ډېرښته توگه بنايست سره تشبې شوى دى؛ په دې ټيکى کې بيغمبري مشبه او تولنوم (مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او بنايست مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او بيغمبري يې د ډېرښت غونډ دى. بنايست د دې له پاره مضاف راغلى دى چې نسبت يې بيغمبري (سپېڅلى بنايست، ډېر زړه راښکونکى ډوليتوب، بېکچې په زړه پورې، پاک ستره، د انبيا و د پښت بنايست) ته شوى دى؛ ډېرښته ټينگار ه تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکى ور نه غورځول شوى يا په کې شتون نه لري او په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.

الله ج دومره بنايسته زوگره کړې چې د هوسې غوښتنې (ځوانۍ اړتيا، کلکنبول، پياوړې اراده يا ټنگه) د ټيک، بارکى (بارکيبند، ښنگر بندى، پايزېب، ښنگري رکړى، بارکى کړى، بارکى، سرو زرو د پښو تړى چې شرنگېدل او ترنگېدل انگازه کوي، غړولگېدنې) ډېرښته ټينگار ه ښکلا ورته اړتيا نه لري. په دې ټيکى کې په څرکنده بڼه روښانه شوى ده.

۱۵.۷.۱۳ د صفي الله فردوس په ټپي او مصري کې ستاينوره ټينگار ه تشبې
(توصيفي مؤکده تشبه)

۲. ستاينوره ټينگار ه تشبې (توصيفي مؤکده تشبه): هغه تشبه ده چې د ستاينې ور (د ثنا ور، د صفت ور، توصيفي، اريان پاتي کېدنه، د تحسين په سترگه کتنه، تعجب و، د خوشبيني،، سلام، د صميميت څرگندونه، مننه، کورودانۍ، د ښېگڼې په مقابل کې خوشحالي ښکاره کونه، تعارف کول؛ په درنه سترگه کتل؛ کور ودانۍ ويل) جوړښت و لري. په دې جوړښت چې ستاين د مشبه به او ستاين شوى به د مشبه په ډول راوړل شوى وي.

▲ پښتو پښتۍ کړې راته ماتې

رېن رېن سره مې خوا کې نه پرېردينه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پاينې مسره کې ستاينوره ټينگار ه تشبې د رېن رېن (رېنرېن) په جوړښت کې بورولې ده چې رېن (لېرجن، نارجن يا لارجن) مشبه او ستاين شوى؛ رېن (ژمنه لرونکى يا

وعده لرونکی) مشبه به او ستاین دی، په همدې سټه یې ستاینوره ټینګاره تشبې لرونکې ټپه ګڼم.

▲ خانه د غټ ساګر جوړ کړی

ټول شیطانان دې دوي لاسي سلام کوینه

زما (لیکوال یا صفی الله فردوس) په پورتنۍ مصری کې چې بنحو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې ستاینوره ټینګاره تشبې د غټساګر په جوړښت کې بوړولي ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاین شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېریانو او شیطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاین دی. په همدې سټه یې ستاینوره ټینګاره تشبې لرونکې مصری ګڼم.

۱۵.۷.۱۴ د صفی الله فردوس په ټپه کې مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبیه)

۳. مازې ټینګاره تشبې: (محض، فقط، هسي سپېڅلي، سوچه، صاف، خالص نظري، غولونکي، تېرايستونکي، ځلانده، ظاهراً، په سپېڅليټوب، په سوچه ډول، په نظري ډول، یوازې، یوازنی، وتلی، تنها: ډېر ښه ټینګاره تشبې) هغه ده چې ډېرښته یا ستاینوره جوړښت و نه لري.

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي

بې درېغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

زما (لیکوال یا صفی الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې بنحو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې مازې ټینګاره تشبې د لېوالي لید ته چې په دې مسره کې ورته د (ستا) خطاب شوی دی، مشبه او بې درېغه مشبه به ده. د تشبې توري نه لري؛ را یادېدل او مخ کېدل یې د تشبې وجه ده، په همدې سټه یې مازې ټینګاره تشبې بولو چې کومه ډېرښته او ستاینوره جوړښت هم نه لري.

۱.۵ ۸ چې (چ):. د لنډی، ټپه، ټیګی او مصری ګډې ګونډلې ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډی، ټپه، ټیګی او مصری ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پېیلو ګډه ګونډله لوری مور ته په لاس راګوي لکه:

له مجاویر سره سم ګډه ګونډله هغې ته وایي چې په هغه کې تر دوو نه زیاتې ګونډلې پر له په سي راغلي وي، څرګندونې یې سره یوه له بله کوم ډول اړیکې او اړوندي و لري. دا چې هماغه یوه یواځینې موخه یا سره څو اړوندي موخې د بېلا بېلو ګونډلو له خوا په بېلا بېل ډول څرګندېدنه موندلې وي، نو زیاتره یې یوه ګونډله خپلواکه یا آره وي او نورې ټولې ملي ورسره بېواکه یا څېرمه وي.

په ګړنۍ (مجاوره وي) پښتو کې ګډې ګونډلې زیاتره له دوو غیرګونډلو څخه جوړې وي. چې په دې ډول په دواړو یو ځای شوو غیرګونډلو کې د آرو او څرمو ګونډلو شمېر یو پر یو وي، لکه په دې ،، لنډی او مصری ،، کې:

▲ بنه دی چې سترګې دي وړې دي

که چېرې غټې وای خورلې به دي و مه

▲ یار مې د کوټ زه د تیرا یم

خدايه! کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

په لومړۍ لنډۍ کې لومړۍ برخه (پیلنۍ یا ۹ څپېزه مسره) یوه غیرګونډله (دوي جملې) ده چې آره ګونډله په کې له مخه او څېرمه ورپهسې ده. دوېمه برخه (پاینۍ یا ۱۳ څپېزه مسره) یوه بله غیرګونډله ده چې څېرمه ګونډله د آري ګونډلې تر مخه راغلي ده.

دا چې په لومړۍ مسره کې دوېمه (څېرمه) ګونډله په څرګندنې ویکي (چې) پیل شوي، نو ټوله لومړۍ مسره یوه څرګندنې غیرګونډله بلل کېږي.

دا چې په دوېمه مسره کې لومړۍ (څرمه) ګونډله په اړویکو (که چېرې) پیل شوي نو ټوله دوېمه مسره یوه اړوتي غیرګونډله ده.

دواړې مسرې (غبرګونډلې) سره بیا په یوه توسني اړیکې – چې په لارغه څرګندېږي – یوه ګډه ګونډله جوړ وي.

نو له دې پلوه زموږ پاسنۍ لنډۍ یوه توسنی ګډه ګونډله ده چې یې د غړیو ګونډلو شمېر څلورو ته رسېږي او لومړۍ یې (بنه دی) آره ګونډله بلل کېږي او که دغه

لنډۍ ته د دوو غبرگغونډلو په سترگه و گورو نو لومړۍ غبرگغونډله (لومړۍ مسره)
(آره او دوېمه غبرگغونډله (دوېمه مسره) څېرمه ده.
دوېمې غبرگغونډلې بیا دوېمه مله غونډله (خورلې به دې ومه) آره یا اړوتې او
لومړۍ هغه یې (که چېرې غټې وای) څېرمه (آر) بلل کېږي.
او دا هم د لومړۍ (گډې غونډلې) لښتلیک (جدول):

بڼه دی چې سترگې دې وړې دي   که چېرې غټې وای خورلې به دې ومه

... اېښونې اړیکو ییکې	اېښې اېښونې	لارغه ... اېښونې	اړیکو ییکې	اېښې اېښونې
له پټ اېښې سره آره	څېرمه	له پټ اېښې سره څېرمه	آره	آره
لارغه				

لومړۍ څرگندني غبرگغونډله   دوېمه اړوتې غبرگغونډله

توسنی گډه غونډه

هدا راز مصری د یوه گډې غونډلې په توگه جوتولي شو او هغه داچې داهم
یوه توسنی گډه غونډله ده، مگر په همدومره توپیر چې دلته توسنی غبرگغونډله تر
بلي (تر غبرگغونډلې) د مخه شوې ده.
او بل دا چې تر ټولو وروستی غونډله یې آره ده او په دې توگه دوېمه غبرگغونډله
(مسره) د لومړۍ غبرگغونډلې (مسرې) په وړاندې آره بلل کېږي.
په دې گډه غونډله (مصری) کې د لومړي ملي غونډلې (یار می - د کوټ) اېښونې
د (د) په غورځونه چې یوه شعري اړتیا ده نیمگړې ده. دغه راز د څلورمې (آرې) -
اېښې خپلواکه جوله نه لري او دا چې د لومړۍ غبرگغونډلې دواړې ملي سره په
یوې لارغې تړل شوې یا عطف شوې دي نو یوه تر غبرگغونډله بلل کېږي.
دا هم د دغې گډې غونډلې (مصری) لښتلیک:

یار می د کوټ زه د تیرا یم   خدایه کوټ وړان کړې چې جوړه تیرا له ځونه

اېښې اېښونې (بی کره)	لارغه اېښې اېښونې	لارغه اېښې اېښونې	اړیکو ییکې ... اېښونې
څرمه	څېرمه	څرمه	بی اېښې آره
لارغه			

لومړۍ څرمه تر (عطف) غبرگغونډله   دوېمه آره توسنی غبرگغونډله

توسنی گډه غونډه

یادونه: پر توسني گډې غونډلې سر بیره نورې راز، راز گډې غونډلې هم پیدا کي
دی شي تشبېه وي لکه د بنکارندوي په دې بڼه کړۍ کې:

د لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انگر
څېړن—چوپړي (ریس—رچ پانې)

▲ هر پلو د کلو ورم دي لولنی
ته وا راغله له ختنه کاروانونه

یا د حمید دغه لنډی:

▲ سینه مې دېگ، زرگی مې غوښي
اوبسکي اوبه دي، بېلټون اور پسي کوينه

لږ تر لږه د جولي له مخې د هرې و، لنډۍ، تپه، ټیکی او مصری، غونډله پيز
ډول را وپېژنی.

▲ و، که په میوند کې شهید نه شوي
گرانه لالیه بي ننگی ته دي ساتینه

▲ په تور توپک ویشتلې راشي
د بي ننگی اواز دي مه راځه مینه

▲ اشنا مې سر پر وطن کېښود
په تار د زلفو به کفن ورته گنډمه

▲ مخ دي څراغ خوله دي غونچه ده
درته ایران(حیران) يم چې پتنگ که بورا شمه

▲ ولي به زه ورپهسي نه مرم
چې مور ته شا کړي، ماته شنه له خدا شینه

▲ توري کوه بری به مومي
که بری نه وي ځوانان تل پر وطن مړینه

▲ اخر به وران شي پېښوره
د ننگرهار پېغلي ښېرا درته کوينه

▲ له خمارو سترگو دي څار شم
چې په ژړا شي مرغلي تويونه

په دي وو لنډیو، تپو، ټیکو او مصریو ،، کې آري (خپواکي) او څېرمه
(بواکه) غونډلي سره توپير کړی.

▲ که زه خبر وای چې بېلتون دی
ما به مي يار تر لاس نيولی گرځونه

▲ که راته گوري، درته گورم
که راته نه گوري، پروا دي نه لرمه

▲ بېلتون پر تنگه کوڅه راغی
ما ويل سلام دی، ده ويل کور دي وړانومه

▲ ما ته وعده د خولگی راکړه
څه که د تورو پر سر لار وي دربه شمه

▲ مينه يم، منکره نه يم
که شينکی خال مي د چرو په څوکو ځينه

▲ له لري مرم، له نردي سوزم
زه ليونی طاقت د دواړو نه لرمه

▲ د خوشحالی ياران مي ډېر وو
چې بنادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

▲ ياري خو تا کړه، ما خو نه کړه
چې تومت راغی، اوس پرما کړي منتونه

▲ سپورمۍ پر ما دې څه احسان دی

زما آشنا د دېواله سپوري ته ځینه،

(مجاویر، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۵-۱۱۶ چوپړی)، (مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۱۵. ۹ ځي (خ):. صفي الله فردوس د پېيلو نگېرگډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری

د لیکوال څرگندول چې روڼوي کتنه داسې د لنډۍ، تپه، ټيکي او مصري ستر تاثیر
لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د پېيلو نگېرگډون لوری مور ته په لاس
راکوي لکه:

▲ د مینې لید دې راته ښکاري

د ژپي ژۍ د زړه اور سړوبه وینه

زما (صفي الله فردوس یا لیکوال) په پورتنۍ لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده په
پیلني مسره کې د ،، مینې لید دې راته ښکاري،، کې نگېرگډون (حس آمیزی،
Paradoxy) دی او په دویمه مسره کې د زړه اور سړوبه وینه،، نگېر گډون دی.
ځکه ،، مینې لید نه ښکاره کېږي،، او ،، زړه اور سړوبه ول (پخول، یخچالول، په
یخی بدلول، کنگل کول، یخی کېدل؛ رسامی وضع کول؛ یخ وهل، یخ وهلی، یخ
وهنه، د هوا سوړوالی؛ خونبالول)،، گړنه ده او لید ور کړن نه دی، خو ،، د مینې
لید او د زړه اور ،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.

دا په دې مانا چې پیلن یا پیلنه له یوه حسه د بل حس څخه کار واخلي، د ساري په
توگه د ،، ستا غږ اورم،، پر ځای ،، ستا غږ وینم،، و وايي، زما څرگندول چې
روڼوي کتنه داسې په پېيلې کې لور او ژور حس لکه ،، د زوی غږ مې اورم،، پر
ځای ،، د زوی غږ مې وینم،، و وایم او په شعري ذیل (کالب) کې یې په دې ډول
چې کوم انځور رغوم، عیني نه بلکې ذهني بللی شم.
دا ډول انځور په کلاسیکو یا زرو ژبو کې لکه پښتو کې شتون لري، ډېری په لوېدیځه
ورپسې عربي او بیا پارسي پېيلې او غونډلو او د ویناوو برخو کې نگېرگډون شتون
لري. ،، د لرغوني لنډۍ په پیلني مسري ،، سپورمیه سر وهه راخپره ... ،، په بل
گړدودي ځېل ،، سپورمیه کړنگ وهه راخپره ... ،، کې هم یوه راز ،، نگېرگډون،
لیدل کېږي.

ځکه،، سروهل،، د،، سر راهسکولو یا بنکارېدلو،، گړنه ده او لید وړ کړن دی،
خو،، کړنگ وهل،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري،،

بل لوري ته د لیکوال په لاندېنې کسیده (قصیده) پېيله کې په پاینۍ بند کې،، د فردوس
تاتوبي دا کمبختی نه دی؛ چې پردې سړي راځي او ترې سړي خوري،، کې
نگېرگدون دی.

پردې سړي (دبسمان، چې خپل دې وي او د پردو لمسونونه مني، منافقین چې په
بنکاره د خپل وي او په پټه له دبسمن سره وي یا دوي مخې وگړي) ژوي (انسانان،
د کار وگړي، سړي) وژني یا له منځه وړي. دلته خوري نگېرگدون دی.

هر گوره به خره خوراک و د زمريانو

داسې پېر دی خره لگېري اوس زمري خوري

الوتونکو د باز ځالي ځان گوښه وړه

اوس کارغه د باز په ځاله باز بچي خوري

گوزرو چې سر او کار يې غول خوړل وو

اوس په دارو د غونډل سر او لینگې خوري

سور لنډي او گيدر غبرگ غبرگ انگولل کا

انگولل د ليوه کړ وه اوس ځگېروي خوري

د سړي بچو نه ځکه څوک گيله کړي

نه سړي د برگتۍ يو نه کتي خوري

چې بييانکي له اسونو چټک ځغلي

پيشو پړانگ به د خوسي پر ځای کلي خوري

پیشوگانو به بژگي، مړې مرکک خور
ترې کوکري په لوره خُغلي په خوره سپي خوري
ورورنه يې بند کړه خویندې يې په بند کړې
د پسیسو شیخان دي پوهگر خوندي خوري
ټول په غزاوو کې غازیان بڼه خان بولي
د سوسیسی کخوړې ښې ډالري خوري
د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی
چې پردي سري راځي او ترې سري خوري

بل لوري ته له ډېرو بېلابېلو بېلگو د پېيلو څخه ډډه کوم یوازې پر دې دوي
پېيلو يې بسنه کوم. په دې لاندېني لغمانی چاربيته پېيله کې په دوېمي مطلع (انټري،
یا تشې یا خلاصې) په دوېم بند کې ،، د ابی پی يې تالو ته څېر ومه ،، کې نگېرگدون
دی.

کلک، ټینگ، پېخليکي، وړان، دوکه کونکي دېنن تالو ته د مور شېدې راوستل کېږي
خېرول کېږي نه (خو په پېيله کې په اورد پېرې کړو، له ستوني (چنگغزک) نیولو،
له ژونکو څخه د کوشنیوالي روزني او ښوني پی خېرول (پورته کول کېږي) پېيلي
شعري رښت دی. دلته خېرومه (ښځه نوری کړ) نگېرگدون دی.

،، دېنمن که مي روسی که امریکایی وي
چې له مانه گړندی وي هغه به سپی وي

له تيارونه روښنایی په لوري ځمه
په بند کونج کې مي دېنمن ايساره ومه
کورنی که باندنی که سا لنډی وي
چې له مانه گړندی وي هغه به سپی وي

د لنډیو، تپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچویری (ریسـرچ پانې)

په شته، شته او نه شته نه شته یې پلټمه
د ابی پی یې تالو ته څېړنومه
که بیانیکی که کیسکی که سورلندی وي
چې له مانه گړندی وي هغه به سپی وي

زه ولاړ یمه ودرېرم ځمه، ځمه
د تاتوې پر پخنبو لاندې کومه
که غبنتلی سپین او سور که تور برگی وي
چې له مانه گړندی وي هغه به سپی وي

د پینی زوزان مې پښت د لمکي دي
پښتانه یهودي نه یهود غرځي دي
د بلا (بلحه) زوزات په خټه لغمانی وي
چې له مانه گړندی وي هغه به سپی وي

په چل ول یې صفي الله فردوس ته ورمه
په تپلو یې تر لغمانه رسومه
چالاکی کې که اورورونکی اور بچی وي
چې له مانه گړندی وي هغه به سپی وي

١٦. رېښتی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې

د محتوا او موضوع له مخې د لنډۍ، تپې، ټیګۍ او مصری ډولونه

و، د محتوا او موضوع یا مانا له مخې شعر په لس ډوله دی،، (سید محی الدین ١٣٨٦ لېږدی، ٥٥ چوپړی).

و، زما د نظریې له مخې ٢٦ ډوله دی،، (صفي الله، ١٤٠٠ لېږدی، ١١ چوپړی)
زما په نظریې پېيلې ، اشلوک، شېر یا شعر، د منځپانګې ، سکالو، محتوا (Content: محتوی، مضمون، اصلی معنډ، اندازه، راضی، قانع؛ را ضیکول یا قانعکول) او سکالو یا موضوع (Subject: رعیت، اهل، په معرضه کې مربوط، مشروط. تر لاس لاندې، موضوع، سرلیک، عنوان: فاعل، وهغه څوک یا شی دی چې یو کار، کار کوي یانې فعل یا کار د ده له خوا اجرا کېږي، لکه : زه کښلې کښم؛ ایلول، لاندې کول، اخته کول، مخامخ کول ،لکه: د خطر سره، وړاندې کول، موضوع ګرځول) یا Topic: موضوع، عنوان، د خبرې سره، یا Matter: توکي، مواد، ماده، جوهر، اندازه، جسم، غبر، پېښه، پوسته اهمیت لړل یا موضوع) له مخې شپږ وېشت ٢٦ ډوله دی. لکه:

١. دیني پېيلې (Religion Poem)

٢. بدایني، غنايي یا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Poem)

٣. حماسي یا رزمي پېيلې (Epic Poem).

٤. بنوونېز یا تعلیمي پېيلې (Academic, Educational Poem)

٥. مدحي او ستاین پېيلې (Praise Poem)

٦. انتقادي پېيلې (Critical Poem) یا (هجو پېيلې Satirizing, Dispraising Poem ، طنز پېيلې Irony Poem ، هزل پېيلې Poem Slip, Trip, Slipping, توکيزي پېيلې Limerick Poem)

٧. ویرنه یا مرثیه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem)

٨. مبارکۍ، هر کلي یا د تهنیت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem)

۹. د کیلو، کیلهمنتوب او شکایتونو پېیلی (Complainant, Complaining)
(Poem or Complaint, Grievance Poem)
۱۰. وړتوب، وصفي پېیلی (Attributive, Qualificative, Adjectival)
(Poem)
۱۱. هېوادپالنې پېیلی (Country Raising Poem)
۱۲. دوستي باور کولو پېیلی (Trust Friendship Poem)
۱۳. څیرکې پېیلی (Intelligence Poem)
۱۴. پوهګري پېیلی (Intellectual Poem)
۱۵. کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېیلی (Submission Family Poem)
۱۶. ورکړ د دالۍ ورکولو پېیلی (Generosity Gift-Giving Poem)
۱۷. دندې کې د تېټوالي پېیلی (Humility Service Poem)
۱۸. ټکرکولو مېړانې پېیلی (Courage Conflict Poem)
۱۹. د ژوند لارې لورې ارزو پېیلی (Ambition Career Poem)
۲۰. زړه سوی او رښتني ټولوالي پېیلی (Mercy Legal System Poem)
۲۱. لیدل او رهبرۍ پېیلی (Vision Leadership Poem)
۲۲. مېلمه پالنې پېیلی (Hospitality Poem)
۲۳. ژبې نښتېځونکي پېیلی (Tongue Twisters Poem)
۲۴. مثل پېیلی (Saying, Simile, Parable, Example, Model or)
(Idiom Poem)
۲۵. ورمي پېیلی (Admonition Poem)
۲۶. لوڅي پېیلی (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem)

لنډۍ، تپي، ټيګۍ او مصري د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع يا مسلي له مخي
لاندې ۲۶ ډولونه لري، له البده بسپني ورکولو سره.

۱.۱۶ دیني لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Religion Landay,) : (Tapa, Tikay and Masray)

په دي ډول لنډی، ټپي، ټیکي او مصری کې دیني موضوعات، لکه: د لومړي سړي (حضرت ادم ع یا ابوالبشر، د انسانانو پلار) څخه نیولې تر پایني د اسلام لارښود محمد رسول الله ص پورې اسلام منل؛ د الله وچ، توحید (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قیامت پورې)، په اسلامي نېغه لاره تر پایني سلگي پورې ودرېدل، له ۲۲ لویو گناهونو یا حرامو کارونو نه کول او حلال یا روا کارونو کول، دین د بزرگانو اقوال او لارښوونې؛ ژوند پېښې، عبرتناکي کیسې، په دین او مذهب پورې نور اړوند مسایل شامل دي.

د لیکونکي دیني لنډی، دوی دیني ټپي، دیني ټیکي او دیني مصری دي. بېلگي يې لکه:

▲ عامر کفارو ته خبرې که

د الله رسول باندي څوک داسي کاني کرينه

▲ مينې د عامر ته فکر وړی

زخمي يې يار دی پرې غاښونه توپونه

▲ د عامر مينه بويه مينه

له انگو کری باسي اوبښکي يې ځينه

▲ پېغلو په خپل منځ کې ډيره شئ

د پيغمبر امتی څوک نه نازوپنه

▲ بن جراح مينې ته گور که

د زغري پرې په غاښو لري کوينه

د عامر مينه ځکه ډېره مينه ده، چې هغه سره رسول الله ص مينه درلوده. په ۹ لېږديز لمريز کال نجران د خلکو استازو ډله مخي ته راغله، وي غوښتل چې د رسول الله ص استازی ورسره لاړ شي، د رښت بلنه او ښوونه ورته و کړي، رسول الله ص ورته و ويل ،, زه به له تاسو سره يو رښتيني امانت دار ولېرم ،, حضرت عمر رض و ويل ,, کله چې رسول الله ص له لمانځه نه وزگار شو ښی او

کیني خوا ته یې کتل، ما به د ځان وربندولو له پاره ځان ورغځوه ترڅو چې دغه سعادت او د امین لقب را په برخه شي.

په دې ترڅ کې د هغه پام د عبیده په پلار عامر ولګیده او ورته یې وویل: له دوی سره لار شه او د دوی ترمنځ چې خپل منځي شخړې یې دي په هکله یې د رښت پرېکړه (حق فیصله) وکړه،

دا هغه وخت و، چې رسول الله ص و ویل و، د هر امت له پاره یو امین شته او د دې امت امین ابو عبیده دی،

دلته د امین الامت، د اسلام ستر کومندان، عامر بن عبدالله بن الجراح چې په حضرت ابو عبیده بن الجراح مشهور و، له مینې ستاینه شوی. د اوحد (أحد) په غزا کې چې مسلمانانو سخته ازموینه کې و لویدل، ابو عبیده رض له رسول الله ص سره خپلې بې حده مینې څرګندونه داسې وکړه.

ابوبکر صدیق رض ویلي د اوحد (أحد) په ورځ رسول الله ص باندې یوه سخت گوزار داسې و شو چې د زغري جنګي خولی دوی کړی، د هغه په دواړو خوا ته انګو کې ښخې شوي. زه د هغه خوا ته وروان وم، کتل مې چې یوه سړی په داسې بېره د هغه خوا ته په منډه دی، لکه په وزرونو چې الوزی او دا سړی ابو عبیده و. ما چې غوښتل د رسول الله ص له انګو کړی و باسم نو ابو عبیده راته قسم واچوه، وي ویل: دا کار ما ته پرېږده، زه به یې و کړم.

په مخامخ غاښ باندې د مخ یوه کړی را و ایستله، کړی یې چې و غورځوله د هغه غاښ هم ورسره و غورځیده، بیا یې د بل مخ کړی په مخامخ غاښ سره و نیوله، هغه یې چې و ایستله بل غاښ یې هم ورسره و وټه.

دې زړه دردونکي منظرې په کتلو چې د رسول الله ص مبارک مخ په وینو رنگ و، ابو عبیده په خواشینۍ سره و ویل:

و، څنګه به بریا و مومي هغه قوم چې د خپل پیغمبر مخ یې په وینو رنگ کړ او هغه یې د الله عظیم خوا ته دعوت کوي. ،،

و، د الله ج د لارې دغه ستر مجاهد په ټولو غزاګانو کې د یو تکړه کومندان په صفت برخه وا خپستله، څومره لوی شان و، د ابو عبیده چې د سلاسل په غزا کې رسول الله ص د عمرو بن العاص رض له پاره د مرستي لښکر ورلیره، په هغه کې حضرت ابوبکر صدیق رض او حضرت عمر رض غونډې شخصیتونه شامل وو؛ نو ابو عبیده رض یې د دغه لښکر کوماندان و ټاکه. ،، (قیام الدین، ۱۹۸۹م کال، ۲۰ چوپړی).

۱۶. ۲ بدایني، غنايي يا بزمي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, :(Tikay and Masray

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي. او په ادبي اصطلاح هغه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بیانونکي او څرگندوی وي. دغه احساسات خامخا د انساني مینې (محبت)، مینه ناک، له مینې ډک، لېوالتیايي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغېزمن شوي وي. سکالو يې پر بزم او يا د یادویگا (۲۳۴مخ) په خبره پر مینه يا لېوالتیا راڅرخي. بدایني، غنايي يا بزمي لنډی، بدایني، غنايي يا بزمي ټپه، غنايي يا بزمي ټیکي او غنايي يا بزمي مصری دي، بېلگې يې لکه:

▲ دا زه چې سوي، سوي وایم
پرون ابله ورځ جانان شرلی یمه

▲ سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو ټپو و وېستم مینه

▲ پېغلي واده کې ټیکي و که
کورډن می نه ودی کورډنه ناسته یمه

▲ نیمه شپه ده ټول ویده دي
زه بند په بند می په مصریو کې یار ترمه

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray)

چې د جنگونو، اتلولیو او ملي تاریخي ویاړنو بیان په کې راغلی وي. سکالو يې پر رزم يا د یادویگا (۲۳۴مخ) په خبره پر جنگ جگړې راڅرخي. د لیکونکي حماسي يا رزمي لنډی او حماسي يا رزمي مصری ده، بېلگه يې لکه:

▲ غښتلیه! رت شه ولاړېره

پر دینن گډه شخړه ورو چې تالا شینه

▲ توري او سپري مي دلي دي

چې پر راخي ما به په تن تړلي وينه

١٦. ٤ بنوونېزې يا تعليمي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری
Academic or Educational Landay, Tapa,)
:(Tikay and Masray

په دي کې هغه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د بنوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو وړ زده کول وي. لکه د لیکووال بنوونېز يا تعليمي لنډی ده:

▲ زدهکړي پر زوی برکتې و که

چې پري سوکاله شمه زه ته او برکته

١٦. ٥ مدحي او ستاین لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Praise
:(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دي ډول لنډی، ټپي، ټیکي او مصری کې شاعر د خپل ممدوح ستاینه کوي، د هغه اخلاقي ښيگڼې بيانوي، د دنيايي ژوند بریاوي او ښکلاوي يې ستايي. لکه د لیکووال مدحي او ستاین لنډی ده:

▲ خدايه! جنت له بويه خور دی

د خاوند غړي بوی مي زره کرار وينه

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا توکيزي لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دې ډول لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری کې د فرد يا ټولني اخلاقي نیمگړتیاوې،
ناوړه اعمالو ته د انتقاد گوته نیول کيږي، مسایل د هجو يا طنز په ژبه بیانېږي او
یوه ډول توکيزي بېبلي دي.

انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا توکيزي لنډۍ؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا
توکيزي تپي؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا توکيزي تیکۍ چې پاینی يې د
لیکونکي ده او انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا توکيزي مصری، بېلگي يې لکه:

▲ و، ایمان دې بنه راته معلوم دی

په لباسي پگړۍ دې مه وهه لاسونه،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

▲ و، تیزني مور يې توخی وکه

ځکه مي يار د کټه لاندې ولوبېده،
(د لیکوال پېژند څرگند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

▲ مسلمانې مي پرې ډانډس کره

د مور په غېږ کې مي پرې غاښ و لگونه

▲ باران ورپري يخ مي کيږي

شوله پخه کره ما را وغواړه مينه

▲ سختي تپي د زړه په زور شي

زه دې له سختو نارو وپستي مينه

▲ ځکه مي ځان ورنه راټول که

دومره بي کدره شوم په ځان و شرمېدمه

د لنډۍ یو، تپو، تیکۍ یو او مصری یو انگر
څېرنه چوپړي (ریس — رچ پانې)

▲ پښتو مې ستا په سر کوله
ته بې پښتو شوې، زه پښتو څه ته کومه

▲ زه به د کت خوبونه څه کړم
ما مې لالی په سینه پاس ویده کوینه

▲ ، د زړه پرهار مې په ناصور شو
د صبر مالگه د غم مرچ پرې دوره ومه ،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۵ چوپړی)

▲ اه! د سفیر فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود ترې هر څه له سر ځینه

▲ اخیرنی مصری دې دا وي
د ملا سره برستن په شا دوزخ ته ځینه

▲ دا سور سړی سور یې بریتونه
د ونې ډډ پنا کوي ما ډارونه

▲ زړه مې نری دی لکه لوته
د سهر باد یې خوروي لکه لکره

۱۶. ۷ ویرنه یا مرثیه، ساندي لنډی، تپي، تیکۍ او مصری)
Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and
:(Masray

د وی مانا (لغوي معنی) یې پر مري ستاینې او ژرېدنې دي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری دي چې پېیلنو (شاعرانو) په
کې د مري د نیکۍ یو او بڼېگنو ستاینې کړي وي؛ د هغه پر مړینه یې د خواشینۍ او
خفگان څرگندونه کړي وي.

ویرنه یا مرثیه، ساندي لنډۍ؛ ویرنه یا مرثیه، ساندي ټپي او ویرنه یا مرثیه، ساندي
مصری چې پاینی یې د لیکونکي ده، بېلگي یې لکه:

▲ مرگي داسې ځوانان وې وړه
له دېره خیاله یې کاره وړل ورمپړونه

▲ په گورستان مي سلام وایه
چې خاورې نه کړې ،، شکرالله ،، سپین مړوندونه

▲ که گور ته تللي لار وی
ما به ،، ستوریه ،، ته هر سهار لېږل کلونه

▲ خبر مي کله، کله واخله
د مرگ اوبه مي تر مری راغلي دینه

▲ جاتانه مری که ژوندی یې
میراث خورو دي پر ما لاس ولگونه

▲ علمه راشی ننداري ته
چې ملنگ جان او دوجان گور ته ورځینه

▲ ،، مرگی د غره څوکي ته راغی
ما ویل سلام دی د ویل کور دي ورانه ومه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۰ چوپړی)

▲ جاتان مي سور کفن اغوستی
په استقبال یې پرېنتي ولاري دینه

▲ د آدم خټه چې خمیر شوه
ټوله د غم سره لرلي ده مینه

▲ عزرائیل راغی روح مې اخلي

ما د جانان تر غولي ژر یوسه چي مرمه

۱۶. ۸ مبارکی، هرکلي يا د تهنیت لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری
(Congratulation or Blessed, Happiness,
Fortunate, August, Auspicious, Holy
:(Landay, Tapa, Tikay and Masray

د تهنیت لغوي معنا مبارکي او ښه راغلاستویل دي.
او په ادبي اصطلاح د لنډۍ، تپي، تیکۍ او مصری دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پېيلن (شاعر) او پېيلنه يا شاعره په کي د خوښۍ احساس څرگندوي او نوروته د
خوښۍ پيغام رسوي.

د مبارکۍ او هرکلي لنډۍ؛ د مبارکۍ، هرکلي تپي؛ د مبارکۍ او هرکلي تیکۍ او د
مبارکۍ او هرکلي مصری دي، بېلگي يې لکه:

▲ تورې جامې دې مبارک شه

لږ رانږدې شه چي تپۍ دې و ترمه

▲ کونډې کونډتون دې مبارک شه

خوی دې ځلمی شو په برېتو وهي لاسونه

▲ هر کله راشي د یار غمه

له تا کربان شم د ځغمولو ځای دې یمه

▲ مبارکي را کړی عالمه

له تهمتونو سره یار کبوله کړمه

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
څېرنه چوپړي (ریس — رچ پانې)

▲ ناوکی راشه په خیر راغلي

مېره دې تا ته هر کلی وايي مینه

▲ د خلکو بڼه خوښ یې جانانه

دوی په حساب کې مورده! بڼه حسابونه

▲ زه ما ارمان ختلی نه دی

لاسونه جیگ کره غیر ته بیا راشه مینه

۱۶. ۹ د گیلو، گیله من او شکایتونو لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری
(Complainant, Complaining or Complaint,)
Grievance Landay, Tapa, Tikay and
:(Masray)

په دې ډول لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری کې د ژوند له ناوره، غمناک حالت، د
ټولني ظالم حاکم قدرت نه گيله او شکایت شوی وي.
پېيلن (شاعر) د غسي خپل دردونه، اوزونه څرگندوي او نور پرې خبروي چې
اصلي هدف يې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

د گیلو، گیله من، گیله مني او شکایتونو لنډۍ (لنډۍ او دوي ټپي دي چې گل رنگ
استاد ويلي دي)؛ د گیلو، گیله من او شکایتونو ټپي؛ د گیلو، گیله من او شکایتونو
ټیکۍ او د گیلو، گیله من او شکایتونو مصری چې پاینی یې د لیکونکي ده، بېلگي
يې لکه:

▲ ټپس کفتره خوله کې وپوره؛ گرانه!

شاه بازه و خوري مرکندی دواړه ځانگونه

▲ کفتره باز و خوره خدایه

زه خوار شاهین منگولي سري بدنام پرې یمه

- ▲ باز د باتور له چنگه خلاص شو
که دا یې یاد وي بیا به نه ترې دورونه
- ▲ د لوړو غرو کجور یې مړ کړه
بلبلي ژارې چې خالي دي گړنگونه
- ▲ غازیانو جنگ کړی ماتې مه کړی
تل خو به نه وي د حضرت په دین جنگونه
- ▲ زه چې د یار کوڅې ته ورشم
لکه چپې غویې په ږډه خور کومه
- ▲ د ځنګل تور بښامار ترې بښه ده
دا وسني ځوانان سری برېښوینه
- ▲ بدن مې غر اوښکې چینی دي؛ گرانه!
اوښکې د غم کډې په سر ولاړېدینه
- ▲ بدن مې څانګه د گلاب ده
د آشنا مینې زه نوشته د وچې کرمه
- ▲ اخیرنی تپه دې دا وي
خدای دې حاضر مجلس ته ورکړي جنتونه
- ▲ ولي مې نه ورکوي پلاره
مازده خو نه یم چې به گنډې چلومه
- ▲ لکه د ونې څومره پانې
دومره گیلې مې یاره ستا له لاسه دینه

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ یوه د یاری می ورته ویلي

کتوی یې باندي کلېمي راته کوینه

▲ گلې می ډېرې ورته و کړې

که می یوه خُل په سور پالنگ ملگری شینه

▲ د زورورو زور اوبه شه

نن می جانان په کوڅه غلی تېرېدنه

۱۶. ۱۰ ورتوب، وصفي لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصری (Attributive, Qualificative, Adjectival) :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصری کې شاعر د خپلي مستقيمي ليدني کتنې يا باوري اوريدني له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو، کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي. کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي، باطني نړۍ ته داخليري، د افرادو روحي او عاطفي ځانگړنې تشریح کوي.

ورټوب، وصفي لنډۍ، ورتوب، وصفي ټپي، د څېړونکي او ليکونکي ورتوب، وصفي ټيکۍ ده او ورتوب، وصفي مصری دي. د لرغون پېر بېلگې يې لکه:

▲ اواز یوه بل سره جوړه کړئ

خلک به وايي شنه توتیان نارې وهينه

▲ شيخه پوښتنې درنه کيږي

د الکانو سره مه گرځه مينه

▲ په الکتوب می زړه زخمي شو

ټينگه می راغله جوړ می نه کړل پرهرونه

د لنډیو، تپو، ټیکو او مصریو انگر
څېړنـچوپری (ریسـرچ پانی)

▲ جانانه چېرته به ولاړ یی

سوي او سوي اوسپلي دې باد راورینه

▲ عالم دې وایي تومتونه

زه د آشنا په غېر کې چا لیدلی یمه

▲ مینه د زره خبره نه ده

مینه لگېري د زره وینه وچوینه

▲ که یی بوغان راباندې پلوري

زه پیروونکي د ابی د گسټ گل یمه

▲ چې د ستا زره پرې تازه کپري

هغه سپرلی په کال کې یوه واري راینه

▲ ،، خلک صفت د جینکو که

د الکانو سینی نغبتی بالختونه،

(د لیکوال پېژند څرگند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۲۱۴ چوپری)

▲ خلک د کال مري ته ژاري

ما په ژوندي جانان کمر را وشکونه

▲ عالم دې وایي تومتونه

ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دینه

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری (Country): :(Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جگول پرمخ بیول، ژوند کول، تیارول، روزل، برابرول، مینه لرل، سرشته کول، اېشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مرول، څرگندول، اعتراف کول، ډېرول، زیاتول، پېرسېدل، پای ته رسول، سر ته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوي وي. پېیلن او پېلنه په پېبله کې د دېنن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتیا په لور حس کتلو ځانگېرنې سپینې ته راوباسي.

هېوادپالنې لنډۍ اوله او دویمه د څېړونکي ده، هېوادپالنې ټپې، هېوادپالنې ټیکۍ او هېواد پالنې مصری پانۍ دوی د څېړونکي دي، بېلگې یې لکه:

▲ وطن تم ټول کافران راغله

ژر را پاڅیره چې جوړه جهاد له ځونه

▲ د بوست له ور به زه درتېر شم

غاړه غړی دې له کاله راځه مینه

▲ وطنه! سر بیه دې بڼایه

سر به مې لار شي باقیدار به دې څو شمه

▲ لاس دې له چته رابهر کړه

ته د وطن پېغلو ته وایه سلامونه

▲ یار په یاری کې ضامن غواړي

پردی وطن دی سترگې چاته واړومه

▲ دا به د چا په ځان پېرځو وي

چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلینه

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
څېرنۍ چوپړي (ریس — رچ پانې)

▲ بنادي والا د سرو خېمه ده
دا هېوادوال یې د سرو زرو تټابونه

▲ و، ځلمي ولاړ توري تر ملا دي
غزاله ځي پر خپل وطن سر ور کوينه،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۵۷ چوپړی)

▲ کربان وطنه زمور کور يې
په سر او سترگو به دې مور جوړو اړمنه

▲ کربان وطنه څومره خور يې
له ځانه گرانه و خورمن افغانستانه

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and :Masray)

په دغه ډول لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری کې د دوستي (یاري، ملگري او یارنې)
باورکولو (ویساکول، اعتبار کول: اسره کول، هیله کول، تکیه کول، اعتماد کول،
توکل کول: عقیده لرل، امید کول. باور، ویسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام،
مسئول مقام: څوکیدار، څوکۍ والا: امانت، ودیعه، سپارنه، امانتي پانگه: د نرخونو
د کنټرول موسسې.) په اړه سپرنه شوې وي.

پیلان او پیلنه په لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری کې ځان کم راوستو، خبرې منلو (فرمان
برداري، حکم منلو)، ملگري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پېښه، په کومه
بڼه تاسو باور تعریف کوئ؟؛ تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې څوک دی؟؛
په کومه بڼه په چار ده چې دوستي و کوئ؟؛ تاسو د تل پاتې باور او یارنې له پاره
غوره کړنې کوئ؟ ولي او ولي نه؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملگري
مو د وړتياوي کوم پورونه پوره کړي؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مگري
مو ومنئ؟؛ ستاسو په ژوند کې کوم تن یا تنه شتون لري چې هره خبره یې ومنئ؟؛
په ورته بڼه پوښتنېزه غوندې او د یارانې باور لور حس ځانگېرنې سپینې ته
راوباسي.

د لنډیو، ټپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

دوستي باورکولو لنډی، دوستي باورکولو ټپه، د لیکونکي دوستي باورکولو ټیکي
او دوستي باورکولو مصری ده، بېلگي يې لکه:

▲ اسمان کړنگ وهه را لوبړه

دوستان دي خلاص وي غمازان دي لاندي شينه،

(د ليکوال پېژند څرگند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۱ چوپړی)

▲ ملا ترلی یار می مر دی

ملاترلي شری و کڅم و ژارمه

▲ بدی ملگري دي خوشحاله

واده د ستا دی ژرا دوی د دروغو کرينه

▲ کور يې د مرگ په تبه وران کړي

چي په دوستی کي باخي تېري ټکوينه

۱۶. ۱۳ څيرکي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Intelligence :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وی یا ویکي له پامه د پوهي، خبرتيا، استخباریه، ځانگړيو خدمتونو لنډی، ټپي،
ټیکي او مصری ته وايي.

او په اصطلاح کي هغه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری دي چي دننه نی سکالو يې
داسي روښېږي: په کي د دښن شته، د جگړي کرښي شاته د ځواک کچه مندلو، پټي
موخي، د غوله ونې شفرونه او سگنالونه؛ کاره وگړي او کارې هامیانی څارل؛ ټاکلی
وگړي رښت، د غلي کړنو گور ټولوالي کړه وړه بورېدلي وي.

څيرکي لنډی، د څېړونکي لیکونکي څيرکه ټپه، څيرکه ټیکي او څيرکي مصری
چي پانی يې د لیکونکي ده، بېلگي يې لکه:

▲ له خوبه پاسه! بادورداره!

له تا تېرېږي د لاجي لونگ بادونه

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر
څېړنۍ چوپړي (ریس — رچ پانې)

▲ په یار مې دوی پورافسه کړي
کړنه یې نه شته نه شفرونه سگنالونه

▲ سری چې نوی واده و کړي
لکه بی خوبه باز په ناسته خوب کوینه

▲ له دېواله مې سر ور هسک کړ
وینم بناړو سره کارغه لوبې کوینه

▲ ما ته په سترگو کې حال وایه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دینه

▲ په خوله دې غږ راته و نه کړه
د سترگو کونج کې دې بایه و رپونه

▲ گټه د ټولو په کې شونې
چې سترگو زړه ته لار څارگر څارلې وینه

۱۶. ۱۴ پوهگرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری (Intellectual :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وی یا ویکي له پامه هوښیارې، عاقلې، روښان فکره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری
ته وایي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری دي چې دننه یې سکالو یې
داسې روښنېږي: په کې د لوړو لوروینو، غوره پېژند، سويي کمعفلې، سويي جهالت،
سويي پوچې عقیدې (سويي موهوماتو، سويي موهوم پرستي، سويي خرافاتو) او په
لوره علمي ژمنې بورېدلې وي.

د څېړونکي (لیکونکي یا زما) پوهگرې لنډۍ، د لیکونکي پوهگرې ټپه، پوهگرې
ټیکۍ ده او د لیکونکي پوهگرې مصری ده چې پاینۍ یې وگرځي ده، بېلگې یې
لکه:

د لنډیو، ټپو، ټيکي او مصريو انگر
څېړنـچوپړي (ريسـرچ پانې)

▲ اه! د سفير فردوس خبره

له هغي نه زر چند بنكلي خدای را كړه مېرمنه

▲ واه په لولى پېغلي لېواله

مناسب نه دي خوله وېنځنې سترگې دواړه

▲ ته كروندگره ناوى نه يي

چې هم گوټه كړې غورينه او كټه

▲ اه! د سفير فردوس خبره

گرځ شه! چې غوښي له الماسو لورې وړينه

▲ چې پوهنتون يي لوستى نه وي

د دوېلسم په سويه خوله نه ورکوينه

۱۶. ۱۵ كورنى ته د غاړې ايښودنې لنډى، ټپي، ټيکي او مصري (Submission Family Landay, Tapa, Tikay :and Masray)

د وى يا ويکيې له پامه كهول ته د سپارني (تسليمېدنې، اطاعت، وړانديز) لنډى،
ټپي، ټيکي او مصري ته وايي.

او په اصطلاح كې هغه لنډى، ټپي، ټيکي او مصري دي چې دننه نى سكالو يي
داسې روڼېږي: چې پييلن يا پييلنه په لنډى، ټپي، ټيکي او مصري كې پوښتي چې
غار ه ايښودنه څه ده؟ يوه بېلگه يي وړاندي كړئ، په كوم پېر كې چې غاړه ايښودنه
شتون و نه لري، پايله (نتيجه، پاى، غوره والى او توپېر) يي څه ده؟ په كومه بڼه
پام كوى چې پلار ته اړيښه ده ځواب ويونكى د هغه زوزان وي چې سر اښتوب
(بخل، حرص) او درناوى نه كوونكى وي؟ او دروزني غوره كړه وړه وندي كوي.
د څېړونكي كورنى ته د غاړې ايښودنې لنډى دي، بېلگي يي لكه:

▲ زړه يي پر دې ښارگوټي نه دى

په دا او دا بلكن ولاړه وي گلڅكه

▲ راته یې شپږ زوزات را وړي
له سترگو لري لره زما بسکلي گلویپه

۱۶. ۱۶ ورکړ د ډالی ورکولو لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, :Tikay and Masray)

د وی یا ویکي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالی، فیاضی) د ډالیو ورکولو
لنډی، ټپي، ټیکي او مصری ته وايي.
او په اصطلاح کي هغه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری دي چي دننه نی سکالو یي
داسي روڼيږي: چي پیلان یا پیلنه په لنډی، ټپي، ټیکي او مصری کي پوښتي چي
ورکړ څه دی؟؛ هغه ډالی سپیني ته را وباسی چي ترټولو غوره مو په ژوند کي کوم
تن ته ورکړي وي؛ تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کي مو چي ډالی ورکوله؟؛
تر اوسه مو لېست جوړ کړی چي پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه اړین دي،
دا اړتیا مو ولې غوره کړه او په څو هامیانیو ورته ډالی پېرودئ؟؛ په سختی کي
مو چاته ډالی ورکړي؟؛ غوره جوړه د ژوند کومه ډالی غوره کوي؟؛ غوره سخاوت،
او د بې کبري غوره کړه وره وندي کوي.

لرغون پېر دوي دانې د ورکړ د ډالی ورکولو لنډی او لرغون پېر دري دانې د ورکړ
د ډالی ورکولو مصری دي، بېلگي یي لکه:

▲ ،، خاشي راتول که اور پري بل که
زموږ دستور دی په رڼا خوله ورکونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۷ چوپړی)

▲ ،، غونچه د گلو مي په لاس ده
بورا ته پټ وایه چي خان را رسوينه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۸ چوپړی)

▲ نصور دي تو کړه خولگي واخله
د ژبي څوکه څوک سوالی ته ورکوينه

▲ د زړه کترې مې درته درکړې

ناپوهه بازه تا زه و نه پیژندمه

▲ د زلفو تار په اشرفی دی

ما د جانان په لاس گېډي ورکړي دینه

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټېټوالي لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وی یا ویکي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظیفه، ماموریت، د لښ خدمت کې د ټېټوالي، سپکوالي، تواضع لنډی، ټپي، ټیکي او مصری ته وايي. او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې روڼیږي: چې پېیلان یا پېیلنه په لنډی، ټپي، ټیکي او مصری کې د غوري دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لورونو، په اتلولی د دندې سرته رسولو، په سرلوری د ټاټوبي سپارل شوی هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی لید د دندې کره وره ونډي کوي.

دوی داندې دندې کې د ټېټوالي لنډی چې دوپیمه يې د څېړونکي ده او د زور پېر دندې کې د ټېټوالي ټیکي ده، بېلگي يې لکه:

▲ خدمت برباد گنا لازمه

نور به د زړه کنترې ساتم نه بازونه

▲ دنده سهاره تر ماښامه

جانانه تاته په کې څه شی پاتي شونه

▲ ټیک دي باچا خال دي وزیر دی

دا لونگین دي لېږدونکی په مخ ځینه

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېراني لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Courage :Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وی یا ویکيې له پامه د ټکر خورلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لگېدلو مېراني، مخالفت همت، اخ او ډب مېراني، لگېدنې زړور توب او نښتې زړور توب لنډی، ټپي، ټیکي او مصری ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې روڼېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډی، ټپي، ټیکي او مصری کې پوښتي چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟ تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ؟ خپل د لگېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ یې پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟؛ که بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟ او د همت یا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

د ټکرکولو مېراني لنډی، ټکرکولو مېراني ټپي، د څېړونکي ټکرکولو مېراني ټیکي ده او ټکرکولو مېراني مصری دي چې پاینی يې د څېړونکي ده. بېلگي يې لکه:

▲ ،، چې د اټک پر بېړۍ سپور شي

ما در په یاد کړه چې زړه ور به شي مينه،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

▲ زه خو همغه مسته ليلایم

چې رنگ مي ژېر دی له همزولو بېله يمه

▲ نصیب تقدیر ته گناه نه شته

بخت چې کوټه شي تنډی سل ټکري خورينه

▲ د ميني یار مي پيدا نه که

چې کاغذي سينه بې درې وړي کرمه

▲ د بنمن ته خاندۀ هوسپره

دوست ته په پټه و ژاره چې دوه شومه

▲ دا د غازي غازی واده دی

چې د واده شپې یې د سمخو منځ کې دینه

▲ یوه مې هغه سړی دبنمن دی

چې دی به پلو وي ځان به سپر حسابونه،،

(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

▲ یا به دې زلفې کمر بند کړم

یا به مې سر د غرغړې شمال وهینه

▲ سر مې له غرو سره وهلی

توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

▲ سر مې له غرو سره وهلی

توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لورې ارزو لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری

(Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and :Masray)

د وی یا ویکيې له پامه د مسلک حرص، حرفي جاطلبي، د ژوند لارې لورې ارزو،
پرمختگ (په ژوند کې منډې، کار کې بېرې) داعيې لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری ته
وايي.

په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری دي چې دننه یې سکالو یې داسې
رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په پېبله کې پوښتي چې کله تاسو کوشنی وی، څه شی
تاسو غوښتل چې شی په راتلونکي پېر کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه
وگرځیدئ؟؛ د لورې ارزو گټې په څه کې دي او تاونونه یې څه دي؟؛ تاسو په روان
پېر کې په څه مشغول یئ چې په سمون یې خپلې موخي تر لاسه کوئ؟؛ تاسو داسې

پام کوی چې ستاسو لورې ارزو پای ته نه رسېږي؟ ولې؟ او ولې نه؟؛ تاسو لورې ارزو لرئ چې د یوه استازي یا فلمي ستوري په شان شتمن تن و وسئ؟ نه لکه یوه اېنجینېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډایه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند یې د نورو وگړو یا د ټولگټې هوساینې، گټنې او مرستې له پاره په کار کړی وي؛ تاسو تل څه شئ غواړئ چې تر لاسه یې کړئ؟؛ تاسو ترسره کړي دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بریالیتوب مېچه کوئ؟؛ تاسو لورې ارزو لرونکي یئ؟ ستاسو نومړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلي وي؟؛ تاسو څه شئ کولی شئ چې ډېر یا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وگڼل شئ له خپلو څه رنگوالي څخه؟؛ د مسلك حرص، حرفې جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېرې داعیې وندي کوي.

د ژوند لارې لورې ارزو لنډی، د ژوند لارې لورې ارزو ټپه، د ژوند لارې لورې ارزو ټیکی او د ژوند لارې لورې ارزو مصری دي، بېلگې یې لکه:

▲ چې فاکولته دي ویلي نه وي

و به دي نه کړم د لېسې کونآتوره

▲ دوکتورا بنکلي ځوانان وايي

کونآتور پوهنتون ته ځي بېرته راحينه

▲ د گوداگي واده به تېر شي

سپي بڼه و نکره شولي ديگ دي و لړنه

▲ خدايه! د پېغلو باران و کړي

چې څادر و غوړو ترې و ترم پڼډونه

▲ د باچاهي لايقه ياره

خدای دي باچا کره چې سلام ته دي درشمه

▲ زما دي بيا تمه پيدا کره

چې په کاره اورمپگ دي بېرته و کاته نه

▲ له موزیکي نه ورگه بڼه ده

چې نیمه شپه شي اړخ په اړخ مي اړینه

▲ خدای دې له دې لارې را جوړ کړه

خلک به وایي مخ یې تور دی یار یې مرینه

▲ ،و د پېغلي خوله د جنت وړ دی

د جنت وړ ته هر مومن تمه لرینه،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۵۵ چوپری)

▲ ستا د دیدن په تمه، تمه

لکه اوږی په چر کې وچه پاتې شومه

▲ ستا د دیدن په تمه، تمه

لکه ریډي په دامانو ورژېدمه

(محمدین، ۱۹۸ چوپری)

▲ ستا د دیدن په تمه، تمه

لکه یعقوب پیغمبر روڼ در پسي شومه

▲ په ایشاره مي پوهه نه شوي

ډاکټري څو به غړوندی درپسي وړمه

۱۶. ۲۰ زره سوی او رښتي ټولوالي لنډی، ټپي، ټیکو او مصری (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay :and Masray)

د وی یا ویکي له پامه زره سوی او رښتي ټولوالي (رحم او قانوني سیستم، مهرباني او حقوقی ټولوالي، شرعي ټولوالي) لنډی، ټپي، ټیکو او مصری ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپي، ټیکو او مصری دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې روڼېږي: چې پیلن یا پیلنه په پیله کې پوښتي چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوی چې داسې کار می باید نه وی کړی؟! تر اوسه پورې دې داسې پرېکړې پایله ترلاسه کړې ده چې تورن گڼل شوی یې او یا کوم تن در ته

بخښنه یا زړه سوی درباندي کړی وي؟؛ د پرېکړه کوونکي (قاضي) کره څه ډول وي؟؛ د پرېکړه کوونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟؛ وگړي دي پېرېکړې و کړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟؛

دودېز، ټاټوبي او پښیوال رښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟؛ ستاسو پور په وگړو باندي د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي؛ وژني؛ د تمخي د څراغونو نه درناوی؛ پر ناموس وار؛ له هټی د خوړو غلا؛ د نشه یي توکو پلور تورونو په کومه بڼه کر کېږي؟؛ تاسو تر ډېره پرېکړه کوونکی او که رحم کوونکی تن یئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن یئ؟؛ تاسو د خپلو وگړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پر تلنه په څه ډول کوئ؟؛ د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالنې؛ پای ته ډېر نږدې: قانوني ښکاروندي؛ پای: مسلکي کرني ښکاروندي؛ له پای وړاندي: رښتینوالی ښکاروندي) کوي. ځیني شیان کېدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کېدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بي قانونه به وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، رښتي، حقوقي، شرعي ټولوالي بوږېدلي وي.

څېړونکي د زړه سوی او رښتي ټولوالي لنډۍ ده چې ښځو ته منسوبه ده؛ او د لرغون پېر درې دانې زړه سوی او رښتي ټولوالي ټپې دي چې پیلنی یې ښځو ته منسوبه ده، دوېمه او درېیمه یا پاینی یې ترانو ته منسوبې دي. بېلگې یې لکه:

▲ زما په تور زندان ته تللی

زه د اتو زامنو مور یم زې بخښمه

▲ ماته پرې کړی ځواب را که

زه زنگېدلي یاری نوره نه کومه

▲ ،، زما به څنگه رنگ تازه شي

چې اندېښني مي اغوستن خوراک غمونه شومه

▲ د بېلتانه پېټی په سر دی

زه به دمه د اندېښنو کنډو ته ورمه شومه

(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبری لنډی، ټپي، ټیکی او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and :Masray)

د وی یا ویکي له پامه په خیال کې راوستل او مشری، (لیدل او زعیمي، تصور کول او رهبری، په خیال کې راتلل او لارښوونکي، خیالي منظره او مشری، خیال او رهبری، بصیرت او رهبری، باصره او زعیمي، منظره او زعیمي، د باصري حس او رهبری) لنډی، ټپي، ټیکی او مصری ته وایي.

او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپي، ټیکی او مصری دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې روښنېږي: چې پیلن یا پیلنه په لنډی، ټپي، ټیکی او مصری کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مینې او شاباسي په نظر ورته گورئ؟ ولې دوی ته د مینې او شاباسي په نظر گورئ؟ کوم څه رنگوالی تاسو په ښه رهبر کې وینئ؟ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې گډوډي، بشپړه بې نظمي او انارشیزم یا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کېږي؟

مشر (رهبر) د لیدلو (بصیرت، تصور کول، په خیال کې راتلل)؛ قضاوت (نظریه، اټکل، د تشخیص قوه) او د ښې راتلونکې په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانگېرنې لري؟ رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار وکړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتیاوو زېرمو څخه گټې راوباسي؟ کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي؛

دا څلور اړخه لري لکه څنگه چې دننۍ اړخ لري؟ په هرو پېچلو خنډونو کې اسانتیاوي پلټي، خو په هرو اسنتیاوو کې خنډونه نه پلټي؟!؛ لیکونکی څه شی په ډاگه کوي چې درې غوره ځانگېرنې د مشر څه دي؟؛ د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وگړي لید دی، د یوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنی او که نه یې منئ، ولې؟ او ولې نه؟؛ په پښواله سیمه کې گټور مشر په کومه ډول تشریح کوی؟ او وند د رهبری په کې بورېدلي وي.

د لرغون پېر لیدل او رهبری لنډی؛ د لیدل او رهبری ټپي چې پیلنی او دویمه د څېړونکي دي؛ درېیمه، څلورمه او پېنځمه یې لرغوني وگړنی دي؛ څېړونکي یا لیکونکي د لیدل او رهبری ټیکی؛ او د لیدل او رهبری مصری دي (د محمد نور بابا مصری دي چې ملاگي استاذ ویلي دي)، بېلگې یې لکه:

▲ ,, گولاب په گولو کې باچا دی

نرگس وزیر خزان پرې راوړل براتونه،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۵ چوپری)

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر
څېرنه چوپری (ریس—رچ پانې)

▲ ،، هر چاته خپل وطن کشمیر دی

پر ما کشمیر شولو د پیازو وطنونه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۷ چوپری)

▲ ،، په هندستان کې دې مرگی شه

چې دې کفن شي د راتپو دسمالونه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۹ چوپری)

▲ ،، شین خالی ټپته شه خوله راکه

بلا په سي که باچا واخستل جرمونه،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۰۱ چوپری)

▲ چې د خوانی دوران مي تېر شو

جانانه ستا که باچاهي وي سي کومه

▲ په اند او لید دې زېری و شه

خلک دې ستایي د پردو په کتارونه

▲ زمور باچا وطن کې نه شته

زړه مي خپه دی هېواد خوند نه راکوینه

▲ په تصور مي ځان باچا کر

چې سر مي جگ کره د دوهی ملنگه ومه

▲ عشقي نیمه باچاهي ده

چې ماعشقه يي په طرف ولاړه وینه

▲ مینه اول سړی باچا کړي

د ملنگی کچکول بیا ورسته ورکوینه

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر
څېرنه چویری (ریس—رچ پانې)

▲ دا باچاهي ده د ستا خپله

د ولس پیغلي په کتار د سره ځینه

▲ دغه بنادي زموره خپله

پوه دي دا وي سل اويا دي نورې شينه

▲ باچاهي تخت مې په کار نه ده

بخت مې په کار ده چې مدام راسره وینه

▲ تخت خو له بخته پيدا کېږي؛ وی!

چې بخت دي نه وي تخت به له کمه شي مینه

▲ د بخت ډېوه چې د چا مره شي

وه!؛ که بيا مثال په لاس کې وړي شوکور به وینه

▲ د بخت کوټي چې بي په سر وي

که په سندان خولي لږه وي کوټي ترې ورینه

▲ بخت نا مراده چېرته لاري؛ وی!

يو ځلي راشه چې له سيال سره سيال شمه

▲ نيستی کچکول په لاس کې را که

بيلتون ظالم په لاره ځي شپي تېره وینه

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډی، ټپي، ټیکي او مصری (Hospitality) :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وی یا ویکي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله لنډی، ټپي، ټیکي او مصری ته وایي.

او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپي، ټیکي او مصری دي چې دننه نی سکالو یې داسې روڼېږي: چې پېیلان یا پېیلنه په لنډی، ټپي، ټیکي او مصری کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالی او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښو او مېلي ځای کې د شپښوسرخان پخول، پتولی (مېزپوښي، دسترخوان) تیارول، خوړل او څښل ونډي کوي.

مېلمه پاله لنډی، مېلمه پاله ټپه، د لیکونکي مېلمه پاله ټیکي او د لیکونکي مېلمه پاله مصری ده. بېلگې یې لکه:

▲ مور یې پر کلي شروبي غاوري

لور یې له لارې مېلمانه را گرځوینه

▲ راځه، راځه زما مېلمه شه

زړه مې پښتون دی مېلمه نه خفه کوینه

▲ و، پر سینه یوه لالی ځایپېري

حجره خو نه ده چې پرې جور کم مجلسونه،

(پښه محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

▲ اشنا مې وری رانه تللی

چې دستارخان لره ورځم ژړا راینه

▲ په مینه، مینه اتن کاندې

دا مېلمني جوني په ورا راغلي دینه

▲ حجره په نوم د ناصرخان ده

ډگي کاسي د اعظيم خان له کوره ځینه

۱۶. ۲۳ ژبی نښتېڅونکي لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and :Masray)

د وی یا ویکي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوربوکي غولۍ، وینا سبک چورلونکي، ژبي گډوونکي لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری ته وايي. او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې روڼېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری کې ډېر ژبه څرخوونکي غبرگلرونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرگي پښېلي او ژبه نښتېڅونکي غونډلي، غونډ او ویکي وندي کوي.

لکه د لیکونکي ژبی نښتېڅونکي مصری ده:

▲ بر به مو بر ساتي بری
په بابېدلي بلۍ بابر بدان دینه

۱۶. ۲۴ وراشي (وجيزې يا متل) لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری Saying, Simile, Parable, Example, Model) or Idiom Landay, Tapa, Tikay and :(Masray)

د وی یا ویکي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه یې لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې روڼېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، تپې، ټیکۍ او مصری کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جورښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه یې له مخې پېيله کاري؛ هغه سری یا ښځه چې انځورگر یې له مخې څېره کاري، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول (په ورځني گړني بهیر کې تری کار اخلي او بلخوا پري د یوه هنري پیداوار په توگه خپل ښکلاييز خوب (نوق) او ټولنيز ارمان خړوبوي) وندي کوي.

وراشي (وجيزي يا متل) لنډۍ، وراشي (وجيزي يا متل) ټپه، وراشي (وجيزي يا متل) ټیکۍ او پانۍ دوي وراشي (وجيزي يا متل) مصری دي چې پانۍ يې د څېړونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) ده. بېلگي يې لکه:

▲ مور يې د دربو سمخاره ده

ځکه يې لور په درې منۍ وپشتل کوينه

▲ سوچ پرې له وړاندې نه په کار وي

تو کړې لارې بېرته خولي ته نه رايځينه

▲ په پت کې تور مصلى ښه دی

بې پته يار که شهزاده وي ورک دې شينه

▲ په کوردهرنۍ مين مه شي

ته به ولاړ يې هغه به بل ډولۍ کې ورينه

▲ کلي کې نوم د سميني دی

وراني کنډري شاسوارخان اباده وينه

▲ په ټول واځکت يې دعوا و کړه

يودانه حيب يې خامخا په لاس درځينه

۱۶. ۲۵ ورمي لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری (Admonition :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وی یا ویکيې له پامه نصیحتي، مصلحتي، مشوري او ورمي لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری دي چې دننه یې سکالو یې داسې روڼېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری کې نصیحت، سلا، مشوري خبرتيا، لارښوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه ونډي کوي.

ملا بجليگر (مولوي صيب محمد امير افریدی، د پېښور بالا منی د بجليگر ملا) ویل د زړه ناروغي مي وه، له شپږ میاشتو څخه، په ډېرو روغمنو مي درمل و کړه روغ نه شوم، زړه به مي درد کو. یوې بودۍ بنځې راته و ویل بجیه! ولي داسې رنځور یې؟ ورته مي و ویل د زړه ناروغي مي ده، زړه مي درد کوي، هېڅ روغمن (ډاکټر) راته درملنه و نه کړه. هغې راته و ویل: ماته غور شه بجیه! چي زه دې جوړ کړمه. هغې و ویل:.

▲ زړگي له ډاډ ورکړه په خپله

مدام به څوک ډاډه کوي وپشتلي زړونه

زه وی خای نه پاسېدم، جیگ شوم، مور مي وه، نیا مي وه، پلار مي راغی ویلي څه چل دی!؟

ما ویل زه ټیک شوم، دي بودۍ راته علاج و کړه. په خپل زړه باندي په خپله پټی گدی او خپل زړه په خپله ډاډه کوئ. پورتنۍ د لرغون پېر یوه ورمي لنډۍ او لاندي یې د ټپي بېلگه ده.

▲ ځوانانو یو تر بل څارپړی

ما د مجلس ځوانان لېده چي خاوري شونه

۱۶. ۲۶ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکيې له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونۍ، پوچې او بي ختو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری دي چي دننه نۍ سکالو یې داسې روڼېږي: چي پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصری کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بي جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، څرگندي، ایستلي (لکه توره له ټیکې څخه)، تش لاسې (بې وسیلې)، بي زېرمې، شړېدلې (لکه کالي)، خوارې، تشي، بي ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

پېنځه دېرش لوڅي لنډۍ دي چې له لومړۍ څخه تر درېو شتمې لمپاکا (لغمان) د لرغون پېر دي، څلور وېشتمه او پېنځه وېشتمه يې د زاره پېر دي او شپږ وېشتمې څخه تر پېنځه دېرشمې د څېړونکي لوڅي لنډۍ دي؛ څلور لوڅي تپې دي چې لومړۍ، دوېيمه، درېيمه يې لغمان د لرغون پېر دي او څلورمه يې د څېړونکي ده؛ لغمان د نوي پېر د څېړونکي څلور لوڅي ټيکۍ او اووه پېنځوس لغمان د لرغون پېر لوڅي مصری دي چې له پاينۍ پورته شل دانې يې د څېړونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) دي.
بېلگې يې لکه:

▲ جانانه دومره پر ما گران يې

د خورلن اور دي ځکه کوني لاندي ردمه

▲ ته خو کوچی وي کوچ دي و کره

د څري اور دي په کوڅه کې و شيندنه

▲ يار مي په بوسوکې ويده وه

چې مي پرې بو کر پرتو غاښ يې وشلېدنه

▲ په چا به ځي په چا به نه ځي

څوک دي په زوره په چا ته نه منډي مينه

▲ د سحر غينه زه دي څار شم

هره تپله دي د زره زنگ لرې کوينه

▲ د بام له سره مي سيي کړي

پرتوک دي باسه غين مي کانگي کړي دينه

▲ له نامه پورته اجازه ده

له نامه بنسکته مي تپپر کرلي دينه

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ ټینگه می مه نیسه په غېر کی
تي می خورپړي سگنی بالغه یمه

▲ په ما دي خپته نغاره کره
راغلی مه وای د یوي شپي مسافره

▲ د سپیني خولي واک می درکړی
د پرتوغابن په غوتو مه وهه لاسونه

▲ کمیس یي تي په سر سوری دی
لکه مرزچي له خلتي وتلی وینه

▲ د کوس په سر دي مچی و خوره
چي تر سبا یي ټپوي اوبه یي ځینه

▲ د کوس په سر دي هتي جور که
غین می بنوال دی گندني ورته راورینه

▲ کاشکي چي زه د ملک لور وی
ما به پرتوک د کوناتو په سر ترنه

▲ نیمه شپه شوه یار رانهغی
زویه! ویده شه چي په خپله پسي ځمه

▲ سر دي چوتي کره خوله دي راکره
که پرې اغېره شوي لنډی بوکه به دي کرمه

▲ د زني کند یي خوله کی راکره
قند او نبات می کابل جان کی بدي شینه

▲ گول د گولاب بوی د ځنځلي

سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه

ژبه مې پرېږده چې گیلې در له کومه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې

چې خوله درنه کرم مرور گرځي مینه

▲ په نیمه شپه راغلي لالیه

ما دي خدای غرقه کړي چې خوله نه درکومه

▲ یو ځلي راغی خوله مې ورکړه

لاره یې سږي کړه په غضب ککړه شومه

▲ که یوه خوله وی مابه درکړی

ته شمکوروال یې همپشه کوي سوالونه

▲ خوله دي کتاب شونډي د پانې

د چار شنبې په ورځ یې ژو په وکومه

▲ ملا دا خپل سیرلی مې راکه

دا ستا په گورو لایلا خوله نه راکوینه

▲ که زر کوسونه بارن وشي

که منځ کي یو غین وي راځي زموږ پر کونه

▲ د ډارنډکي زو ډارپړه

فرضي تواف بني منډي نه غواړي څرگنه

د لنډیو، تپو، ټیکو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ څاڅکي هوس څارل څاري ده
څپان، څپان څپان، څپان غواري خورلنه

▲ ځاځل جوگر جلبنگ جنبان که
په لېوالتي مي جيجيونتي ترېستي شينه

▲ چټي چټي چرلنډيه ياره
ځنځونکي ځغونځونکي جيجری يمه

▲ د شرمېلي زو شرمېره
د تخت سيالی کي مېرني اور څرمه وينه

▲ په درنو غېرو څربولېره
په څلورځنيو کي د غبرگو څکل څکه

▲ چي څه دي کښت که کښت بي ټول کړي
زړه دي دنيا که گشمالي کړي خاونده

▲ ته دي له خپل مېرمن ډارپري
خلک پردو په سي کلا ته وا وخته

▲ ما چي به اسپي څرولي
زما مېرني سور په اس سور راغلي ونه

▲ د دونيا دوي ورځي ژوندون دي
مېرمن يي غيم چي په ژړا يي تېرومه

▲ د مور دي دري څپکه کوس ده
د دادا زړه دي له خفگانه و چاودنه

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ له رنگه توره مصلی ده

په خوله کې خوند د چهارباغی مني لړینه

▲ د ټپ دې ټولې وینې وڅښې

د کوسی زویه بله څه کوي دوپیمه

▲ زړه به دې تور له کوروالی کرم

چې ځوانی هنډې کرم زړه سوی بیا نه لرمه

▲ له ایرانی مې زرگی شین ده

واده د ده خوتې بل ورورو کلونه

▲ ناوکی لاری، لاری، لاری

پام دې کوه چې دې دردونه ورکونه

▲ له ټپ دې ټولې وینې وکښې

د پېغلتوب پردې مې لاری په برغنه

▲ زما دې خپټه نغاره کره

راغلی مه وی د یوې شپې مسافره

▲ د مور د درې جریبه کوس دی

د پلار دې خپټه مرتبان ده زړه یې چوپنه

▲ چې مور دې اخ! کر ما در ښخ کر

دادا دې جیگ شو زه یې له خوتو و نیومه

▲ په کوس دې خچه گوته نه ځي

چې زور پرې راشي الیشنگ مولی پرې ځینه

▲ په کټ کې سپینه، سپینه اوړي
په ما دې غسل په پټي کې واراونه

▲ لمن دې ټوله خوله کې نیسه
د خپټي جنگ ته درته بیا راغلی یمه

▲ پرتور مې ځي پرځای سوری دی
د خپټي جنگ ته درته بیا راغلی یمه

▲ پرتور مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه ورم یاره تا پرې ځورمه

▲ پرتور دې سوري، سوري راوړه
چې هره سوره یې گنډم ژړا راځینه

▲ په ټس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

▲ دا ډز او ډوز دی زامن کېږي
زه د دله په کور کې شنه ناسته یمه

▲ خلک جوړه، جوړه څملي
ابی مې مړه کړې ما یوازې څمله وینه

▲ جانانه ستا مزه گی نه شته
زما همزولي زانگوگاني زنگوینه

▲ اول دې پیني راته اوږدې کړې
بیا دې درټولي کړې چې نه یې درکومه

د لنډیو، تپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲ پاس په سینه می غلی ځمله
غر به و نه کرم که ورسته درلاندي شمه

▲ یوه دې وه بله دې و کره
اوس ورته اېنگ شه چې بانجان دې و باسینه

▲ چې موټکي وهل دې زده کره
کمبخته زه یم په پڅي یې سولومه

▲ چې پسرلی شي غین سېرلی شي
کوس لېونی شي په بازو خوله لږوینه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې لونگین دې په اوږو دروارومه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې لونگین دې لکه وریڅي و چېچمه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې ته څاری کړې زه دې گنډه خلاصومه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

▲ ما سره سمه سیالي مه کره
لکه بی موره کوتي خور ته به دې کرمه

▲ ما سره سمه سیالي مه کره
لکه د لاري څپلی و به دې شکومه

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر
څېړنـچویری (ریسـرچ پانی)

- ▲ له گربوانه مې لاس ورتېر که
په کولمانی بیهی مې لاس و لگیدنه
- ▲ تا چې په کت کې ماته شاه کړه
تورې سمبی دې پر ما اور و لبرونه
- ▲ گل چې تازه و را دې نه کړه
مراوی گل چې را کوی زاره مې چوینه
- ▲ چارگل مې خوله کې ترې نه وپوره
دا بوره مور یې دېرانونه لټه وینه
- ▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصری تورې وارونه
- ▲ ټوټی، ټوټی په توره راشی
چې پرهارونه دې گنیم خوله درکومه
- ▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوروینه
- ▲ موزی د کت د ختو نه دی
لکه چرگوری چنگېده پرې سبا شونه
- ▲ یار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنگ جاري کوینه
- ▲ خوله دې له گورې نه خوره ده
په لنډه زنه دې گني کرلي دینه

▲ خوله به په زوره درنه واخلم

ستا په دادا مې څلور نیمې روپۍ دینه

▲ که ته مې روغ لېونی نه کړې

بیا مې د بنگو پیاله مه بوله مینه

▲ ته خبر نه یې زه ډېر بد یم

پرتور دې باسم لاس او پخښې دې پرې ترمه

▲ یا به زما په سترگو تور وي

یا دې لسم ځل یاره غۍ مې په ناورینه

▲ که پیغله کی لغمانی و که

چې په مستی کې دې له ښکې پانتې وهینه

▲ که مېړه کی لغمانی و که

کوس دې چپۍ او په اوږو دې پورته وړینه

▲ دا لغماني څومره بدان دي

ملگرې پرېږده مېلمنې غۍ په چلونه

▲ په کوس له هر لوري وردانگه

په کونه مه دانگه رنگی دې د پلار خونه

▲ که پرې راځي په مخي راشه

څپلی له چپ لوري څوک نه پخښو کوینه

▲ ښځې کول دي سونتونه

ټینگ، ټینگ غول یې دي فرضونه ثوابونه

▲ که بنځه يو ساعت کي خوښه
يو ساعت غوول يي برابر يو کال اجرone

▲ وي خوري دومره سپک سري ده
پرتور مي باسي په لکره يي اچونه

▲ د پښتنو درني کنځاوي
وي خور او مور او نيا دي غيم هم دي مندينه

▲ د پښتنو درني کنځاوي
وي ستا په لوي کوس کي ټول غر ور و منډمه

▲ پښتون د بل کنځاوي نه که
وي ستا دا زېر کوس په زېرگل وغم او په ونه

▲ د پښتنو کاني در وښيم
چي کوس ور نه کړي وي ستا کوس و غيم خيرنه

▲ زما لس کلن غين چولک بولي
خدايرو د خوند ځکه يي و وينې په مينه

▲ د پښتنو د غين له زوره
د نړۍ ولو کوني ځای ته نه راځينه

▲ که مي تر بېخه در کي کېښود
کوس به دي رپردي پام به کړي چي دي ځنگونه

▲ بنځي هېندارو بنځي، بنځي
مور بېتالي يو چي عسکر غيو کلونه

▲ سنا په سینو کې خوټې چوخ کړم

نری دې ملا تن دې نازک کوس دې په وینه

▲ خپله له ټولو غوره غیه!!!

د مېرمن یوه رښت دین کې دا ده په درغنه

▲ زه خو له شوکه مصری وایم

څوک چې د یم گومان کوي خرکوس به وینه

زموږ په ټاټوبي لغمان کې اووه، اته الکان چې نهل به یې کوو، اشر به وو،
غره ته تلله، ټولي کې به وو، د مشاعرو څنډو کې، د بنادۍ یو په څنډو کې به نږدې
ملگرو سره لوڅې پېپلې غلې، غلې ويلي او خپلو منځو کې به یې د خندا شېبې پرې
تېرولي.

په لغمان کې له لرغون پېر څخه چې له لرغون خټېڅ او لوېدیځ دورو ته یې
پېر رسېږي؛ وگړو دا لوڅې پېلې ويلي دي؛ لغمانو خوله په خوله، سینه پر سینه تر
مور را رسولي دي؛ وگړو د کوروالي اړېکو، پښت زوکر هکولو، گډ ژونگر کېدلو
علمي لوستل له شنې لاندې نیسي چې په نوې مانا سکسلوژي پوهې، او پوهگړته
یې سکسلوژيست وايي.

نوموړې لوڅې پېپلې په لېوال او لېواله کې د ژورې او ټینګې اړېکې کوتلې
کوي؛ هڅه ونه، انگېزه، تاوو د وگړیو په تن کې زوکره کوي او له لټې، تمبلې، بې
پامۍ، سستیا او بې مینې څخه انسان لري ساتي.

د نکاح په ژوند کې نوموړو پېپلو ښاخونه په همدې بڼه شتون لري او نټه (انکار، نه
مثل) ترې بې غوري ده.

▲ نری سینه نری بې ونه

له خای ډارنه او کمزوري دغه ډره

▲ پېر بې ټټر دنګه بې ونه

خدایه! پرتا ټینګه ډاډمنه دغه ډره

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصريو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲،، راحی، راحی چي لنډی وایو

لنډی لابیڼي دي د یار غم غلطوبنه،
(گل باجا، ۱۳۲۵ لېږدی، ۱۱۳ چوپړی)

▲ راحی، راحی چي لنډی پرېږدو

لنډی چري دي د زړه ولي غوڅوبنه

▲،، هابیل قابیل وو سره ورونه

نفس ظالم شو په خپل منځ کي تبا شونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)،
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۷۲ چوپړی)

▲،، په سگنی تبه مړ مه شي

خلک به وایي چي لایلا شوه بدشاگومه،
(د لیکوال مور بي بي حاجي)

▲،، رب خو دي دا واري راجور کا

خلک به وایي بخت يي تور دی یار يي مړينه،
(سلما شاهین، ۱۹۸۴ زېږدی، ۳۸۰ چوپړی)

▲،، خدای دي له دي لاري راجور کړه

خلک به وایي بخت يي تور دی یار يي مړينه،
(د هېواد سرغندی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاری عبدالله مقری وایي)

▲ زما د عمر سره سمه

میراث شي غمه په خندا دي تېرومه،
(داود خان ۱۹۸۴ زېږدی، ۲۱ چوپړی)

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

▲، مسافري ته دې ځان جوړ کړه

په چا مې سپارې که دې هېره کړم مینه،،
(حضرت محمد ویاړ، ۱۳۸۷ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

▲، ټپکی کوه او بیا یې لیکه

چې په ټولي کې شرمنده نه شي مینه،،
(حبيب الله رفيع، ۱۳۴۹ لېږدی، ۱۰۹ چوپړی)

▲ ناوی بنادي دې مبارک شه

داسې بنکارپړي لکه لعل او مرغله

▲ رب دې رحمت پر دې ټیکی که

ایله بېله زړه مې په ځای و لگېدنه

▲ زما په زړه دې پرهار وکړ

په تا دې وشي د مصری توري وارونه

▲ مصری کوه او بیا یې لیکه

چې په ټولي کې شرمنده نه شي مینه

▲ مصری دوی درې سړي ته بس دي

له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

۱۷. د اېنجېنیر صفی الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانی مصری کپسه

زه تاسو ته کپسه کوم؛ درنو!؛ کپسه داسې ده چې یوه وار ما په سوشل میډیا د فیسبوک پر کورپاڼه خپله یادونه وکېنله. خپل اند مې په دې بڼه و کښه چې سرلیک یې و، دوي لرغونې لغمانی مصری دي، و. کېنلی ډول یې داسې وو.:

▲ زما دې سر په کار ده یاره!

مال ده بنټروخی چې زه اور پرې لږومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

کنه منگي لاندي خوله کله ورکومه

زما ملگري اوستاد عاشق الله فریاد داسې یادونه راته و کړه.:

▲ خاطر د ډېر را باندې گران دی

گني منگي لاندي خوله کبه ورکومه

دا لنډی زما ده، ما لس کله وړاندې کېنلی او په آریانا تلویزیون کې مې ويلي ده.

ما ورته د یادونې ځواب داسې و کښه.:

زه په لاندي درې خبرو ستا یادونه نه منم او دا لاندي دلیلونه دي مخي ته ږدم.

لومړی.:

▲ و، خاطر دې ډېر راباندې گران دی

ما په ملالي کوکي لاس کله پرېخونه،

(منتخابات لغات متفرقه پښتو، قلمي نخسه، په ملي ارشف کې د میندودني گڼه ۸۲ الماری، ۴ خانه، مسلسله گڼه ۸، ۲۴۶ ټول ټال چوپړي، ۲۱۳ چوپړی، د خ اېڅی کې پېنځمه گڼه لنډی ده)

له دې وړاندې کوم د لنډۍ یو کښلی (کتاب) نه دی خپور شوی، په کښلی بڼه؛ هغه وگړو چې نوموړې خطي نسخه یې خوندي کوله پوهېدل او که نه پوهېدل او که له بې باکی یې نوموړې کښلی ته چې لنډۍ دي. ورته یې په دري ژبه داسې نوم کښلی و، منتخبات لغات متفرقه پښتو، چې د دې خطي نسخې نه لیکونکی معلوم دی او نه یې د چاپ کال. خو له یوه سلو شلو کلونو څخه وړاندې خوندي شوی دی. (کولی شی چې تمبل شوی لومړی انځور یې و وینئ)

دوېم:

▲ ،، خاطر دې ډېر راباندې گران دی

زه په ملاله خولگی نه پرېدم لاسونه،

(د گل پاچا الفت، پښتو سندري په نوم لیکۍ دی، د پښتو ټولني د نشراتو مسلسله گڼه ۶۵ ده، د پښتو ټولني مبصر او د صحافت او تالیف د څانگو امر (گل پاچا الفت) ادبیاتو د څانگې له خوا له چاپه ۱۰۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، په ۱۳۲۵ لېږديز لمريز کال کې د علومو اکېډمۍ له لوري، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د میندونې گڼه ۱۲، مسلسله گڼه ۶۵، ۱۲۰ ټول ټال چوپړي، ۱۱۶ چوپړي (پاڼه) کې دیارلسمه گڼه لنډۍ ده).

په نوموړي کتاب اوستاد گل پاچا الفت د سروزر و دولتي میل گڼلی هم دی او دا لومړی کتاب دی چې د لنډۍ یو په باره کې له چاپه تېر شوی دی. (کولی شی چې تمبل شوی دوېم انځور یې و وینئ)

درېم:

▲ ،، خاطر دې ډېر راباندې گران دی

ما پر ملاله خولگی نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

د چا د وړاندې سترگې نه در اړومه،

(د محمدین ژواک، پښتني سندرې په نوم لیکي دی، لومړی برخه، د پښتو ټولني د ادبیاتو د څانگې له خوا له چاپه ۲۵۰۰ ټوکه سلامت تیر شوی، د زمري په میاشت کې په ۱۳۳۴ لېږديز لمريز کال کې د علومو اکېډمۍ له لورې، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د میندودني گڼه ۴، مسلسل گڼه ۱۱۵، ۳۹۸ ټول ټال چوپړي، ۸۸ چوپړی (پانه)، د خ ابېڅی کې درېیمه او څلورمه گڼه مصری دي)
(کولی شی چې تمبل شوی درېیم انځور یې و وینی)

دا ټولي هم لرغوني مصری دي چې له پېړۍ یو، پېړۍ یو څخه سینه په سینه او ژبه په ژبه پښتنو وگړو را وړي دي.

شننه:

تاسو هم د لومړۍ مسرې بند راخستۍ!!؟،
تاسو دعوه کړې چې دا مالس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې.

بیا نو دا ادبي غلا یا بیرغې غلا (فلجباریزم) ده چې یوه بند شېر د بل شاعر را واخلې او ځان په سي یې و تړي، یا خو به تاسو یې ترکیبي بڼه راخستې وي.
لس کاله وړاندې به هېڅ پرې خبر نه وې چې دا ولسي ادب پانگه لرغوني ده او دا په بې خبرۍ دي تاسو را خستې وي.
چې تاسو کښلې دي دا زما (عاشق الله فریاد) لنډۍ ده!!

▲ خاطر د ډېر را باندي گران دی

گڼې منگي لاندي خوله کبه ورکومه

ما چې خپره کړې وه هغه یوه لرغوني لغمانۍ مصری وه په لاندي بڼه:

▲ خاطر دي ډېر راباندي گران دی

کنه منگي لاندي خوله کله ورکومه

زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې یوه ترکیبي بڼه یې جوړه کړم او په خپل نوم یې کړم لکه:

▲ خاطر دي ډېر راباندي گران دی

پارکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

▲ خاطر دي ډېر راباندي گران دی

خالي خولي كوڅې اوږدې درته درځمه

او په همدې بڼه زه کولی شم چې د ملالی میوندوالې شاعرې زرې لنډۍ په شان درته د یوې ترکیبې لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ویلي وه:

▲ که په میوند کې شهید نه شوي

خداپرو لالیه بي ننگی ته دي ساتینه

زما ترکیبې بڼه یې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

▲ که په میوند کې شهید نه شوي

د ډارن زویه! دورکاندي ته دي لېرمه

گوره!!؛ گرانه ښاغلیه عاشق الله فریاد صیب!

تاسو زما د ادبي بهر ملگری یې، بیا مې وطندار یې، بیا مې د ولایت یې، بیا مې یوه ژبی یې، بیا مې د امان اوستاد زوی یې (هغه را ته یوه وار د صبغت الله مجددي باچاهی کې د جوزا میاشت وه، د بشپړ هوټل کې و ویل:.

بچیه! مکتب ته ځي ما ويل هو،

زه تری لږ لارم،

ویل یې هه دا زما چای وڅښه!!،

ما و ویل نه یې څښم،

بیا یې راته و ویل هه! دا دوی تور مرچ و خوره ما دم کړي دي؛ له دې ورسته درباندي د مار، لړم، گوسنې، کپچه، غونډل، ښامار زهر او د دوی حرامیتوب تاثیر نه کوي.)

د دې ټولو له پاره زه ستاسو ډېر درناوی کوم.

خو تاسو ځانمني مه کوئ، دا زموږ د ډېرو پښتنو لیکوالو علمي کمتون دی، ډېر ژر په غصه کېږئ په خپله غلتی، هر انسان نیمگری دی تېروتنې ورسره ملي وي.

تاسو چې د کومې لنډۍ دعوا کوئ چې زما ده او لس کاله عمر لري.

ما درته درې ثبوتونه او دلیلونه وړاندې کړه چې تاسو یا پوهېدلئ یا نه پوهېدلئ؛

یوه لرغونې لنډۍ مو په خپل نوم کړې یا ټوله، یا یې یوه برخه او یا یې یوه یا دوی درې ویکيې (لغات). چې دې ته Plagiarism (د بل چا افکار او لیکنې په خپل

نوم تېرولو ته وايي) یا ادبي غلا وايي؛ د داسې کارونو کول زه ښه نه گڼم او تاسو سره یې په لنډپېرې ښه نه منم؛ له تاسو سره هېڅ ښه نه برېځنې، داسې کارونه لرغونو گړني پېيلو یا ادبي شفاهي ادب شېر (پېيله، اشلوک، پېران یا شعر) لنډۍ، تپه، ټیکۍ او مصرۍ پېڅليکي (تاریخي) ريښې چټجنه وي او پردۍ یو علمي څېړونکو ته یې پېڅليک تراشلی مخي ته ږدي. چې ناسم علمي رغښت ترې برسېره کولی او په پوخ کې (قضیه کې) کولی شي.

زما ملگري اوستاد عاشق الله فرياد بيا داسې يادونه راته و کړه:.
فردوس خانه! زه د امان اوستاد زوی نه يم هغه چې پاروگر (مارانو نيونکی) و، زه د ملک امان زوی يم. هغه د الېنکار لوري و، مور د قرغيو ولسوالۍ يو او په قوم ناصر يو.
دا ټول کثافات دي، ته پر کثافاتو کثافات پاکوي، باچاخان لغمانی چا اچولی دی، هغه ټول شعرونه نیمگري وايي، ته هغه څه کوي چې څه درته څه وایم هغه و منه، نورو کېسو په سي مه گرځه.

ما ورته د يادونې ځواب بيا داسې و کښه:.
داخو سمه نه ده نو!، ما خو له چاپه تېرو شيو کتابونو او کښلو د چوپړو انځورونو سره درته په گوته کړه چې په رڼو سترگو يې و گوري. اوس بيا هم وايي چې زه درته څه وایم هغه ومنه، دا په کومه ښه سمه ده. لکه تاسو وايئ دا لنډۍ زما ده:

۱. د عمر کچه يې لس کاله گڼي يا په ۱۳۹۰ لېږدي کې دې کښلي (ليکلي، يا جوړه کړي)

▲ خاطر د ډېر را باندې گران دی

گڼي منگي لاندي خوله کبه ورکومه

۲. د عمر کچه يې له يوه سلو شل کاله وړاندي قلمي نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پېڅليک يې معلوم نه دی په ملي ارفک کې خوندي ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندي شوي، ۱۲۰ کلو وړاندي خوندي شوي)

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

ما په ملالي کوکي لاس کله پرېخونه

۳. استاد گل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې یا راټوله کړې او کتاب یې هم په ۱۳۲۵ لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په لیکلي بڼه د لنډیو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوی).

▲ و، خاطر دې ډېر راباندې گران دی

زه په ملاله خولگی نه پرېدم لاسونه،

۴. د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابڅی کې درېیمه او څلورمه گڼه لنډۍ ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدین ژواک خوندي کړې دي) له د څخه ورسته ډېرو لیکوالو لیکني کړي په لنډیو لکه مجاویر. ا. ز ، عبدالروف بېنوا، صدیق الله ربښتین، ... سلیمان لایق.

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

ما پر ملاله خولگی نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

د چا د وړاندې سترگی نه در اړومه

۵. ما چې خپره کړې وه په فیسبوک کې هغه یوه لرغونې لغمانې مصری وه په لاندې بڼه:

▲ زما دې سر په کار ده یاره!

مال ده بښتروخی چې زه اور پرې لږومه
یه کربانه!

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

کنه منگي لاندې خوله کله ورکومه
یه کربانه!

▲ زه خو همغه مسته لایلا یم

چې رنگ مې ژپر دی له همخولو بېله یمه

تاسو دا عوا کوئ چې دا زما ده، دغه لنډۍ درې کاله وړاندې د لغمان سر غنډوي (مشهور) سندر غاړې باچا خان لغمانې د حسني استاد زوی ته مې و ويل چې لغمانی پردو کې یوازې هرمونیه و غږوه او دا په کې و وایه. هغه درې دانې و ويلي او د یه کرېانه!؛ بلنویکی هم ور سره د مصری په پیلنی مسره کې ور گډ کړه یا سرباري کړه.

تر دې وړاندې نوموړي باندې ما د لغمان لرغوني لنډۍ، تپې او مصری چې گل پاچا الفت ۷۵ کاله وړاندې له چاپه تېرې کړي وې. ټولې ۱۱۳ دانې مې په نوموړي باندې په ټیپي پېته کې خوندي کړې وې. دا لغمانی لنډۍ، تپې، ټیکی او مصری چې هغه ۲. گڼه مصری په کې هم شتون درلود او تايي دعوه کړې ده.

۶. زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې دوي ترکیبي بڼه یې جوړې کړم او په خپل نوم یې کړم چې د عمر کچه یې یوازې ستا د یادونې د ځواب له پاره وکښم ۱ ورځنی لنډۍ ده او په دې پېخلیک ۱۴۰۰. د تلې میاشتې په ۳۰ مې روغولي لکه:

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

پارکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی

څالي څولي کوڅې اوږدې درته درځمه

۷. او په همدې بڼه زه کولی شم چې د ملالي میوندوالي شاعري لنډۍ په شان درته یوه ترکیبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلي وه

▲ که په میوند کې شهید نه شوي

خدايرو لالیه بي ننگي ته دي ساتينه

زما ترکیبي بڼه یې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

▲ که په میوند کې شهید نه شوي

د دارن زويه! دورکاندي ته دي لېرمه

۸. یا داسې نورې چې یوازې نن مې (۱/۹/۱۴۰۰) زوکړه کړې او زه یې دعوه
گیر شم (زما دې او ما جوړې کړي؛ ما ته منسوبې دي؛ دا ځان ته ناسم کار
گنم او دخوا یې هم نه کوم، ځکه تاسو په همدې بڼه یوه کار کوئ او پرې ولاړ
هم یئ).

کره بڼه د لرغوني مصری:.

▲ سپورمی سر وهه را خپره
یار مې د گولو لو کوي گوتي رببینه

ناکره بڼه یې:.

▲ سپورمیه کړنگ وهه را خپره
یار مې د گولو لو کوي گوتي رببینه

زما لومړی ترکیبي لنډی:.

▲ سپورمی سر وهه را خپره
ټپکو مروړلو نه به ټنده کړم ډارنه

زما دویمه ترکیبي لنډی:.

▲ سپورمی سر وهه را خپره
له ډېرو هنډو نه ونه وژنمه ژنه

یا داسې تاریخي لنډی ته:

▲ که د خانو لښکري راغلي
زه تر گوملي پوري مخي ته ورځمه

زما دویمه ترکیبي مصری:.

▲ که د خانو لښکري راغلي

توري او سپري لښدهماره ورته وړمه

راځم شنني ته يي:

پورتنی ټولې لنډۍ، مصری د سیلاب، رغښت، اصل، څپیز، خجنه یا زورني او
اهنگېز جورښت له پلوه ټولې سمې او روغې دي.

عیبونه د ویکو نه لري که تاسو وایئ؛ په خطي نسخه کې یوه عیب شتون لري د بش
ابڅی یې خ ابڅی کښلی، هو دا داسې شوي دي.

له بل پلوه دا شل کاله وړاندې ډېریو ماشینونو کې یاګانو شتون نه درلود؛
ګ په کې نه وو، او څ هم شتون نه درلود؛ ۵۰ کاله وړاندې ټوله نړی کې ۵۰
لښپاڼونه نه وو،

همداسې پخواني د پښتو ادب ستورو په لیکلو کې عیبونه او تېروتنې شتون لري.
چې او کې ډېریو ناکره کښلي؛ د دري ژبې چه به یې کاروو، د ډېرو پېنځه یاګانې
په ورته بڼه دي.

د وخت لیکونکو یا ټیپکونکو به یا غلت ټیپ کړي وي، یا به یې په منډه لیکلي وي،
په منډه لیکلو او خوندي کولو کې څه پاتې کېږي.

لکه په هماغه انځور کې ترې ن ابڅی پاتې ګران یې ګرا لیکلی.

تاسو خو پوهېږئ په دې وخت کې په نوي پښتو ژبه کې که څوک یوه وی یا ویکي
(لغات)؛ آن یوه، یوه وت (فاصله، سپیس، د ویکو تر منځ واټن) هم ناسم لیکي؛

که په منډه یې لیکي؛ که په کراره یې لیکي ناسم کار کوي.

آن که زه یې هم کوم خپلي پښتو ژبې ته پرې ملامت او غلت یم.

خو پخوانی یو چې څه کړي ډېر ښه یې کړي، تر مور یې رسولي که عیبونه یې
درلودل خو هغه پخوا وه او پخوا تېر شوی دی.

هغوی پرې بیر نه دي.

بل لوري ته ټول ژوندی پښت د پښتون پښت پرې بیر دی چې غلتي او عیبونه کوي
یا دوی یې نه او یوه پښتو کره پښتو باندې علمي پوهه نه پوره کوي.

بل لوري ته تاسو اوس دي ته کثافات وایئ؛

دا کثافات نه دي، د باچاخان لغماني په غږ دي دري دانې واورېدلي ځینو ویکو ته
یې او آن دې ټولو ته کثافات وایي او وایي چې تاسو (زه) پر کثافاتو کثافات پاکوم.

تاسو یې یوه وار د یوه لوی لیکول مخي ته پرېږدئ چې هغه یې در سره هم نه مني
او زه پر دې باندې له سلو یوه زر او دوي سوه ۱۲۰۰٪ کچې ډاډمن یم. ستا د

ختېځ لومړی نمبر څېړونکی. The number one researcher in the East

۱۸. د لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری انگر

د لنډۍ، تپې، تیکۍ او مصری انگر د څېړنې چوپړي یا ریسرچ پانې د دې له پاره وایو چې د نوموړو گړنې پېیلو ټولې برخې اړوندې ځانگړنې په کې د انگر په بڼه شتون لري.

زموږ پښتون پښت انگر ته د دې له پاره انگر وایي چې بې کچې (په کومه بڼه چې گڼونه دي) ډېرې لویې برخې په کې شتون لري، په هر بڼه ترې خپله گټه اخلي، تر ټولو ورته کتلی وي، په بشپړه بڼه ترې پوهه او معلومات لري. ژوي تر ټولو وړاندې خپل انگر ځان ته غوره کوي، په پنډوسه کې پرې ژونگر کېږي.

انگر ته اېنگلېسي ژبې کې (Courtyard, Compound) وایي چې مور یې په لویه کې (گډول، یو ځای کول؛ فیصله یا پرېکړه کول؛ جوړول؛ صرف نظر کول، و، د جرم د مجازاتو څخه، موافقې ته رسېدل، گډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړ شوی، انگر، غولی، احاطه شوی ځای، جارگی، چمبر، مرکب) ته وایو.

په انگر کې انډېری، انکاری، روزه، سواره، انکاره، ډک، انکار، انگ، انگبین؛ انگرچه (پرېکړه، تصمیم، سېي (صحيح) فیصله او په زړه پوری کچه یا ټوله نتیجه؛ ټنگار، ثبات، ټینګ عزم)، انگری، انگل، انگول (کتل، پلټل)، انگولا، (انگولل لکه د چغال، لېوه او داسې نورو)، انگوټ (وړه بېړۍ، ماکو، بېړۍ، کښتۍ؛ د بېړۍ عمله)، انگوری (انګیا)، انګېټۍ، انګېرل، هوا، سا، څا، دیوال، ځمکه، خاوره، تېرې، خلاص اسمان، تلې راغلي وریځ، رلی، باران، اوږه، ستوري، سپوږمۍ، لمر، توپان، باربوکی، تالنده، برېښنا، اووه رنگۍ او پرځ؛ ډول، ډول بوټي، گلونه، ونې او ډنډرې؛ ډول، ډول الوتونکي او هشرې؛ د کرکېلې پیلني او مدرنه توکي؛ اوبه، ویالې، لختي، ښډ، وریا او چرچوبۍ؛ ځلی، لرلیدی، تابدان، څارکښي او څاربندي؛ کوټې، برنډي، ځغاستي، پلغاري، سنتي، تیران، لرگي، دري، تخښتي، کرکي، کرکۍ، رونه او ور ... هر څه په انگر کې شتون لري چې زموږ د پویکولو جوگړ کېږي.

له لرغون پېر څخه پښتون پښت هم پېيله (پېیرن، شېر، شعر یا اشلوک) انگر (کور، بیت) سره ورته والی ورکړی دی، په لرغون پېر کې به انگر ور درلوه، چې ور به دوی پلي درلودلې، یوه کوشنۍ د وگړو تلو راتلو له پاره او لویه یې د کورني ژویو له پاره وو. ځینې پېر به یې پټونه سره برابر وو، د همدې له پاره خپل د ژبې پېيله د دوي پټه ور سره ورته والی ورکړی دی، چې هر پټ یې دوي کوشنۍ برخې لري، دوي مسرې وي، یا دوي کړۍ وي، یا دوي بنده وي. چې یوازې په

همدې يوه پېيله کي د انگر په کچه بي حسابه څېړونه په کي شتون لري. لکه دا ليکوال په دې لنډۍ کي:.

▲ څه څه ځنگري څېړی پانې

گن لښتيلکي مي د پېيلي کښلي دینه

که چېرې مور په علمي ډول د لنډۍ، تپي، ټيکۍ او مصری انگر څېړني چوپړې (د ريسرچ پانې) په انځورليک (گراف) لښتيلک (جدول) ناځانڅېري کرو.

بي حسابه کرنې يا فعاليتونه به په لړ کي راکړي. زما په اند د اېنجينري پي اته پوستکالي لښتيلک په ډول يو کوشنی انگر، بي حسابه کرنې يا فعاليتونه لړليک کوي، که وغواړو چې وي رغوو.

په همدې بڼه په دې د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصری يو انگر څېړني چوپړې (د ريسرچ پانې يا جارگي ليکي، چمبرکښلي) کي د لنډۍ، تپي، ټيکۍ او مصری لښتيلک انځورليک څېره او کرنيوم (سر ليکونه) په دې بڼه بشپړ لمېسه کوم.

نينول: لنډۍ، تپه، ټيکۍ او مصری نينول (فلتر کول): اوردمنگي لار؛ لرغونی لښتيلک نخښه؛ ټول ټال د چوپړو گڼه: ۱۰۴۴؛ پېخليک: دکب شلمه، ۱۳۹۵ لېږدي يا ۱۰، ۳، ۲۰۱۷ زېږدي (پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدي يا ۲۴، ۴، ۲۰۲۴)؛ د کښلي د توک گڼه: ۳؛ کرنې گڼه: ۱ څخه تر ۰.۴؛ کرنې نوم: د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصری يو بېلوالی څخه تر بېبړه؛ لومړینی موده ،، ۱۱۳۶۷، ورځي؛ رښتي بشپړه شوي له سلو٪

(پېل پېر: ۱۶ / ۱ / ۱۹۹۰ زېږدي څخه تر ۷ / ۱۰ / ۱۹۹۳ زېږدي کي ،، ۱۰٪ ،، لومړی پېر: ۷ / ۱۰ / ۱۹۹۳ زېږدي څخه تر ۹ / ۶ / ۲۰۰۹ زېږدي کي ،، ۳۰٪ ،، دوېم پېر: ۹ / ۶ / ۲۰۰۹ زېږدي څخه تر ۱۰ / ۳ / ۲۰۱۷ زېږدي کي ،، ۶۰٪ ،، درېم پېر: ۱۰ / ۳ / ۲۰۱۷ زېږدي څخه تر ۱۹ / ۲ / ۲۰۲۱ زېږدي کي ،، ۹۹٪ ،، څلورم پېر: ۱۹ / ۲ / ۲۰۲۱ زېږدي څخه تر ۲۴ / ۴ / ۲۰۲۴ زېږدي کي ،، ۱۰۰٪ ،،) ،، ۱۱۰٪ ،، پېل ،، ۱۶ / ۱ / ۱۹۹۰ زېږدي ،، پای ،، ۲۴ / ۴ / ۲۰۲۴ زېږدي ،، ټول ټال په يوه سيال جسم کي د ننه يا پر سر ورو ورو بنورېدل (هر هغه شی چې د اوبو پر سر ځي، د چنگک په مزي پوري کبابو نو ته د بنودلو د پاره اچول کېږي چې د چرپېدو په وخت کي توی نه شي. د يوه اوبلن پر سر درېدل) ،، - ،، البته شو چې ۱۰۰ شپي مي رني ورته شېبه، شېبه کړي؛ د يوه سرليک له بل سرليک سره د غوټي يا ټالونه (زانگو ډوله بستره چه په رسيون سره پي پر ديوالو يا ونو ځروي، هاممکس)؛ رښتني يا شوی کار؛ پاتي کار؛ وېرې (بحراني، انتقادي، غيرمطمین، خطرناک) پاتيشونی کار؛ پړاو (ځلی، نښه چې يو واټن د ميل په حساب

ویشي یا مهمه پېښه؛ سفر (د رښتو ټولگڼه، قوانینو مجموعه، رمز، کود): اېنج. ص. ف ۲؛ بیا کتنه (سمونه): د مرغومي له ۲۶ ۱۳۶۸ د لېږدي (۱۶ / ۱ / ۹۹۰ زېږدي) څخه وده (پرمخ تلل، ترقي کول، وده کول، بشپړیدل. پرمختگ، ترقي یا بشپړتیا)؛ نیونه (تمبونه، چارخانه، کار د صحیح کېدو له پاره نکراني او د همدې مقصد له پاره لارښوونه، دغه علامه (۷) چې په کتل شوي تصحیح شوي پانه، جمله، کرښه او نورو باندې اېښوله کېږي، کنټرول، لټونه، درول، ژغورول، د تصحیح په غرض کتل په سترنج کې (کشت) ورکول یا مخ نیوی). اېنج. ص. ف؛ منل (تصویبول، خوښه ورکول یا موافقه کول): ډیپلوم انجینر صفي الله فردوس خان.

د لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری لښتلیک انځورلیک کرښوم لکه:.

د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو بېلوالی؛ تعریفونه؛ بېلونکي نخښي؛ د رنگونو ښکاروندی (د رنگونو کود)؛ د اواز ټېټوالی او لوړوالی؛ دفتگونه؛ لور د پلورلو وړ؛ د کچي اندازې؛ د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو سیمه یيزې پایلي؛ عیبونه او تېروتنې؛ په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبي لهجه؛ د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو ژبه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې مېنډېدوکه؛ بېلگي یې؛ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړی؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ اړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ آر؛ اوسمهال یې د ډېرولو تگ لاره؛ د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو ته د ادبي ښکېلاک گرو ارزښت ټاکل؛ لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو ځای؛ د پېڅلیک، پېر، ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری، د څېړونکي په پېيلو کې تشبې؛ رښتنی وېش د دوی د محتوا او موضوع له مخې، انگر او بېبره.

چې د لنډۍ، ټپي، ټیکۍ او مصری انگر تازه په تازه، نوي په نوي لښتلیک انځورلیک څرگندوي، چې پښتون پښت کولی شي، د هر انځورلیک، کرښه، د اړېکي لښتي، پېر، شننه، انگرڼه، سپړنه، خاپ داغ (خال، ټکی، پلموتي؛ ټپ، ټپي؛ نوعي؛ سیمه، ځای؛ داغ داغ کول، رټه کول؛ نښه کول؛ رټه کیدل؛ په نښه کیدل؛ لیدل یا پېژندل.) په ځغلنده لید و ویني.

د ورد پوستکالي له پامه د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر څېړنچوپړي (د ریسرچ پانې یا جارگی لیکي، چمبر کښلي) کې چوپړي و، ۱۰۴۳، دی، ۳۰۰۲۳۶ ویکي لري، ۱۰۹۲۲۰۲ (منشور: د رسمي سند وړ کونه مستعمراتو ته د حقوقو وړ کونه: درېست نیونه و، د اېڅو، اونورو،، پرانټ.) دانې یې وت نه یا پرته له وته د اېڅو ځای نیونه لري، ۱۴۱۷۵۲۰ دانې منشوره یې له وت سره دي، ۱۴۰۸۴ پر اگرافه دي او ۳۸۲۲۰ لښو کې کښل شوي دي.

۱۹. بېبره

په گړني ډول د وگړو يا د خلکو د پوهې کچه: د يوه کس د پوهايي له پاره مونږ مجبور يو، تر څو چې شل کاله لکچر ورکړو ترڅو چې پوی شي. او که په يوه چمبر ليکي کې و وايو؛ يا په يوې علمي څېړنه کې؛ يا ناول، کېسه او د لوبغالو کې د لوبو نه... .
پاره دا چمبر ليکي او علمي څېړنه تاثیر لري.
دغه شيان د دې باعث کېږي چې دلته نظم پلي شي. ترڅو پورې چې دی په دې تاثیراتو پوهېږي، ترڅو چې دی شل کاله زده کړې کوي بايد دی پوی شي.

نو اوس سم دستي له پاره څه کول په کار دي؟ چې مونږ يو سړی د رښت (قانون) لوري ته و خوځوو.

که چېرې تاسو د هليوډ سينما ډېری گڼه وحشتناکه فلمونه وينئ چې خپری يې، دا څه تاثیر لري؟! دا غواړي چې په محلي قوانينو باندې يا قواعدو باندې خلک د ځينو سرغړونو (انحرافاتو) نه د قانون په لور و خوځوي.
لکه په ننداره کې يوه جلی ده، غواړي له ښاره د باندې ځنگله ته لاره شي، په ځنگله کې روانه وي، يو دم يې غومبسه وچېچي، خارښ پرې پيل شي، وپرسېږي، پرسوب يې وچوي او له کرېکو بې سده شي.
کوبښ کوي چې د دوی د ټاټوبي يوه جلی داسې ځای ته يوازې لاره نه شي چې الله ورته تاوان کوي. هغه چې وايي د فلم ارييلی دي: انځور ۷۰٪ سلنه اغېزه کوي په تاثیر کې. د سفرونو نه، د دانه، د دانه... .

په ميلونونو، ميلونونو خلک دا فلمونه گوري مگر نه پوهېږي. کېدی شي چې د هليوډ لارښوونه کوونکی (ډيريکټر، ريس) په دې باندې پوی شي. چې دا فلم يې د څه له پاره جوړ کړی.

په همدې چمبر ليکي کې پښتون پښت له پاره همداغسې کېسي دي، دي کې بيا په نويو بشري علومو کې ډېر ستر، ستر بحثونه، کېسي، انگرېني او څېړني اړوونکي دي. دا ډېر لور لېول يا لور، لور پورونه (ليولونه) لري.

چې انسان څه رنگه مطالعه شي؟ د بېلگې په بڼه يوه نانونوله يا ناول دی، چې ليلا او مجنون، مومن خان او شيربانو، ملا عباس او گلېشره، چنگيز خان او تورک خاتون، احمد خان او انارگلي، پلانی او پلانی، چې دا ده او هغه ده، پلاني داسې و کړه او پلاني داسې و کړه.
دا محلي کړن لارې (قاعدي، مقررات يا Local Regulations) دي.

مونږ کولی شو په دې باندې له ټېټې سطحې نه. هغه څوک چې پوهېږي ټول خلک خو نه پوهېږي کنه، د ټولو خلکو د پوهولو له پاره څو، څو سليزي وخت لگېږي او پانگه (سرمایه) په لگښت (خرڅ، خراجات، بیه، مصرف) رسیږي.

اوس زه وایم د یوه سړي د پوهولو له پاره یوه میلیون ډالر هم کافي نه دي، یوه سړی پرې نه تکمليږي. چې هغه دي د ژوند په ټولو رازونو باندې پوی شي. که چېرې په یوه سړي یوه میلیون ډالره هم مصرف کړي بیا به هم هغه په ډېرو شیانو نه پوهېږي.

نو اړتیا لیدل کېږي چې. مونږ ډېر عادي رښت (قوانین) په ډېر عادي سطحو په عادي طریقو یا کړنلارو کې په خلکو باندې پلی کړو او هغوی ورسره اشنا کړو. په غیر مستقیم ډول باندې.

گنلی پښتون پښته! اوس راځو د جاپان چارپېریال یا محیط ته که چېرې تاسو د پېشو اهمیت او د هغې اغېزې وڅیړئ. بیا یې افغانستان کې پرتله (مقایسه) کړې نو دا ډېر توپیر لري. گورئ!!؟ د جاپان حکومت خلکو ته د دې په خاطر رښت (قانون) و ټاکه چې دوی به د پېشوگانو په نندارتون کې له ۱۹ ساعتونو څخه زیاتو کې پرې لوبه او ننداره کوله، نوموړي دولت و ویل چې له ۹ ساعتونه ډېر رښت نه شته چې زیاتې پرې و شي.

د دوی میرځمن پر دوی باندې تر ټولو لوی اتومي بمونه و غوځول، ټول ټاټوبی یې ورته لوتې، لوتې کړه، خو د دوی پوهکړو هغوی ته هېڅ په ناوړه سترگه ونه کتل، ټولو وگړو یې لکه د لېنډۍ غشو په شان یوازې یوه نخښه درلودله، چې په لویه کې خپل د نخښې منځه به ولې، موخو ته به ځان رسوي، مرگ ویل او رټل به نه کوي، خپل دین به په هسکو ځلوي، هغوی ته به وایي چې په علمي ډگر کې له مور سره تل مرسته و کړی، بېرته راستانه شی، په ودانه ونه او پرمختگ کې زموږ پل لور کړئ، دوی د میرځمن هر څه په شلخي ښه جوړو، اړولی څېره؛ همنه برخې په بېلا بېلو ښو جوړ وو، که د نوي ښاري پرمختگ ټوډي رېل تمخي څېړنې لاسته راوړنه د دوی څېړونکو پېله وه، د څېړنې ارزونې په پېر به په میرځمن ټاټوبی کې ویل چې دا څېړنه ناسمه ده، روغه پایله گټې ته نه ورکوي، تاسو جاپاني څېړونکي باید یوه بله څېړنه باندې کار و کړئ چې پښوال غونډوس کې ثبت شي.

خو هغه جوړونه به یې خپل یو امریکایي ځلمي ته ور کړه، چې په همدې څېړنه وکړه او نوم یې په خپل نوم کړه. چې تر ټولو ښه ټیکلی (ریکات) زموږ د ټاټوبی شي. هر ټیکلی چې د امریکا اړوند ثبت شو، دوی پرې خوا بدې نه شو، که هغوی تور کلم رغوه، دوی به یو لږ اور، بل لنډ، بل پېر، بل گل لرونکی، بل سور او که د دوی تور و دوی به ژېر ورغوه، د پرمختگ هر اسباب، الې، توکي یې کاپي،

کاپي، کاپي، کاپي کره، چې ټول په همدغه سلوکو کر شو، چې خپل ټاټوبی یې وځلوه، خپلو وگړو ته یې وډنه، سوکالي، بډاینه، زدهکړه، دود، د ژوند کرنلار روغه کره هغه څه چې دوی غوښته، د دوی غوښتنه او تر ټولو لوی ټاکلی بنسټیز ارمان وو هغو ته یې ځانونه ورسول.

بل لوري ته یو شی چې تاسو په سترگو نه وینئ د هغه تاثیر په تاسو باندې څه دی؟! نه شته!، په ساینس کې دا ډېره لرې خبره ده. پرته زموږ د خور پیغمبر حبیب الله محمد رسول الله ص د عقلي او نقلي لارښونو څخه چې هغه موږ ته په پوخ کې کړي او لمپسه شوي دي. د لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر خپل پښت ته اوږدمنګی (اوږد عمری) دی، په هېڅ بڼه به په پښتون پښت ته بوژن نه شي. زه په دې باندې لېږم چې دا به سويي بابېزه بېبره و لري.

د دې پېله ساده برابروي دا چې دا گډول لیکۍ یا جارګی لیکۍ (چمبر کښلی) یا چمبره کښلی څخه په بڼه ډول گټنه واخلئ هېڅ باکه نه لري، ولې؟! ناگنله یې ډېره باکه لري او ناگنله یې د نوي پښتو پښت اند، وند، بند، ژبي ته سر دردی او رنځ دی. د دې له پاره گڼانتیا یې په څار ده، وه یې لولئ، موږ ته په چورلېڅ پېر پښتو زموږ رښت د پوهېدلو او څېړنکټیا په کار ده، تاسو لڼد پر لڼد؛ لنډ پېري مه کېږئ، لنډ پېري په آر کې اصلو پښتو لارغه نه دی، هر څوک چې وار، وار داسې کر کېږي، نو دوی لنډمنګي دي.

ځل اورېدلو ډېري بې کټي معلومېږي خو کله چې یو وخت د یوه پښت (نسل، قوم) سیاسي او ادبي تاریخ لیکي نو گوري چې، په یوه ټاکلي تاریخي مرحله کې، دغه ډول پېلي د پښت د ذهنیت او احساساتو اصل او نکه ښکارندوی دی.

ختیز پېژندنه، ژبپوهنه، د پېڅلیک مطالعه او څېړنه، د نړۍ وال سیاست پلټنه او څېړنه، د کلتوري مسایلو څېړنه او پلټنه کې پیاوړی لاس لرل غوره وي.

زموږ ټاټوبي تل له داسې پرېوتو میرځمنو سره مخ کېږي، چې د وگړو او ژویو پر هېڅ اصل او ارزښت باور نه لري، تل یې ولاړ وگړي رېبي، ټولگډونه اسنتیاوو او زېرمو، مېرمنو، سرو، سپین ږېږو، تورسرو او کوشنیانو وژونکي او وپرونکي برېډونه کوي، دا یوازې او یوازې چې زموږ پښتون پښت په ټبر پېر کې پر ډېریو هېوادونو واکمني کړي او اوس نادري طبیعي زېرمې لرو.

د دوی نه پالل او ښکېلاگرو په کړنو نېغ تلل، بې ننګي ده، بې شملي یې ده، بې غیرتي ده، بې عزتي ده، بې ابروګي ده.

ما پر خپل پښت خپلې کښلې و منلې!

لورا لور، کوراکور، سر پر څنۍ، په وېره خوله، خوله پر خوله، غاره په غاره، په
ښکاره، په پټه، په څغرده، په ډاگه، دانگ پېلې او پر دې کښلې مې دغې سکالو دودیزه
کمبله را ونغاړم.

که د نوبل جایزه په ټولنیز ارمان، انساني پیغام یادوني او هنري ځانگړني له
پلوه اړخول کېږي.

دغه ډولې، ښاگلې او نازک هنر له جادويي اغېزه؛ د ننني ښکېلې او زبېښلې انسان
د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، هېواد پالنې، هېواد سره د مينې او بډاينې له پاره کتنې
واخستل شي.

ټول پېيران (پېيلې، شعرونه) پر دې ډول اړين بايد په کره پښويه او د پښويي په
ټوليز گړدوددي، تشريحي، پېخليکي، پرتلېز، ښوونيزي، اخځي (Reference)،
روغاونيزي (Structural)، زېږندي (Gnerative)، جوله ونجې – زېږندي
پښويي (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

زه دا کره بوروم چې، ما خپلې لنډۍ، ټپي، ټېکۍ او مصرۍ و کښلې، داسې
شونې ده چې ځينې برخې به يې ترښتې برېښي. خو هغه الله ج پر ما لورينه کړې،
ما قصدي نه دي کښلې، نه مې په زوره کښلې او نه شلخي پېيلې دي، له مانه کښل
شوي دي او پنځې پېيلې دي.

په ټوله کې به دا کره و مومۍ، د علمي ډگر سرچينو ته هم رسول کېدې شي او په
بېلابېلو علومو کې ترې گټې پورته کېدې هم شي.

زه هم د خپلې ژبې مینوال او ژمن پازوال (زمه وار) يم، له ډېرې مينې څه
ليکم او د دې له پاره زخمې زړی (ژوبل يا ټپي يم) له احساس سره مې شپې په
مياشتو او کلونو وېخښې تېرې کړې دي.

يوه څه مې ليکلې دي د څېړونکي (لومړی نمبر تحقيق کوونکي يا د ختېځ لومړی
نمبر ريسرچر) په ډول نيم گړتيا نه لري، چې هېڅ مې نه وی ليکلي نو نيمگړتيا به
مې هېڅ روغې، سترې او سمې کړې نه وي.

وار، وار په اړېستلې پار مې نيم گړتيا په کره کولو کې بېا، بېا اړخن سمون راوستی
دی. اوڅار (ډاگېز) يم چې پښت ته مې کښلې پېيونکۍ (امپل جوړونکۍ) د پاغوندو
شم.

زه په ليکنه کې د ضعيفو ټکو او کمزورو استدلالونو څخه ډډه کوم، نه مې
بورولي (راټولولي) او نه يې بوروم (راټولوم).

هڅه کوم چې کښلې مې په پوخ استدلال، قوي منطق او روارول شویو عقلي او نقلي سکله ولاړې وي.

زه د رېسرچ پانې یا څېرنې چوپړو جوړونکی یا څېرنه کونکی، پلټنه کونکی، تحقیق کونکی نه يم چې څېرنه یا رېسرچ مې غلت یا ناسم وي. بلکې زه د رېسرچ پانې یا څېرنې چوپړو چلوونکی، خپروونکی، هغه څوک چه لیکني اصلاح کوی او بیا يې چاپ ته چمتو کوي، یا نشر ته چمتو کونکی (لکه د څېرنو) یا رېسرچ پانې یا څېرنې چوپړو بدلون ورکونکی يم.

تل د څېرنکو او رېسرچ کونکو څخه زما کښلې سمې، ستري، روغې او لوړې وي. زه تل د کښلو بوړولو کې راستۍ (رېنتیا) وایم او تل په کښلو کې سم يم.

زه د پښتون پښت یوه علمي پېيلن، لیکوال او د ختبخ لومړی نمبر څېړونکی The number one researcher in the East په بڼه د خپل پښتون پښت هر وگړي ته نوې بډایه او د سرغندوبتوب تازه کښلې کښم او د لرغون پېر په دې لنډۍ دا کښلې (د لنډۍ یو، ټیو، ټیکۍ یو او مصری یو انگر څېرنچوپړی یا رېسرچ پانې لیکي یا کتاب) پای ته رسوم.

▲ ستاسو په دوي سترگو مين يم

د خدای له پاره یوه خُل و گورئ مینه

۲۰. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک:

درېیم ټوک د انځورونو لړلیک:.

۱. د مصري هیروگلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهتر لام ولسوالۍ کټي څنگ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځایونو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروگلیف لیک بڼه دي، و سړی او ملت، ۲۳ مخ، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاگه کوي. انځور (# ۵۴ انځور) ۵۴
۲. ارامي لیک بڼه په لښتیلیک کې درېیم گڼه کې شتون لري، ځینې اوسني پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور) ۵۵
۳. د پېل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښي وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور..... ۵۸
۴. په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ يا جرمني مارک هامیانی یو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰۰ مېلیونه) ۶۰
۵. د ښارونو او دکافي ذخیره (امانت ایښودل، رسوب کول، پاسره ایښوول، ذخیره کول) پټه دلغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور) ۸۴
۶. د منرالونو ټیکلی (ریکات) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنۍ انځور. (# ۵۹ انځور) ۸۴
۷. و کونځیت سپوږمین، ۲۰ سانتي لور، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوني راتولشوي) انځور یې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پېر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور) ۸۵
۸. شین سپوږمین کرسټال، ۶۰ سانتي لور، تر ډېره پوري دا د فینسټ له لوري لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوي دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوني راتول شوي) انځور یې مېرمن نیلي بریند اخستی دی. (# ۶۰ انځور) ۸۵
۹. و، ایلبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتي لور، له کورگل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربوني راتول شوي) انځور یې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پېر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور) ۸۶

- ۱۰. : وو ایلیبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتی لور، له کورگل، لغمان، افغانستان
څخه (د سوربونني راتول شوي) انځور يي مېرمن نیلي بریند اخستی
دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور) ۸۶
- ۱۱. : وو ایلیبیت تورمالین کرسټال، ۶ سانتی پیر ، له ماوی، لغمان، افغانستان
څخه (راتولشوي د سوربونني) انځور يي مېرمن نیلي بریند اخستی
دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷
- ۱۲. : وو ایلیبیت تورمالین کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کي، له کورگل، لغمان،
افغانستان څخه (د هیرب اوبدا راتول شوي) انځور يي ویندیل اي.
ویلسن اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴
انځور) ۸۷

درېیم ټوک د لښتیلیکو (جدولونو) لړلیک .:

- ۸. ۱ لښتیلیک .: په دي لښتیلیک کي پلټنه داسي په ډاگه شوې يا څېړنه داسي
ښودل شوې ده چي د لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصری موندل او
دولس له منځه يي ټولولو اوډون (ترتیب) وندي کوي. ۳۲
- ۱۰. ۱ لښتیلیک .: په روان پېر کي د لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصری د ډېرولو او
تگ لاري لښتیلیک (جدول) بني څېره. ۴۲

۲۱. د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحی وییکو چوپړی، د پښتو ابڅی په سته په لانډی لښتیلیک کی کښل شوی:

بېلگې:-

وی د ابڅی په سته مانا، د چوپړی گڼه له ټکی لرونکی کامی او ټکی نه
ورسته په شمېر بانډی ښودل شوی.

۱. ای (ا، الف)

ابا:

پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور
میره، والد.؛ ۴۵، ۱۵۵ او ۲۰۹ چوپړی کی (پانه کی،
مخ کی، صفحه کی، مخگڼه کی) شتون لري.
شیطان؛ ۱۰۹، ۲۲۲ او ۳۵۶

ابلیس

ابڅه:

یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لږ نوم دی یا مفرده ښځېنه
وی ده. لکه: ا (ای)، ب (بی)، ت (تی).؛ ۳۳ او ۳۵
ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توری، ټوله
الفابا، الفابیټ له ای څخه تر بی پورې.

ابڅی:

لکه: زموږ د پښتو ژبی ۴۹ ابڅی:

الف، ا، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، خ، د، ډ، ر، ړ،
ز، ژ، بر، س، ش، ښ، غ، ک، گ، ل، م، ن، ڼ، و
(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله
هی (ه یا ه)، زورکی هی (ه یا ه)، ی، ی، ی، ی، ی، ی
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دودیز: ا؛ غږېز (فونومیک): a؛ نوم: ای (اه، زور)؛
بېلگه: اره، ار؛ غږېزلیک ar, ará.

؛ ۳، ۷، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۳۲، ۴۰، ۴۱، ۳۶۱، ۳۶۳،
۳۶۷ او ۳۶۸ چوپړو کی شتون لري (او ۱۶ واری نور
په بېلا بېلو چوپړو کی راغلی دی).

ابڅی:

یوه توری، یوه حروف، نر لږ نوم دی یا مفرده نر ویکی
دی. ا (ای)، ب (بی) ت (تی).؛ ۳۶، ۴۸، ۴۹، ۱۰۰،
۳۶۰ او ۳۶۹ چوپړو کی راغلی دی.

ابڅی

ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توری، ټوله الفابا،
الفابیټ له ای څخه تر بی پورې.

لکه: زموږ د پښتو ژبی ۴۹ ابڅی:

الف، ا، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، خ، د، ډ، ر، ړ،
ز، ژ، بر، س، ش، ښ، غ، ک، گ، ل، م، ن، ڼ، و

(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله
هي(ه یا ه)، زورکی هي(ه یا ه)، ي، ي، ی، ی، ی، ی
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۹، ۲۰۴،
۳۶۰ او ۳۲۶

نظر. ؛ ۶۷، ۸۱ او ۲۸۷ :اتکل:

د غوايانو هغه جوړې ته وايي چې کروندګر پرې کرونده
کولبه کوي. له کده واره وي او وطني يا لغماني بي هم
بولي، ځانګړتيا يې: په بېره کار کوي او زر ستري
کېږي، د پېرېدلو بېيه يې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه
يې زياته ده. دوېيمه بېلګه يې انګيان نومېږي. له کده لوړ
وي او زراعتي يا کونړي يې هم بولي، ځانګړتيا يې: ورو
کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستري کېږي، د
پېرېدلو بېيه يې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه يې کمه ده.
درېيمه بېلګه يې چېپان نومېږي. چې چېه بنسکرونه لري او
کم پيدا کېږي. ؛ ۳۲۷

اچيان:

د پښتومير، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ؛ ۳۱۹
مشغول. ؛ ۲۹، ۲۶۱، ۳۵۰ او ۳۵۹
بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف
المخلوق، بني ادم. ؛ ۳۲۷
راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پاني
سا. ؛ ۳۲۷

احمد خان:

اخته:

ادم ذات:

ارو:

بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛ ۳۲۷
د پښتو ژبې سرغندوي ليکوال شاعر محمد اسمعيل ارم
پښتار منځنی نوم دی. ؛ ۳۲۷

ارک په ارک:

ارم:

ارمه:

ارپکه:

ازاريان:

ازانګي:

اسارت:

اشنا:

تکيه، پايه، ډډه. ؛ ۳۲۷

رابطه. ؛ ۴، ۳۸ او ۵۲

د ازار جمع ده، خلکو ته مصيبت ورکونکی. ؛ ۳۲۷

انګ. ؛ ۳۲۷

غلامي. ؛ ۱۵۰ او ۲۰۲

ملګری، دوست، انډيوال. ؛ ۲۷، ۳۰، ۸۸ او ۳۷۱

(ټول ټال ۲۹ واري نور)

دېرزيان رسونکی. ؛ ۳۲۷

ازرده:

دوران. ؛ ۶۴ او ۱۹۷

اقتدار:

مندکه، خسته. ؛ ۳۲۷

اکلياتوريس:

- اکیدمي: دار التعلیم، اکادیمي، د تعلیم جونگره، د زده کړې کور، اکادمي، هغه ځای چې الله د افلاطون د مدرسې پیروي او نظري زده کړې ورکول کېږي.؛ ۳۸۳ کاکي.؛ ۲۴۷
- اکي: خوشي، روان.؛ ۱۲۷ او ۲۲۲
- اپلا: بېل، جلا، جدا، الیده.؛ ۳۲۸
- الک: تالنده، په اسمان کې د لیکي په بڼه برېښنا ده.؛
- الماسک: هغه تن چې په ټول کران کریم د الله کتاب عمل کوي او په دونیوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کریم لیکي، لوستل او ویلی و وسي، پېشوا، هغه میر چې کوران کریم لیکي، لوستل او ویلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کریم لیکلی، لوستل او ویلی و وسي او پرې عمل کوي یا کرلېږي.؛ ۳۱۶
- امرو: راگ دی: سا نا دي پا ماري گا دي ني سا ني سا ري گا دي سا.؛ ۳۴۴
- انا: نیا، ادکی، د پلار مور، د نیکه مندینه، د نیکه ارتبڼه، د نیکه مینا، د نیکه میرمن، د اکا بنځه، د بابا کور ودانه.؛ ۲۰۵
- اندکي: کوشنی فکر، یا کوشنی پام.؛ ۳۲۸
- انکر: اکر، حالت او وضع (بد انکر)؛ ۲۰۵
- انگار: سکروته.؛ ۶۶، ۹۰ او ۳۱۶
- اوتي بوتې: بي هوده خبرې، چتي او بي باکه خبرې.؛ ۳۲۸
- اوب: اوبدل یا (باقت).؛ ۳۲۸
- اورپکي: جگره مار، جنگ اچونکي، وسله وال، د کلاشینکوف رېشته داران.؛ ۳۷۶
- اورغونکی: وزگوری، د اوزې بچی.؛ ۳۲۸
- اوردپیری: اورد پراوی.؛ ۶
- اوردمنگی: اورد عمری.؛ ۶ او ۳۲
- اونیزه: هفته وار.؛ ۳۲۸
- ابنجینېر: یوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبیعت په خبرو راولي، د طبیعت ژبه ده چې زي روح شیان په خبرو راولي، بردابنت، طاقت، ظرفیت، څرگند والي او ځانگړني يي معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وايي چې د یو شي په باره کې په ذهن کې پلان جوړوي

او بیا یې د خطونو په واسطې سره کښې یا ترسیم او تیاره
وي.؛ ۲، ۳، ۵۶ او ۳۸۰، ۲۰ واري راغلی دی.
اېنډاره، هنداره.؛ ۱۲۲
ويستلی.؛ ۳۲۹

اينه:
ايستی:
ايډال ويس:

دولسپانې، ټيکگولې، ټيکوی، يو گل دی چې ستوري ته
ورته بڼه لري، په رنگ سپين دی او داسې غرو يا د
ځينگورا د پرېنو په درزونو کې شنه کېږي، دا گل د
سيويس هېواد ملي گل دی چې وگړي سکي لوبه کوي او
په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې گران
کار دی، د دې راوړل د زړه ورتيا نښه ده، دا گل يو
ملگری بل ملگري ته د لاس نښې له پاره ورکوي.؛ ۳۲۹

۲. آ

اصل.؛ ۶
شرطی.؛ ۶ او ۳۱۸
اس، اسپ.؛ ۷۰، ۱۸۸
فکر، نظر، اند.؛ ۶

آر:
آروتی:
آس:
آند:

۳. بي (ب)

په ابراک يا عراق هېواد کې د ښار نوم دی.؛ ۴۹
ناخيز.؛ ۳۲۱
هغه شعر ته و ويل کېږي چې په هغه کې د ناوې بڼه
ستاینه، یادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې
وايي چې د ناوې سينگار تمام شي نو پېغلي سر يوه دايره
جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښوي او بڼه ستاینه،
يادونه او تعريف يې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته
ببولالې وايي. پاتې شوني دې نه وي چې د پېغلو په ډيرا
کې هغه مېرمنې گډون کوي چې هغه واده شوي او يا
کوژده شوي وي. بې مېروخه او انجونې نه شي کولی چې
په نوموړي دايره کې گډون وکړي.؛ ۲۲۹
مالک.؛ ۹۹، ۱۱۶

بابل:
بابيز:
ببولالې:

سبزي ده.؛ ۱۷۲، ۱۸۸ او ۲۴۹
د الينگار ولسولۍ کې د کلی نوم دی. د گمبه او څخره نومي
کلیو د سيند نه پورې. د توری کلا نه مخ په غره لورته په
درځنی سيمه کې پروت دی.؛ ۳۲۹
زړه.؛ ۴

بادار:
بادرنک:
باغه گل:
بخري:

- بدرنگه: مخننه. ۴. ۲۰۹ او ۳۵۳
 د ماشومتوب ملگری، د کمکیوالي ملگری، ورکیتوب
 انډیوال. ۴. ۳۲۷
 برخوردار: کامیاب، بهره مند، بریالی. ۴. ۵۱، ۷۰ او ۲۰۴
 بشپړ: تکمیل، مکمل، پوره. ۴. ۵۲
 بلواگر: شورشي. ۴. ۱۸۷ او ۳۷۷
 بگی: ټانگه. ۴. ۳۵۱
 بڼ: باغ، فردوس. ۴. ۳۱، ۳۵ او ۴۵
 بوستان: بڼ، وچینگی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ۴. ۶۱
 بوژن: دهشت، بلواگری، داراچول. ۴. ۳۲۱
 بور: راتول. ۴. ۱۰۸، ۲۰۳
 بورولي: راتول کړي، راتولولي. ۴. ۲۲۰، ۲۴۵، ۲۴۷ او ۳۲۲
 بورم: راتولوم. ۴. ۱۲۶
 بوروم: راتولوم. ۴. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۹۹، ۲۳۹ او ۳۲۲
 بولن: معقول، بولني (معقولي). ۴. ۳۳۰
 بولنده: کومانده. ۴. ۱۵، ۷۶، ۷۷ او ۷۸
 بولندويان: کومندانان. ۴. ۷۷ او ۸۱
 بیدیا: ټټنگ، بیابان، دښته، صحراء. ۴. ۱۸۵، ۳۴۸
 بیره: تیز، گړندی، رت، څڅبکی. ۴. ۷۶، ۷۷، ۲۶۴، ۳۴۷ او ۳۵۲
 بېړنیو: عاجلو. ۴. ۳۳۰
 بي زبانه: حیوان، کم طاقت، عاجز. ۴. ۳۵۵
 بېلگه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ۴. ۴، ۸، ۹، ... او ۳۷۲ (۸۵)
 واري نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)
 بیهې، بیې، د منو په شکل خیران گردان پوټکی لري او
 زېررنگ. ۴. ۳۰۱

۴. پی (پ)

- پار: ساعت، وار. ۴. ۳۰۳
 پاتوری: وارث، اصلي پتساتی. ۴. ۸۹
 پتون: کشر، وروسته پاتي. ۴. ۳۱۶
 پردېس: مسافر. ۴. ۱۴۷، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۲ او ۳۸۴
 پرلغښتی: سپستماټیک. ۴. ۲۳۰
 پرگی: غرنی میوه ده چې قهوهيي او برگ رنگ لري، البته زري
 يي خوړل کېږي. ۴.
 پړ: چپه، نسکور، ژېرمخی، زېرمخی، ملامت. ۴. ۲۶۱

د لنډۍ یو، تپو، ټیکي یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

- پرونی: بنځینه څادر، ټیکری.؛
- پسد: سم دم، رمټ، جور تیار، هوښیار.؛
- پښت: نسل.؛ ۴۶
- پښپله: کافیه یا قافیه.؛ ۷۰، ۷۳ او ۲۷۴
- پلاوی: استازی.؛ ۱۰۵
- پلنگ: پیرانگ.؛ ۱۱۰، ۲۵۸
- پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیڅکو (څنډو، ژی) پیل او د ټیکري تر نیمایي پورې وي.؛ ۳۳۱
- پلوه: اړخه.؛ ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۶۹ او ټول ټال ۱۷ دانې نور شتون لري.
- پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل.؛ ۴۶، ۵۳، ۱۹۳ او ۲۷۴
- پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. طبیعت.؛ ۲۰۶
- پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی.؛ ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۸ او ۲۳۸
- پور: قرض.؛ ۴۳
- پوروری: قرضدار.؛ ۳۳۱
- پور: منزل.؛ ۹، ۲۱، ۵۰، ۱۸۵ او ۱۸۷
- پوپک: د ماشومانو یوه بېلگه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک بڼاخ څخه لرگی د منځ ساکه(ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی یې پاتي کېږي، چې ورته پوپک وايي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي.؛ ۳۳۱
- پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول.؛ ۲۸۵
- پوهگري: روڼ اندي.؛ ۲۰۷ او ۲۶۲
- پیدايښت: زوکړه.؛ ۵۶، ۵۸، ۳۳۹ او ۳۵۳
- پيسو: مفرده وی یې پیسه ده، هامیانی، پیسې.؛ ۵۹
- پېغله: باکیړه جلی، بي مېړوخه، ناواده.؛ ۵۲، ۷۳، ۸۳، ۱۰۸، ۳۰۲، ۱۵۶، ۱۶۳، ۱۹۲ او ۳۵۲
- پیمانـه: تله، اندازه.؛ ۹۱
- پینی: کائینات.؛ ۴۹، ۱۱۸، ۱۸۵ او ۲۶۰
- پېيله: اشلوک، شیر، شعر، (نظم).؛ ۷۲، ۸۲، ۱۱۵ او ۳۷۱
- ټول ټال ۹۲ واري نور راغلی دی.

پېیرن: پبلیه، اشلوک، شېر، شعر، (نظم).؛ ۱۶، ۱۷، ۷۲، ۱۱۴،
۱۱۷، ۳۱۶ او ۳۳۴

۵. تی (ت)

تابدان: درینځه.؛ ۳۱۶

تان: تشکیل، رغونه، جوړښت، ۲: خوی، رویه.؛ ۳۳۲

تپړ: پری، رسی، عوبدل شوي لومه.؛ ۳۴۶

تپران: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پښته کوي او لنډه وي

یې، بیت پوزی.؛ ۳۳۲

تران: پیل، شروع، برید.؛ ۲۲

ترخان: د لرګي چینجی، هغه څوک چې له مالېي څخه معاف وي.

۳۳۲.؛

تروګۍ: یو ډول گیا ده چې غوايي و خوري پرسپړي.؛ ۳۳۲

تاراک: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام.؛ ۴۶

ترانګه: دره.؛ ۵۹

تعلیم قدم (کدم): شپږم حالت د سیستم دی، کې ورته وايي: کله چې گور

پای ته رسي تعلیم قدم پیلېږي. بیا شپه میري سره په گډه

وايي یو!، خپلو پخښو ته دب ورکوي. بیا وایي دوه! بیا

خپلو پخښوته دب ورکوي. بیا وایي دري! بیا خپلو پښوته

دب ورکوي.؛ ۱۸۶، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۷۳ او ۳۷۸

تل: ببخ، ژورتکی، ژوره نقطه.؛ ۳۴۹

تمکه: یو راز زهر او شیدي لرونکی بوټی، یو ډول غرنی بوټی

دی چې د زهر پی لري.؛ ۳۳۲

تمکه: زهري شیدي کونکی.؛ ۳۳۲

تمن: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکی

چې د صابون په ځای استعمالیږي.؛ ۳۳۲

تنخړو: تمخړو، تنزری، تمزری، یوه مرغی ده چې خوندوره

غوبنه لري.؛ ۳۳۲

تندوس: یو ډول گیاه، یو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې

راتولېږي.؛ ۳۳۲

توتان: تازه میوه ده، د توت ډېرنوم.؛ ۳۳۲

تود بڅری: پروتون.؛ ۳۳۲

توران: تور کندهاري انګور دي بیخي تور.؛ ۳۳۳

تورایته: یوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوړوالی هم لری.؛

۳۳۳

تورتورو: گونګۍ.؛ ۲۰۹

تورتیلی: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی.
؛ ۳۳۳

تورکوتا: د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې
ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري،
یا د تورکوټه. ؛ ۳۳۳

توره پانه: بنفشه، یو ډول بوټی دی چې ارغواني رنگه گل لري.
؛ ۳۳۳

توره خره: سهار وختي. ؛ ۲۱۸
د موسیکۍ یا د ډمټوب یوه اله د چې پوکوي یې او د تولی

توروتکو: په شان اواز اوباسي. ؛ ۱۸۶
د تورو نقطو جمع ده: قران کریم، مقدس کتاب، او پښتانه

یې د الله تعالی له لوري رالیرل شوي مقدس کتاب قرآن
پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر
حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ
ژوند، قانون، نظام دي کتاب پوري تړلی دی. ورته وایو
او منوونکو ته یې مسلمان وایي. الله تعالی مونږ ته له یو
لړ شیانو څخه په کلکه منه کړي یو چې هغه حرام دي او
نه به یې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل،
یهودو او عیسویانو نه پیسې اخستل او لاس ورسره یو
کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل،
د خور غوښه خوړل، د یتیم مال خوړل، ظلم، منافقت، ...
او له هغه سره شریک نیول دي. او بل لړ شیانو یې حلال
گرځولي دي چې همیشه به یې کړئ: د انسان درناوی، د
پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لارورکو،
کوشنیانو، سپینزیرو ته خواره او اړي بابرول، یووالی،
لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازي او یوازي د الله تعالی د
رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رویه، ارام خوراک
کول په تېب اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواره
خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم
نه ویل. ؛ ۱۹۳

توریشانه: تور بخنه، تورنگۍ. ؛ ۳۳۳
توژن: دوران، پریود. ؛ ۲۸۸

توکی: مواد. ؛ ۲۹، ۳۰، ... (تول ټال ۲۸ واري نور)
تور: په پرتیا تورن، ملامتیا. ؛ ۲۸۶

تومن: شپږگرم، ترم. ؛ ۳۳۴
تونده: غوره مری. ؛ ۳۳۴

تېرې گل (تیرګری):

د مهترلام په ولسوالۍ، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم دی. له مریم کورې نه کوز لورته (نوبت: نوموړې پرتې او اوارې سیمې پخپلیک دی. د شپاړسمې پېړۍ سره وروسته، د کروندو د کرکيلې د مالیاتو غوندولو راپورونه چې به سلطانت ته ورته نو د دې ختېځې پرتې او اوارې سیمې چې د الینګار او الیشنگ د سیندونو او ترانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې تر اوسه پورې پرې یادېږي.) نو یو هندو سوداګر چې نوم یې تېرې گلې نومیده او همدې کلي کې اوسیده.

د وخت په تېرېدو سره نوموړی تیرګری شو. او بیرل هندو انګر هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني له هندستان څخه راستون شوی وو، نو ډېری ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي کې ژوندګر شوي وو. ډېری ګڼه وګرې په دې اند دي چې نوموړی له پخوانه د تېرې گل په نوم وو او وروسته تیرګری شوه. د لغمان زور بنار یې هم بولي.؛ ۳۳۴

د تره بنځه یا کاکۍ.؛ ۳۵۸

تیندار:

۶. ټي (ت)

د وۍ یا ویکيې له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوی سرې پېپلې (پېیرن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وايي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

ټپه:

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابېڅو وو، بن، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بني) یې پرته له

ادبي بیرغی کولو (فلگیاریزم، د بل چا افکار او لیکنی په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کنبلی شي.

ټپي د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنگونو او پارنويکيو پرته. (دفتنگونه د ټپي توکي دي لکه: وى، او، نو وى!!، جان، اشنا، شيرينه، گرانه، يا الله، يه، وا، وای، وه!، وه الله، الله وى!، اى!، وه الله وى!!، وا وى، وای وای، وروره، يه الکه، يه پښتونه، يه کربانه، کنه او داسې نور... .)

د پښېلي يا قافېي کلمې يا غونډلې نه لري. خو د دوېمي مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوى ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه بايد ده (زمور خپله ،وه، هـ يا هي ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنى ه، لنډه ه، دوى سترګي ه ،هـ، دوى سترګي والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانېنودى، وه، واېو) چې د پښتو ژبې، نهويشتم، گڼه ابېڅې ده. په اول يا غرن اواز پایته رسېدلي وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غريز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوى نه دى او نه نورو ژبو ته د ټپي په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوى دى. پر ټولو ټپو، باندې يوه رښت (دودى يا قانون) د تطبيق وړ دى، يانې داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنگونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه؛ د دوېمي مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېرى وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه بيزو غرو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ۴. ۹، ۱۰، ... ۳۸۵ (ټول ټال ۱۶۴ واري نور)

ټپه يې يوون نوم دى، يا مفرده وى يې ټپه ده او ټپه ډېرونم ټپو (نارينه وى) او ټپي (بښځېنه وى) کېږي. ۴. ۶، ۸، ۱۰، ... ۳۷۰ (ټول ټال ۲۷۰ واري نور)

ټپي:

ټپه ایزی (ټپیزی):

د وی یا ویکی له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېیلی ته وایي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاگانو د پښتو ژبې د ابېڅو ،، بن، ډ، ر، ن، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلگیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ایزی د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره ، اهنګ؛ ترنگتوک؛ یې لا خوږوي، په بله مانا دفتنگونه ، غبرگغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملگرتیا منځ ته رازې او لکه یوستوی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزې د یوه غبرگغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ،، وی، او زرکی واله یې یا درنه یې ،، وی ،، او داسې نور. دفتنگونه ،غبرگغږونه، ناتروویکي، تروویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، گرانه، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای، نو، الله، او، گرانه!، یه کرانه!، یه پښتیا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس ځانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، بڼه، څنگه، ولي...، نومري ټول د ټپه ایزی (ټپیزی) توکي دي، چې لکه هرې مسري پیل کې، کله منځ او ډیرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښلې کلمې یا غونډلې لري لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېمې او درېیمې مسري په پای کې ترنگتوکه

غونډله لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید ده (زموږ خپله ،، ه، ه یا هی ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنده ه، دوی سترگی ه، هه، دوی سترگی والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅې ده. په اول یا غرن اواز پایته رسېدلې وي، تپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دقتنگونو پرته. د هرې تپه ایزې، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورونه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورونه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشمې څپې خور غږې د تپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د تپیزې یوه بل رغنده توک گڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني توکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره تپه ایزې ته یوه خور غږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنگتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، تپې، تپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې ولري، د دیفتنگونه او پارنویکي سره،

خو له نیمکۍ، انگی، لنډکۍ، بگتۍ، کپسۍ (شډې)، پارکۍ، کاکرۍ، نارې، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپنۍ (ازادې پييلې)، کپسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپيزۍ، څلور څپيزۍ، پېنځه څپيزۍ، شپږ څپيزۍ، اووه څپيزۍ، اته څپيزۍ، نهه څپيزۍ، لس څپيزۍ، هايکوبۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورگۍ، کپنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، ناپېنېلېزۍ، ناپييلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پييلو سره د سکالو (موضوع، مسلي، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالۍ يا گړندۍ فرق يې وکولۍ شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولۍ وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پييله د څو سره ټپه ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پييله له درو سره ټپ يا درو سره زخم يا درې زخمه يا درې ټپه، درو سره ټپه ايزې، څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ايزې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ايزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ايزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ايزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ايزې سره، نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ايزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ايزې سره... ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې لري. ۴. ۳۳۶، ۳۳۷ او ۳۳۸

- ټاپۍ: په نښه شوی، ټاپه شوی ۲: په ټکو لوخسۍ (خصۍ) شوی، ټپې شوی، ټکيدلی. ۴. ۳۳۸
- ټاپن: مهر لگونگۍ، ټاپه کونکۍ، چاپه کونکۍ. ۴.
- ټاپ: افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ۴. ۱۲۸، ۱۳۰ او ۱۳۵
- ټانتس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ۴. ۳۵۵
- ټانتورۍ: ټانتور، ټاندور، د څپياکي (چاپکو) ټوتي چې نغري کي يو دبل دپاسه اېښودل کېږي او په اسانه اور اخلي. ۴. ۳۳۸
- ټبر: کورنۍ، کهول. ۴. ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷ او ۱۵۵

- ټیو ټیوک: غرنی بلبل.؛ ۳۳۹
- ټیر: سونډي توکر.؛ ۳۳۹
- ټیر: سینه.؛ ۹۶، ۱۴۱، ۱۷۴، ۲۰۵ او ۳۰۴
- ټینګ: دښته، بیابان، میره، وچه دښته ۲: خالی لاس ۳: د افغانستان په ختیځ کې د یو ځای نوم دی.؛ ۳۳۰، ۳۴۸ او ۳۷۶
- ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، تېر وپستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فریبکار.؛ ۳۳۹
- ټندان: پلن، پرسیدلی.؛ ۳۳۹
- ټنده: وچولی، تندۍ.؛ ۱۸۳ او ۳۱۴
- ټنگ: انگ، انگ لرونکی اواز، د بدبختۍ زیری.؛ ۳۳۹
- ټوکان: د تخرګ لکره، امسا، ټاپوړۍ.؛ ۳۳۹
- ټول: واړه، درست.؛ ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴
- ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی یکر نوم دی.؛ ۳۳۹
- ټولګوالو: هم صنفیان، ټولګیوال.؛ ۳۳۹
- ټولګی: صنف، کلاس.؛ ۳۷۳
- ټولواله: سیستم.؛ ۱۰، ۵۱، ۷۱، ۹۴، ۲۳۰ او ۲۴۰ (چوپړو کې دا وی یا لغات شتون لري یا راغلی دی)
- ټېټ: کوز، لاندې.؛ ۴۴ او ۲۰۵
- ټېټه: سوي لوري، کوزې، لاندې.؛ ۶۲، ۹۴، ۱۹۵، ۲۱۵، ۲۴۴ او ۲۸۸
- ټیکۍ: د وی له پامه ټیکۍ هغه دوي سرې پېيلې ته وايي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، بیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوړ، ګنلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د اېڅو وو، بن، ډ، ږ، ن، ی او ... ه، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکي بني) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټیګۍ د مسرو شمېر بی ۲، د څپو شمېر بی ۲۲ له
دفتنگونو او پارنویکیو پرته. (دفتنگونه د ټیګۍ توکي دي
لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، گرانه، یا
الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله
وی!!، و او وی، وای وای، وروره!، یه پینتونه!، یه کر بانه،
کنه ...)، د پینبلی (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو
د دویمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی
ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیګۍ باید ده (زموږ خپله ،ه،
ه یا هی ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه،
دوی سترګې ه ،ه، دوی سترګې والا ه، یا عینکو والا،
عصرې او ځانښودې، ه، وایو) چې د پینتو ژبي
،نهویشتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غرن اواز پایته
رسېدلې وي. ټیګۍ د پینتو ژبي د فونولوژیکي (غریز)
جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو
ژبو کې د دې ډول پېپله (البته په همدې وزن او اهنګ)
څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیګۍ په ژباړه
کې د دې اهنګ سائل شوی دی.

پرتولو ټیګۍ یو، بانډې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې
داچې د هرې ټیګۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنگونو پرته،
او دویمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې ټیګۍ د
لومړۍ څلورمه او اتمه څپه او د دویمې مسرې څلورمه
اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه
څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه
په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر
لري.؛ ۲ چوپړی او ۱۶۷ واري نور راغلی دی

ټیګۍ بی یکره وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د
ټیګۍ ډېر نوم دی.؛ ۲، ۶، ۳۴۰ ... (۲۹ واري نور
راغلی دی)

ټیګۍ یو:

د وی یا ویکي له پامه ټیګۍ ایزه هغې درې سرې پېپلې
ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې
ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې،
هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګلې، منلې، له اند، پند،

ټیګۍ ایزې
(ټیکیزې):

احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاگانو د پښتو ژبې د اېڅو ، وښ ، ډ ، ر ، ن ، ی او ... ، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (رائلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلگیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوییکيو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره ، اهنګ؛ ترنگتوک؛ یې لا خوروي، په بله مانا ديفتنگونه ، غبرگغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازي او لکه یوستوی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرگغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ،وی، او زرکی واله یې یا درنه یې ،وی، او داسې نور. ديفتنگونه ،غبرگغږونه، ناټروویکي، تروویکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، گرانه، یا الله، یه، وای!، و!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وای، وای وای، نو، الله، او، گرانه!، یه کرانه!، یه پښتیا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولی...،) نومري ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) ټوکي دي، چې لکه هرې مسري پیل کې، کله منځ او ډیرای وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې او پېنځمې مسري په پای کې ترنگتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید ده (زموږ خپله ، ه ، ه یا هي ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوي سترګې ه ،ه، دوي سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري

او ځانښودې، وه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، ګڼه
ابڅې ده. په اول یا غرن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ
ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع
ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړۍ ټیګۍ ایزې څلورمه او د دویمې ټیګۍ ایزې
پښخه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې ټیګۍ ایزې، د لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ
څلور سرې مسرې درېیمه، او د پښخه سرې مسرې
څلورمه) مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې
(پایڼې مسرې)، څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، باندې
زورنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه باندې زورنه
نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل
څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی
لري. په بله وینا ټیګۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه
ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې
یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ
نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او څلوېښتمه (د پښخه سره
ټیګۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې
او نهه څلوېښتمې) څپې خور غږې د ټیګۍ ایزې مېچې د
څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د ټیکیزې یوه بل رغنده
توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره
مخامخوي؛ د پېپلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له
موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پایڼې ټوکونه
په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور
مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او
څلوېښتمه

(د پښخه سره ټیګۍ ایزې یې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې،
شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له یوه څه
اغېز سره ټیګۍ ایزې ته یوه خور غږې وربښي او پر
همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپه هره یوه څپه هم
ایفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې
ترنګتوک یا ترنمې توک کېدای شي. غوره سټه د
ترنګتوک په پایڼې مسره کې دی چې نوموړې مسره د
ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې
راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښلې، ځانگړې ځانگړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنکینه پاینی څپې ولري، د دیقتگونه او پارانویکي سره، خو له نیمکۍ، انگۍ، لنډکۍ، بگتۍ، کپسۍ (شپې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیټې، سپنۍ (ازادې پېیلې)، کپسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پېنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکویې، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورگۍ، کښتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزې، زخۍ، بې ټولې، ټولونجۍ، ناپښلېزې، ناپېیلې او سلسلې، دي ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلولۍ ولري، د دي له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلۍ دي او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رب بېلولۍ يا گړندۍ فرق يې وکولۍ شي، ورته گڼلې وي او د ټولو زهني پرتله په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولۍ وشي.

د ټیکۍ ایزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپیزې وي، څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپیزې وي، پېنځه سره ټیکۍ ایزې ۴۹ څپیزې وي، شپږ سره ټیکۍ ایزې ۵۸ څپیزې وي، اووه سرې ټیکۍ ایزې ۶۷ څپیزې، اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپیزې وي، او نهه سرې ټیکۍ ایزې يې ۸۵ څپیزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ څپیزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ څپیزې رانښلولې لري او څلور دانې وویل شي. خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي، ډېرې ښې يې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ څپیزې وي چې دوي دانې وویل شي، ښې به بيا درې سرې ټیکۍ ایزې دي اته دانې يا دولس وویل شي، لږې ښې بيا پېنځه سره ټیکۍ ایزې يا پېنځيزونې ټیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بيا له

څلورو دانو شپږ سره ټیکی ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره ټیکی ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پېنځه سره پېيله له څلور سره او پېنځه سره ایز ټیک، پېنځه سره رېټ رمت ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشع کوم، چې ورته ټیکی ایزه وایي، په دغه ډول څېړې لري، درې سره ټیکی ایزې، څلور سره ټیکی ایزې، پېنځه سره ټیکی ایزې، شپږ سره ټیکی ایزې، اووه سره ټیکی ایزې، اته سره ټیکی ایزې، نهه سره ټیکی ایزې او لس سره ټیکی ایزې... په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همدغه شېبو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرنې یې د بنادې د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري.؛ ۳۴۰، ۳۴۱ او ۳۴۴

۷. جې (ج)

- جانان: زما ریضائي نوم دی، زما ریضايي مور را باندې جانان نوم ایښی و، په دغه نوم به یې نومولم، ۲: لالی، لېوال معشوق، حبيب، محبوب.؛ ۶۷، ۱۲۱ او ۴۰ واري نور.
- جرګه: د پښتو دود مجلس چې اته فیصله کېږي.؛ ۲۲، ۴۵، ۳۷۸ او ۳۸۷
- جغات: کوشش، ربر، زیار، زحمت.؛ ۲۲، ۱۷۰، ۱۷۳، ۲۰۳، ۳۳۳ او ۳۶۶
- جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده وییګي یې جګړه.؛ ۸، ۴۳، ... او ۲۷۷ (ټول ټال ۴۱ واري نور).
- جګړه: جمع وی یې جنګونه، مفرده وییګي یې شخړې.؛ ۸، ۳۰، ۳۴۴، ... (ټول ټال ۳۵ واري نور).
- جلا: بېل، جدا.؛ ۳۲۸
- جګا: (جګه)، کور.؛ ۳۴۴

- جلگیو: د جلگی مشابع ده چې د چمن وابنه دي چې څرکا لري.
۳۴۵؛
- جنبان: لړزنده، لړزېدونکی.؛ ۱۸۸ او ۲۹۷
- جوگر: څېره، جونگره.؛ ۱۸۸ او ۲۹۷
- جولا: غالی اوبدونکی، توکر اوبدونکی.؛ ۳۵۹
- جيجری: کوزری، کوزلی، د خاورو گډوی، د خاورو گډوه، د خاورو هغه لوبنی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي.؛ ۱۸۸ او ۲۹۷
- جيجکي: جمع وييکی دی د جيجی، هغه مرغی دي چې د لويټ نومي مرغی نه جلا کېږي.؛ ۳۴۵
- جيجی: د يوه مرغی نوم دی، هغه مرغی چې د لويټ نومي مرغی نه جلا کېږي.؛ ۳۴۵
- جيجیونتی: د موسیکی د کماچ ټاټ يو راگ دی، رکهب يي با دي دی په دوو گندهارو (کومل، تپور) او دوونکهار و ويل کېږي، ارو، امرو.؛ ۱۸۸ او ۲۹۷
- جیل خانی: زندان، بندخانه.؛ ۲۸۶
- جیویش: هود، يهودي، بني اسراييل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن.؛ ۱۸۴

۸. چې (چ)

- چان: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی.؛ ۴۱، ۵۳ او ۳۸۸
- چامبېل: جمبېلی، چلمیلي، يو ډول سپين گل دی چې ډېر ښه بو لري خوسپين يې ډېر پيدا کېږي.؛ ۳۴۵
- چاندو: يو ډول نشه ده چې افين (اپيم، تارياک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې يې څکوي.؛ ۳۴۵
- چپاول: گوښه کول، چورول، تالاکول.؛ ۹۲
- چپټ: چپټ، توکمار، توکي، مسخر هچي، توقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوره مار ۲: کرتو، قرتو، قرتن، غورتن.؛
- چپټ: تکره الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲: څرگنده، ښکاره، معلوم، چپټه.؛ ۳۴۵
- چټي په چټي: هسې بي فائيدي، محضي محضي.؛ ۳۴۵
- چرسې: له چرسو تن، هغه تن چې چرس څکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس.؛ ۳۴۵
- چرلندی: خاکساری، متواضع، چرلند.؛ ۱۸۸، ۲۹۷

چرلندی: متوازن، خاکسار.؛ ۱۹۴

چغۍ: مغز، مغخ.؛ ۱۸۴

چغشکي: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوڅڼې، د ماشومانوڅڼې، کوچنیانوڅڼې، ځلمیانوڅڼې.؛ ۳۴۶

چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکر وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړۍ.؛ ۲، ۹، ... ۳۸۹ (۲۰) واري نور ټول ټال کښل شوی.

چوپړۍ: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړۍ.؛ ۲، ۹، ... ۳۹۲ (ټول ټال ۳۸۹ واري نور کښل شوی.)

چارمغز: غرنۍ میوه ده چې گرد شکل لري. البته پوتکی او مغزي خورل، غوځان.؛ ۳۶۶

چپناک: چپناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرگ د سینی دوی شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوی تنه یې په دې موخه تړي، چې د زهن چټک تیا، زکاوټ پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلگه سره تړه تړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سیز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایي. که یاد یې و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایي چې وو ستا هېر زما په یاد،، نو په دی حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: ورو او غریبو د چپناغ گټلو ناغه: بېلگه- اینداره، رومنخ، د بوتانورنگ، کالي، لونگی، پکول، د میلی مصرف.

چوانانو او مینو د چپناغ گټلو ناغه: بېلگه- نوی کتابونه، بڼه قلم، غورکی، تېسوت ساعت، کمپیوتر، د سرو زرو گوته، له ټنډې مچ، په زړه پوري ختي او کالي.

چشتمنو د چپناغ گټلو وبه: بېلگه- د ښادی مصرف، موټر، د لور پورو ودانۍ یو کور، د حج مصارف، په نړۍ یوالو هوټلونو کې مېلمستیاء، د باندني هېوادونو د دیسکوتیک مصرف، باندني هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول.

؛ ۱۸۵

۹. ځي (خ)

خاڅ: غصه، قهر.؛ ۱۰۰

خاڅل: قهرول، په غصه کول.؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

- خانخارونی: خاریدونکی، فیدایي، قربانیدونکی.؛ ۳۴۷
 خاصه.؛ ۸۴، ۱۰۰، او ۱۰۸ (ټول ټال ۳۳ واري نور.)
 خانگرې: ځان وژونکی، انتھاري، خودکش.؛ ۱۰۵
 خانمرگی: کرجنی، مغرور.؛ ۲۳۹، ۲۸۶ او ۳۱۰
 خانمني: ځدران په پکتیا کې د یوه نامتو او مشهورې قبیلې نوم
 ځدران: دی.؛ ۱۶۴، ۳۹۲
 خغ: غویانو په اوږو یې ږدي، سپاره تر، موتي، پال، تیر،
 رسی(تیر)، ځونډي او غویه کنترول وي.؛ ۳۴۷
 په ډېره اوبی ترتیب گڼه گڼه راوستونکی.؛ ۳۴۷
 خغونځونکی:
- خلان: ځلانده، درخشانه.؛ ۳۵۱
 ځواکونه: پوځ، لښکر.؛ ۷۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲،
 ۹۱، ۹۲، ۱۵۵ او ۱۶۳
 خنځوونکی: ځاڅکی ځاڅکی تویونکی، ټکی ټکی کونونکی، څڅوی
 کونکی، قطره کونونکی.؛ ۳۴۷
 ګڼي.؛ ۳۴۷
 ځینگر:
- ځینګور: لغمان ولایت د الښکار ولسوالۍ، د نورلام بابا کلي سر ته
 لوري ته یو دنگ سپین په اوږو پټ د اوږدو پربنو
 لرونکی غره څوکه ده.؛ ۱۳۶، ۱۳۷ او ۳۲۹
۱۰. څي (خ)
- څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک، څڅیننه، څڅوی، قطره،
 څڅواکی.؛ ۳۴۸
 څار: کتوکه، تعقیب، تر پام لاندې ساتل.؛ ۴۳ او ۳۲۱
 څارل: تعقیبول.؛ ۱۸۸، ۲۷۷، ۲۷۸ او ۲۹۶
 څاري: بي اتفاقي.؛ ۱۸۸ او ۲۹۶
 څپان: د اوبو توپان.؛ ۱۸۸ او ۲۹۶
 څپان: کنار، قطار، صف، چیل.؛ ۱۸۸ او ۲۹۶
 څپرکی: فصل، برخه.؛ ۱۱۴، ۳۷۶ او ۳۸۱
 څپوڅو: څپوڅی، خاپوړی.؛ ۳۴۷
 څپیز: څپه بییز.؛ ۲۷، ۲۸ او ۳۱۵
 څپیزو: څپه بییزو.؛ ۳۴۷
 څڅلو: سجدو.؛ ۳۴۷
 څڅلي: سجدې، مفرده وی یې څڅله یا سجده ده.؛ ۱۷۵ او ۱۹۴
 څڅبکی: گردی، چټک، تیز، ژر، رټ، بیره. جمع وی یې څڅبکي
 ؛ ۳۳۰ او ۳۵۲

- څڅوبکی: څڅواکی، قطره، څاڅکی.؛ ۱۵۰
- څڅڅڅکی: د اوبو پوکنۍ، د اوبو پیرومبۍ، بربوکی.؛ ۳۴۸
- څړبولیره: غټول کپړه، چاغول کپړه.؛ ۳۴۸
- څړڅڅبان: بازینگر، څړڅڅبانۍ.؛ ۳۴۸
- څړگرو: څړگری، یو نوع غرنۍ بوټی دی، چې تارتار واینبو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې یې د فرش له پاره اچوي لکه بروڅۍ.؛ ۳۴۸
- څړگه: بزبو، ترری، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې څوړند وي او حق نارې وهي.؛ ۳۴۸
- څېرمه: څرمه، نردي، کم وخت.؛ ۳۱، ۷۶، ۲۳۶، ۲۵۳ او ۲۵۴
- څرو: د اور رڼا.؛ ۲۱، ۱۸۵ او ۱۸۸
- څکل: کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲: څنبل، چنبل، چپنبل، چیکل، ۳: څکل: په ژبه د یو شي کیفیت.؛ ۲۹۷ او ۳۸۸
- څکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول.؛ ۹۲
- څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي.؛ ۱۵۵، ۱۸۸ او ۲۹۷
- څلنۍ: چهار شنبه.؛ ۹۱، ۱۰۶ او ۱۷۵
- څلورڅنډۍ: څلورکونجۍ، اطاق، کوټه، خونه.؛ ۳۴۸
- څلور لاري: چوک.؛ ۳۴۸
- څلی څولی: لورې ژورې، څلي څولی ۲: د لارې توبنه.؛ ۳۱۰ او ۳۱۳
- څلېر: د بېدیا تالو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنگ حوض، د بنټي ډنډ، په دشته کې ډنډ، په ټيټنگ کې ډنډ، په بېدیا کې تالو، جوور، ترېلۍ، اود.؛ ۱۸۳ او ۳۸۷
- څورلېڅ: څورلېڅۍ، چورلېڅ، لټ، محور.؛ ۱۶، ۲۰، ۲۳ او ۴۰
- څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکې په مخ چاود.؛ ۲۰۳
- څمغېلۍ: وره او زړه خیمه، وره او زړه کيږدی، ۱: څپړه، شیشۍ، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکانانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي.؛ ۳۴۹
- څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه)، وچه او لمده ځمکه.؛ ۳۴۹

- ځنگزان: په ډډه، په اړخ، په یوه طرف. ۳۴۹.؛
 څو تر څو: تر څوپورې، تر څومره پورې، تر څومره زمان پورې.؛
 ۳۴۹
 څورله: خنځیر، خنزیر، سرکوزی.؛ ۳۵۶
 څورلېڅی: لټ، محور.؛ ۳۴۸
 څوسیس: جاسوس، سوسیس، څارونکی.؛ ۱۸۶ او ۳۵۷
 څوکر: کوڅه، چوکر.؛ ۲۵۶، ۲۹۵ او ۳۰۰
 څوگیر: انتظار کې ناست، منتظر، په څوکی ناست، د ښکار په
 طمعه ناست ښکاري.؛ ۳۴۹
 څولسیزي: سو دپې لس، لس کاله.؛ ۳۴۹
 څه او څه: پلانی او پلانی.؛ ۲۰۳ او ۲۸۰
 څه نه څه: کم او زیات، لږ او ډېر.؛ ۳۴۹
 څښتن: الله، رحمان، رحیم، ساتونکی، الله تعالی، رب.؛ ۱۸۹،
 ۱۹۰، ۱۹۱ او ۲۳۴

۱۱. څي (خ)

- ځاوند: رب، الله، څښتن، ساتونکی.؛ ۲۴، ۶۶، ۹۰ او ۹۶
 ځاوند: مېړه، ساتونکی، شا یا شاه.؛ ۱۷۲، ۱۸۸، ۲۴۵، ۲۶۶،
 ۲۹۷، ۳۳۶، ۳۶۰
 ځپنځېږو: ځپنځېږه، په ځمکه او اړېدل، په ځمکه تښته کېدل.؛ ۳۴۹
 ځپن غوری: غورنرمی، غورپوستکی، د غورپېڅلی، د غور پوڅکی.؛
 ۳۴۹
 ځتېځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کېږي،
 هغه سیمه چې لومړی پرنورو سیمو رڼا او روښنايي
 خپروي.؛ ۶، ۳۰۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۳۳۹،
 ۳۵۶، ۳۵۹ او ۳۹۰
 ځڅوک: ځڅوکی، د ځمکې مخ چاودنه.؛ ۳۴۹
 ځچلی: تېله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل
 شوی.؛ ۳۴۹
 ځدایرو: په الله قسم، په الله سوگند، په څښتن تعالی سوگند، په څښتن
 قسم.؛ ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۳۰۳، ۳۱۰ او
 ۳۱۳
 ځدريوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بیايي او بیا ترې د مال په سر
 ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډۍ، غوبانه ډوډۍ.؛
 ۳۵۰

- خدر: گدا، مسکین، خوار، غریب. ؛
 خدشه: شوکاره، په نوکانو گړول. ؛ ۱۸۳ او ۱۹۰
 خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛ ۶۵
 خرپټه: یو ډول خررنګه وابنه دي چې اواره دبنته کې شنه کېږي، نرۍ پانې لري او خلک یې خوري. همدارنګه د پېچ مرض یا د نسناستي دوا ده. ؛ ۳۵۰
 خرپیاڅه: یو ډول بوټی دی چې سپین گلان کوي او نرۍ اغزی لري. ؛ ۳۵۰
 خرټۍ: غوند، گردۍ. ؛ ۳۵۰
 خرټسکۍ: یو ډول بوټی بېخ چې گرد یا غوند مند شکل لري او تریخ خوند لري. ؛ ۳۵۰
 خریدګ: یو ډول سارنۍ بوټی دی چې پلني او لویي پانې لري. ؛
 خریدګ: د بوټي نوم ده، مورکۍ، هغه کوشنی لرګی چې د مرغۍ یو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ یا غوښه یا بل شی په پېل کېږي. ؛ ۳۵۰
 خر زوره: یو ډول وابنه دي چې دوه جلګه او شین لریو دا وابنه په ژمي کې څاروی یو ته ورکول کېږي. ؛ ۳۵۰
 خرسومبه: پښۍ (رواش) غوندي یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشکلن ځای کې شین کېږي، په اوږي کې تازه په تازه خوړل کېږي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛ ۳۵۰
 خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه وابنه دي چې د ریشکي (ریشکي) په شان تخم کوي او خلک یې خور واته ور اچوي. ؛ ۳۵۰
 خرغورۍ: خرغور، یو ډول خر رنګه پت لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغۍ یو له پاره استعمالوي. ؛ ۳۵۰
 خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځیني خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛ ۳۵۰
 خرغینۍ: خردګی، خرګی، خریرۍ، یو ډول مرخیرۍ، گوڅی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لپوه پسکی) دغه ډول مرخیرۍ نه خوړل کېږي. ؛ ۳۵۰
 خرمبرۍ: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولي نښتي وي. ؛ ۳۵۱

- خرواره: یو ډول سارانې سابه (ساک) دي چې سورگل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي.؛ ۳۵۱
- خروړک: یو ډول سارانې سابه دي چې سپین او سره گلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خورل کېږي.؛ ۳۵۱
- خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پانې خورلی شي خو چې غور و نه لري. لکه څېری، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور)؛ ۳۵۱
- خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي.؛ ۳۵۱
- خره واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول گل کوي او څاروي (حيوانات) یې خوري.؛ ۳۵۱
- خړیتۍ: ازدحام، د خلکو گڼه گڼه.؛ ۳۵۱
- خړاوه: د سپو جنگ.؛ ۳۵۱
- خړسان: کوره سان، یو ډول نخي او سپین توکر دی.؛ ۳۵۹
- خړنگۍ: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې گل یې شین او پانې یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پوري رسېږي.؛ ۳۵۱
- خولگی: وړه خوله، کوشنی خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولگوتۍ.؛ ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۲۵۶، ۳۰۸، ۳۱۲ او ۳۶۷
- خولگوتۍ: مچو، مچکه، مچه.؛ ۳۶۷

۱۲. دي (د)

- داچ: ناوي د واده کالي، هغه کالي چې ناوی ته د پلار له کوره ورکول کېږي.؛ ۱۸۴
- دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر.؛ ۱۸۴
- دانگ: توپ، خیز.؛ ۱۸۴
- داني: گڼه.؛ ۲، ۵، ۳۲ او ۲۴۰ (ټول ټال ۵۰ واري نور).
- داون: ټکرۍ، شال، زروکی، پورنی، پرونۍ.؛ ۱۸۵
- دوچار: گرقطار، اخته، مبتلا، گیر، ککر.؛ ۳۵۲
- دد: ځناور، څیرونکی څاروی، څیرونکی ژوی، وحشي حیوان.؛ ۷۶

- د دو: د دد جمع ده، ځناورو، څیرونکي څاروي، څیرونکي ژوي، وحشي حیوانات.؛ ۱۸۹
- درخشان: ځلان، ځلاند، روبنانه.؛ ۳۴۷ او ۳۵۳
- درزنی: پلن هوار میدان، سم بگر.؛ ۲۶ او ۴۰
- دروپشته: گډي وډي، درشته.؛ ۳۵۲
- درغل: مکار.؛ ۱۶۱
- درکار: یو بوټی دی چې زبرگول (گل) او سپین بیخ لري.؛ ۳۵۲
- درکر: د بگی د ارابي گردی الفه، د گادی گردی ارابه، گادپله لرگی.؛ ۳۵۲
- درکری: غوجل، د کورني ژویو خونه، د اهلي حیوانات کوټه.؛ ۳۵۲
- درغلي: خیانت، درغلنه، منافقت، چل (چریکي لار).؛ ۱۸۴
- درناوي: د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیگی، ځیگکتوب.؛ ۴۵، ۱۴۹، ۱۵۵ او ۲۲۷
- دریخ: ممبر.؛ ۹۲، ۳۷۲، ۳۷۴ او ۳۷۵
- دینن: دینمن، میرڅي.؛ ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵ او ۱۸۶
- دبناو: دبمنانو، میرځمنو.؛ ۴۳
- دم گری: روانپېر، اوس محال، اوس.؛ ۶
- دنک: لور، جیگ.؛ ۱۶۹
- دود: دستور، د ژوند تگلاره، رواج.؛ ۵، ۲۷، ۲۸ (۸۱ واري په نور په نورو چوپيرو کي شتون لري.)
- دوسیه: کپس، د کپسي ترلي چوپيري، د مسلي غونډی، مکتوب.؛ ۳۵۲
- دوهنی: دوشنبه.؛ ۱۰۶
- دوی گراهه: دوی هومره، دوی چنده.؛ ۳۵۲
۱۳. ډي (د)
- ډاد: مطمعين، باوري.؛ ۸۱، ۱۱۲، ۱۵۲ او ۱۸۹
- ډاډینه: تسلي، ډاډگیرنه.؛ ۱۱۲
- ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون.؛ ۷۱ او ۱۸۴
۱۴. ري (ر)
- راخپنځم: پر کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم.؛ ۳۵۳
- راستی: کوڅی، لاري، کشونه.؛ ۳۱۳
- راستی: رښتیا.؛ ۳۲۳

۳۵۳ چوپړی

د لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

- رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه.؛ ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳
- رت: تیز، گرندی، څڅبکی. زرور، په زړه ببر، تکره سر
تېره: بی باکه: څرگند، بر جسته، وتلی؛ ۱۷، ۲۶، ۶۹،
۲۲۷، ۱۴۶ او ۳۶۵
- رتڼه: تېزه، بیړه، .؛
- رتې: رته بی مفرده وی ده، جمع وی بی ده بیړه، .؛ ۳۱۸
- رتی: تېزپېغله، گرندی پېغله، څڅبکی پېغله.؛ ۳۵۳
- رفتار: تگلاره، کردار، کړندلاره.؛ ۵۲
- رغاوه: صنعت.؛ ۲۴۴
- رنده: د ترکانی یوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره،
ثقیل کوي.؛ ۳۵۳
- رنگري: رنگی، رنگری یې مفرد وییګي دي، لکه پټی چې
له څخو څخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه بنایي.
؛ ۳۵۳
- روان سیند: الف: بېلګې وییتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده
فرهنگ)، بی: سویي ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار).
؛ ۳۵۳
- روښانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره.؛ ۲۵۲
- روغناوی: ساختاري، بڼه یي.؛ ۳۵۳
- رېردان: څوڅینده، تریدنه، لمرزیدنه، رېریدنه.؛ ۳۵۳

۱۵. ري (ر)

- رېن: لېرجن، نارجن، لارجن.؛ ۱۸۴، ۱۸۶ او ۲۱۳
- رنجی: د غاښ رښي، ولیي، ولي، او د مات شوي غاښ
پاتي شوي جرري (رښي)، مغري رنجه.؛ ۱۸۴
- رنگری: د چلم دروی، د چيلم نل، چلم نی.؛ ۱۸۵
- رېښه: هغه څوک چې لېر یې بهېري، هغه څوک چې
لېرجن وي، هغه څوک چې نارجن وي، هغه څوک چې
لارجن وي.؛ ۱۹۴

۱۶. زي (ز)

- زانگو: د ماشومانو دخوب ټال.؛ ۳۱۷
- زده کړه: تحصیل.؛ ۳۰۰
- زرغون: شین، سمسور، زراع، شنه.؛ ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸
۱۹۹ او ۳۵۷

- زیرامبو، ژراندو، زړاندو. ۴. ۳۵۴
زرنکیان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات گران وي؛
۳۷۸
زوزات: ماشومان، واره، کمکیان، اولاد، خیل خانه. ۲۲، ۹۶،
۲۶۰، ۲۸۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۹ او ۳۸۱
زوزان: زوزات، ماشومان، واره، کمکیان، اولاد، خیل خانه.؛
۲۲، ۴۹، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱، ۱۸۴، ۲۶۰ او ۲۷۹
زوزان: تریخ اغزی، د اغزیو یو بېلگه ده چې ډېر زیات تریخ
وي او د اوبیانو خاص خوراک دی؛ ۳۵۳
زوکړه: پیدایښت؛ ۳۷، ۴۵، ۵۶ ... ۳۷۱ (ټول ټال ۳۱ واري
نور راغلی دی.)
زیان: تاوان، نقصان، سوی گټه، نا گټه، بي فیدي، سوی
فیده، لامفید؛ ۹۹ او ۲۰۷
زیرسر: ذخیره؛ ۳۵۴ او ۳۸۴
زیگی: د زیرگی جمع ده چې په دي مانا سره ده:
جیره گی؛ ششگی؛ جزگی؛ ځیوگی؛ خوڅکی؛ جیشگی؛
سیزگی؛ ژپزگی؛ شیزگی. په لغمان ولایت کې ځوداني
څلی ته ورته ډول غر دی، زیگی یې مفرده وی ده.؛
۳۵۴
زیندي: له ستونی خفه ول؛ ۳۵۴
زیندی: له ستونی خفه ول؛ ۳۵۴

۱۷. ژي (ژ)

- ژاپن: جاپان.؛ ۵۰ او ۱۸۵
ژاخو: بي ډوله، بدرنگه.؛ ۱۸۴
ژبپانگه: وپپانگه، وپیزبرمه، ویکلري، دیکشنري، (ذخیره زبان).
؛ ۱۰۵
ژرنده: د غنمو، وریجو، جوارو او وربشو اوږه کولو ځای.
؛ ۶۲ او ۱۶۷
ژرکوری: یو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او
خلک یې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له
پاره استعمالیږي او لږکي یې سوزوي. بله بېلگه یې
تورکوری ده.؛ ۳۵۵
ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی.؛ ۳۵۵
ژغونډی: هغه لږگی دی چې د غوایانو په سټ کې راځي

په ژغ کي موقعیت لري او غویان د کولبي حالت کي

یوبل سره نه لږپړي.؛ ۳۵۵

وعدہ.؛ ۴۵، ۱۳۷ او ۲۵۱

وعدې.؛ ۲۷۸

منبل، شاربل، زگول.؛ ۱۸۵

ځوان، ځلما، بلغا، مرد.؛ ۱۲۳

حجره، سيل.؛ ۴۵

انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع)

اولاد یا زوزات.؛ ۱۱۱ او ۱۸۵

انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع)

اولاد.؛ ۹۶، ۹۷، ۹۸ او ۳۲۷

دوي يمه مانا يي حيوان، ځناور.؛ ۳۵۲

غارہ، کنارہ، جی، پیڅه، څنده، ۲) ژی: د اوبو

مشک، ۳) ژي: د پښتو الفباء لیکل شوی او کاپي شوی

۲۰ حروف، ۲۰ حوف.؛ ۱۴۹، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۰۵،

۲۴۶، ۲۵۷ او ۳۳۱

ژمنه:

ژمني:

ژنل:

ژنی:

ژونکه:

ژوو:

ژوی:

ژوی:

ژی:

۱۸. پړي (ړ)

وعدہ لرونکی، ژمنه لرونکی.؛ ۱۸۵، ۱۸۹ او ۲۵۱

د زړه په غوږو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه.؛

۱۸۵

اواز کول، رغېدا، غږېدا.؛ ۳۵۵

کوکاري، زور، شورماشور، غوریدا.؛ ۱۸۳

ړین:

ړغرل:

ړغېړي:

ړور:

۱۹. سي (س)

بيخی، سوچ، بالکل.؛ ۱۸۵

الوتکه، طياره، جوز.؛ ۱۸۵

بي عقل، کم عقل.؛ ۱۹۴

بي عقله، کم عقله.؛ ۱۸۵

لاپو، باتک، دورمار.؛ ۱۸۵

روحاً او جسماً څوک په غذاب کول.؛ ۱۸۴

وچ، سوی، ترگی، تیندی نه لولپه.؛ ۱۸۵

برابر، ورته، مساوي، هم شکله، يوه بڼه.؛ ۳۱، ۶۱، ۶۲

او ۱۸۳

مشر، مير، سرلوری.؛ ۱۸۵ او ۳۷۶

کوشنی قطره.؛ ۳۵۶

سابت:

سابیری:

سادۍ:

سادۍ:

سادو:

سادیزم:

سار:

ساز:

سالار:

ستو:

- سپورې: کنځلي، پوچي، بدۍ، زیرې، ژیرې.؛ ۳۵۶
سجدي: څښتن ته ځان ټیټ راوستل، څښتن لویې ویل،
له څښتن سره د انسانانو د غږیدا موقع.؛ ۳۴۷
سحک(سحق): د دوي بنځو سره سامان مښلو ته وايي. دوي
بنځي چي له یو بل سره سامان جنگوي او خپل شهوت
پوره کوي.؛ ۳۵۶
سخهار: سخته هار، دباد دالوتلواواز.؛ ۳۵۶
سر بلند: سرفراز، سرلوری.؛ ۳۵۶
سر بیره: له دې سره.؛ ۲۷، ۷۱، ۷۲ او ۱۲۰
سرداران: مالیکان، د مالدارۍ مالیکان.؛ ۶۸ او ۱۴۳
سرفراز: سرلوری.؛ ۳۷۷
سرکار: دولت، حکومت.؛ ۳۵۶
سرکوب: خرس، سرتیټی، مختورن، نسکور، ژیرمخی،
زیرمخی، ملامت.؛ ۲۱، ۱۸۴ او ۱۹۳
سرکوزی: ۱: سرتیټی، مختورن، نسکور، ژیرمخی، زیرمخی،
ملامت ۲: سرکوب، خنځیر، څورله، خنزیر، خرس.؛
۳۴۹
سر لیک: سرلیکنه، عنوان، سر خط.؛ ۳۱۷
سر لیکه: سر لیک، سر مقاله.؛ ۳۵۶
سر لیکه: سر دړه، سر لوحه، بورډ.؛ ۳۵۶
سر مخ: سر صفحه.؛ ۲۲
سر وپړدی: بالښت، سرا بږد، سرو بږد، سرو بښت.؛ ۳۵۶
سزني: د ماشوم تر لوی پړی، هغه پټی چي ماشوم پړي
تړي..؛ ۳۵۶
سسټو: بي ایمانو.؛ ۳۵۶
سقر: دوزخ، جیهون.؛ ۳۵۶
سوکرکو: جوارۍ.؛ ۳۵۶
سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله.؛ ۶، ۱، ۱۴، ۱۷،
۲۶، ۳۰، ۴۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۶۵،
۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۸،
۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰،
۲۹۱، ۲۹۲، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۴۵، ۳۷۱، ۳۸۳،
او ۱۸۶
سوزني: د ماشوم تر لوی پړی، هغه پټی چي ماشوم پړي
تړي.؛ ۳۵۷
سوکرکي: جوارۍ.؛ ۳۵۷

سول:	عقل. ۴. ۳۵۷
سوله ستاره:	سوله ستاره، سوله بوله. ۴. ۲۲
سوله بیز:	روغه بیز، سولیز. ۴. ۳۵۷
سماوار:	سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشي . ۴. ۳۵۷
سمه ده:	سپي ده، صحیح ده، صبي ده. ۴. ۳۱۱ او ۳۲۰
سندا:	د یو حیوان نوم دی چې په منځني ختبخ کې زیات پیدا کېږي. ۴. ۳۵۷
سو استفاده:	ناوړه استفاده، بده استفاده. ۴. ۳۵۷
سوب:	حاضر. ۴. ۱۷، ۹۹، ۳۳۸ او ۳۴۳
سودايي:	چورتي، په سوداګۍ. ۴. ۱۹۰
سودی:	لټ، تمبل، مټه. ۴. ۱۹۴
سودی:	لټه، مټه، تمبله. ۴. ۱۸۵
سور بڅری:	الکترون. ۴. ۳۵۷
سوسیس:	جاسوس. ۴. ۱۸۶، ۲۵۹ او ۳۴۹
سوګند:	رو، قسم. ۴. ۲۱، ۱۶۴، ۱۸۹، ۱۹۳ او ۳۴۹
سویل:	جنوب. ۴. ۷۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۲ او ۳۷۳
سیوا:	زیات، اضافه. ۴. ۲۵۰
سیوس:	په شمالي اروپا کې یو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنیا جنت یې هم بولي . ۴. ۳۵۷

۲۰. شې (ش)

شاره:	ویرانه، خرابه، شارو، . ۴. ۲۴۵
شباب:	ځواني، ځوان کیدل. ۴. ۳۵۷
شپه غاله:	لیلپه، د زده کړیالو له پاره د هستوګند ځای. ۴. ۲۱، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰ او ۱۹۴
شټی:	تیر، سوفار، خدنگ. ۴. ۳۵۷
شلگر:	هغه نرم پټی چې د شولو کرکيلي له پاره یې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تیار پټی له چې له ابو ښد. ۴. ۳۵۷
شلیټي:	کنجری. ۴. ۳۵۸
شمن گل:	شمن گل: د مهترلام په ولسوالۍ کې سویل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خیلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ۴. ۳۵۸
شنډ بڅری:	نیوترون. ۴. ۳۵۸

۳۵۸ چوپړی

د لنډۍ یو، تپو، ټیکی یو او مصری یو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

شو غکی: یو نوع واینه دي چې د پسرلي په موسم کي په دښته
کي شنه کېږي او شغې یې خلکو پسي نخلي.؛ ۳۵۸

شپير: په بامیانو کي د یوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په
کي او یو ډېر لړلی زوری (کوتل) هم لري چې د شپير
کوتل یې بولي.؛ ۳۵۸

شیطان: ابلیس، ازانئیل.؛ ۱۰۹ او ۲۲۲

۲۱. بڼي (بڼ)

بنکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاوړ.؛ ۳۵۸
بنکالو: د پخښو غږ.؛ ۲۷۳

بنکالوه: سرخج، بحث، مباحثي.؛ ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸،
۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰،
۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ او ۱۸۳

بنوونځو: مکتبونه، بنوونځي، د بنوونځي جمع ده.؛ ۳۵۸

۲۲. غي (غ)

غجکي: لکه دوي تاره (دمبوره) غوندي د ولسي موسيکي
يوه ډېره بڼه اله ده.؛ ۳۵۸

غزال: هوسی.؛ ۳۵۹

غريالي: روب، عضلاتي، تنومند.؛ ۳۵۸

غږ لېږدی: ژغ لېږدی، لور غږی، لورویونکی، لاود سپېکر.؛ ۳۵۸

غوتی: د گل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي.؛ ۲۹، ۲۱۱
او ۲۱۲

غورځاون: د یوې ډلې غږی.؛ ۳۵۸

غورینه: کلماله.؛ ۲۷۹

غور غور: په اسمان کي د الکترونونو د تصادم صوت دی،
غور غوری بابا، په ورېځ اسمان کي سرو بخرو د ټکرونو
غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې څخه وړاندې وي؛
ټیلیفون.؛ ۳۴۶

غورکی: ورته؛ ۳۱، ۵۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۹۱، ۱۹۳ او ۳۶۸

غوندي: غوندي:

۲۳. کي (ک)

- کاروان: پیر محمد کاروان، شاعر لیکوال زما د ادبي بهېر
د ۲۰۰۴ کال اشنا.؛ ۳۵۹
- کاروان: قطار، قافله، کافله.؛ ۱۶۶، ۳۵۷، ۳۷۹ او ۳۵۱
د کاکا بنځه، د کاکا منډینه، د کاکا ارتینه، د کاکا مینا، د
کاکي: تره میرمن، د تره بنځه، د تره کور ودانه، تینداره.؛
۲۰۵، ۲۴۷، ۳۲۸ او ۳۳۴
- کازه: هغه څوک چې اواز نه اوري.؛ ۳۵۹
- کبلی: د هوسی زوزات، د هوسی اولاد، د هوسی بچی.؛ ۱۱۰
کت مټ: یوه شان، ورته، هم شکل.؛ ۱۵، ۱۲۲، ۲۰۳، ۲۰۶،
۲۳۷، ۳۸۱ او ۳۸۷
- کتینه: د چرسو پری شوي گرده چې پټی ډډ ساتي.؛ ۳۵۹
کډوالی: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر.؛ ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۷۱،
۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱ او ۱۸۲
- کری: ټول، درسته، واره، گر سره.؛ ۱۹۶ او ۲۳۴
کری: گردی، حلقه، دایره.؛ ۳۵، ۱۰۳ او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰
واري نور)
- کلام: ویناوې، خبرې.؛ ۱۱۸
کلام: خبره، وینا.؛ ۳۹۰
- کله خور: سر خورونکی، کله خورک، یوه بیلگه الوتونکی دی چې
زېره سپینه، تور سر، اوږده لکي او ډبله چنگه مینوکه لري.
چټکی یو بلگه وړوکی الوتونکی دی (امریکايي وړه
مرغی) خوري. او ماشومان يې کافر الوتونکی هم
نوموي..؛ ۳۵۹
- ککری: کپړی، سر، ځکیسر.؛ ۳۵۹
ککی: ځنکی، زانکی، ننکی، بڼکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه
ماشوم چې په مور ډېر گران وي.؛ ۳۵۹
- کم اصل: بي نسيه، سوی اصیل، ډم، ناین، جولا، نډاف، قوال،
بازینگر، نځی.؛ ۱۵۰، ۱۵۶ او ۱۹۵
- کوراک: غوزانو یو ستره بېلگه چې ډېر سخت وي او
ماشومان يې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای
استعمالوي.؛ ۱۸۴
- کوره سان: خړسان یو ډول نځی اوسپن ټوکړدی.؛ ۳۵۱
کور: ناسم، سوی سم.؛ ۱۸۵ او ۱۹۴
- کولمان: په لغمان کې یو غرنی سیمه ده چې وگړي يې

- په کولمانی(پشه بی) ژبه خبرې کوي.؛
 کوکی: ډولبوزی، شا وزرې، (پکه بی بی، شاه پرک) ۲. مشره
 خور؛ ۶۳، ۳۰۱ او ۳۶۰
- کوټی: کیسکی، د خره بچی.؛ ۱۹۶، ۲۳۴
 کونده گل: د الینگار په ولسوالی کې شمال ختیځ لورته پروت د کلی
 نوم دی. په نورلام کې د ډکري کلانه پورته.؛ ۳۶۰
- کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولایت چې مرکز یې اسد اباد
 او بنار یې چغسرای دی (ځکه یې کونړونه بولي چې څو
 کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په
 کې دي).؛ ۲۳ او ۳۲۷
- کوهی: ساه.؛ ۶۱، ۷۲ او ۱۰۴
 کهول: کورنۍ.؛ ۱۳۰، ۱۶۹، ۲۷۹ او ۳۳۸
 کېړدی: خیمه.؛ ۳۶۰
 کېلمان: په لغمان مرکز کې د میدانپو سیمې څخه کوز د ملایانو کلی
 دی، تانده سیمه ده ورته کېلمان وايي.؛ ۳۶۰

۲۴. گي (ک)

- گادبلي: گرده گردی، تاوه حلقه، د گادۍ تیر.؛ ۱۸۷
 گتیبالی: گتونکې بنځه.؛ ۲۰۵
 گدا: نځاء، بازي.؛ ۳۷۷
 گر: ظلم، ستم.؛ ۱۱۲ او ۱۷۳
 گریان: ژړا.؛ ۱۱۲ او ۱۲۲
 گس: کین، چپ.؛ ۳۷۵
 گسټ: کین، چپ.؛ ۱۹۳، ۱۵۱ او ۲۷۴
 گسټي: کینمتی، چپکو.؛ ۳۷۹
 گواښ: گواښنه، گوت څندنه، خبرداری، اخطار.؛ ۱۷۴
 گوټپېر: گوټلید، زاویه دید.؛ ۳۶۰
 گوټنه: خیشاوه.؛ ۲۷۹
 گور: قبر.؛ ۶۹
 گور: کتل، د شپه میرویا د ساتونکو په سیستم کې
 هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته
 پاتې شو لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر
 په لور گور کوي د تعلیم قدم په بڼه تیرېږي.؛ ۲۶۳ او
 ۲۶۹
- گویا: وینا، په خبرو اخته.؛ ۳۶۱

گویان:
گیخ:
۲۵. لی (ل)

په خبرو، رغاه، غراه، وینا. ۴. ۳۶۱
سهار. ۴. ۱۹۱

لالا:
ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خور
مشر. ۴. ۱۶۹، ۱۷۴، ۱۸۴

لالیه:
پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر گران وې نو په لالیه یې
رابولي. شرین، خور، شات. ۴. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳،
۱۶۴، ۱۸۶، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۹۶، ۳۱۰ او ۳۱۳

لانجه:
لا ویاري:
لرلید:
لرلید:
لرې ویشتونکی:
سوی ویار، بی ویاره، نافخره، لاغروره. ۴. ۳۶۱
دوربین. ۴. ۳۶۱

ورستی گنه، راتلونکي بڼه. ۴. ۴۵، ۹۶ او ۳۷۹
لېندوک، سنیر، لرېویشتونکی توپک، لېندوک باندي
تارول (یوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وپشتل، خپل بڼکار
په پټ او لرې ځایه وپشتل، له لرې او پټ ځایه وپشتل،
یور یو وپشتل. ۴. ۳۶۱

لر (ردیف):
لر (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکی
(ویوکی یا وی) او ابڅې چې په تول او تله برابر یا مقفي
شعر په پای کې د ټولو قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه
مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو.

تر ټولو ډېرې پېیلې (پیرانو، شېرونو، شعرونه یا اشلوک)
د پښتو ژبې د ، ه ، ابڅې باندي پښېله (قافیه) او لر
(ردیف) شوي دي. که د ، ه ، ابڅې د هرې وییکی له بېل
بېل ابڅې و منو نو د ، ه ، ابڅې په کې لر (ردیف) راځي.
لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، پښه په دغو وییکی پښېلې کې
د ، ه ، ابڅې لر ده. یا قافیه دي چې ده ردیف لري. ۲۳۱،
۲۴۸ ... (ټول ټال ۸۷ واری په بېلابېلو چوپړو کې
راغلي)

لیران:
د سطر ونه غونه، رووي، قطار، ځنځیر، د عنوانو مخ،
لکه: لیکلر، د لیک یا موخو د عنوانو مخ، لیک د سطر و
غونه. ۴. ۳۶۲

لرزان:
لری:
لغاز:
ریردان، ځوځیدنه، تریدنه، لرزیدنه، این دیدنه. ۴. ۳۶۲
پروسه. ۴. ۲۸، ۴۳ او ۳۷۲
طنز. ۴. ۲۶۷

لغمانۍ:

هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه
تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړې سیمې
ژوند گړ او پېژن پانه یې و لري. ۴. ۶۲، ۶۴، ۱۰۹،
۲۰۴، ۳۷۰، ۳۷۶

لمپاکا:

د لغمان ولایت پخوانی نوم دی. ۴. ۳۷، ۴۷، ۱۱۱ او ۲۹۳
لنډ گنډ، په لنډو. ۴. ۷۰، ۱۷۹، ۳۶۷ او ۳۷۵

لنډ پر لنډۍ:

لنډ پراوی. ۴. ۳۶۲

لنډ پېړۍ:

لنډ عمرۍ. ۴. ۳۶۲

لنډ منگۍ:

لنډ وینۍ. ۴. ۳۶۲

لنډ لیدۍ:

لنډون:

مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل اېڅی
یا د پیل پېژند اېڅی راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)،
ا. غ، و، و، غ،، (اقتصادي غونډله یا وتیزه غونډله)، اېنج
(اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح
(حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوریت) ... ۴.
۱۰۳ او ۳۸۲

لنډۍ:

په لغات کې لنډۍ هغه دوی سرې شعر ته وايي چې د لیکي
سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې، څرنکوالی او
څرگندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی،
هېښونکی، سندریز، خوږ، گنلی، منلی، له اند، پند،
احساس او تخیل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو
نیکونو او نیاگانو د پښتو ژبې د اېڅو، و، بن، ډ، ږ، ن، ی
او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له
زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت
یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له
ادبي بیرغي کولو (فلگیاریزم، د بل چا افکار او لیکني په
خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له
دفتنگونو او پارنویکیو پرته. (دفتنگونه د لنډۍ توکي دي
لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، گرانه، یا
الله، یه، وای، وای!!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله
وی!!، وا وی، وای وای، گرانه، وروره، یه کربانه! کنه
او داسې نور) د قافیې کلمې یا غونډلې نه لري.

د کوشنۍ لنډۍ ایزی د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلې یا کلمې دې چې سندرې ، اهنگ؛ ترنگتوک؛ یې لا خور وي، په بله مانا دفتنگونه ، غیرگغرونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملگرتیا منځ ته رازي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غیرگغړ لومړی ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه وي، او زورکی واله یې یا درنه یې وي، او داسې نور. دفتنگونه، غیرگغرونه، ناټروویکي، ټروویکي، ستربل، اوستربل، پارنویکي، بلنویکي، اندېبني، هیجانې چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، گرانه، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!، وای، وای وای، نو، الله، او، گرانه!، یه کرانه!، یه پښتیا، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، بنه، څنگه، ولی...، نومرې ټول د لنډۍ ایزی ټوکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښلې کلمې یا غونډلې لري لري. خودېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېمې مسرې په پای کې ترنگتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید ده (زموږ خپله ، ه، هیا هی ، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوي سترگي ه ، ه، دوي سترگي والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانبودې، ه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅي ده. په اول یا غرن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزی، د لومړۍ او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندي زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندي زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غړو سره هم څپه په خپل څه رنگوالی نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالی سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشمې څپې خور غږې د لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالی ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رڼنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغبت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېپلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خور غږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمې ټوک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغبت پنځ کوي، د ایزې غوره ټوک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټیګۍ او مصری، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پشیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پایني څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکې، انګې، لنډکې، بګتې، کېسې (شې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیټې، سپینې (ازادې پېپلې)، کېسه ګۍ، د اتن غبرګۍ، درې څپیزې، څلور څپیزې، پنځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکوبې، موندۍ (سر پرېکړې)، انځورګۍ، کېنتوزی (سانتې)، نامانېزې، زخې، بې ټولې، ټولونجې، ناپښلېزې، ناپېلې او سلسلې، دې ټولو پېپلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډیرای بڼه له درې مسرو څخه رغبت موندلی دی او زوکره شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې

وي، رت بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته
ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتله په رپ سوب کې ټول
پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې
زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ایزې نوم
باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېيله له درې سرې
لټکې یا درې سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لټکې له څلور
سره لنډۍ ایزې سره، پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې
لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ایزې
سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ایزې سره، اته
سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ایزې سره، نهه سرې لټکې
له نهه سرې لنډۍ ایزې سره او لس سره لټکې له لس سره
لنډۍ ایزې سره... دېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لري.
؛ ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶ او ۳۷۳. (ټول ټال ۱۸ واري راغلی
دی)

لوبغاله یې مفرده وی ده، سټیډیوم، د لوبې میدان. ؛ ۲۱،
۱۸۵، ۳۷۹

لوشه: خاصه. ؛ ۳۰

لوکانت: یو بڼه میوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په
زیاته ګڼه ثمره هم نېسې، ژیر رنگ او قهوه یې دانې لري.
؛ ۱۲۳

لوګر: وګر ولایت چې مرکز یې پل عالم دی. ؛ ۷۰

لوېدیځ: لمر پرېوته، غرب. ؛ ۴۸ او ۲۰۴

لوري: سمتونو، طرفونو، له ارنه، د لوری یې مفرده وی ده. ؛
۳۰، ۳۱، ۳۸۱ او ۳۵۱ (ټول ټال ۵۱ واري نور راغلی
دی)

لیکلر: د لیک د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه، لړ لیک. ؛
۱۸۵، ۲۰۷ او ۳۶۲

لینده ماره: غیښي ویشتونکي ربرې غولکه. ؛ ۳۶۷

لپیل: شاهدي ویل، لل. ؛ ۲۰۳، ۲۴۵ او ۳۲۱

لپیلی: هڅولي، جغات ورکولي، تشویق کولي. ؛ ۲۴۵

۲۶. مې (م)

مالګني: مالګاني، مالګني. ؛ ۳۶۷

مانده: هغه ځای ته ویل کېږي چې پر سرک باندې اوبه په لنډو اوږي، چې نوموړی ځای پر سرک د سیلاب یو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سرک مور او یا چرایي جوړه وي. نو که پر سرک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوږي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وایي. (واش) او د اېنجینېری له پامه که پر سرک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوږي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتي یو پورې او یا د کوشنۍ یو موټرو ټیرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.

که د دېرشو سانتي یو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلگې نومونه یې. لکه: د محمد گل باچا مانده، کنډې مانده، خروتو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شخترای ماندي.؛ ۳۶۷
ارټینه، مینا، میرمن، بنځه، کور ودانه، د ژوند ملگرې.؛
۲۴۵، ۲۴۷، ۳۰۳ او ۳۵۹

متاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرگی وي.؛ ۱۸۴
معنایي، معنوي.؛ ۳۶۷

مانيز: مچ، مچکه، خولگی، چپو، خولگوتی.؛ ۱۸۳ او ۳۵۱
مچو: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی څخه سو مردان: واین رومی راځي.؛ ۳۶۷

مر غومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وي مر غومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وي وری یې بولي، او که چیره یې عمر له دوې کلو پورته شي نو مگ یې بولي.؛ ۳۶۷
مروندونه.؛ ۳۶۷

مسجد: د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي.؛ ۶۲، ۶۴، ۱۶۱، ۱۶۹ او ۲۴۵

مسره: د پېيلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وایي چې یوه لنډی، تپه، ټیکۍ او مصری دوی مسري لري.؛ ۱۵، ۱۸، ۲۰، ... ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۱۳۰ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

مسري: مسره یې یوون نوم دی یا د مسره دېر نوم دی؛ د پېيلې یوې کړی یا کړی، بند یا بیت ته مسري وایي چې یوه لنډی، تپه، ټیکۍ او مصری یوه مسري وي.؛ ۱۵، ۱۶، ۱۷،

۲۰، ... ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۸۷ واري په
بېلابېلو چوپړو کي راغلي)

څراغ، چراغ، د شيدو يا د شرابو پيال. ۳۶۸
د وى يا وييکي له پامه مصرى هغه دوي سرې پېيلي ته
وايي چې د لرغون مصرى توري، مصرى سره ډېري
ورته ځانگړي ځانگړني، څرنگوالى او څرگندوالى لري.
او په اصطلاح کي هغه ولسي، پياوړي، غبنتلي،
هېښونکي، سندريزه، خوره، گنلي، منلي، له اند، پند،
احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو
نيکونو او نياگانو د پښتو ژبي د ابېڅو ،، ښ، ډ، ږ، ڼ، ى
او ... ،، د مصرى لرغون اهرمو غونډي چې ترننه يي
نه جوړونکو او نه د هغوى نومونه معلوم نه دي څخه
وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبي له زوکړي له
پېدايښت سره جوښت يي جوت کړي دي. پښت يي هم
کولى شي چې لرليد (راتلونکي بني) يي پرته له ادبي
بیرغي کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل
نوم تېرول، Plagiarism) کښلى شي.

مصباح:
مصرى:

مصرى د مسرو شمېر يي ۲، د څپو شمېر يي ۲۲ له
دفتنگونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنگونه د مصرى توکي
دي لکه: وى، او، نو وى!!، جان، اشنا، شيرينه، گرانه،
يا الله، يه، وا، وای، وه، وه الله، الله وى، اى، وه الله
وى!!، وا وى، وای وای، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه،
ولي او اسي نور ...)، د پښېلي (قافيي) غونډلي (کلمي) نه
لري. خو د دوپيمي مسري په پای کي اهنکينه کلمه لري،
چې دوى ټول اهنک بشپړوي. هره مصرى بايد ده ( )
زموږ خپله ،، هـ يا هي ،، چې ورته وړه ه، روغه ه،
کوشنى ه، لنډه ه، دوي سترگي ه ،هـ، دوي سترگي والا ه،
يا عينکو والا، عصري او ځانينودې، ه، وايو) چې د
پښتو ژبي ،نهوېشتم، گڼه ابېڅي ده.

په واول يا غړن او از پای ته رسېدلي وي، مصرى د پښتو
ژبي د فونولوژيکي (غريز) جوړښت تابع ده او د هغي پر
بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کي د دې ډول پېيلي (البته
په همدې وزن او اهنک) څرک ليدل شوى نه دى او نه
نورو ژبو ته د مصرى په ژباړه کي د دې اهنک ساتل

شوی دی. پرتولو مصري يو، باندې يوه رښت (دودی يا قانون) د پلي (تطبيق) وړ دی، يانې دا چې د هرې مصري لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنگونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته.

د هرې مصري، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېمې مسري څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛ ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸ ... او ۳۷۳. (ټول ټال ۳۹۵ واري نور)

مصري يې يکړه وی ده، يا د مصري ډېرگنی نوم دی. ؛ ۱، ۲، ۳، ۴، ... ۳۷۸. (ټول ټال ۳۹ واري نور)

مصري يو:

د وی يا ويکيې له پامه مصري ايزه هغي درې سرې پېيلې ته وايي چې د څو سره مصري سره ډېرې ورته ځانگړي ځانگړنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، بياوړي، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابڅو ، و، بن، ډ، ر، ن، ی او ... ، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (رائلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصري ايزي
(مصريزي)

د کوشنې مصري ايزي د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباري، غونډلې يا کلمې دي چې سندره ، اهنګ؛ ترنگتوک؛ يې لا خوړوي، په بله مانا ديفتنگونه ، غبرگغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملگرتيا منځ ته رازي او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولي راوزي د يوه غبرگغږ لومړی ټوک يوه خپلواک

او دوېم ټوک یې یوه نیم واک او از وي، کله زورکی واله یې یا نرمه وي، او زرکی واله یې یا درنه یې وي، او داسې نور. دپفتنگونه، غیرگغرونه، ناټروویکي، تروویکي، ستربل، اوستربل، پارتوویکي، بلنوویکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، گرانه، یا الله، به، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!، وای، وای وای. نو، الله، او، گرانه!، یه کرپانه!، یه پښتیا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که څاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولی...، نومړي ټول د مصری ایزی ټوکي دي، چي کله د هري مسري پیل کي، کله منځ او ډېری وخت په پای کي ویل کېږي او د څپو په شمېر کي ډېر والی راولي.

د پښلې کلمې یا غونډلې لري لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسري په پای کي ترنگتوکه غونډله لري، چي دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره مصری ایزه باید ده (زموږ خپله ده، هیا هی، چي ورته وره ده، روغه ده، کوشنی ده، لنډه ده، دوی سترگي ده، دوی سترگي والا، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ده، وایو) چي د پښتو ژبي نهویشتم، گڼه ابېڅي ده. په واول یا غرن او از پایته رسېدلې وي، مصری ایزه د پښتو ژبي د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصری ایزی پېنځمه او د دوېمې مصری ایزی شپږمه مسره یې ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته.

د هري مصری ایزی، د لومړۍ او دوېمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسري څلورمه، او د شپږ سره مسري پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسري (پایني مسري)، څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندي زورنه وي او ډېری وخت په کي کومه څپه باندي زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غرو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتي کېږي او په ځني سیمه کي بېلوالی لري. په بله وينا

مصری ایزی مچي د څپیزه او خجیزه ټولوالی سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خور غرې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابڅی دی چې غر یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسی او ه یا هه ووايي نو هوا وچي او د نس پکیدل او تشیدلو باندي پوهیږی چې همدې ته ترنگتوک وایي، مانا دا چې د پیلنی مصری ایزو نهمی، اتلسمی، اووه ویشتمی، شپږدېشتمی او نهه څلوېښتمی (د پینځه سره مصری ایزی یې ایزو نهمی، اتلسمی، اووه ویشتمی، شپږدېشتمی، پینځه څلوېښتمی او اته پینځوستمی) څپي خور غرې د مصری ایزی مچي د څپیزه او خجیزه ټولوالی ترڅنگه د مصری یوه بل رنده ټوک گڼل کېږي او نه شتون یې رغبت له پوښتې سره مخامخوي؛ د پیلې په توگه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غر له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستی نهمی، اتلسمی، اووه ویشتمی، شپږدېشتمی او نهه څلوېښتمی (د شپږ سره مصری ایزی نهمی، اتلسمی، اووه ویشتمی، شپږدېشتمی، پینځه څلوېښتمی او اته پینځوستمی) زورني څپي له یوه څه اغېز سره مصری ایزی ته یوه خور غرې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنگتوک یا ترنمي ټوک کېدای شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزی رغبت پنځ کوي، د ایزی غوره ټوک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره ایزی هغه دی چې د لنډۍ، تپي، تپکي او مصری، له هري یوې مسري سره ورته لرونه، پښلې، ځانگړې ځانگړني، بېلونکي نخښي، سرباري اهنګينه پایني څپي ولري، د دیفتنگونه او پارانویکي سره، خو له نیمکي، انګي، لنډکي، بگتي، کېسي (شدي)، پارکي، کاکري، ناري، بدلي، لوبي، سندري، چاریتي، سپني (ازادي پیلې)، کېسه گی، د اتن غبرګي، دري څپیزې، څلور څپیزې، پینځه څپیزې، شپږ څپیزې، اووه څپیزې، اته څپیزې، نهه څپیزې، لس څپیزې، هایکویی، پتي (تي خورو اړوندې پیلې)، موندی (سر پرېکړی)، انځورګي،

کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بی تولی، تولونجی، ناپینلېزی، ناپېلی او سلسلی، دې ټولو پېپلو سره د سکالو (موضوع، مسلی، دننه نی برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغېت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی یا گړندی فرق یې وکولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د مصری ایزی د څپي شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپيزي وي، څلور سره مصری ایزی ۴۰ څپيزي وي، پېنځه سره مصری ایزی ۴۹ څپيزي وي، شپږ سره مصری ایزی ۵۸ څپيزي وي، اووه سرې مصری ایزی ۶۷ څپيزي، اته سره مصری ایزی ۷۶ څپيزي وي، او نهه سرې مصری ایزی یې ۸۵ څپيزي وي او لس سره مصری ایزی ۹۴ څپيزي وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزی ۴۰ څپيزي رانښلولي لري او څلور دانې وویل شي. خوندور رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي، ډېری ښي یې اته سره مصری ایزی ۷۶ څپيزي وي چې نوې دانې وویل شي، ښي به بیا درې سرې مصری ایزی دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښي بیا پېنځه سره مصری ایزی یا پېنځیزوني مصری ایزی دي چې پېنځه دانې وویل شي ښي راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبي یوه څو سره پېپله د څو سره یا څو مخه مصری ایزی نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېپله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزی، مصری توري او مصری ایزی سره ورته ډېری ځانگړي ځانگړنې لري، چې ورته مصری ایزه وایي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره مصری ایزی، څلور سره مصری ایزی، پېنځه سره مصری ایزی، شپږ سره مصری ایزی، اووه سره مصری ایزی، اته سره مصری ایزی، نهه سره

مصری ایزی او لس سره مصری ایزی... په بڼه مندل
کېږي. او مصری ایزی ډېرې ورته ځانگړې ځانگړنې
داسې دي.؛ ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲ او ۳۷۳

مطعم:
مل:

خوراک.؛ ۳۷۳
بډه، ملگري، انډېوال، دوست، اشنا، یار.؛ ۴... او ۳۹۲
(ټول ټال ۳۹۱ واري نور)

ملگري:

دوستي، اشنايي، بډه والی.؛ ۲۳، ۷۱، ۷۸، ۱۱۲، ۱۲۹،
۱۷۶، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۲۹ او ۳۸۰

منبر:

د ریڅ، د تبلیغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زیات
درناوی لرو او همیشه دا په پام کې نیسو چې غلته خبره
او کوم ناوړه وینا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.

ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دین،
کره شیان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل
امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی
د الله العظیم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او
ابلاغ کاوه یې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب
پورې تړلی دی او منوونکو ته یې مسلمان وایي.

الله تعالی مونږ ته له یو لړ شیانو څخه په کلکه منع کړي
چې حرام دي (حرام یې بولي) او نه به یې کوو، لکه:..
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د
خور غوښنه خورل، د یتیم مال خورل، ظلم، منافقت، له
یهودو او عیسویانو سره لاس یو کول او پیسې تر اخستل،
پټ پردی کېدل، یووالی نه کول... ، او له هغه سره شریک
نیول.

بل لړ شیانو یې حلال گرځولي دي چې همیشه به یې کوو،
کله:.. د مېرمن ټول رښت ورکول، له هغوی سره بښکینه
کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه،
زکات، حج، یوازي او یوازي د الله تعالی د رضا له پار
جهاد، بڼه سلوک، بڼه رویه، ارام خوراک کول په تېټ
اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خورل،
جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ویل...
؛ ۱۹۳ او ۳۷۳

منځه:

منځی، هسته.؛ ۶، ۷، ... او ۳۷۸ (ټول ټال ۴۹ واري
نور)

منځه گل: د الېنگار په ولسولۍ کې سویل لوېدیځ لور ته پروت د کلی نوم دی. بدياباد (بديع لآباد) کې. ۷۰. ۴. هسته. ۳۶۷ او ۳۷۴

منځۍ: د اوبو لوبني، گري، مفرده وی یې منگی دی. ۷۰، ۲۳، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۷ او ۳۲۱

مونځي: مفرده وی یې ده، موتی، سوک. ۳۴۷

مورچل: سوله وي، موخل، مخل. ۳۷۴

موزي: ډگر، سنگر. ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹ او ۸۰

موزون کدم (قدم): حسود. ۳۰۱

د کدم هغه بېلگه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه میرو په سیستم کې له لمړني حالت پیل څخه شروع، تر ۲۵ مترۍ واټنه پورې چې د شپه میرو میر ته نږدې کېږي.

کله چې د شپه میرو ټول ټولگی له شپغالي او یا له ټولگی څخه د پریټ میدان ته را وږي. نو د پریټ په میدان کې د کښونو په پیلني ځای کې شپه میري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.

چې دایې لومړی حالت دی. نو کله چې میر یا کومندان یې ورته وایي: - اسلام علیکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپه میري وایي: - و علیکم ورحمته و برکاته!
او بیا ورته (کومندان) وایي: - سترې مشی؟
په ځواب کې شپه میري وایي: - ژوند!، ژوند!، ژوند! او که چېرته سر پټې ودانی، تالار، ټولگی، ځغاسته، حال، وې نو بیا ورته شپه میري په ځواب کې یوه ځل له پاره ژوند! وایي.

او یا (کومندان) وایي چې څنگه یې؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!
او که خدای په امان وایي؟ نو بیا ټول شپه میري یې علمي او نظامي د درجه (رتبه) گوري او وایي: - بریالي اوسئ مل پاڅوال صیب!!! (یا نور.....).

په دوېم حالت کې ورته وایي: - تیار شی!
نو شپه میری هر یو تن ځان برابر وي.
په درېم حالت کې ورته وایي: - ارام شی!
نو شپه میری هر یو تن ځان پټه خوله کوي.
په څلورم حالت کې ورته وایي: - مرش!!!!؟
شپه میری هر یو تن (یوه کدم یا یو قدم) پښې پر ځمکه یو واری وې او په گډه سره یو او از کوي (هو!).

په پېنځم حالت کې ورته وايي: - یو- دوه!!!؟
شپه میری هر یو تن دوي کدمه پر ځمکه وهي او په گډه
سره یو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وايي.
چې هر کله میر (یا دريځ، مشرانو، لویانو، درې گونو
چارو استازو، د افغانستان دننه یو چارو وزیر، ولس مشر
یا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تېرېدو کې) ته ۲۵ پېنځه
وېشت قدمه واین پاتې شوه.

تعلیم کدم پیله وي؛
پاتې شونې د نه وي چې د بنوونکي یا د میر له امر نه
ورسته. په تعلیم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره
اواز کوي.
هر کله چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شوه
لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر په لور گور
کوي.

په شپږم حالت کې ورته وايي: - تعلیم کدم!
بیا شپه میري سره په گډه وايي یو!، خپلو پښو ته ډب
ورکوي.

بیا وايي دوه! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وايي درې! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضوع کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت)
کوي.

د کرښې (صف) تړلو یا برابرول د شپه میرو (پولیسو،
څارواکي) په تېرېدوکه (رسم گزشت، پریت) کې د هېواد
د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په
لنډو وي ۹X۹ په هره یو ټولي وي چې ټول سره ۸۱ تنه
کېږي.

چې نوموړي ټولي په لس گونو گڼه وي.
او افغانستان د شپه میرو سیستم تیارونه د بني لور ته لور
تتان وي او گس لور ته ټېټ تتان (کسه) وي.
له بني لور لور څخه د ۹X۹ تنیز کرښه یا (لین، صف)
تړلو پیل کوي او په گس ټېټ لور یې پای ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سیستم تیارونه د لومړي کرښه
یا (لینکه، صف) ته لور تتان وي.
نهم صف ته ټېټ تتان وي. له پیل لور لور څخه د
(سرتېرو، ساتونکو، پوځیانو، اردو) ۹X۹ تنیز کرښه یا

صف ترلو پیل کوي او د پای په ټېټ لور یې پای ته رسوي.

کله هم چې تېریدوکه بشپړېږي. د گڼې شمېره یې سل زرو تنو شپه میرو، ساتونکو ته رسېږي.

نو ځکه د هر یوه شپه‌میر او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامی له پاره د دوی ستر میر (هر یو :- د شپه‌میرو ستر میر د افغانستان دننه‌نیو چارو وزیر... نوم یې... پلانکي صیب او ساتونکو ستر میر افغانستان د ملي دفاع وزیر... نوم یې... پلانکي صیب) په سر لوڅي موټر کې تیار سی ولار وي.

د ټولو برا بر شویو او ټرل شویو ټولۍ یو په وړاندې تېرېږي.

نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره دېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.

ځکه په سر لوڅي موټر کې تیار سی ولار وي او د خودانو د ټولۍ یو په خواکې و درېږي.

د دوی په لور گور کوي په نظامي سلامی ولار وي او ورته وايي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟

په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بېلگه د شپه میري یا ساتونکو وايي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!

او بیا ورته وايي:- سترې مشی؟

په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بېلگه د شپه میري یا ساتونکو وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!

او بیا ورته وايي:- د شپه‌میرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر..... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر..... پلانکي!

په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بېلگه د شپه میري یا ساتونکو وايي:- بریالی اوسئ د شپه‌میرو ستر

میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر..... پلانکي صیب!، بریالی اوسئ د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع

وزیر..... پلانکي صیب!

له ټولو ټولۍ یو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي میران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولار وي او دوی ورته سلام کوي.

وايي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ..... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!

افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر..... پلانکی
وايي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وايي:- سترې مشی؟
په خواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر
..... پلانکی وايي:- ژوند!
او بیا ولس مشر ته لاس ورکوي او غېره، ولس مشر ورته
وايي مننه!.

او په خوا کې ورسره ودرېږي. تېرېدوکه پیل کېږي.
او د هر یوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانگړي معلومات
وراندې کوي.

ورسره خبرې اترې او خپلې خوښی څرگنده وي.
د صف تړلو یا برابرول په عادي حالت کې ۴۵ پېنځه
څلوېښت کسيزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:

ټولی مشر لومړی وار وايي:- ارام شی!
ټولی مشر دوېم وار وايي:- تيار شی!
ټولی مشر درېم وار وايي:- د بناغلي پاڅوال صیب د
احترام له پاره ښي لور ته گور!
ټولی مشر څلورم وار وايي:- د بناغلي پاڅوال ته د درېمې
پوهنځی د زده کړیالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو بناغلي پاڅوال په وړاندې اوروم!، وړاندې
کونکی شپير احمد لغمانی!، د دیارلسو شپير اویاوم کال د
څلورم کال زده کړیال.
ښوونکي (فردوس یا د شپه میرو میر): مننه! وړانگور او
ارام شی ورکړه!

ټولی مشر په پېښم وار وايي:- وړانگور!
ټولی مشر په شپيرم وار وايي:- ارام شی!
ښوونکي (د شپه میرو میر):- خپله موخه، ورمونه،
وړانگوینې او د زده کړي کوم څپرکی د زده کړیالانو
زهنونو ته رسوي! . ۴. ۳۷۴

مشر، سالار، بناغلی. ۴. ۳۹۱

ټینگ، دښته، بیابان. ۴. ۳۳۹

په مهترلام کې ختبخ لور ته د ډاگ په اخیره
برخه کې د کوچیانو کلی دی. ۴. ۳۷۸

میر:

میره:

میريالي خیل:

۲۷. نې (ن)

- ناپايه پټ توان:
 ناوی:
 ناوکی:
 ناکی:
 نخا:
 نذر:
 نغوته:
 نغوته:
 نقره:
 نگهبان:
 نگېرني:
 نمره اول:
 ننداره:
 ننه توزي:
 ننه واتي:
 نټه:
 نتيالي:
 نوري:
 نوکر:
 نومور:
 نوموري:
 نۍ:
 نياو:
 نياوتون:
 نياو وزارت:
 نيمنانو:
- د ننۍ زېرمه، پوتن شيل.؛ ۳۷۸
 ناوې، ناوکی.؛ ۳۸، او ۴۰
 ناوې، ناوی.؛ ۲۱، ۱۹۳، ۲۷۹ او ۳۵۱
 اک ته ورته جلی ، چي شفاف نازک مخ ولري له ميده
 خالو سره.؛ ۱۹۳ او ۲۰۵ چوپړي کې راغلی دی.
 گډا، بازي، رقص.؛ ۶۲ او ۳۶۰
 شرط.؛ ۸ او ۵۸
 اشاره.؛ ۲۸ او ۱۱۴
 عشاره، تلميح، کنايه.؛ ۳۷۸
 سپين زر.؛ ۳۷۸
 څښتن، ساتونکی، څوکی والا.؛ ۳۵۵
 حس، مونث جمع وویکی يې نگېرني ده.؛ ۳۷۸
 د بڼوونځی نوم دی چي ما په کې منځنۍ بڼوونه کړي.؛
 ۳۷۸
 ليدنه، کتنه، ۲: ننداري يې جمع ده يا سينما. ۳: نندارتون
 : نمايشگاه.؛ ۱۸۱، ۳۱۹ او ۳۲۰
 قدمه ، مخکي وينا، سريزه.؛ ۳۸
 خواست دامن، ريباري.؛ ۳۷۸
 انکار، نه منل.؛ ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۳۳ او ۳۰۴
 منکر.؛ ۲۰۴
 جنس (نر او بڼځه).؛ ۲۳۳، ۲۴۹ او ۲۵۹
 خدمت گار، غلام.؛ ۱۸۴
 مېرنۍ، نامتو، سرلوری، سرفرازه.؛ ۲۰۴
 مېرنۍ، سرغندوي، سرلوری، سرفرازه.؛ ۳۷، ۱۹۷،
 ۲۰۴...، او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واري نور)
 هفته.؛ ۱۰۶
 عدل، داد.؛ ۳۷۸
 ستره محکمه.؛ ۲۰۴
 عدلي وزارت.؛ ۲۰۴
 نيم نانۍ، بڼه الک (په سوپل کې نانۍ هغه الک ته وايي
 چي عمر يې له کس نه کم وي او نوم يې هم زده نه وي.
 نو د درناوي يا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د ناني
 په نوم يې بولي. او که نوم يې نه ورځي او له کس نه عمر
 کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي

نو د کاکو په نوم یې بولي. هغه الک ته وايي چې ځوان شوی نه وي عمر یې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.

نیمناڼی (نمچه الک) په الېنګار ولسوالۍ کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کریو ترمنځه پرته سیمه ده. زموږ د دوېم کلي نوم دی.؛ ۳۷۹

۲۸. نې (ن)

زنګۍ، جمعه بې زنګۍان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک رنګي ته ټنګۍ وايي.؛ ۳۵۹

۲۹. وي (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره.؛ ۶۲، ۶۴...، ۳۸۲ (ټول ټال ۴۰ واري)

واند: تخيل، شپري خيال، د شعر پييلی انځور.؛ ۱۶۰ او ۲۳۶ د واورې رېزونه، د واورې رېزونه، برف کوچونه.؛ ۴۵ او ۱۲۵

واورین: واورېز، له واورو ډک، پرېرف.؛ ۳۷۹
وخت: پير، زمان، سهولتونه، ګرځېدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګېنۍ اخیستنه، ترله وتنه؛

چکروهنه: بدلیدنه: ګر لیچ: پېښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څیره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: سنتول: په بل مخ اړول: بې خایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، سنتیدل: اوبستل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نۍ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یګۍ باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نېښه ویشټو کې ګسټي یمه ځکه کېن لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیړنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډاډب، کیکیشن کای کراتي، کرکټ، خوسی.؛ ۶، ۴۷، ... . (ټول ټال ۱۷۰ واري نو)

- د اوبښانو کاروان، د اوبښانو گلڼه، د اوبښانو قطار، د اوبښانو قافله، (هغه د اوبښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر څو میاشتو منزلونه کوي).؛ ۳۷۹
وجیز، بنې خبرې، مثل.؛ ۶، ۱۴، ۳۰، ۳۱، ۴۹، ۵۲، او ۳۹۲
وراشه:
- شراندازی، یاغي، بلواګر، اورپکې، وسله وال.؛ ۳۸۰
یونفارم، جاله، نظامي لباس.؛ ۱۸۶
ورګوزار، وړګوزار؛
کسبي.؛ ۳۸۰
ورهنيزي؛
ورمونو؛
ورکتون؛
ولس؛
ولوله؛
ولوليز؛
وګریو؛
ونج؛
ون کدم (قدم):
ونه څښي؛
ویار؛
ویلاړ؛
ویجار؛
ویوکي؛
وی؛
وی؛
ویبپوهه؛
- د ماشومانو ساتنځی، کودکستان.؛ ۳۸۰
قوم، د سیمې وګري، د سیمې ژوندګر، جرګه، د مشرانو ناسته (اجلاس).؛ ۶ او ۳۹۱ ټول ټال ۱۴۳ واري نور احساس، عاطفه.؛ ۱۷۳ او ۲۳۶
عاطفي، احساساتي.؛ ۵۵ او ۲۷۳
خلکو، ولس.؛ ۳۰۴
عوض، تعویض، میز.؛ ۳۸۰
ارامه تیریدل، ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعلیم قدم پای ته رسي ارام قدم، هوسا حرکت پیلېږي.؛ ۳۷۵
ونه څکې، ونشکې.؛
عیب، کمی.؛ ۲۴۹
تصمیم، عزم، اراده.؛ ۳۵، ۱۷۱ او ۲۰۴
وران، خراب.؛ ۱۵۳
لغات، ویبکي، ویکي، ويي.؛ ۱۸۵ او ۳۶۱
لغات، ویبکي.؛ ۲، ... ۳۸۲. (۱۹۷ واري نور)
د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غر، پرنویکی دی.؛ ۱۱۰
لغاتپېژندنه.؛ ۳۸۰

۳۰. هي (ه يا هـ)

- هاران؛
د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهيم (ع) د مشر ورو نوم دی، او د ازر ستر زوی.؛ ۳۸۱
دوکاندار، هټیوال.؛ ۳۸۱
د اور شغله.؛ ۳۸۱
هټیوال؛
هروم (هړم):

۳۸۱ چوپړی

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

هېر: له یاده وتلی، په پام کې نه.؛ ۱۷۲ او ۳۴۶
له یاده باسټل شوی، هېرکړل شوی، له پامه باسټل شوی.
زما د نږدې ملګري او دوست توریالی، هېروون،
مشهور په ترون د تکاب ولسوالی اخیری نوم دی.؛

۳۱. بی (ی)

پز: خرس.؛ ۳۸۱
بیر: د کبنتی لاستی.؛ ۳۸۱

	۳۲. ی
--	--------------

یکي: بیسکل.؛ ۳۸۱
یوه نی: یک شنبه.؛ ۶۳، ۹۳، ۱۷۵ او ۳۷۹
بېرور: بارور، حاصلخېزه.؛ ۳۸۱
بېیره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره.؛ ۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۱
۳۳. ی

یوون: یکر، واحد، یونټ.؛ ۳۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۳۳۵، ۳۴۰،
۳۶۳ او ۳۶۸

۳۴. ی

۳۵. ی

دا لاندې نې په هغه ویکيو کې ترې ګټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ټي (ټ)

ټرد جنريشن: ورسته پاتې ژوند.؛ ۳۸۱
ح (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کېږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردي نه وي.؛ ۱۵۱
حال: روان پېر، اوس، د مګرۍ.؛ ۶۰، ۷۴، ۷۵ ... ۳۹۱
چوپړی (ټول ټال ۷۶ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړي وی یا لغات راغلی دی.)

۳۷. ذې (ذ)

۳۸. صې (ص)

زما (د څېړونکي یا لیکوال) نوم دی، د عربي ژبې وی
ده، د الله رېښتینی ملگری، د الله صادق دوست، ۲: د
حضرت آدم ع تخلص دی. ۳۸، ۵۴ او ۱۹۵

صفي الله:
(صفي الله)

۳۹. ضي (ض)

قصد ناک، بي پرواء، قصد ناک، لړلی. ۱۸۹

ضدي:

۴۰. طی (ط)

۴۱. ظي (ظ)

۴۲. عي (ع)

زموږ سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په
منځنی ښوونځی تجربه وي نمیر اول کي. ۳۸۲
زوزات، واړه، ماشومان. ۳۸۲
اولاده، کوشنیاں، ماشومان. ۲۲

عين الله:

عياله:

عیال:

۴۳. في (ف)

څپرکی. ۲۱۵، ۲۷۳، ۳۴۷ او ۳۴۹
پرېکړه، تره. ۲۶۴ او ۳۴۴

فصل:

فیصله:

۴۴. ق

کلا، کور، انگر، خونه، مېنه، قلع. ۳۸۲
تکره، زورور، کلک، ټینگ، مضیوت، طاقت ور. ۳۷،
۵۰، ۱۱۵، ۳۲۳

قلعه:

قوي:

لنډون

په دې ټولگه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای یوازې دغه لاندېنی
راغلی دی.

اېنجینېر صفي الله، د فردوس، ۶، ۲۴۱ چوپړی

اېنج. ص. ف:

۲۲. بېبلو گراپی Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بورونکي او کبنونکي پورې اړه ولري.

1. **Apzal khan Khatik**, (April ۲۸ ۱۸۸۵), *TARIKH I MURASSA PASHTU*, (*Britannia Musoriental* 2893). Page 119.
2. **Jimmy Wales and larry Snager**. Nonprofite Wilimedia Foundation, (January ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province*. (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)
3. **Lousi Joseph Halle**, (۱۹۶۲) *Man and Nation, the Nations of the world.*, (*Princeton lagecy library, USA*) Page13.
4. **Britanica Junior** (World Almance (published annually by the new yark world- telegram and sun). Encyclopaedia Britannica, Inc., ۱۹۸۷,.
5. **FUCHS, G., MATURA, A., and SCHERMAN, O.** (۱۹۷۴), *Verbericht über geologische und Lagerstättenkundliche Untersuchungen in Nurestan, Afghanistan. Verhandlungen Geologische Bundesaust.*, (Osterreich), no. 1, 9–23.
6. **OBERDORFER, D.** (۱۹۷۸), *Activity in Afghanistan stirs concem. The Washington Post, May 29, 1978, p. A12.*
۷. **ROSSOVSKIJ, L. N. CHMYREV, V. M., and SALAKH, A. S.** (۱۹۷۶), *Aphanitic dikes with spodumene among lithium*

pegmatites; conditions of formation. Doklady Akademia
Nauk SSSR, 226, no. 6, 1418–1421.

۸. **Pierre Bariand.Dr** (۱۹۵۹), *Famous Mineral Localities, The Pegmatites of Laghman, Nuristan, Afghanistan, La Fusade, 24250 Donne, France, p12.*

۹. ابن کثیر عماد الدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر قرشی دمشقی شافعی. شیخ
القران و الحدیث (۷۵۱ څخه تر ۶۸۰ لېږدي يا ۱۳۷۳-۱۳۰۲ زېږدي)، عمده
التفسیر عن الحافظ ابن کثیر، د احمد محمد شاکر له لوري په ۵ ټوکه کې له
چاپه تېر کړی، د ابن کسیر له مرگ څخه ورسته قاهره کې، ۱۳۵۳ لېږدي
(۱۹۷۵ زېږدی) له چاپ څخه تېر کړی دی. د لیکوال له مرگه ۶۰۲ کاله
ورسته د احمد محمد شاکر له چاپه سلامت تېر کړی دی، حیات ادم له ابن کثیر
څخه، ۹۶ چوپړی.

۱۰. افغانستان د عالمانو علمي استازي (هیئت). کابل. (۱۳۲۳ لېږدی يا ۱۹۴۵
زېږدی)، کابلې تفسیر، د افغانستان غوره علمانو هیئت تر نظر لاندې د شیخ
الهند مولانا محمود حسن دیوبندي او شیخ الهند مولانا شبیر احمد دیوبندي په
گډه د ،، فوائد موضع الفرقان ،، اردو ترجمه او تفسیر، له اردو ژبې په پښتو
ژبې او دري ژبې ته په ښه روانه ژبه و ژباړه او په دې نېټه يي ۱۰/۵/۱۳۲۷
بشپړ کړه، ۱۳۳۳ لېږدی کې لومړی ځل له چاپه سلامت تېر شوی. دویم ټوک،
۹۱۴ چوپړی.

دوېم ځل چاپ ۱۳۶۰ / ۲/۲ لېږدي کې په شپږ ټوکو کې شوی دی، دویم ټوک،
۹۱۴ چوپړی.

د ربېم ځل چاپه يي د مکي مکرمې اسلامي اړېکو عالم د پښتو ژبې ماهر مولانا
عبید الله شاه له پلټنې ورسته ترې ځینې زاړه او پېچلو لغاتونو سره نږدې په
دوي لینډيو کې يي ورته خوا په خوا نوي ماناوي وليکي. د لوی الله په مرسته
او توفیق سره لومړی او دوېم ټوک قرآن کریم سره له ترجمې او تفسیر (کابلې

تفسیر) چاپ د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدمتگار باچا فهد د قرآن کریم په چاپخای کې د سعودي عرب د حج او اوقافو د وزارت د اشراف او مشرئ تر څار لاندې چاپ ته په ۱۳۷۲ لېږدي (۱۴۱۴ سپوږمیز لېږدی - ۱۹۹۳ زېږدی) ورسېده. گڼه: (۲۲ د /۴۰۰۰) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ۸۵۶ چوپړی.

څلورم ځل چاپ په پښتو ژبه د قرآن کریم د معانیو ژباړه او تفسیر ،، کابلی تفسیر ،، په دوي ټوکونو کې د افغانستان د علما وو علمي هیئت (استازي دوکتور محمد بلال امیني، دکتور عبدالسمع او دوکتور اسماعیل) له څارني او کره کوني لاندې شوی دی، د قرآن کریم دا پښتو ژباړه او تفسیر، د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدمتگار باچا سلیمان د عبدالعزیز سعود زوی له لوري د الله تعالی د رضا له پاره وقف کړی، خرڅول يي بند (منه) دي. وریا ویشل کېږي، په مدینه منوره کې د قرآنکریم د چاپ له پاره د پاچا فهد چاپخانه، ته په ۱۳۹۸ لېږدي (۱۴۴۰ سپوږمیز لېږدی - ۲۰۱۹ زېږدی) ورسېده. گڼه: (۲۲ د /۴۰۰۰) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ردمک :. ۶- ۹۷۸-۶۰۳-۸۱۸۷-۷۴-۹۷۸ (ټول)، ردمک :. ۳-۷۵-۸۱۸۷-۶۰۳-۹۷۸ (لومړی ټوک)، له چاپه تېرې شوي کچې ۱۱۶۹۹ /۱۴۴۰ دانې، لومړی ټوک، ۴۶۲ چوپړی.

۱۱. **برهان دین (الدین) صدیقي. مولانا.** (۲۰۰۶ میلادي کال)، د اسلامي معلوماتو ذخیره ، د مولانا غفران رشیدي کیرانوي د کتاب ژباړه، د مکتب دیوبند خیرندويي ټولني تخنیکي څانگه پېښور. ۴۷چوپړي.

۱۲. **پښده محمد. زهير.** (۱۳۱۰ لېږدی یا ۱۹۳۲ زېږدي)، غورشکه د لنډيو، خطي نسخه ملي ارشيف، استقلال لېسه کې کښلي، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولني ته سپارلي. اوس يي ملي ارشيف کې د موندني گڼه ۴/۵۲ پر له پسې گڼه ۴۶۳۸ ده، ۱۲۲ چوپړی.

۱۳. **حبيب الله رفيع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاريخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

۱۴. **حبیب الله رفیع**. (۲۰۱۰ زېږدی کال)، د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکیمي مرکه. [۲۸، Sunday November ۲۰۱۰ PM ۱۲:۱۴:۱۶:۰۳] د شپې.

۱۵. **حبیب الله رفیع**. (۲۰۱۰ زېږدی کال)، په پښتو کې لنډی څه ته وايي؟ ، د آلمان یرغ راډیو سره د اوستاد حبیب الله رفیع دمرکې متن. په دې برېښلیک یې وگورئ: [۲۰۱۴-۲۰۱۱-۰۸-۰۲-۱۰-۱۵-۰۲]، [۲۰۰۸-۳-۲۴]، [۲۸، Sunday November ۲۰۱۰ PM ۱۲:۱۴:۱۹:۴۳] د شپې.

۱۶. **حضرت محمد ویاړ**. (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اورده سفر جامي په تن کړي، کابل مجله (۵-۶) گڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۱۷. **خان سلام پوهنیار**. ادبي فنونو درسي لیکي (ټیکس بوک، چپټر)، څلورم ټولگی، اتم سمېسټر، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۸. **داود خان داوړ**. (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنگ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۱۹. (د لیکوال پېژند څرگند نه دی). (۱۳۱۲ لېږدی یا ۱۹۳۴ زېږدي)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلي يا په قلم لیکلي) ملي ارشيف، په ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولني ته سپارلي شوي وه. اوس يې ملي ارشيف کې د موندني گڼه ۴/۸۲ پر له پسې گڼه ۵۳۸۲ ده، ۲۲۴ چوپړی.

۲۰. **دوست محمد دوست شينواری**. څېړنوال. (۲۰۰۶ ميلادي کال)، د پښتو د ولسي ادب لارې، لنډی سرلیک، د دانش څېړندويي ټولني تخنيکي څانگه پېښور.

۲۱. زرغونه زېور ربښتین. پوهندوی. ډاکتوره. (۱۳۹۳ لېږدیز لمريزکال)، لیکدود پوهنه، د دوکتورا کورس لکچرنوټ.
۲۲. ځلمی هېوادل. سرمحقق. (۱۳۹۴ لېږدیز لمريزکال)، شمایل نبوي، ناظم د ځمکنو میا عمر رح، سريزه او سمون، ۶ چوپړی
۲۳. سلیمان لایق. څېړونکی. (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سلیمان لایق په لنډيو غږیږي، د اگست په ۲۱ نیټه فلم نړیوالې ټولني د لنډيو په هکله سلیمان لایق غږولی و او باز محمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ یې ستاسې په وړاندې خپروم.
۲۴. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند. (۱۳۶۱ لېږدیز لمريز کال)، پښتو لنډی، پښتو لنډی د شفاهي ادب او فوکلور د ډیفارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي گډه علمي پروژې، د لنډيو په باب تحلیلي څېړنه، د سلیمان لایق او د مجاور احمد مومند په زیار، د پښتو ټولني د ادبیاتو د څانگې له خوا، د پښتو ټولني د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمی مرکزی علمي کتابتون گڼي کود ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل، ۱۰۰۰ چاپ گڼه، چاپ کال ۱۳۶۴ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندني گڼه ۵۳ ده، څلورم چوپړی.
۲۵. سلما شاهین. ډاکټره. (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډمی مخکنی رئیسې، پېښور پوهنتون، ۳۸۰ چوپړی.
۲۶. سيد روح الله. الحسيني الحنفی ماهزاره. مولانا. (د چاپ کال معلوم نه دی)، قصص القرآن، اسلامي کتابخانه، کپسه خانې، پېښور، د چاپ کال معلوم نه دی، نه په دوته شته او نه په پختی، ۳۰ چوپړی.
۲۷. سيد محی الدین هاشمي. محقق. (۱۳۸۶ لېږدیز لمريز کال)، ادب پوهنه، ادبیات او ادابي څېړنې، ۴۶ چوپړي.

د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انگر
څېړنـچوپړي (ریسـرچ پانې)

۲۸. شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور. (۱۳۹۰ لیردی- ۲۰۱۱ زيردی) ، داستاني او هنري ادبيات، دوېم چاپ، افغان ادبي جرگه – لندن خپرنډوی، ۵۹ څخه تر ۶۲ چوپړی.

۲۹. شهسوار سنګروال. پوهاند. تاریخ پروفیسور. (۱۳۹۱ لیردی- ۲۰۱۲ زيردی) ، تاریخ مرصع تاریخي څېړنه، افغان ادبي جرگه – لندن خپرنډوی، ۱۰ چوپړی.

۳۰. صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجنېر. (۱۳۸۸ لېرديز لمريزکال)، څلېر کي د ددو دود، زما د شعرونو ټولگه.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰] ، [۲۰۱۶ January ۳۱] ، ۱۸:۲۲ د شپي.

۳۱. صفي الله فردوس. ماسټر. اېنجنېر. (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېرديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنگټکور او پېيلي، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه، ۱۱ چوپړی.
[د_ټاټوبي_ټنگټکور_او_پېيلي] [https://ps.wikipedia.org/wiki/] ،
[November ۱۱ ۲۰۲۲] ، ۴۰:۱۱ د ورځي.

۳۲. عبدالباري جهاني. (۳۱، جنوري، ۲۰۱۶ زېردي کال)، يو ځل بيا د لنډيو په باره کي ، تاند خپرنډوی، تر اوسه ۳ دري وار ليدل شوي په انټرنټ پاڼه کي د خپريدو له وخته. برېښليک يې وگورئ:
Written by: Tand,] [http://www.taand.com/archives/۶۲۶۷۶] ،
[January ۳۱ ۲۰۱۶] ، [Replies ۳] ، ۱۸:۲۲ د شپي.

۳۳. عبدالحی. حبيبي. (۱۳۳۹ لېردي)، پټه خزانه، دوېم چاپ، په ۱۳۲۲ لېردي د اصلي پټي خزاني يو نخسه د پښتو ټولني لاس ته راغله او هغه يې اوستاد عبدالحی حبيبي ته د ډېري شنني او دري ژبي شرحي او ژباړي له پاره په لاس کي ورکړه، او نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابگاه کي په ۱۳۲۳ لېردي کي بشپړ کړه. او دوېم وار چاپ ته يې د دري ژبي شرحي او ژباړي سره چمتو کړ، دوېم چاپ يې په ۱۳۳۹ لېردي کي د پوهني وزارت د دارالتاليف رياست کي د تذکرة الشعراء ،، پټه خزانه، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سلامت تېر کړي دي، ۱۰، ۸۰ چوپړی.

۳۴. **عبدالحی. حبیبی.** (۱۳۴۱ لېږدی یا ۱۹۹۳ زېږدی)، افغانستان در عصر گورگانیان هند، تاریخ ټولنه، پښتو ټولني له لوري له چاپه سلامت تېر شوی، ۹: ۵۸۲ چوپړی.

۳۵. **عبدالجبار. نادر. سر محقق مرستیال.** (۱۳۷۰ لېږدی)، په لغمان کې د واده دودونه، یوه کلتوري څېړنه، د افغانستان جمهوریت د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو نړۍ وال مرکز کابل، پرله په سي گڼه ۴۳، چاپ ځای د پښوونې او روزنې مطبعه، وې (و) چوپړی

۳۶. **اطلاعات او کلتور وزارت.** (۱، کب ۱۳۶۴ لېږدی)، فرهنگ مردم مهالنۍ (فرهنگ مردم مجله)، ۲ گڼه، اتم کال، د کلتور او هنر ریاست، د وگړو د کلتور امریت، کابل، چاپ ځای د اطلاعات او کلتور وزارت مطبعه، ۹۹ چوپړی

۳۷. **عبدالخالق ابو هلال.** د حدیثو کتاب سنن ابی داود، د امام ابوداود سلیمان د اشعث زوی، د اسحاق مسی، د بشیر کړوسي د کتاب، پښتو ژباړن دی. چې د الجامعه امداد علوم اسلامیه پېښور یې خلاص کړی (ایم. ای. اسلامیات) او غوره او په لوړې نړۍ والې کچه برابر پوهنتون دی. ددې ژباړن تصحیح او دویمه کتنه د افغانستان د حصارک مولوي صیب، مولانا عبدلوفي د عبدالباقي زوی کړي چې د نوموړي پوهنتون غوره پښوونکی دی تاج کمپني پېښور. لمړی ټوک، ۱۲۴۷ حدیث، ۵۴۰ چوپړی.

۳۸. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډۍ چان کونکی او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه یې محمد ابراهیم شریفی کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولگه ده، په عامه کتابتون کې یې د موندنې گڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

۳۹. عبدالروف. بېنوا. (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتولنډی، دوېم چاپ، تاج الدین ابجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کندوز کې د رېډي گل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنه، ۷۶ چوپړی.

۴۰. عبدالسلام رستمي ابو زکریا. الشیخ. (۱۳۸۰ لمریز لېږدی، ۱۴۲۳ سپوږمیز لېږدی، ۲۰۰۲، ۲۰۱۴ زېږدی)، احسن الکلام لیکونکی، د قران کریم پښتو تفسیر، خپرندوی جامعہ عربیة لاشاعة التوحید و السنة بده بېره، کوهانټ سرک، پېښور، ۲۶ سپاره، ۴۹ سورت، حجات، ۱۳ ایت ۱۳۳۳ چوپړي.

۴۱. فرهاد. محمد غالب ترین. خویشگی. (۲۰۰۳ م کال)، مشکات شریف پښتو ژباړه، څلورم ټوک، د بیان او د شعر بیان، ۴۵۸۰ گڼه حدیث، ۱۴ چوپړی.

۴۲. فضل حق شیدا. (۱۹۷۵ زېږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په گڼه: ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۴۳. فضل کریم عارف. قاري. قرآنی قبولي شوي دعاگانې، د رانځورو او خندونو حل، مکتبه فیض القرآن، محله جنگي پېښور، ۱۳ سپاره، ۲۴ ایت، سورت الرعد، ۳۱ چوپړی.

۴۴. قیام الدین کشاف. شیخ الحدیث. (۱۹۸۹ میلادي کال)، حقپالونکي، ۲۰ مخ.

۴۵. گل باچا الفت. د ادب ستوری. (۱۳۲۵ لېږدی یا ۱۹۴۶ زېږدی)، پښتو سندري، گل باچا الفت د پښتو ټولني مبصر او د صحافت او تالیف د ځانگو امیر، د پښتو ټولني د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندني گڼه ۱۲ ده، ۱۱۲ - ۱۱۹ چوپړي.

۴۶. گل باچا الفت. (۱۳۳۶ لېږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولني ادبياتو د ځانگي له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسي نمبر ۱۳۰، انتساب: د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور

ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولني له لوری. د عامه کتابتون کې د موندلو گڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ، او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

۴۷. لال باچا ازمون. پوهندوی. (۲۳، اگست، ۲۰۱۵ زېږدی کال)، دلنډۍ او دویبتي پرته!-، ۰۰۴ گڼه او تر اوسه ۱ یو وار لیدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپريدو له وخته. انعکاس راډیو، (<http://www.enikaasradio.com>)

۴۸. لال باچا ازمون. پوهندوی. (جنوري میاشت ۱۹۹۴ زېږدی کال یا د سلواغي میاشت ۱۳۷۲ لېږدی کال)، د سیند غاړې گلونه، د ولسي شاعر محمد نور شعري غونډ، د لال باچا ازمون په زیار.

۴۹. محمد ابراهيم همکار. پوهنمل. (۱۳۹۰ لېږدیز لمريز کال)، قافيي فن. څلورم چاپ، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

۵۰. محمد ابراهيم همکار. پوهندوی. (۱۳۹۳ لېږدیز لمريز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندويه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴ چوپړی.

۵۱. محمد اسرنيل. مولوي. (۱۹۵۸ م کال)، ژباړه، کتاب الشعر، پېښور پښتو اکاډمي، ۱ چوپړی.

۵۲. محمد اسمعيل يون. پوهاند. (۱۳۹۴ لېږدیز لمريز کال)، کتاب الشعر او لس نورې لیکنې، د دکتورا دورې د لیکنو ټولگه، کابل، ۲۱ چوپړی.

۵۳. محمد داود وفا. (۱۳۹۲ لېږدی)، د فلکلور پېژندنې لارښود، ختېځ اکاډمي ننگرهار، ۴۳ چوپړی.

۵۴. محمد دين. ژواک. (۱۳۳۴ لېږدیز لمريز کال)، پښتني سندرې، لومړۍ برخه، د پښتو ټولني د ادبياتو د څانگې له خوا، د پښتو ټولني د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر بي ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمي مرکزي علمي کتابتون گڼي کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل، ۲۵۰۰ چاپ گڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندني گڼه ۴ ده، د او ه چوپړی.

۵۵. محمد رحيم الهام. پوهاند. ډاکټر. (۱۳۷۹ لېږدي)، لنډۍ ها، د اريک سيار کتابتون اداره او مسلسل گڼه يې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو گڼه ۳۹۸/۲ ل ۳۸ الف: ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی

۵۶. محمد عمر. (۱۳۱۸ لېږدي يا ۱۹۴۰ زېږدي)، متلونه او لنډۍ (ذخيرة الغات پښتو)، خطي نسخه ملي ارشيف، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولني ته سپارلې. اوس يې ملي ارشيف کې د موندني گڼه ۴/۸۲ پر له پسې گڼه ۵۳۸۲ ده، ۶۳ چوپړی.

۵۷. محمد هوتک. پټي خزاني معاصر ليکوال. (۱۱۴۱ - ۱۱۴۲ لېږدېز سپوږمېز،) پټه خزانه، د پښتونخوا د سترگو تور، امام المسلمین، و ابن قاتل الرفضة و الکافرين شاه حسين هوتک ادام الله دولته الی يوم الدين، د خپل دربار د نوبهار مانې ليکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسي ته امر او لارښونه کړی و، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېڅليک، څېړنه، سپړنه، څه رنگوالی او څرگندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لېږدېز سپوږمېز کال په نوموړي نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه ليکي کښل شوی او له کندهاره خپور شوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

۵۸. مجاور احمد زيار. پوهاند. ډوکتور. (۱۳۸۵ لېږدي، ۲۰۰۶ زېږدي)، ليکلار ښور، يوه پښتو - کره پښتو، د نوي ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړني او پراختيا مرکز، ۵۱ چوپړی.

۵۹. مجاور احمد زيار. پوهاند. ډوکتور. (د تلي اتلسمه ۱۳۸۸ لېږدي، د اکتوبر ۱۰ ۲۰۰۹ زېږدي)، پښتو بدلمېچ يا (پښتو شعر څنگه جوړېږي؟)، دانش خپرنوډيه ټولنه، کپسه خانۍ بازار پېښور، ۱ چوپړی.

۶۰. مجاور احمد زيار. پوهندوی. ډوکتور. (۱۳۵۷ لېږدي، ۱۹۷۸ زېږدي)، پښتو پښويه (گرامر) دوېيم لاس وهلی ازماينښتي چاپ، دولتي چاپخونه، Property of ACKU, # ۵۵۶۶ ادبياتو پوهنځی، کابل پوهنتون، ۱۰۲ چوپړی.

۶۱. مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور. (۱۳۸۲ لېږدی، ۲۰۰۳ زیږدی)، پښتو پښویه درېیم چاپ، پایخور: د ژبپوهنې بنسټونه او غرونه، دانش خپرندویه ټولنه، کپسه خانۍ بازار پېښور، # ۱۱۲۲۸، Property of ACKU، ۱۴۶، چوپری.
۶۲. نرک بابرو. (۱۹۴۴ میلادي کال)، مغولی باچا بابر یاداشت، د لیکي اوردو ته ژباړونکی، رشید اختر ندوی لاهور چاپ، ۸۱ چوپری
۶۳. ولایت خان خدران. (۲۰۰۸ زیږدی کال)، د پښتو لنډیو په اړه یو څو خبري، سویدن، له اېنټرنېټ څخه یې لیکنه په نوم او د مقالې په نوم موندلی شئ. په دې برېښلیک یې وگورئ:
[http://baheer.com/baheer/modules.php?name=News&file=article&sid=۳۷۷۶]، [شنبه، ۱۵ چنگاښ، ۱۳۸۷]، ۱۸:۴۰ د شپې.
۶۴. ویکیپیډیا. د میوند جگره، (۲۰۱۳ /۹ /۲۸ زیږدی کال)

M.B.S.C. ENG
SAPULLAH
FRDOWS

APRIL 24 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPU,
TEKAYYU AND MESRAYYU
COURTYARD
RESEARCH PAPERS
VOLUME III

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**